بەعەرەبکردنی کوردستان

بەعەرەبکردن - مەترسییەکانی - بەرەنگار بوونەوەی

غەفوور مەخمووری

چاپی سێیەم

هەولێر - باشووری کوردستان - ٢٧١٠ی کوردی - ٢٠١٠ی زایینی

- کتێب: بەعەرەبکردنی کوردستان
- نووسینی: غەفوور مەخمووری
- چاپ: چاپی سێیەم ٢٠١٠
- چاپخانە: چاپخانەی
- شوێنی چاپکردن: هەولێر- باشووری کوردستان
- خۆشنووسیی بەرگ: محەممەد زادە
- پیت چنین و نەخشەسازی: کۆمپیوتەری دەریا
- تیراژ: (١٠٠٠) دانە
- ژمـــارەی ســـپاردن: ژمـــارە (٦٧٤)ی ســـاڵی (٢٠١٠) لەکتێبخانـــەی بەڕێوەبەرایەتی گشتیی رۆشنبیری و هونەر.

پێشکەش

ئەم بەرهەمە پێشکەشە بە :

- گیانی پاکی براو هەڤاڵی خۆشەویستم شەهید (سەربەست مەحموود)ی جوانەمەرگ.

- قەهاری برام.

- منداڵەکانم (زیلان، زنار، یاد).

- دایکی زیلان.

غەفوور مەخمووری

پێشەکی چاپی سێیەم

ئەوەی بەردەستتان چاپی سێیەمی کتێبی (بەعەرەبکردنی کوردستان)ە، چاپی یەکەمی لەکۆتایی ۲۰۰۲و چاپی دووەمیشی لەساڵی ۲۰۰٦ بووەو، هەر لەساڵی ۲۰۰٦دا ئەم کتێبە وەرگێردراوەتە سەر زمانی عەرەبی و لەلایەن دەزگای ئاراس چاپ و بڵاوکراوەتەوە، لە هەر سێ چاپەکە (دوو جار بەکوردی و یەك جار بەعەرەبی) هیچ دانەیەکی لەبازاڕدا نەماوەو ماوەیەکە خوێنەری خۆشەویست و دۆستان داوام لێدەکەن کەوا جارێکی تر چاپی بکەمەوە، دیارە هەر کتێبێك بەم شێوەیە لەلایەن خوێنەرەوە پێشوازی لێبکرێ دەبێتە جێی گرنگی و بایەخ بۆ زۆر لایەنی تر، هەر بۆیە (دادگای باڵای تاوانەکانی ئێراق) وەك سەرچاوەیەکی باوەڕ پێکراو لەکەیسی (پاکتاوی نەژادی) پشتی بەم کتێبە بەست و داواشی کرد کە نووسەری ئەم کتێبە وەکو شایەدی سەلماندن لەدادگاکە ئامادەبێت بۆ سەلماندنی تاوانی تاوانبارانی (بەعەرەبکردنی کوردستان) و بڕوانە بەڵگەنامەی ژمارە (٦١ج)، ئەوەبوو رۆژی ۲۰۰۹/٥/۲٦ لەدادکای باڵای تاوانەکانی ئێراقی فیدراڵ لەبەغدا ئامادەبووم، وێڕای پێشکەشکردنی شایەدییەکەم بەسەدان بەڵگەنامەشم سەبارەت بەم کەیسە پێشکەشی دادگا کردو بەڕێز سەرۆکی دادگا لەکاتی دادگاییکردنەکەدا گوتی دەتوانی کەوا ئەم کتێبەیش وەکو داکۆکینامەیەکی گرنگ پێشکەش بە دادگا بکەیت و منیش پێشکەشی دادگام کرد، دوای تەواو بوونی دادگاییکردنەکەو دەرچوونی بڕیاری دادگا دەرهەق بەتاوانبارانی ئەم کەیسە بەڕادەیەکی باش پشت بەم کتێبەو شایەدی و بەڵگەنامەکانم بەسترابوو، ئەوەی ئەم کتێبەی

کردۆتە جێی باوەڕو متمانە بەکارهێنانی سەرچاوەی زۆرو بەڵگەنامەی باوەڕپێکراو داتای وردو زانیاری دروستەو، تاکە لێکۆڵینەوەی گشتگیریشە کە بەشێوەیەکی ئەکادیمی لەسەر بەعەرەبکردنی کوردستان نووسرابێ.

چاپکردنەوەی ئەم کتێبە لەم کاتەدا بایەخی خۆی هەیەو کەلێنێك لەکتێبخانەی کوردیدا پڕ دەکاتەوەو، خوێنەرو لێکۆڵەریش سوودی لێوەردەگرن.

لەکۆتاییدا زۆر سوپاسی (دەزگای وەرگێڕان) دەکەم کە سەرەڕای کارە باشەکانی خۆی ئەرکی چاپکردنی ئەم کتێبەشی گرتە ئەستۆ، هیڤیدارم چاپی سێیەمی (بەعەرەبکردنی کوردستان) وەکو چاپی یەکەم و دووەم جێی ڕەزامەندی هەموو لایەکتان بێت و، ئومێدیش دەکەم کە ئێوەی خۆشەویست بەسەرنج و ڕەخنەو تێبینییەکانتان کتێبەکە دەوڵەمەند تر بکەن و ئەوەی من بیرم بۆی نەچووە ئێوە بە بیرم بێننەوە، لەبەر ئەوەی بەدڵنیاییەوە هیچ کارێك لە ناتەواوی بەدەر نییە.

غەفوور مەخمووری

٢٠١٠/٦/١٢

هەولێر - باشووری کوردستان

پێشەکی چاپی دووەم

لەکۆتایی ساڵی ٢٠٠٢دا؛ کە کتێبی (بەعەرەبکردنی کوردستان)مان چاپ و بڵاوکردەوە، لەماوەیەکی کەمدا لەبازاڕو کتێبخانەکانی کوردستاندا نەمایەوەو پێشوازییەکی گەرمی لێکرا، لەبەر ئەوەی ئەم کتێبە تاکە لێکۆڵینەوەی زانستییە کە بەشێوەیەکی گشتگیر لەسەر بەعەرەبکردنی کوردستان نووسرابێت، بۆیە خوێنەریش بەردەوام بەدوایدا دەگەڕێت, زۆر جار لەلایەن دۆست و هەڤاڵان و خوێنەران داوام لێکراوە کە کتێبەکە چاپ بکەمەوە، منیش لەم دواییەدا وەك بەدەنگەوە چوونی خوێنەران بڕیاری چاپکردنەوەی کتێبەکەمدا و، (لیژنەی باڵای بەرەنگاربوونەوەی بەعەرەبکردنی کوردستان)یش بە سوپاسەوە ئەرکی چاپکردنەوەکەی گرتە ئەستۆ.

چاپکردنەوەی ئەم کتێبە لەم قۆناغەدا گرنگی خۆی هەیە، بۆ ئەوەی نەوەی ئێستاو دوارۆژ تاڵی و ناخۆشییەکانی رۆژانی رابردوویان لەبەرچاو بێت و پەندی لێوەربگرن، ئەمە لەلایەك؛ لەلایەکی تر راستە ئێستا رژێمی بەعسی عێراق رووخاوەو لەسەر کار نەماوە بەڵام تائێستاش سیاسەتی بەعەرەبکردن بەشێوازی جیاجیا درێژەی هەیەو دەسەڵاتدارانی ئێستای عێراق لەهەوڵی جێبەجێکردنی ئەم سیاسەتەدان، ئەمەش ئەوە دەسەلمێنێ کە عەقلییەتی عەرەبی نەگۆڕاوەو هەمان عەقلییەتی بەرێیەو، بۆی بلوێت لەدەسەڵاتی پێشوو

خراپتر دەکات، ئەوا هەموو لایەکمان دەبینین کە هەڵوێستی دەسەڵاتی عەرەبی لەسەر پرسی کەرکوك و مەخموورو خانەقین و شنگالْ چییە؟ ماددەی ٥٨ لە TAL کە تایبەتە بە ئاساییکردنەوەی ناوچە عەرەبکراوەکانی کوردستان تائێستا جێبەجێنەکراوەو دیاریش نییە کە جێبەجێی دەکرێ یان نا؟! لەم روانگەیەوە چاپکردنەوەی ئەم کتێبە سوودی خۆی دەبێت بۆ ناساندنی زیاتری سیاسەتی بەعەرەبکردن و مەترسییەکانی و خۆ ئامادەکردنی گەلی کوردستان بۆ چۆنییەتی بەرەنگاربوونەوەی ئەو سیاسەتە گلاوە، لەبەر ئەوەی لە فەسڵی سێیەمی کتێبەکەدا رێگاکانی بەرەنگاربوونەوەی سیاسەتی بەعەرەبکردنی کوردستانمان خستۆتەڕوو.

هیوادارین چاپی دووەمیش وەك چاپی یەکەم جێی رەزامەندیتان بێت و، ئێوەی بەڕێزیش بە سەرنج و پێشنیارو رەخنە کتێبەکە دەوڵەمەندتر بکەن و، ناتەواوییەکانی تەواو بکەن، لەبەر ئەوەی هیچ کارێك بێ کەم و کورتی و ناتەواوی نابێت.

غەفوور مەخمووری

٢٠٠٦/٤/١٤

هەولێر - باشووری کوردستان

پێشەکی چاپی یەکەم

بەعەرەبکردنی کوردستان تاوانێکی گەورەیە دژی نەتەوەی کورد کە لەلایەن داگیرکەرانی کوردستان ئەنجامدەدرێت و بۆتە هەڕەشەیەکی گەورە لەسەر ئێستاو دوارۆژی ئاسایشی نەتەوەیی کوردستان و، تائێستا زۆر کەم لەبارەیەوە نووسراوە، کە دەبووا زۆری لەسەر بنووسرێت و لە هەموو رووێکەوە لێیبکۆڵرێتەوە.

لەدوای ئەوەی لە پاش شەڕی یەکەمی جیهانی کوردستان دابەشی سەر چوار دەوڵەتی داتاشراو (عێراق، ئێران، تورکیا، سوریا) کراو، باشووری کوردستان بەعێراقی عەرەبی و رۆژئاوای کوردستانیش بەسوریای عەرەبییەوە لکێنران، هەریەك لەعێراق و سوریا کەوتنە بەعەرەبکردنی کوردستان و لەم پێناوەشدا هەموو شێوازێکی دژ بەمرۆڤانەیان پیادەکردو دەستیان لەهێرش و تالآن و قڕکردنی کورد نەپاراست و ئەوەی لەدەستیان هات لەدژی کورددا کردیان و، ئێستاش لەسەر ئەو سیاسەتەیان بەردەوامن و درێژەی پێدەدەن.

لەهەمان کاتدا لەباکووری کوردستاندا رژێمی داگیرکەری تورکیا کەوتۆتە بەتورککردنی کوردو، لەرۆژهەڵاتی کوردستانیشدا رژێمی داگیرکەری ئێران

کەوتۆتە بەفارسکردنی کورد، بەم شێوەیە داگیرکەرانی کوردستان لە هەر چوار لاوە هەوڵی تواندنەوەی نەتەوەکەمان دەدەن.

وەك لەپێشەوە ئاماژەمان پێدا، تائێستا زۆر کەم لەسەر ئەم تاوانەی داگیرکەرانی کوردستان نووسراوەو، بایەخێکی تەواوی پێنەدراوە، کە دەبوا پرسێکی وا چارەنووسساز تائێستا چەندین لێکۆڵینەوەی ئەکادیمی لەبارەوە بکرابووایە، بەلاَم ئەگەر سەرنج بدەین جگە لەچەند نووسین و وتارو نامیلکەیەك شتێکی تر شك نابەین، ئەوە لەلایەك، لەلایەکی ترەوە گەورەیی مەترسیو هەڕەشەکانی ئەو پیلانەو دڕندەیی داگیرکەرانی کوردستان وایان کرد، کە ئەم لێکۆڵینەوەیە لەسەر تاوان و پیلانی راگواستن و بەعەرەبکردنی کوردستان بەئەنجام بگەیەنم. لێکۆڵینەوەکەم دابەشی سەر سێ فەسڵ کردووە:

فەسڵی یەکەم؛ لە چوار بەش پێکهاتووە، لە بەشی یەکەمدا باسم لەهاتنی عەرەب بۆ کوردستان کردووەو، لەفتوحاتی ئیسلامی لە ١٦ی کۆچی بەرامبەر ٦٣٧ی زایینیەوە دەستم پێکردووە، لەبەر ئەوەی پێش ئەو مێژووە عەرەب لەکوردستاندا بوونی نەبووەو، لەگەڵ هاتنی ئیسلام بۆ ناوچەکە وردە وردە عەرەب هاتۆتە ناوچەکە. دواتر لە فەسڵەکانی تری ئەم کتێبە باسم لەکاریگەری هاتنی عەرەب بۆ کوردستان بۆ سەر بەعەرەبکردنی کوردستان کردووە، بەباوەڕی من لەدوای کۆچی دوایی پێغەمبەری ئیسلام محەممەد(د.خ)، دەسەلاَتی ئیسلام لە زۆربەی سەردەمەکانی دەسەلاتدارێتی لەپراکتیکدا سروشتێکی مرۆیی وەرگرتووەو هەڵەی مرۆیشی تێکەوتووە، ئەگەر سەیر بکەین قۆناغی دوای پێغەمبەر(د.خ) لەئیسلامدا قۆناغێکی جیا لەقۆناغی پێشووی خۆیەتی، لەقۆناغی دواییدا زیاتر کار بۆ پاوان کردنی دەسەلاَت و فراوانکردنی سنووری دەسەلاَت کراوەو هەر لەم پێناوەشدا لەچوار خەلیفە سێیانیان تیرۆر کراون (عەلی کوڕی ئەبو تالب، عومەری کوڕی خەتاب، عوسمانی کوڕی عەفان)، تەنها (ئەبوبەکری سددیق) تیرۆر نەکراوەو کۆچی دوایی کردووە. قۆناغی فتوحاتی ئیسلامیش لەدوای کۆچی دوایی

پێغەمبەر(د.خ) دەستی پێکردووە. لەبەشی دووەمدا باسم لەقۆناغەکانی بەعەرەبکردنی کوردستان کردووەو لەدروستکردنی دەوڵەتی عێراقەوە دەستم پێکردووەو دابەشی سەر چوار قۆناغم کردووە (سەردەمی پاشایەتی، سەردەمی کۆماری، سەردەمی بەعس، دوای راپەڕین)و شێوازەکانی بەعەرەبکردنی هەریەك لەو قۆناغانەم خستۆتە ڕوو و باسم کردوون. لەبەشی سێیەمدا باسم لە بەعەرەبکردنی رۆژئاوای کوردستان (کوردستانی بندەستی سوریا) کردووەو شێوازەکانی بەعەرەبکردنی ئەو بەشەی کوردستانیشم خستۆتە روو و باسم کردوون. لەبەشی چوارەمیشدا باسم لە بەعەرەبکردنی کوردەکانی لوبنان کردووە.

لە فەسڵی دووەمدا؛ مەترسییەکانی بەعەرەبکردنی کوردستان لەسەر بوونی کوردو تایبەتمەندییە نەتەوەییەکانی (خاك، زمان، مێژوو-داب و نەریت، هەستی هاوبەش) خراوەتە ڕوو و بەجیا باسی هەر یەکێکیانم کردووە.

لەفەسڵی سێیەمیشدا؛ باسم لەشێوازەکانی بەرەنگار بوونەوەی بەعەرەبکردنی کوردستان کردووەو چەند شێوازێکم بۆ ئەم مەبەستە خستۆتە روو. لەکۆتایی هەر سێ فەسڵیشدا ئەنجامی لێکۆڵینەوەکەم لە (١٤) خاڵدا چڕ کردۆتەوە.

هەروەها لەکۆتایی لێکۆڵینەوەکەدا سێ پاشکۆ خراونەتە روو، یەکێکیان تایبەتە بە کۆمەڵێ بەڵگەنامە کە گوزارشت لە راگواستن و قڕکردنی کوردو تالانکردنی سامانی کوردستان و هێنانی عەرەب بۆ کوردستان و نیشتەجێکردن (استیطان) یان لەکوردستان دەکات و، پاشکۆی دووەمیش تایبەتە بە چەند نەخشەیەك، پاشکۆکەی تریش تایبەتە بە کۆمەڵی وێنەی فۆتۆگرافی کە بریتییە لە خستنەڕووی چەند شارو ناوچەیەکی کوردستان و هەندێ گوندی رووخاوی کوردان کە لەلایەن رژێمی فاشی عێراقەوە کاولکراون.

لێرەدا؛ دەمەوێ دوو خاڵ بۆ خوێنەری خۆشەویست روون بکەمەوە:

١-لەم کتێبەدا باس لە راگواستن و بەعەرەبکردنی کوردستان کراوە، بەڵام لەبەر ئەوەی راگواستن شێوازێکی بەعەرەبکردنەو بەمەبەستی بەعەرەبکردنی کوردستان ئەنجامدراوە، بۆیە کتێبەکە ناوی (بەعەرەبکردنی کوردستان)ە.

٢-بەعەرەبکردن هەندێ جار بە (پاکتاوی نەژادی) باسی لێوەدەکرێت، بەڵام لەبەر ئەوەی کە (پاکتاوی نەژادی) دژی کورد ئەنجامدرابێت بۆ ئەوە بووە بەعەرەببکرێ، بۆیە دەستەواژەی (بەعەرەبکردن)م بەکار هێناوە، دواتر ئەو دەستەواژەیە (بەعەرەبکردن) بۆتە دەستەواژەیەکی سیاسی و چۆتە نێو فەرهەنگی سیاسی کوردستان.

لەکۆتاییدا؛ هیوادارم بەم کارەم توانیبێتم خزمەتێکی بچوک پێشکەش بەنەتەوەکەم بکەم و هەندێ راستی بۆ نەوەی ئێستاو داهاتوو روون بکەمەوە. شارەزایانی بەڕێزیش بەسەرنج و پێشنیارو لەسەر نووسین دەتوانن زیاتر کارەکەم دەوڵەمەند بکەن، لەبەر ئەوەی هیچ کارێك بێ کەم و کوڕی نابێت.

غەفوور مەخمووری

٢٦-٢٧/٩/٢٠٠٢

هەولێر - باشووری کوردستان

فەسڵی یەکەم

بەعەرەبکردنی کوردستان

بەشی یەکەم

هاتنی عەرەب بۆ کوردستان

زۆربەی زۆری سەرچاوە مێژووییەکان ئاماژە بەوە دەکەن، کە تا پێش هاتنی ئیسلام بۆ ناوچەکە (واتە کاتی فتوحاتی ئیسلامی) عەرەب لەناوچەکەدا بوونی نەبووەو، رووباری فرات سنووری نێوان کوردو عەرەب بووەو، عەرەب لەو بەرەی فراتەوە بوونیان نەبووە، بەڵام لەگەڵ دەستپێکردنی فتوحاتی ئیسلام بۆ کوردستان لەساڵی ١٦ی کۆچی بەرامبەر ٦٣٧ی زایینیدا، عەرەب لەفرات پەڕیوەتەوەو هاتۆتە ناوچەکە. (تا هەزارەی یەکەمی پێش زایین هیچ بەڵگەیەك لەسەر بوونی عەرەب لەعێراقدا نییە)[1] بەڵام وەك ئاماژەم پێدا لەگەڵ هاتنی ئیسلام بۆ ناوچەکە وردە وردە عەرەبیش روویان لەناوچەکە کرد. (هەڵکشانی عەرەب بۆ سەر عێراق لەسەردەمی فەتحی ئیسلامیدا لەسەدەی حەوتەمی زایینی دا گەورەترین رووداوە سەبارەت بەپێکهاتەی رەگەزی دانیشتوانی عێراق)[2].

موسڵ کە سەنتەری ویلایەتی موسڵ (باشووری کوردستان) بوو، تا پێش هاتنی ئیسلام لە ١٦ی کۆچیدا (٦٣٧ی زایینی) تەنها سێ گەڕەك بووە (گەڕەکی زەردەشتییەکان، گەڕەکی یەهودییەکان و گەڕەکی مەسیحییەکان). بەڵام کە لەسەردەمی عومەری کوڕی خەتاب دا هێرشی هۆزە عەرەبەکان بەسەرپەرشتی (عیاض بن غنم الاشعري)و (عمرو بن جند) بۆ ناوچەکە دەستی پێکرد، ژمارەیەك خێزانی عەرەب هێنرانە ناوچەکە، دیارە ئەو هاتنەی عەرەبەکانیش بێ بەرەنگار بوونەوە نەبووە، بەڵکو کورد بۆ بەرگریکردن لەخۆیو خاکی رووبەڕووی هێرشەکان وەستاوەتەوە، (عمرو بن جند)یش لەم هێرشانەدا کوژراوەو دوای ئەو خالیدی کوڕی وەلید هێرشی هێناوەو دوای شەڕەکە هۆزێکی عەرەبیان بەناوی (خەزرەج) هێناوەتە موسڵ و یەکەم گەڕەك و یەکەم مزگەوت بەناوی (خەزرەج) لەموسڵ دروستکراون.

١-جەزا تۆفیق تالب، بایەخی جیۆپۆلەتیکیی دانیشتوانی هەرێمی کوردستانی عێراق. . ل١٧٧.
٢-هەمان سەرچاوە.. . ل١٧٧-١٧٨.

هاتنی هۆزە عەرەبەکان بۆ ناوچەکە، جگە لەنیشتەجێبوونیان زیانی زۆریشیان بەدانیشتوانی ناوچەکە گەیاندووە (فەیلەسوفی ناسراوی عەرەب ئیبن خەلدون "١٣٣٢-١٤٠٦" لەو باوەڕەدایە کە عەرەب دەست بەسەر هەر وڵاتیکدا بگرێت ویرانی دەکات، چونکە بەڕای ئەو عەرەب نەتەوەیەکی وەحشیە.. سروشتەکەیان ئەوەیە کە شتی ناو دەستی خەڵك بڕفێنن و رزقیان لەسایەی شمشێرەکانیاندایەو نەك هەر سل لەوە ناکەنەوە کە ماڵ و سامانی خەڵك بەرن، بەڵکە هەرکە چاویان بەماڵ و سامانی خەڵك کەوت تالانی دەکەن)[٣][٤].

هاتنی سوپای عەرەب بۆ کوردستان و تالانکردنی ماڵ و سامانی کوردو وێرانکردنی وڵاتەکەی گیانی بەرەنگاربوونەوەی کوردی خورت کردووەو، کورد لەو سەردەمدا بەکۆمەڵێ راپەڕین و هێرش رابووەو بێ وەڵام نەماوەتەوە. (کاتێك ئیسلام لەساڵی ١٨هـ "٦٣٩ز"دا گەیشتە کوردستان، کوردەکان ماوەیەکی دوورو درێژ دژی ئەم ئاینە نوێ یە جەنگان. تا ئەوڕۆش گەلەك گۆڕستان لەکوردستاندا هەن، کە هەندێکیان بەگۆڕستانی ئەسحابەو هەندێکی دی یان بەهی کافران[٥] نێودەبرێن)[٦].

لەسەردەمی موعتەسەم دوای مردنی مەئمون لەساڵی ٨٣٣ز-٢١٨ی کۆچی جەعفەری کوڕی حەسەنی داسنی کە مێرخاسێکی کورد بوو، لەدەسەڵاتی ئەو کات یاخی بوو، بەردەوام لە بەرەنگاریدا بوو تاساڵی ٨٣٩ز لەشەڕێکی قورسدا لەچیای مەقلوب کوژرا. هەروەها لەسەردەمی (المکتفی باللّه) ٢٩٤ی ك ٩٠٦ی زایینی کە ئەوکات حەمدانییەکان فەرمانڕەوای موسڵ بوون، زوڵمێکی زۆریان لە کورد دەکرد، ئەوەبوو بارودۆخەکە تەقییەوەو محەمەدی کوڕی بیلال کە کوردێکی ناسراوی ئەوکات بوو لەدژیان راپەڕیو سەرپەرشتی راپەڕینێکی فراوانی کرد

٣- رەفیق سابیر، ئیمپراتۆریای لم.. ل٣٣.

٤- ئێستاش سوپای عەرەب وا رەفتار دەکات وەك ئەوەی کە لەساڵی ١٩٨٨ لەشاڵاوە بەدناوەکانی ئەنفالدا جگە لەوێران کردنی گوندو شارەکانی کوردستان ماڵ و سامانی کوردیشیان بەتالان دەبردو، تاکار گەیشتە ئەوەی کە ژمارەیەکی زۆری ئافرەتەکانیشمان بەتالان ببەن و ١٨٢ هەزار مرۆڤیشمان بێ سەرو شوێن بکەن. هەروەها لەساڵی ١٩٩٠ لەکاتی گرتنی کوێت، سوپای عێراق کەوتە تالانکردنی ماڵ و سامانی خەڵکەکەو دەستدرێژی کردنە سەر ئافرەتەکانیان. (غ.م).

٥- گۆڕستانی کافران، مەبەست لەگۆڕستانی ئەو کوردانەن کە لەشەڕی دژ بەئیسلامدا کوژراون.

٦- جەمال نەبەز، کوردستان و شۆڕشەکەی .. . ل٧٦.

لەدژیاندا[٧][٨]. لەو سەردەمەدا پەیوەندیو تێکەڵی عەشیرەتیی لەلای کوردان بایەخی خۆی هەبوو زۆر جار هاوکاری یەکتریان دەکرد. (لەسەردەمی هێرشی عەرەبەکان لەسەدەی حەوتەم دا کوردستان چەشنە نەزمێکی هەرەوەزی تێدا مابوو و لادیی کوردستان پێوەندییەکانی عەشیرەتگەری بۆ خۆی پاراستبوو)[٩].

مامۆستا جەمال نەبەز لەکتێبەکەی (کوردستان و شۆڕشەکەی)دا باسی شەڕو شۆڕش و رووبەڕوو بوونەوەکانی کوردی بەرامبەر سوپای عەرەب کردووە. (مێژو ئەوەمان بۆ دەگێرێتەوە کە کوردەکان لەزۆربەی راپەڕین و شۆڕشەکانی دژ بەدەستەلاتدارێتی دەوڵەتی ئیسلامییدا بەشدارییان کردووە)[١٠].

ئەوەی ئێمە لێرەدا مەبەستمانە، نووسینەوەی مێژووی فتوحاتی ئیسلامی نییە، بەڵکو مەبەستمان لەهاتنی عەرەبە بۆ ناوچەکە، لەبەر ئەوەی عەرەبیش لەو سەردەمدا هاتۆتە ناوچەکە، بۆیە بەپێویستمان زانی کە باس لەچۆنیەتی هاتنیان و بەرەنگار بوونەوەیان بکرێت. دیارە ئەو شۆڕش و بەرەنگاربوونەوانەش لەدژیاندا بەردەوام درێژەی هەبووەو، زۆر لەمێژوونووسانیش باسیان کردووە. ئێمە لێرەدا زۆر بەکورتی لەسەر ئەم پرسە وەستاوین و دەتوانین بڵێین تەنها ئاماژە پێکردنێکی مێژووییە.

لەپاش فتوحاتی ئیسلامی بۆ ناوچەکەو هاتنی عەرەب بۆ کوردستان، بەپێویستی دەزانین کە باس لەدەسەلاتدارێتی عوسمانییەکان و هێنانی عەرەب بۆ کوردستان بکەین ، دیارە پێش ئەوانیش لەسەردەمی (مەمالیك)دا (١٧٥٠-١٨٣١) ژمارەیەکی زۆر لەخێزانە عەرەبەکانی هەردوو عەشیرەتی، تەیو جبور هێنرانە ناوچەکە.

ئەوکاتەی مەدحەت پاشا والی بەغدا بوو (١٨٦٩-١٩١٤)و بەتایبەت لەساڵانی (١٨٦٩-١٨٧٢) هەوڵێکی زۆریدا بۆ نیشتەجێکردنی هۆزە عەرەبەکان لەسەر ئەو زەویو زارانەی کە بەناو هی دەوڵەت بوون[١١]. لەپێش هەموانیشەوە هۆزەکانی (شەمەرو عنزەو دلێم و کعب)ی هێنا بۆ ئەو ناوچانەی کە پووش و پاوان و لەوەڕگای

٧-القس سليمان صائغ الموصلي، تاريخ الموصل، الجزء الاول. . . ص٩٦-٩٧، ص١٢٥.

٨-محەمەد ئەمین زەکی، خولاصەیەکی تاریخی کوردو کوردستان. . . ل٩٥.

٩- دکتۆر عبدالرحمن قاسملو، کوردستان و کورد. . . ل١١٩.

١٠- جەمال نەبەز، کوردستان و شۆڕشەکەی. . . ل٧٦.

١١- الدكتور خليل اسماعيل محمد، اقليم كردستان العراق. . . ص٤٣.

باشیان تێدا بوو. ئەوە بوو مەدحەت پاشا دەستی کرد بەنیشتەجێکردنی چەند خێڵێکی کۆچەری عەرەب (البدو) لەسەر زەوی‌و زارو پووش و پاوانی کورد، وەك ئەوەی کە عەشیرەتەکانی (رەبیعە، ئبن ئەوس، جبور) لەدەشتەکانی مەندەلی‌و بەلەدروزو قزلبات نیشتەجێکران و، عەشیرەتی بەیاتی لەنێوان کفری‌و توزخورماتوو، چەند تیرەیەکی کرێوی‌و لهێب لەدەشتەکانی قەرەتەپەو، عوبێدی لەناوچەی حەویجەی نێوان زێی بچوك و ئاوەسپی‌و، (شەمەرو ئەلبوحەمدان و تەی‌و جبور لەدەشتی قەراج و شەرگات و گەیارەو هەندێك لەعەشیرەتی تەی‌و شەمەرو جبور)یش لەناوچەکانی تری موسڵ نیشتەجێکران[١٢]. بەم شێوەیە هۆزە عەرەبەکان لەسەر پاوان و زەوی‌و زاری کورد نیشتەجێکران.

ئەم نیشتەجێکردنەی عەرەبیش لەسەر خاکی کوردان بەخواستی کوردان نەبووەو لەزۆربەی کاتەکاندان عەرەبەکان زەوی‌و زاری کوردانیان داگیرکردووەو، بۆیە بەردەوامیش کورد لەگەڵ عەرەبدا لەرووبەڕوو بوونەوەدا بووەو بەرەڤانی لەخاك و کەرامەتی خۆی کردووە. لێرەدا نامانەوێ بەدرێژی باسی شەڕو رووبەڕوو بوونەوەکان بکەین بەڵکو تەنها نموونەی لێدێنینەوە. ئەگەر بگەڕێینەوە سەر سەرچاوە مێژووییەکان ئەوا زۆر بەروونی ئەوەمان بۆ دەردەکەوێت، کە عەرەبەکان ویستوویانە ناوچە لەدوای ناوچەی کوردستان داگیر بکەن، بۆیە دەبینین لەدوای شاری موسڵ و دەوروبەری روو لەدەشتی قەراج و هەولێر دەکەن، کە ئەوانیش دوو دەشتی بەپیت و فەڕن لەڕووی کشتوکاڵ و لەوەڕگاوە (لەڕووی نەوتیشەوە ناوچەیەکی گرنگەو بەسەدان بیرە نەوتی یەدەگی لێدۆزراوەتەوە). تا پێش هاتنی عەرەب بۆ سنووری لیوای هەولێر تەواوی دانیشتوانی لیواکە کورد بوون (هەموو خەڵکی لیوای هەولێر کوردن)[١٣].

دەشتی قەراج و مەخموریش بەهەمان شێوە هەمووی کورد بوونەو عەرەبی لێنەبووە (هەرکەسێ لەقەزای مەخموردا، کەمێ زۆرێ گەڕابێ، شارەزا بووە کە ئەو ئەرازییەی بەینی دوو زاب بەدەست عەشیرەتی دزەیی کوردەوەیە. کە لەزەمانی

١٢-کاوە نادر، کۆلۆنیالیزمی عێراقی‌و راگواستن و بەعەرەبکردنی باشووری کوردستان، گۆڤاری سەرخۆبوون، ژمارە ٧و٨ هاوین و پایزی ٢٠٠١ی کوردی. . . ل٣٠.

١٣- محەمەد ئەمین زەکی، خولاصە یەکی تاریخی کوردو کوردستان. . . ل٢٩.

هەیدا نفوسەکەی بە ٣٠٠٠٠ سی هەزار کەس تەخمین کراوە)[١٤][١٥]. دەسەلاتی ئەو سەردەمیش لەپشت عەرەبەکان بووە بۆ هێنانیان بۆ سەر خاکی کوردستان و ڕێگەی بۆیان خۆش کردووە کە بەئاسانی لەدیجلەوە بپەڕنەوە (لەسەردەمی مەمالیك لەعێراقی عەرەبیدا "١٧٥٠-١٨٣١" کە مەرکەزیان شاری بەغدا بوو جۆرە سەربەخۆییەکیان لەدەوڵەتی عوسمانی ستاند بوو، بەو ناوەی عەشیرەتە عەرەبەکانی وەکو "شەمەرو، ئەبوحەمدان و تەی" مەڕانەو باجی حوشترانەیان دەدا بۆیە ڕێیان دەدرا لەزێی دیجلە بپەڕنەوە بۆ دەشتی قەراج و شەمامك و هەندێ جاریش بۆ کەندیناوەش بێن)[١٦].

بۆ بەرگرتن لەهاتنی عەرەب بۆ ناوچەکە خوالێخۆشبوو (برایماغای بایزاغای دزەیی) کە مێرخاسێکی عەشیرەتی دزەیی بوو، هەر خۆیشی لەساڵی ١٨٧٨ مەخمووری ئاوەدان کردبۆوە، (برایماغا مەخمووری بنیاتنا)[١٧]، دژی ئەو هاتنە وەستایەوەو سەرەتا بەشێوەیەکی ئاشتیانە ویستی لەڕێی دەسەلاتی ئەوکات ئەو کێشەیە (کێشەی هاتنی عەرەب بۆ مەخموورو قەراج) یەکلایی بکاتەوە (برایماغا هەستا هەموو داواکارییەکانی خەڵکی ئەو ناوچانەی بەنووسین پێشکەش بەحکومەتی ویلایەتی موسڵ کردو، لەسەرووی هەموویانەوە نەهاتنی عارەب بوو بۆ ناوچەکانی قەراج و شەمامك و نەهاتنی جەندرمەی عوسمانی بوو بۆ وەرگرتنی باج و خەراج)[١٨]. وەك لەپێشدا ئاماژەمان پێدا دەسەلاتی ئەو سەردەم خۆی هاوکاری هاتنی عەرەبەکانی دەکرد بۆ ناوچەکە، بۆیە وەلامی داخوازییەکانی برایماغای دزەیی نادەنەوەو برایماغایش پەنا دەباتە بەر بەکارهێنانی هێز لەدژی دەسەلاتی ئەو سەردەم و هێزێکی زۆر بۆ ئەم مەبەستە کۆدەکاتەوە (دبلیۆ. ئار .هی) کە خۆی سەردانی برایماغای کردووە ئاماژە بەوە دەکات کە (٦٠٠ سوارو ٤٤٠٠ چەکداری

١٤-هەمان سەرچاوە. . . ل٢٩.

١٥- دبليو. آر. هَي، سنتان في كردستان. . . ص١٠١.

١٦-کەریم شارەزا، برایماغای بایزاغای دزەیی و بەربەستکردنی بەعارەبکردنی دەشتی مەخموور، گۆڤاری قەرەچووغ، ژمارە ٣و ٤ی پاییزو زستانی ٢٠٠٠. . . ل٢٨.

١٧-دبليو. آر. هَي، سنتان في كردستان. . . ص٢٠٤.

١٨-کەریم شارەزا، هەمان سەرچاوە. . . ل٢٩.

بەچەکەوە هەبووە)[19]. برایماغا بەم هێزەیەوە بەرەنگاری عەرەبەکان دەبێتەوەو بۆ ساڵانێکی زۆر شەڕی هۆزە عەرەبەکان و جەندرمەی تورك دەکات. (ساڵانێکی زۆر شەڕو کوشتاری لەگەڵ عەرەبە شەمەرەکان و تورکەکان هەبووە)[20]. لەئەنجامی ئەو شەڕو پێکدادانانەدا برایماغا بەسەر عەرەبەکاندا زاڵ دەبێت و لەناوچەکەدا وەدەریان دەنێت: (برایماغا پێش هەموو کارێکی عەرەبەکانی دیوی رۆژهەڵاتی دیجلە لەدەشتی قەراج و هەروەها شەمامك لەزێ دەپەڕێنێتەوە بۆ ئەوبەری دیجلەو زێیەکە دەکاتە سنوورێکی سروشتی لەنێوان خاکی کوردستان و نیشتمانی عەرەب "شەمەرو ئەلبوحەمدان و تەی"و هەموو نەخشەو پیلانێکی بەعەرەبکردنی دەشتی مەخموورو شەمامك پوچەڵ دەکاتەوە)[21].

پاش ئەوەی کە برایماغای دزەیی عەرەبەکانی لەناوچەکە دوورخستەوە، عەرەبەکان کەوتنە پیلان دانان بۆ ئەوەی جارێکی تر بگەڕێنەوە ناوچەکە، ئەوەبوو (حمود الهاوار) کە شێخێکی هۆزی تەی بوو کچێکی خۆی بەناوی (سەکتە) (کە دەکاتە دایکی کاك هاواری برایمی بایزاغای دزەیی) دەرازێنێتەوەو لەکەژاوەیەکدا بەدیاری بۆ برایماغای دزەیی دەنێرێ و ئەویش رازی دەبێت و دیارییەکەیان وەردەگرێت. پاشتر عەرەبەکان لەرێی ئەوەی کە بوونەتە خزمی برایماغا هاتووچۆی دەکەن و داوای لێدەکەن کە رێیان بدات لەزێ بپەڕنەوە بۆ لەوەڕاندنی مەڕەکانیان و بەس، برایماغاش بەڕەچاو کردنی ئەو خزمایەتییە رێیان پێدەدات کە دەربازی لەوەڕگاکانی دەشتی قەراج و مەخموور بن[22]، بەمەبەستی بەخێوکردنی مەڕو ماڵات نەك نیشتەجێبوونیان. (نەقەراج و نەکەندیناوەو تاکو دەگەیشتە لینگاوە تاکە عەرەبێکیشی لێ نەبوو، هەروەها لەو کاتیدا مەخموور تاکو دەگاتە "سلطان عولا"ش تاکە کەسێکی عەرەبی لێ نەبوو هەموو هەر کورد بوون)[23].

١٩-دبلیو. آر. هَي، هەمان سەرچاوە. . . ص١٠١.

٢٠-هەمان سەرچاوە. . . ص٢٠٤.

٢١-کەریم شارەزا، هەمان سەرچاوە. . . ل٣٠.

٢٢-لەدیدارێکدا لەگەڵ مام هاواری برایمی بایزاغای دزەیی رۆژی ٢٨/٨/٢٠٠٢ ئەم زانیارییانەم لێ وەرگرتووە.

٢٣-دیدارێك لەگەڵ مامۆستا شێخ عەبدوڵلای گردەسۆری زانایەکی بەرزو مرۆڤێکی دلفراوان، گۆڤاری خۆری ئیسلام، ساڵی چوارەم، ژمارە (١٦) جۆزەردانی ٢٧٠٢. . . ل١٩.

عەرەبەکان کە بەمەبەستی مەڕ لەوەڕاندن (لەلایەن برایماغای دزەیی) ڕێیان پێدرا، بواریان نەدرایە خانوو دروست بکەن بەڵکو تەنها ڕەشمال نشین بوون.

پاش موسڵ و هەولێر؛ چاویان بڕییە ئەوەی کە دەربازی لیوای کەرکوك ببن و دەست بەسەر زەوی و زاری کورددا بگرن، پێش هاتنی ئەوان خەڵکی ناوچەکە هەمووی کورد بوون و عەرەبی لێ نەبووە (لەکەرکوکیش تاکو "دوز"یشی لەگەڵدا بێت، هەمووی هەر کورد بوون)[٢٤].

دەشتی کەرکوك و دەشتی گەرمیان جێی چاوتێبڕینی خێڵە عەرەبەکان بووە، دەسەڵاتی ئەوکاتیش لەپشت هاتنی عەرەبەکان بووە بۆ ناوچەکە بەتایبەت دوای ئەوەی کە ساڵی ١٨٩١ (سێر ولیەم دارس) نەوتی لەکەرکوك دۆزییەوە، لەگەڵ ئەوەی کە شاڵاوێکی زۆری عەرەب رووی لەناوچەی کەرکوك کرد بەڵام نەیانتوانی سیمای کوردانەی دەڤەرەکە بگۆڕن و، بەردەوام چ لەناو شارو چ لەدەوروبەری شاردا ژمارەی کورد لەهەمووان زیاتر بووە (زۆربەی هەرەزۆری ئەو عەشیرەتانەی کە دانیشتووی لیوای کەرکوکن عەشیرەتی کوردن. ئەمانەش بەزۆری لەناوەڕاستی لیواکەو لەلای رۆژهەلات و باکووریدا نیشتەجێن)[٢٥].

دیارە لێرەدا من نامەوێت باس لەکوردستانی بوونی کەرکوك بکەم، لەبەر ئەوەی هیچ گومان لەوەدا نییە کە کەرکوك شارێکی کوردی و کوردستانیەو زۆربەی هەرە زۆری سەرچاوە مێژووییەکانیش ئەم راستییەیان سەلماندووە. لەبەرئەوەی ناوچەیەکی بەپیت و فەڕە لەڕووی نەوت و گازی سروشتی و کشتوکاڵ و، ئەمە وای کردووە کە زۆر لا چاوی تێبڕن (لەبەشی بەعەرەبکردنی کوردستان بەدرێژی باس لەشاڵاوەکانی بەعەرەبکردنی ئەم شارەی کوردستان دەکەین). عەرەب پێشووتریش دەستی بەسەر (عیمارەو کوت و تکریت و دیالی "دێی باڵا") داگرتبوو و، تێدا نیشتەجێ ببوون، کە ئەم شارانەش پێشووتر بەشێك بوونە لەکوردستان و هی کورد بوونە.

بەم شێوەیە وردە وردە تا دامەزراندنی دەوڵەتی عێراق (داتاشینی دەوڵەتی عێراق) لەساڵی ١٩٢١دا عەرەب ڕوویان لەناوچەکە کردو لەهەندێ شوێندا تێیدا

٢٤- هەمان سەرچاوە.

٢٥-عبدالمجيد فهمي حسن، دليل تأريخ مشاهير الألوية العراقية، الجزء الثاني، ص٦٠.

نیشتەجێبوون، کـە ئەمـەش شـێوازێکی سـەرەتایی بەعـەرەبکردنی کوردسـتان بـوو (تـەعریب لەسـەرەتای دەرچـوونی عـەرەب لـەنیوە دوورگـەی عـەرەبی دەسـتی پێکردووەو، هەتا ئێستا بەڕاست و چەپدا بەردەوامە)[٢٦]. ئەوە شێوازێکی سەرەتایی بەعـەرەبکردنی کوردسـتان بـووە. لەگـەڵ دامەزرانـدنی دەوڵـەتی عێـراق سیاسـەتی بەعەرەبکردنی کوردستان شێوازێکی تری وەرگرت، کە لەلایەن دەوڵەتـەوە پیلانڕێـژی بۆ دەکراو، بەهاوکاریو پشتگیری دەوڵەت و بەمەبەست عـەرەب دەهێنرانـە ناوچـەکەو تێیدا نیشتەجێدەکران.

٢٦-مەلا عبداللطیف بامۆکی، تەعریب سەرچاوەی هەموو تاوانەکانە، گۆڤـاری خـۆری ئیـسلام، سـاڵی چوارەم، ژمارە (١٦) جۆزەردانی ٢٧٠٢.

بەشی دووەم

قۆناغەکانی بەعەرەبکردنی کوردستان

لەگەڵ دامەزراندنی دەوڵەتی عێراق لە ١٩٢١دا, دەسەڵاتداریێتی عەرەبی عێراقی کەوتە فراوان کردنی دەسەڵاتەکەی‌و هەوڵدان بۆ پارێزگاری کردن لەو یەکە داتاشراوە (عێـــراق) نوێیـــەو جێگیرکردنـــی ســـنوورە جوگرافیاکـــەی‌و کـــارکردن بـــۆ دەستبەسەراگرتنی ویلایەتی موسڵ (باشووری کوردستان), حکومەتی ئەوکاتی عێراق کەوتە کارکردن بۆ سەرلەنوێ داڕشتنەوەی پێکهاتەی نەتەوەیی دانیشتوان بۆ بەرژەوەندی چینی دەسەڵاتداری عەرەب[٢٧]. بۆ ئەم مەبەستەش دەستی کرد بەدروستکردنی کۆمەڵێ (مستوطنات)ی سەرەتایی بۆ نیشتەجێکردنی هۆزە کۆچەرەکانی عەرەب (البدو)[٢٨]و هانی دان کە ڕوو لەناوچەکە بکەن. (دانیشتوانی عەرەب خەڵکی ڕەسەنی ناوچەکەنین بەڵکو کۆچەرن, لەشوێنی ترەوە بۆ هەرێمی کوردستان هاتوون)[٢٩], هێنانی عەرەب بۆ سەر زەوی‌و زاری کورد بەمەبەستی دەست بەسەرداگرتنی خاك و نیشتمانی کورد بووە, لەبەر ئەوەی حکومەتی تازە دامەزراوی عێراق باش هەستی بەوەکردبوو کە کورد لەگەڵیدا نیەو وڵاتەکەشی بە بەشێك لەعێراق نازانێت, ئەمەیش بەروونی لەکاتی دەنگدان بەمەلیك فەیسەل بۆ پاشایەتی عێراق وەدەرکەوت کە (کەرکوك بەرهەڵستی دانانی فەیسەل بوو, و سولێمانیش لەئەساس دا بەشداری لەریفراندۆکەدا نەکرد)[٣٠], هەرچی هەردوو لیوای موسڵ و هەولێریش بوون ئەوا بەمەرج دەنگیان بەفەیسەل دا[٣١] مەرجەکەش بریتی بوو

٢٧- الدكتور خليل اسماعيل محمد، مؤشرات سياسة التعريب والتهجير في اقليم كردستان العراق. . . ص١.

٢٨- الدكتور خليل اسماعيل محمد، أقليم كردستان العراق. . . ص٨٠.

٢٩- جەزا تۆفیق تالب، بایەخی جیوپۆلەتیکی دانیشتوانی هەرێمی کوردستانی عێراق. . . ل١٧٩.

٣٠- دکتۆر عبدالرحمن قاسملو، کوردستان وکورد . . . ل٧٦.

٣١- سەلام ناوخۆش، هۆکارەکانی لکاندنی ویلایەتی موسڵ بەعێراقی عەرەبییەوە، . . . ل١٠٤.

لەپاراستنی مافی کورد (جێبەجێکردنی پەیمانی سیڤەر)[٣٢]. خەڵکی کوردستان باوەڕیان وابوو لەبەر ئەوەی کوردستان بەشێك نییە لەعێراق مافی ئەوەیان نییە بڕیار لەسەر دانانی مەلیك بدەن و دەنگ بۆ دانانەکەی بدەن، بۆ نموونە خەڵکی سلێمانی بەروونی ئەمەی راگەیاندووە (چونکە لیوای سلێمانی جیاوازە لەحکومەتی عێراق, پێویست نیە رەئی بدەن بۆ دانانی مەلیك.)[٣٣], وردتر هەر لەبنەڕەتەوە کورد نەیویستووە لەگەڵ عەرەبدا لەچوارچێوەی دەوڵەتێکدا بژێت. (نایانەوێ کوردستانی جنوبی بخرێتە سەر عێراق و, نایانەوێ لەگەڵ عەرەب دا لەچوارچێوەی یەك دەوڵەتدا پێکەوە بژین)[٣٤] ئەمە هەڵوێستی روونی کوردبووە بەرامبەر لکاندنی بەشێکی وڵاتەکەی بەعێراقی عەرەبییەوە, ویلایەتی موسڵ کە بریتییە لەباشووری کوردستان دانیشتوانەکەی تەواوی کورد بوونە (ویلایەتی موصل, کە بەئیعتباری عمومی کوردە..)[٣٥] ویستوویانە خۆیان حاکمی خۆیان بن و نەکەونە بن دەستی بێگانە, باش هەستیان بەوە کردووە کە (مولحەقاتی ویلایەتی موسڵ کامیلەن موڵکی کوردو میلەتی کوردە)[٣٦]. پاش بینەو بەردەیەکی زۆرو بێ خواست و بێ رازیبوونی کورد ویلایەتی موسڵ لەساڵی ١٩٢٥دا بەعێراقی عەرەبییەوە لکێنرا, بێگومان دوای ئەوەش کە ویلایەتی موسڵ بەعێراقەوە لکێنرا, کورد دەستبەرداری خاکی خۆی نەبووەو نابێت ئەوەتا (شێخ مەحموودی حەفید) لەنامەیەکیدا بۆ سەرۆکی کۆمەڵەی نەتەوە یەکگرتووەکانی ئەوکات (عصبة الامم) زۆر راشکاوانە دەڵێت: (لەراستیدا بەنیسبەتی ئەوەی کە نیشتمانی ئێمە بەئێراقەوە بلکێندرێ‌و بەزۆری چەك ئەم گرێدانە بەئێمە بسەلمێندرێ, ئاشتی‌و هێمنی کەویستی ئەم کۆمەڵە بەڕێزەیە بەهیچ شێوەیەك لەم گۆشە لەدنیادا داپین نابێ! هەتا کاتێك کەچارەنووسی نیشتمانی کورد بەدەستی رۆڵەکانی خۆی نەسپێررێ‌و تا زەمانێك دەوڵەتێکی کوردی بەڕێوەبەری بەشە کوردستانیەکەی ئەم ناوچەیە نەگرێتە دەست, هیوای ئەوە ناکرێ کە ئاشتی‌و

٣٢- جەلال جەوهەر، (٨٠) ساڵ تەعریبکردنی کوردستان، گۆڤاری کەرکوك، ژمارە ٤ بەهاری ٢٠٠٠ .. . ل٣٦.

٣٣- نەوشیروان مستەفا ئەمین، چەند لاپەڕەیەك لەمێژووی رۆژنامەگەری کوردی، بەرگی دووەم... ل٩٠.

٣٤- هەمان سەرچاوە... ل١٩٧.

٣٥- هەمان سەرچاوە... ل٢٠٨.

٣٦- هەمان سەرچاوە... ل٢١١.

هێمنی لەو مەڵبەندەدا بەدی بێ.)[٣٧]. بۆ هەموو لایەك ئاشكرایە كەوا لەرۆژی دامەزراندنی دەوڵەتی عێراقەوە تائێستا عێراق ئاسایش و ئارامی بەخۆیەوە نەبینیوەو باری ناوخۆی سەقامگیر نەبووە, لەبەر ئەوەی هەر لەسەرەتاوە عێراق بەناكاملی داتاشراو، داتاشینەكەشی لەسەر حسابی میللەتی تربوو, شتێكی ئاساییو مافێكی رەوای هەر میللەتێكە كە بەرەڤانی لەخاك و كەرامەتی خۆی بكات. نەتەوەی كوردیش باش دركی بەوە كردووە كە داتاشینی عێراق و پێوە لكاندنی بەشێكی كوردستان بەعێراق مەترسییەكی گەورەیە بۆ سەر دوارۆژی نەتەوەیی, بۆیە بەردەوام لەشۆڕش و راپەڕیندا بووە بۆ وەرگرتنەوەی مافی زەوتكراوی خۆی. دیارترین شۆڕش و راپەڕینەكانیش لەوكاتدا شۆڕشەكانی بارزان و شۆڕشەكانی شێخ مەحموودی حەفید بوون[٣٨]. هەر لەو كاتیشدا داگیركەرانی كوردستان كە تازە كوردستانیان بەسەردا دابەش كرابوو (بەپێی پەیمانی سایكس پیكۆ لە ١٩١٦دا كوردستان دابەشی سەر هەریەك لەعێراق و ئێران وتوركیاو سوریا كرا). هاوكاری یەكتریان دەكرد بۆ لێدانی شۆڕش و سەرهەڵدانەكانی كورد. كەناڵەكانی راگەیاندن بەشێوەیەكی بەردەوام باسیان لەراوە دوونانی كۆمەڵانی خەڵكی سەر سنووری تورك و فارس و عێراق دەكرد كە لەلایەن دەسەڵاتدارانی ئەو وڵاتانەوە تووشی راوەدوونان دەربەدەری ببوونەوە[٣٩].

نەتەوەی كورد لەگەڵ ئەوەدا بووە كە بەردەوام پارێزگاری لەوڵاتی خۆی بكات و نەهێڵێ بكەوێتە دەست عەرەبەوە (ئێمە ئامادەین و هەمیشە ئامادە دەبین لەبەرامبەر عەرەبان پارێزگاری لەنیشتمانی خۆمان بكەین)[٤٠]. بەم شێوەیە بەلكاندنی باشووری كوردستان بەعێراقەوە بەعەرەبكردنی كوردستان فۆرمێكی تری پێ بەخشراو بەفەرمی باشووری كوردستان كرایە بەشێك لەعێراقی عەرەبی, بێ گوێدانە ئیرادەی نەتەوەیی كوردو ناڕازیبوونی تەواوی خەڵكی باشووری كوردستان، دوای ئەوەی كە

٣٧- دەقی نامەی شێخ مەحموود بۆ سەرۆكی كۆمەڵەی نەتەوە یەكگرتووەكان، ئاڵا- ئۆرگانی پارتی سەربەخۆیی كوردستان، ژمارە (٥)، ساڵی حەوتەم، رەشەمی ١٩٩٣. .. ل٦-٧.

٣٨- عزيز حسن البارزاني، الحركة القومية الكوردية التحررية في كوردستان العراق ١٩٣٩-١٩٤٥، . . . ص٣٦-٣٧.

٣٩- الامير جلادت بدرخان، حول المسألة الكوردية قانون ابعاد وتشتيت الاكراد، ص٣.

٤٠- نامەی شێخ مەحموود بۆ سەرۆكی كۆمەڵەی نەتەوە یەكگرتووەكان، هەمان سەرچاوە. . . ل٦.

عێراق ئەوەی بۆ چووە سەر ئیتر کەوتە پیلان گێڕان بۆ بەعەرەبکردنی تەواوو یەکجارەکی باشووری کوردستان, ئەمەشی بەچەند قۆناغێك ئەنجامدا, کە لێرەدا ئاوا قۆناغبەندمان کردووە:

- **قۆناغی یەکەم ١٩٢٥ – ١٩٥٨ سەردەمی پاشایەتی.**
- **قۆناغی دووەم ١٩٥٨ – ١٩٧٤ سەردەمی کۆماری.**
- **قۆناغی سێیەم ١٩٧٤ – ١٩٩٠ سەردەمی بەعس**
- **قۆناغی چوارەم ١٩٩١ – تائێستا (دوای ڕاپەڕین)**

لێرەدا بەکورتی باس لەبەعەرەبکردنی کوردستان بەپێی ئەم قۆناغانەی سەرەوە دەکەین, لەبەر ئەوەی هەر قۆناغێك پێویستی بەکتێبێکی سەربەخۆ هەیە, ئەگەر لەهەموو ڕوویەکەوە لێیبکۆڵرێتەوە:

قۆناغی یەکەم

١٩٢٥- ١٩٥٨ سەردەمی پاشایەتی

سالّی ١٩٢٥ کە ویلایەتی موسلّ (باشووری کوردستان) بەعێراقەوە لکێنرا, لەوێوە بەعەرەبکردنی کوردستان بەشێوازێکی تر دەستی پێکرد, هەر لەو ساڵەدا (١٩٢٥) عێراق کابرایەکی نیشتەجێی موسڵی بەناوی (مستەفا عومەری) کردە وەزیری ناوەخۆی عێراق و, ئەویش دەستیکرد بەپیلان گێڕان بۆ هێنانی عەرەب بۆ ناوچەکە، ئەوەبوو ژمارەیەکی زۆری لەخێزانە کۆچەرەکانی هۆزی (سمبس)ی عەرەبی هێنا دەشتی قەراج و ژمارەیەکی زۆریشی لەخێزانە کۆچەرەکانی تەی و جبوور هێنا موسڵ و دەوروبەری. ساڵی ١٩٢٩ (کەنعان صدید) بەپشتگیری دەسەڵاتی عێراق رووی کردە گوندی شەعەل و گورگە. تا ساڵی ١٩٣٠و ١٩٣٥ دەسەڵاتی عێراق بەردەوام هاوکاری خێڵە کۆچەرە عەرەبەکانی دەکردو هانی دەدان کەوا روو لەکەرکوك و دەوروبەری کەرکوك بکەن و تێیدا نیشتەجێبن. دواتر دەسەڵاتی عێراق بەرەسمی دەستی بەبیناکردنی چەند پرۆژەیەکی ئاودێری کرد بەمەبەستی نیشتەجێکردنی هۆزە عەرەبەکان وەك پرۆژەکانی (اللطیفیة, الدجیلة, المسیب, الحویجة, و مشروع الجزیرة)(٤١).

پاش ئەوەی کە نەوت لەکەرکوك دۆزرایەوە بایەخی ستراتیژی شوێنی کەرکوك بۆ دەسەڵاتی عێراقی روون بۆوە, هەوڵیدا بەزووترین کات کۆنترۆڵی ناوچەکە بکات, ئەوەبوو لەپرۆژەی حەویجەدا لەساڵی ١٩٣٦ زیاتر لە ٢٠٠٠٠ بیست هەزار ماڵە عەرەبی کۆچەری لەهۆزەکانی (العبید و تەی لەو ناوچەیەدا نیشتەجێکردو, زەمینەشی خۆشکرد کەوا هۆزەکانی (لهیب و کرێوی) لەدەشتی قەرەتەپەو هۆزەکانی (جبورو تەی) لەدەشتی قەراج و باکووری رۆژهەلاتی حەویجەدا نیشتەجێبن(٤٢). لەکاتی نیشتەجێبوونی عەرەبەکاندا دەسەڵاتی عێراق بەزووترین کات بیری ئاوی بۆ لێدەدان و هەندێ جار زەویشی پێدەدان, ئەگەرنا ئەوا عەرەبەکان خۆیان زەویو زاری جوتیارانی کوردیان داگیردەکرد.

٤١- الدكتور خليل اسماعيل محمد، مؤشرات سياسة التعريب والتهجير في اقليم كردستان العراق. . . ص١.

٤٢- هەمان سەرچاوە. . . ص١٤.

عەرەب بەردەوام بەپاڵپشتی دەسەڵاتی عێراق هەوڵی داوە لەناوچەکەدا نیشتەجێ بێت و ژمارەیەکی زۆری خێزانی عەرەب لەحەویجەو داقوق و تازە خورماتوو و دەوروبەری کەرکوك نیشتەجێکران.

دەسەڵاتی عێراقی لەگەڵ ئەوەیدا, کە عەرەبی دەهێنانە سەر خاکی کوردستان, کاری بۆ وێران کردنی کوردستانیش دەکرد (لە ١٩٣٣ - ١٩٣٤ بۆ دامرکاندنەوەی راپەڕینی بارزان, هێزی سوپای عێراق و بەریتانیا کەوتنە هێرش و وێران کردن, تەنیا لەناوچەکانی بەرۆژ, مزوری‌و شێروان ٧٩ گوند وێران کران, لەسەرجەمی ٢٣٨٢ خانووبەرە ١٣٦٥ خانوویان سوتاندو رووخاند, واتە ٦٠٪ وێران کرا)[٤٣]. بەعەرەبکردنی کوردستان لەسەردەمی پاشایەتیدا زیاتر ناوچە دەوڵەمەندەکانی کوردستانی گرتۆتەوەو دەسەڵات هەوڵیداوە ناوچە گرنگ و ستراتیژییەکان بخاتە ژێر رکێفی خۆی. لەساڵانی چلەکاندا دەسەڵاتی عێراقی هەزاران کەسی لەخەڵکی مەندەلی‌و خانەقین و قەرەخان (جەلەولا - گولاڵە)و کوت و بەدرەو جەسان دەربەدەری ئێران کردو عەرەبی هێنا شوێنیان, ئەم ناوچانەش هەر هەموویان ناوچەی گرنگن چ لەرووی نەوت و چ لەرووی کشتوکاڵەوە بێت. هەروەها فەیلییەکانیش بەبیانووی (پاشکۆیەتی ئێران)[٤٤] لەشارەبان و قزلبات و جەلەولاو خانەقین و مەندەلی‌و نەفتخانەو قزانیەو بەدرەو جەسان دەربەدەری ئێران کران[٤٥].

لەساڵی (١٩٤٠ - ١٩٥٠) لێژنەیەك بەناوی (لجنة تصفية الاراضي) لەلایەن حکومەتی عێراقەوە پێکهێنراو بەپێی بەرنامەی لیژنەکە زەوی‌و زارێکی زۆر لەکورد سەنرانەوەو کران بەموڵکی دەوڵەت و پاشتر دران بەعەرەب و, ساڵی ١٩٤١ رەشید عالی گەیلانی کەوتە دوور خستنەوەی کورد لەسەر زەوی‌و زاری خۆی و هێنانی عەرەب بۆ جێگەیان. (هەر لەچلەکاندا حکومەتی عێراق بەڕێوەبەرایەتیەکی بەناوی "مديرية العشائر العامة" کە سەر بە وەزارەتی ناوەخۆبوو دامەزراندو هۆبە یەکیشی بەناوی "الاسكان الريفي" دامەزراند)[٤٦]. هەم بەڕێوەبەرایەتییەکەو هەم هۆبەکەش

٤٣- د.مارف عومەر گوڵ، جینۆسایدی گەلی کورد. . . ل٢٢.

٤٤- بەپێی یاسای رەگەزنامەی عێراقی ساڵی ١٩٢٥ فەیلییەکان بە (تەبەعیەی ئێران) لەقەڵەم دراون.

٤٥- الدكتور خليل اسماعيل محمد، مؤشرات سياسة التعريب والتهجير في اقليم كردستان العراق. . . ص١٨.

٤٦- هەمان سەرچاوە . . . ص٨.

کەوتنە کارکردن و ژمارەیەکی زۆری عەرەبیان هێنا کوردستان و لەساڵی ١٩٤٨ بەناوی (توطين العشائر) کۆمەڵێك (مستوطنات)یان بۆ هۆزە عەرەبەکان لەدەشتی تەلەعفەرو شنگال و حەزەردا دروستکردو عەرەبیان تێدا نیشتەجێکرد, عەرەبەکانیش زۆربەیان بەدو بوون و زەوی و زاری کوردیان پێ بەخشراو کەوتنە کاری کشتوکاڵی بۆ خۆیان.

هەروەها لەچلەکاندا دەشتی قەراجیش کە دەشتێکی دەوڵەمەندە چ لەرووی زۆری چاڵە نەوتە یەدەگەکان و چ لەرووی کشتوکاڵییەوە بێت بووە جێگەی چاوتێبڕینی دەوڵەتی داگیرکەری عێراق و, ویستی کێشە بۆ ناوچەکە دروست بکات و هەوڵیدا کەوا عەرەب بۆ ئەوێش بهێنێت (حکومەتی عێراق دەیویست ئەم دەشتە, کە سەر بەپارێزگای هەولێرەو کورد لەسەری دەژی, بدا بەدەرەبەگێکی عەرەب کە نێوی سەفوك ئەلیاوەر (صفوك الياور)ە, بۆ ئەوەی لەلایەکەوە دڵی سەفوك رازی بکات, و لەلایەکی دیشەوە بەشێك لەووڵاتانی کورد ببەستێ بەنێوچەی شێرقات (شرقاط)ەوە کە لەسەر مووسڵەو پێتەختەکەی بەدەست عەرەبەکانەوەیە)[٤٧]. حکومەتی عێراق لەم رێیەوە دەیویست کێشە بۆ دەشتی قەراج دروست بکات و نەهێڵێت کورد بەتەنها لەناوچەکەدا نیشتەجێبن. (خەڵکەکەی دەشتی قەراج هەموو کوردن و بەمە تووشی گێرەو کێشە دەبوون. بێجگە لەوەش دەشتی قەراج بۆ پارێزگەی هەولێر زۆر پێویست بوو, چونکە مەڕو ماڵاتی هەولێر لەوێدا دەلەوەڕان)[٤٨]. حکومەتی عێراقی بەردەوام کاری کردووە بۆ بەعەرەبکردنی کوردستان, لەساڵی ١٩٥١ لیژنەیەکی بەناوی (لیژنەی نیشتەجێکردنی هۆزە کۆچەرەکان) پێکهێناو لەرێی ئەم لیژنەیەوە بەهەزاران ماڵە عەرەبی لەسەر زەوی و زاری کوردان نیشتەجێکردو هەر ماڵە عەرەبێکیش (١٥٠) دۆنم زەوی پێدەدراو بیری ئاویشی بۆ هەڵدەکەنرا. بۆ ئەم مەبەستەش عەرەبەکانیان دەهێنا ئەو دەشتانەی کە بۆ کشتوکاڵ کردن بەپیت بوون (دوای نەوت, کشتوکاڵ گەورەترین کەرتی ئابووری پێك دەهێنێ)[٤٩]. بۆیە عەرەبەکانیش و حکومەتی عێراقیش چاویان بڕیبووە دەشتی حەویجەو دەشتی قەراج و قەرەتەپە (دەتوانین

٤٧- جەمال نەبەز، گۆڤاری کۆمۆنیستانەی یەکێتیی تێکۆشین. . . ل١٢٣.

٤٨- هەمان سەرچاوە. . .

٤٩- د.عەبدوڵلا غەفور، جوگرافیای کوردستان. . . ل٢٩٥.

دەشتی حەویجە بەدەشتی قەراج-ی باشووری پارێزگای هەولێرو دەشتی قەرەتەپەی باشووری قەزای کفری پارێزگای کەرکوك بچوێنین)[٥٠].

حکومەتی عێراق لەپاش پرۆژەی حەویجە, لەساڵی ١٩٤٥ تا ١٩٥٨ بە بەردەوامی عەرەبی هێناوەتە ناو کەرکوك و دەوروبەری, هەروەها ژمارەیەکی زۆریان لەخێزانە کۆچەرەکانی هەردوو عەشیرەتی (حەمدانی و کلیبات) هێنا بۆ پرۆژەکانی حەویجەو شنگاڵ و دوجیل (لەماوەی نێوان ١٩٥١- ١٩٦٥)دا نزیکەی ٤٠٠ گوند "مستوطنات- غ.م" بۆ عەرەبە نیشتەجێ کراوەکان لەنێوان شنگارو حەزەر دروست کران کە نزیکەی ٤٧٤٠٠ کەس تێیدا دەژیا لەباکوری رۆژهەڵاتی چیای شنگاریش ژمارەی گوندە دروستکراوەکان گەیشتە ١٥٢ گوند, جگە لە ١٧٢ گوند لەناحیەی شنگار کە ٣٢٢٠٠ کەسی تێدا دەژیا)[٥١]. بەم شێوەیە حکومەتی عێراق ژمارەیەکی زۆری لەعەرەبی کۆچەر هێنا ناوچەکەو نیشتەجێی کردن, بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا تا ساڵی ١٩٥٧یش رێژەی دانیشتوانی کورد لەشنگاڵ ٨٠٪و لەشێخان-یش ٧٠٪ بوو. بەم شێوەیە, لەسەردەمی پاشایەتیداو تارووخانی پاشایەتی لە ١٤ی تەمووزی ١٩٥٨دا بە بەردەوامی هەوڵدراوە بۆ بەعەرەبکردنی کوردستان و هێنانی عەرەب بۆ سەر خاکی کوردان.

٥٠- الدكتور نوري طالباني، منطقة كركوك ومحاولات تغيير واقعها القومي . . . ص٤١.

٥١- جەزا تۆفیق تالب، بایەخی جیوپۆلەتیکیی دانیشتوانی هەرێمی کوردستانی عێراق. . ل١٧٩.

قۆناغی دووەم

١٩٥٨ - ١٩٧٤ سەردەمی کۆماری

دوای ئـەوەی لەکودەتایەکـدا لـە ١٩٥٨/٧/١٤ رژێمـی پاشـایەتی عێـراق رووخـاو رژێمێکی کۆماری راگەیەنرا, گەلی کورد بەئومێدەوە چاوەڕوانی پێشهات و ئەنجامی ئەو گۆڕانکارییـەی دەکـرد, بـەلام شـۆڤێنیەتی عـەرەب نەیهێشت ئومێـدەکانی کـورد بێنـەدی و, هـەر زوو دەسـەلاتی عێراقـی گەڕایـەوە سـەر سیاسـەتی بەعـەرەبکردن و وێرانکردنی کوردستان و بەتالان بردنی مال و سامانی کورد، لە ١٩٥٩/٧/١٥دا چەند یەکەیەکی سەربازی لەبەغداوە هێنرایە کەرکوك و کۆمەلێ کاری ناڕەوایان ئەنجامـدا کە تائێستا شوێنەواری سلبی بەسەر کەرکوك و ناوچەکەوە دیارە[٥٢]. دواتر کەوتنە ئاژاوەنانەوە لەنێوان کوردو تورکمان بۆ ئەوەی کوردی پێ تاوانبار بکـەن و, زەمینـەی گرتن و راوە دوونانی کورد خۆش بکـەن, حکومـەتی عێـراق بـاش بایـەخی ئـابووری و سـتراتیژی کـەرکوکی دەزانـی بۆیـە زیـاتر چـاوی لەسـەر ئـەو شـارە بـوو, لەهـەموو لایەکەوە هانی عەرەبی دەداو هاوکاری دەکردن کە بۆ شاری کـەرکوك بێن, لەدەشتی قەراج -یش کوردی گوندەکانی (کودیلە, کەبەرۆك, سەیداوە, شێرکوژرای, ئۆمـەراوە, خڕەبەردان, رواڵە, لاکەچە, بندیان, دۆرەنگیۆ, پاشبەند, دۆمـەدریس, خەرابـەزەردو چـەندان گونـدی تـر)یـان راگواسـتو عـەرەبیان هێنـا شـوێنیان و, لـە ١٩٦٠ - ١٩٦١ (عەبدولکـەریم قاسـم) بڕیاریـدا کـەوا گونـدەکانی دەوروبـەری کـەرکوك رابگـوازن و ژمارەیـەکی زۆر لەگوندەکانیان راگواسـت و عـەرەبیان هێنـا شـوێنی ئـەوان. (هـاوینی ١٩٦١ رژێمی عبدالکریم قاسم هێرشی کردە سەر کوردستان و نیوەی زیاتری سوپای عێراقی بەهێرش لەدوای هێرش بەردایە سەر دانیشتوان, تا لەماوەی سال و نیوێکـدا نزیکەی "٣٠٠٠" سێ هەزار کەس کوژران, کە زۆربەیان خەلکی مەدەنی بوون. زیاتر لە "١٠٠,٠٠٠" سەد هەزار ئاوارەبوون و کەوتنـە چیا, "١٥٠" سـەدو پـەنجا گونـدو شار وێران کران)[٥٣]. زولـم و زۆری رژێمـی عێـراق و سـوپاکەی رۆژ بـەڕۆژ لەبەرامبـەر کورد روو لەزیادبوون بوو, بۆیـە گـەلی کـوردیش وەك وەلامێك و بەرەنگاربوونەوەیـەکی

٥٢- الدكتور نوري طالباني، منطقة كركوك ومحاولات تغيير واقعها القومي. . . ص٥١.

٥٣- د.مارف عومەر گول، جینۆسایدی گەلی کورد. . . ل٢٢-٢٣.

سیاسەتی قڕکردنی کوردو وێران کردنی کوردستان دەستی بەشۆڕش کردو, لە ١٩٦١/٩/١١ شۆڕشی ئەیلول بەڕێبەرایەتی ڕێبەری گەورەی کورد (مستەفا بارزانی نەمر) هەڵگیرسا.

بێگومان بەعەرەبکردنی کوردستان پیلانێکی فاشیانەی ڕژێمە یەك لەدوای یەکەکانی عێراقە بۆ سڕینەوەو نەهێشتنی نەتەوەیەك بەخاك و خەڵکەوە, بۆیە دەستیان لەقڕکردن و وێرانکردنی خەڵك و خاکی کوردستان نەپاراستووەو هێرشیان کردۆتە سەر تەواوی شارو شارۆچکەو گوندەکانی کوردستان. لەگەڵ بەردەوام بوون و پەرەسەندنی شۆڕشی ئەیلولدا ڕژێمی عێراق زۆر کوێرانە شارو گوندەکانی کوردستانی دەکوتاو ساڵی ١٩٦١ و ١٩٦٢ هێرشی زۆر توندیان کردە سەر گوندەکانی دەوروبەری کەرکوك و کەندێناوە وەك ئەو هێرشەی کە لە ١٩٦٢ کرایە سەر (سەر بەشاخ).

لە ١٩٦٣/٢/٨دا کاتێ بەعسییەکان هەڵسان بەکودەتایەکی سەرنەکەوتوو, ئەوە بوو لەو ساڵەدا زوڵمێکی زۆریان لەکورد کرد. پاش کودەتای شوباتی ١٩٦٣ بەعسییەکان لەشالاوێکی ڕێکخراودا کەوتنە گرتن و راوە دونان و دژایەتی کورد, کەبووە هۆی دەربەدەرکردنی هەزاران کەس[٥٤]. هەر لەحوزەیرانی ئەو ساڵەدا سوپای عێراق بەهاوکاری (الحرس القومي) هێرشێکی زۆر دڕندانەیان کردە سەر تەواوی کورد[٥٥]. شاری کەرکوکیش لەساڵی ١٩٦٣دا زۆر بەتوندی کەوتە بەر شالاوی بەعەرەبکردن[٥٦]. هەروەها سوپای عێراق دەستی بە پەلامارو بۆمبارانی دانیشتوانی بێ دیفاعی کوردستان و سووتاندنی گوندەکانیان کرد[٥٧]. ساڵی ١٩٦٣ ڕژێمی عێراق بەشێوەیەکی زۆر دڕندانە کەوتە خاپوورکردنی کوردستان (لە ١٩٦٣/٦/١١وە تا ١٩٦٣/٧/٢٣ تێکرا ٨٧٥ گوندی کورد خاپوور کران)[٥٨]. لەو ساڵەدا سوپای عێراق دەربازی قولایی خاکی کوردستان ببوو, زۆر شوێنی داگیرکردبوو, بەڵام هێزی

٥٤- الدكتور نوري طالباني، سەرچاوەی پێشوو. . . ل٥٥.

٥٥- هەمان سەرچاوە. . . ل٥٦.

٥٦- وریا الجاف، كركوك دراسة سياسية واجتماعية، . . . ص١٣٩.

٥٧- دکتۆر عبدالرحمن قاسملو، کوردستان وکورد. . . ل٣٤٤.

٥٨- جەمال نەبەز، کوردستان و شۆڕشەکەی . . . ل٢٣٤.

پێشمەرگەی کوردستان بەشێوەیەکی زۆر دلێرانە رووبەرووی ئەم هێرشانە وەستایەوەو (لە دیسەمبەری ١٩٦٣دا پێشمەرگەکانی کورد هەموو ئەو نێوچانەیان گرتەوە کە لەسەرەتای شەڕی بەعس دا لەدەستیان دابوو.)(٥٩), رژێمی عێراق جگە لەهێرش و پەلامارەکانی هەوڵیدەدا لەرووی یاسایی و ئیداریشەوە کار بۆ دابڕینی کوردستان و بەعەرەبکردنی بکات, وەك ئەوەی لە ١٩٦٣/٧/١دا کە (یاسای پارێزگاکانی) بلاْوکردەوە عێراقی دابەشی سەر پێنج پارێزگا کردبوو, یەکێك لەوانە پارێزگای سلێمانی بوو کە هەولێرو دهۆك و سلێمانی دەگرتەوە (شاری پڕ نەوتی کەرکوك و خانەقینی سەر سنوور و نێوچەی شێخان و سنجاری یەزیدییەکانی تێدا نەبوو)(٦٠). هەر لەساڵی ١٩٦٣دا هێرشی (الحرس القومي)ییەکان بۆ سەر شارو گوندەکانی کوردستان دەستی پێکردو (لە ١٩٦٣/٦/١٣ رژێمی بەعس بەربووە گیانی خەڵکی کوردستان گوندەکانی ناوچەی کەندیناوەی سەر بەپارێزگای هەولێرو گوندەکانیان بەمزگەوت و قوتابخانەکانەوە سوتاندو وێران کرد, کۆمەڵێ خەڵك شەهیدکران, هاوکاتیش بەعسییەکان کەوتنە تەعریب کردنی ناوچەکە)(٦١). لەدرێژەی ئەو شالاْوەدا تەنها لە کەندیناوەدا لەکۆی ٧٢ گوندی ئەم ناوچەیە پتر لە ٣٢ گوندی سوتاو تالاْن و برۆکراو نزیکەی ٣٠٠ کەسیش گیراو پاشان ٢٥ گوندی ئەم ناوچەیە درایە خێڵە دواکەوتووەکانی عەرەبی شەمەرو لێی نیشتەجێکران, کە تا ساڵی ١٩٦٧ی خایاند(٦٢). ئەم هێرشانە شەڕی بەعسییەکان بووە دژ بە نەتەوەی کورد(٦٣). بێگومان ئەم شەڕەیش بۆ قڕکردنی تەواوەتی کورد بووە. (لەشوباتی ١٩٦٣ وەو دواتر لەتەموزی ١٩٦٨وە تا ئیمڕۆ ئەو سیاسەتی لەناوبردن و ئیلغای بوونی نەتەوایەتی و بوونی کوردیان گرتۆتە بەر)(٦٤). ئەو ساڵە بۆ کورد یەکێکە لەساڵە شوومەکان و هەر لەو ساڵەدا (بۆ یەکەمین جار لەعێراقدا بە بەرنامەو رێوشوێن

٥٩- هەمان سەرچاوە. . .

٦٠- جەمال نەبەز، کوردستان و شۆڕشەکەی . . . ل٢٢٢.

٦١- د.مارف عومەر گوڵ، سەرچاوەی پێشوو. . . ل٢٤.

٦٢- کاوە نادر، کەندیناوە لەنێوان راگواستن و بەعەرەبکردندا. . . ل٣٩.

٦٣- جواد ملا، کردستان والکرد وطن مقسم وامة بلا دولة. . . ص٨٩.

٦٤- ئازاد مستەفا، کوردو دوژمنەکانی، گۆڤاری پەیڤی نوێ، ژمارە ٢ - خولی دووەم- بەهاری ١٩٩٢ . . . ل٩٣.

کەوتنـە جێبـەجێ کردنـی پیلانـی سیاسـەتی کـورد بـەعارەب کـردن و "تهجـیر"و "تبعیث")[٦٥]. هـەر لەسـاڵی ١٩٦٣دا گونـد سوتاندنی کوردسـتان دەسـتی پێکـرد, ١٩٦٣/٤/٦ (شێخ حەنـەش)[٦٦] بەگوندەکانی بنـاری قەرەچووغ داهـات و لەگونـدی دارەخورمـاوە دەسـتی پێکـردو سـوتاندی. دواتـر گونـدەکانی (خدرجیجـە, لاوەر, کەنداره قەل, گێسمە, جاستان, دەربەند, سەربە شاخ) لەبناری قەرچووغ و کەندێناوە سوتێنران.

رژێمی عێراق لەلایەکی ترەوە هەوڵی دەدا ئێزدییەکانی کوردستان بکاتە عەرەب, بۆ ئەم مەبەستە لە ١٩٦٣دا (مكتب الاموي) بۆ بایزیدی برای معاویە بۆ بەعـەرەبکردنی برا یەزیدییـەکان کردەوە. هـەروەها لـە ١٩٦٣ و ١٩٦٤دا رژێمـی عێـراق (١١) گونـدی لەسـەر سنووری سوریا لەچوارچێوەی سنووری جوگرافی شنگاڵ راگواسـت دواتـر ١٣٢ گوندی کوردانی راگواسـت و لـە (١١) کۆمـەڵگای زۆرەملێـدا نیشتەجێی کـردن و درێژەشی دایە تەواوکردنی (مستوطنات)ە عەرەبییـەکان کـە تـا سـاڵی ١٩٦٥ (٤٠٠) (مستوطنات)ی بۆ عەرەبان لەنێوان شنگاڵ و حەزەردا دروستکرد.

وەك لەپێشەوە ئاماژەمان پێدا هێزی پێشمەرگەی کوردستان بەرێبەرایەتی بارزانی نەمر, گورزی باشی لەرژێم دەوەشاندو جەماوەریش لەلایەکی ترەوە دەسەلاَتی رژێمی هەراسان کردبوو, ئەمانە وایانکرد رژێمی عێراق وەك تاکتیکێك و بۆ خۆگرتنـەوەی لـە ١٩٦٤/٢/١٠ لەگەڵ سەرکردایەتی شۆڕشی کوردستان کەوتە گفتوگۆوەو ئاگر بەستی راگەیانـد[٦٧]، بێگومـان ئـەو ئـاگر بەستەشـی پـاش ئـەوە هـات کـە بـۆی روونبـۆوە ناتوانێـت وا بەئاسـانی نەتـەوەی کـورد لـەناوببات. ئـەوەبوو دوای ئـەوەی خـۆی رێکخـستەوە لـە ١٩٦٥/٤/٤ دووبـارە دەسـتی بـەهێرش و پـەلامار کـردووە[٦٨].

ئـەمجارەیان لـەجاران زۆر خـراپتر کەوتـە پـەلاماردان و سـوتاندنی گونـدو شـارو شـارۆچکەکـانی کوردسـتان و بـۆ بەرگرتن لەم سیاسەت و پەلامارو گوند سووتاننە

٦٥- هەمان سەرچاوە.

٦٦- شێخ حەنەش الحمود: شێخێکی عەرەب بوو، لەعەشیرەتی تەیو سەرەك جاشی عەرەبان بوو، زۆر دژی کـورد بـوو، پاشـان لـە ١٣/٤/١٩٦٨ لەگـەڵ چـەند چـەکدارێکیدا لەلایـەن هێـزی پێـشمەرگەی کوردستانەوە کوژران.

٦٧- جواد ملا، کردستان والكرد وطن مقسم وامة بلا دولة... ص٨٩.

٦٨- هەمان سەرچاوە...

بارزانی ئەمر هەولێدا فشارێکی نێودەوڵەتی لەسەر رژێمی عێراق دروست بکات ئەوە بوو (لە ١/١/١٩٦٦دا بیر خەرەوەیەکی دایە نەتەوە یەکگرتووەکان. لەوەدا سیاسەتی "خاکی سوتێنراو"ی لەقاودا. لەگەڵ سەر ژمێرێکدا ئاشکرا کرا کە سەرجەم ١٨٦ گوند تەخت کراون. بارزانی داوای لەنەتەوە یەکگرتووەکان کرد لیژنەیەک بنێرنە نێوچەکانی شەڕ، تا بەچاوی خۆیان ئەو رەفتارە نامرۆڤانە باوەڕ نەکراوانە ببینن)[٦٩]. لەگەڵ ئەوەشدا هێزی پێشمەرگەی کوردستان دلێرانە بەرگری لەخاکی کوردستان دەکردو (لە ٢ و ١٩٦٦/١/٣دا سوپای عێراق لەپێنجوین خراپ شکێنرا)[٧٠]. سوپای عێراق رووی لەهەر شوێنێکی کوردستان بکردابووایە لای ئەو جیاوازی نەبوو بۆ تالان و کوشتن و وێرانکردن (سەربازەکانی عێراق لە ١٩٦٦/٥/٢٥دا لەبێتوین حەفتاو سێ کوردیان کوشت "کە زۆربەیان ژن بوون")[٧١] سوپای عێراق سوپای تالان و کوشتن و بڕین و وێران کردنە، بۆیە رووی لەهەر شوێنێک کردبێت تالانی کردووەو خەڵکەکەی کوشتووەو شوێنەکەشی وێران کردووە. دوای ئەوەی سوپای عێراق لەداستانی بەناوبانگی شەڕی هەندرێن زۆر بەخراپی شکاو لەقەوچەی درایەوە، زانی کە بەئاگرو ئاسن ناتوانێ کورد لەناوببات لە ١٩٦٦/٦/٢٩ بەیانێکی بلاوکردەوەو رایگەیاند کە چارەسەری کێشەی کورد دەکات[٧٢]. لەرێی ئەم تاکتیکەیەوە جارێکی تر کەوتە فرت و فێڵ و دووبەرەکی نانەوە، کە لەئەنجامدا دەستەی جەلال تاڵەبانی بەلای خۆیدا راکێشاو کەوتە هاوکارییان بۆ دژایەتی کردنی شۆڕشی کوردستان. ساڵێک پاش بەیانەکە حکومەتی عێراق (لە ١٩٦٧/٦/٢٩ وەزارەتێکی بەنێوی "وەزارەتی کاروباری ژوورووو"ەوە دامەزراند، کە ئەرکی "ئاوەدانکردنەوەی نێوچەکە" بێت)[٧٣]. واتە ئاوەدانکردنەوەی ئەو شوێنانەی کە خۆیان وێرانیان کردبوو، کە بێگومان بەهیچ شێوەیەک ئەمەیان نەکردو ناشی کەن، لەبەر ئەوەی حکومەتێک بەدرێژایی مێژووی دامەزراندنییەوە

٦٩- جەمال نەبەز، کوردستان و شۆڕشەکەی. . . ل٢٥٤.

٧٠- هەمان سەرچاوە. . . ل٢٥٥.

٧١- جەمال نەبەز، کوردستان و شۆڕشەکەی. . . ٢٦٧.

٧٢- جواد ملا، کردستان والکرد وطن مقسم وامة بلا دولة. . . ص٩٠.

٧٣- جەمال نەبەز، هەمان سەرچاوە. . . ل٢٨٠.

کاری تێکدان بێت, زۆر زەحمەتە فێرە ئاوەدانکردنەوە بێت, ئەوەتا پاشتر تا ساڵی ١٩٦٨ بەردەوام عەرەب هێنرا کەرکوك و دەوروبەری و, زیاتر لە ٢٢٠ گوندی لەناوچەی دوبزو ٢٥ گوندی لەناوچەی قەراج بەعەرەبکردو لەناوچەی شوان و شێخ بزێنیش هەمان سیاسەتی عەرەبنشین کردنی پەیڕەو کرد(٧٤).

لە ١٩٦٨/٧/١٧ بەعسییەکان هەستان بەکودەتایەکی تر و جلەوی دەسەڵاتیان بەتەواوی گرتە دەست و, لەبەر ئەوەی تازە هاتبوونە سەر حوکم و بۆ سەرخستنی زیاتری کودەتایەکەیان لەگەڵ کورددا کەوتنە گفتوگۆ, بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا بەشێنەیی کاریان بۆ بەعەرەبکردنی کوردستان دەکرد, هەوڵیاندەدا ئەو شارانەی کە لەرووی نەوت و کشتوکاڵەوە دەوڵەمەندن ڕێژەی کوردی تێدا کەم بکەنەوە, بۆ ئەم کارەش پەنایان دەبردە بەر دابڕینی ئەو ناوچانەی کە پیلانی بەعەرەبکردن تیایاندا بە تەواوی جێبەجێ نەکرابوو، زۆرینەی دانیشتوانی هەر بەکورد مابوون, وەك ئەوەی کەچەند ناوچەیەکیان لەپارێزگای موسڵ و پارێزگای کەرکوك دابڕی. پێش ئەوانیش هەر لە ١٩٦٨دا ئەو گوندانەی کەنزیکی کەرکوك بەتایبەت بیرە نەوتەکان بوون کە ١٣ گوند بوون تێکدران, لەوانەش گوندی (سۆنە گولی, یاروەلی, هەنجیرە, قوتان, قوشقایە, شوراو, باجوان), هەروەها گوندەکانی دەوروبەری ناحیەی (دوبز)یش هەر لەو ساڵەدا راگوێزران و هۆزی عەرەبی بەدویان هێنرا شوێن کە (عواس صديد) سەرپەرشتی دەکردن(٧٥).

وەك باسمان کرد حیزبی بەعس کە جارێکی تر تازە لە ١٩٦٨/٧/١٧ لەرێی کودەتاوە هاتبۆوە سەر حوکم, سەرەتا بەشێنەیی و لەسەرەخۆ دەستی بە بەعەرەبکردن کردەوە, بۆ ئەوەی تاوانەکانی ١٩٦٣ جارێکی تر بەبیر خەڵکەکە نەهێنێتەوە, بەعس بەم شێوەیە بەردەوام بوو لەکاری خۆی تا ١٩٧٠/٣/١١ لەگەڵ سەرکردایەتی شۆڕشی کوردستان بەڕێبەرایەتی بارزانی نەمر رێککەوت و رێککەوتننامەی ١١ی ئازاری ١٩٧٠ یان راگەیاند, رێککەوتننامەکەش تا ساڵی ١٩٧٤ بەردەوام بوو, دواتر بەهۆی پاشگەزبوونەوەی بەعس لەرێککەوتننامەکەو

٧٤- کاوە نادر، کۆلۆنیالیزمی عێراقی و راگواستن و بەعەرەبکردنی باشووری کوردستان، گۆڤاری سەرخۆبوون ژمارە ٧و٨ . . . ل٣.

٧٥- الدكتور نوري طالباني، منطقة كركوك ومحاولات تغيير واقعها القومي. . . ص٥٦ -٥٧.

یەکلایی نەکردنەوەی پرسی سنووری کوردستان و شاری کەرکوك، جارێکی تر شەڕ لەنێوان عێراق و کورد بەرپا بۆوە. ئەم ڕێکەوتنەی بەعس لەگەڵ سەرکردایەتی شۆڕش وەك تاکتیکێك بوو بۆ خۆ بەهێزکردن و خۆ پڕ چەك کردن بوو، بەدرێژایی ئەو چوار ساڵە هێزەکانی باش ئامادەو پڕ چەك کرد، لەماوەی ئەم چوار ساڵەشدا بەردەوام لەبیانووی هەڵگیرساندنەوەی شەڕ دەگەڕا. سەرکردایەتی شۆڕشی کوردستان بەردەوام جەختی دەکردەوە سەر ئەو ناوچە کوردییانەی کە عێراق لەخاکی کوردستانی دابڕی بوون و بەعەرەبی کردبوون و ئامادە نەبوو بیانخاتەوە سەر سنووری جوگرافی کوردستان، وەك شاری کەرکوك و شنگال و خانەقین و مەندەلی و...، کە ئەو شارانەش هەر هەموویان موڵکی کوردن و بەشێکن لەخاکی کوردستان، سەرکردایەتی شۆڕشی کوردستان زۆر ڕاشکاوانە بەحکومەتی عێراقی ڕاگەیاندووە: (بەهیچ شێوەیەك دەست لەکەرکوك و شنگال و خانەقین هەڵناگرین و مومکینیش نییە ئەمە قبوڵ بکەین)[٧٦]و، زۆر ڕاشکاوانەتر بەدەسەڵاتدارانی عێراقیان ڕاگەیاندووە، کە دەبێ ئەوە ڕابگەیەنرێ کە ئەو ناوچانە بەشێکن لەکوردستان[٧٧]. بۆ دواجاریش کە شاندی کوردی لەبەغدا دەگەڕێتەوەو دەچێتە لای ڕێبەری شۆڕش (بارزانی نەمر)و بیروڕای حکومەتی عێراقی پێ ڕادەگەیەنن جەنابیشیان دەفەرمووێت: (خوا شاهیدە کە ئەز حەز لەشەڕ ناکەم. لەبەر ئەوەی شەڕ خراپترین ڕێگا چارەیە، بەڵام بەعس ڕێگایەکی دیکەی بۆ نەهێشتینەوەو، پێشنیارەکەیان هیچ مانایەکی دیکەی نییە، بێجگە لەوازهێنان لەکەرکوك و ناوچەکانی دیکە بۆ ئەوان، کە ئەمەش مەحاڵە. کەواتە باپێشوازی لەچارەنووسی خۆمان بکەین ئەگەر قەدەریشمان وابێت کە هەموومانی تێدا بچین، لەبەر ئەوەی حەز ناکەم کورد تف لەگۆڕەکەم بکەن و بڵێن "بۆچی کەرکوکت فرۆشت")[٧٨].

بەم شێوەیە سەرکردایەتی شۆڕشی کوردستان ئامادە نەبووە دەستبەرداری بستە خاکێکی کوردستان بێت و بەگیان و ماڵ بەرەڤانی لەخاکی خۆی کردووەو لەهەموو ڕێککەوتننامەیەکیشیدا لەگەڵ حکومەتی عێراق هەوڵیداوە ئەوە بچەسپێنێ کە دەبێ

٧٦- مسعود البارزاني، البارزاني والحركة التحررية الكردية، الجزء الثالث... ص٢٩٦.

٧٧- هەمان سەرچاوە...

٧٨- هەمان سەرچاوە... ص٢٩٧.

ئـەو ناوچـانەی کوردسـتان بخرێنـەوە سـەر خـاکی کوردسـتان و ئـەو عەرەبانـەی هێنراونەتە سەر گوندەکانی کوردان بگێڕدرێنەوە شوێنی خۆیـان، زۆر بـەروونیش ئـەم پرسـە لـەخاڵی (٨) هەشـتەمی رێککەوتننامـەی ١١ی ئـازاری ١٩٧٠دا هـاتووە، کـە دانیشتوانی کوردو عەرەب بگەڕێنـەوە سـەر گونـدەکانی پێشووی خۆیـان[٧٩]. کـە ئـەم خاڵەو خاڵەکانی تری رێککەوتننامەکە (کە لەو بابەتەن) لەلایەن حکومەتی عێراقەوە جێبەجێ نەکران.

لێرەدا زۆر بـەروونی ئـەوەمان بـۆ دەردەکـەوێت کـە بارزانی نـەمرو سـەرکردایەتی شۆڕشـی کوردسـتان نـەك هـەر بۆ وەسـتاندنی سیاسـەتی بەعـەرەبکردنی کوردسـتان بەڵکو بۆ سڕینەوەی شوێنەوارەکانی بەعەرەبکردنی کوردستانیش کاریان کردووە.

٧٩- سعد البزاز، الاكراد في المسألة العراقية، . . . ص١٤٩.

قۆناغی سێیەم

١٩٧٤- ١٩٩٠ سەردەمی بەعس

لەم قۆناغەدا, رژێمی بەعس بەدڕندانە ترین شێوە کەوتە بەردەوام کردنی پیلانی بەعەرەبکردنی کوردستان و, ئەو پیلانەی زیاتر بەرنامە رێژکردو بەپێی سیاسەتی فاشییانەی خۆی کەوتە سوتماك کردنی خاکی کوردستان و قڕکردنی نەتەوەی کورد, دوای ئەوەی کە لەڕێککەوتننامەی ١١ی ئازاری ١٩٧٠ پاش گەزبۆوە, هێرشی کردەوە سەر شارو گوندەکانی کوردستان و کەوتەوە سوتاندنی تەڕو وشکی کوردستان و دەستی لەهیچ شتێك نەپاراست, بەمەشەوە نەوەستاو کەوتە پیلانگێڕان لەدژی شۆڕشی کوردستان و ئەوەبوو لەپیلانێکی هەرێمی و نێودەوڵەتیدا لە ١٩٧٥دا رێککەوتننامەی شومی جەزائیری لەگەڵ ئێران مۆرکرد, هەردوو رژێمی داگیرکەری کوردستان (عێراق و ئێران) ئابلوقەیەکی توندیان خستە سەر شۆڕشی ئەیلول و شۆڕشیان تووشی نسکۆ کرد. دوای ئەوە لە ١٩٧٥دا عێراق دەستی کرد بەتێکدان و راگواستنی سەدان گوندی کوردان بەناوی گوندە سنوورییەکان لەپارێزگای (هەولێر, سلێمانی دیالە, کوت, موسڵ, دهۆك)و بەدەیان گوندیش کە چاڵە نەوتییان تێدابوو لەدەوروبەری کەرکوك و مەخموور و خانەقین و شنگاڵ و کەندێناوە راگوێزران و پاشان عەرەبنشین کران, هەر لەو ساڵەدا (رژێم دەستیکرد بەگرتن و راگواستنی ژمارەیەکی زۆری کوردە فەیلییەکان بۆ ئێران بەو پێیەی کە ئەوانە تەبەعییەی ئێرانن)[٨٠]. هەر لە ١٩٧٥دا حکومەتی عێراق دەستی دایە پەلاماردانێکی راماڵین و (بەعەرەبکردنی) ئەو ناوچانەی کە بەپێی سنووری ئیداری (ناوچەی ئۆتۆنۆمی کارتۆنی) لەکوردستان وەدەر نرابوون[٨١]. هەر لەو ساڵەدا بەپێی فەرمانێکی کۆماری (مرسوم جمهوری) چەند گوندێك لەکەندێناوە خاپوور کران وەك (جاستان, دەربەندی گۆم, سەر بەشاخ, پەلکانە, عەولا فات, دەربەندی سارەلوو..). لەپرۆژەی بەنداوی سەددام (سد صدام) ٦٠ گوند خرایە ژێر ئاوەوە, ئەوەش زیاتر بۆ لێکدا بڕینی جەزیرەو موسڵ بوو, پاشان گوندەکانی دەوروبەری تەلەعفەری راگوێزران هەر لەو

٨٠-د.کازم حبیب، مەینەتی کوردە فەیلییەکانی عێراق، گۆڤاری سەنتەری برایەتی ژمارە ٢٥ - پایزی ٢٠٠٢ . . . ل١١٢.

٨١- میدل ئیست ووچ، جینۆساید لەعێراقداو پەلاماری ئەنفال بۆ سەر کورد. . . ل٩٩.

ساڵەدا (١٩٧٥) رژێم ٣٨ گوندی لەدەڤەری شێخان بەعەرەبکردو زەویو زاری ئەو گوندانەشی دا بەخێزانەکانی عەشیرەتی (الحدید) و لهێب[٨٢].

هەر لە ١٩٧٥دا (٦) گەڕەك لەناو شنگاڵ هاتنە خراکردن (برج, کەلا, بەرسی, بەربەرۆژ, کۆرا ستی, سەرا)و دەستکرا بەگۆڕینی ناوی گوندەکانی دەوروبەری شنگاڵ بۆ نموونە:

ز	ناوی کوردی	ناوی عەرەبی
١-	گوه بەل	الاندلس
٢-	زۆراڤا	العروبه
٣-	دووگور	حطين
٤-	خانە سۆر	التأميم
٥-	دهۆلا	القادسية
٦-	گرزەرك	عدنانية
		. . . تد.

لەساڵی ١٩٧٦دا رژێمی بەعس درێژەی بەسیاسەتە گلاوەکەی داو (قۆناغی لەقاڵبدانی کوردو تەسك کردنەوەی (حد الممكن)ی کوردستان, بەرنامەی ئەم قۆناغە لەساڵی (١٩٧٦)ەوە بەجدی دەستی پێکردووە)[٨٣]و رژێمی عێراق پێنج ساڵی دانابوو بۆ تەواوکردنی ئەم بەرنامەیەی واتە لە (١٩٧٦ – ١٩٨١) بەرنامەکەشی بریتی بوو لەتێکدان و راگواستنی گوندەکانی کوردستان, لەسەرەتادا بەناوچە نەوتییەکان و ستراتیژییەکانی وەك ناوچەکانی کەرکوك و خانەقین و مەندەلیو مەخموورو شنگاڵ و زەمار دەستی پێکرد, رژێمی عێراق پاش ئەوەی کوردی گوندەکانی رادەگواست, پاشان بەبیانووی پاراستنی بیرە نەوتەکان گوندەکانی عەرەبنشین دەکرد, هەر لەو ساڵەدا بەپێی فەرمانی کۆماری ژمارە ٤١ لە

٨٢- ابو رۆژ، نبذة تأريخية حول قصبة عين سفني - الشيخان، مجلة لالش، العدد ١٢ - كانون الثاني ٢٠٠٠، ص١٤٠.

٨٣- ئازاد مستەفا، کوردو دوژمنەکانی، گۆڤاری پەیڤی نوێ. . . ل٩٧.

١٩٧٦/١١/٢٩ ناوی پارێزگای کەرکوکی لەکەرکوکەوە گۆڕیو کردی بە پارێزگای (التأميم)و بەپێی هەمان فەرمان قەزای دووزیشی خستە سەر پارێزگای سەلاحەددین کە هەر بەو فەرمانە ئەو پارێزگایەش پێکهاتبوو[٨٤]. هەر لەو ساڵەدا گوندی سەرگەڕان لەدیبەگە دابڕاو خرایە سەر قەزای دوبزو کرا بەناحیەی قودس (ناحية القدس)و پاشتر سەر بەشاخ و ٢٩ گوندی تر خرانە سەر ناحیەی سەرگەڕان, هەر لەو ساڵەدا گوندی پەلکانەو ٢٦ گوندی تر لەدیبەگە کرانەوەو خرانە سەر کەرکوك و درانە خێزانە کۆچەرەکانی عەشیرەتی شەمەر کە (شێخ نایف) ناوێك سەرپەرشتی دەکردن. هەر لەو ساڵەدا خێزانێکی زۆری لەعەشیرەتی جبور هێنا دەشتی کەندێناوەو ئەو گوندانەی پێبەخشین (جاستان, دەربەند, سەر بەشاخ, پەرکانە, عەوڵلا فات, سارەلوو, شەنەعە, دڕکەی گەورە, دڕکەی گچکە, چەرت, گێسمە, گەزوەشان, گڕاو, تەل هەلالە)و عەرەبەکانیش لەسەر زەوی‌و زاری ئەو گوندانە دانیشتن.

لەساڵی ١٩٧٧دا, رژێمی عێراق کەوتە تێکدانی گوندو شارۆچکە سنوورییەکان (لەساڵی ١٩٧٧وە کەوتە چۆڵکردن و وێران کردنی سەرپاکی گوندو شارۆچکەو شارە سەر سنوورییەکانی نێوان کیانی سیاسی (عێراق – سوریا), (عێراق – تورکیا)و (عێراق – ئێران)و بەقوڵی ٥ – ٢٠کم و کۆکردنەوەو بەندکردنی خەڵکەکەی لەچەند ئۆردوگایەکی گەمارۆدراوی بن دەستی خۆیان و کەوتنە تێکدان و شێواندنی تەبع و تەبیعەت و ئاکارو رەوشت و کولتورو هەرچی رەسەنایەتی کوردێتی هەیە تیایان دا)[٨٥]. هەر لەو ساڵەدا هێرشێکی لەدژی ئاشوورییەکان دەستپێکردو لەدەڤەری بادینان ١٢ دوانزە کەنیسەی لێ رووخاندن[٨٦]. بەمەشەوە نەوەستاو لەسەر ژمێری ١٩٧٧دا ئێزدی‌و شەبەك و ئاشوورییەکانی بەعەرەب ناو نووس کرد[٨٧]. ئەمەش هەر بۆ ئەوە بوو تاوای بەدەربخات کە رێژەی دانیشتوانی عەرەب

٨٤- وريا الجاف، كركوك دراسة سياسية واجتماعية. . . ص١٥٦.

٨٥- ئازاد مستەفا، کوردو دوژمنەکانی، گۆڤاری پەیڤی نوێ. . . ل٩٧-٩٨.

٨٦- میدل ئیست ووچ، جینۆساید لەعێراقداو پەلاماری ئەنفال بۆ سەر کورد. . . ل٥١٦.

٨٧- جەزا تۆفیق تالب، پێکهاتەی نەتەوەیی دانیشتوانی لەکوردستاندا، گۆڤاری سەنتەری لێکۆڵینەوەی ستراتیژی، ژمارە ٢ - ساڵی حەوتەمی - مایسی ١٩٩٩. . . ل٩.

لەناوچەکانی کوردستاندا زۆرە. لەبەر ئەوەش بوو کە سەرەنجامەکانی سەر ژمێری ساڵی ١٩٧٧ی عێراق، بەشێوەیەکی بەرچاو ئاماژەیان بۆ کەم بوونەوەی رێژەی دانیشتوانی کورد لەپارێزگاکانی کوردستان کردووە[٨٨].

ساڵی ١٩٧٨ شالاوێکی تری گوند تێکدانی دەست پێکرد، کەزیاتر گوندە سنوورییەکانی گرتەوە، دەتوانین بڵێین تەواوکردنی شالاوەکەی ساڵی ١٩٧٥ی بوو، ئەو گوندانەی کە مابوون هەمووی کاولکردن و خەڵکەکەشی هێنا لەچەند ئۆردوگایەکی زۆرەملێی پەستا، لەلایەن رژێمی عێراق بەو ئۆردوگایانە دەوترا (گوندی هاوچەرخ).

ناوچەکانی بەهۆی سنوورەوە راگوێزران ئەمانە بوون، لەپارێزگای سلێمانی گوندەکانی نزیك هەڵەبجە، پێنجوین، شاربازێر، پشدەر، کە ژمارەی ئەو گوندانەی تێکدران گەیشتە ٥١٧ گوندو خەڵکە راگوێزراوەکەش ١٨٥٩٩ کەس بوون، لەپارێزگای هەولێردا ١٤٨ گوند لەسنووری قەزاکانی (چۆمان، رواندوز، زێبار) تێکدران و خەڵکە راگوێزراوەکەشی کە تەنها هی ١٣٢ گوند زانراوە ٤٣٨٧ کەس بوون، هەروەها لەپارێزگای دهۆکیشدا ٢٠٧ گوند لەسنووری قەزای ئامێدیو زاخۆ تێکدران و خەڵکە راگوێزراوەکەش ژمارەیان ٧٨٢٨ کەس بوون، واتە سەرجەمیان دەکاتە ٨٧٢ گوندو خەڵکە راگوێزراوەکەش دەکاتە ٣٠٨١٤ کەس، سەرجەم ئەو خەڵکانە لە ٢٩ ئۆردوگای زەملێ لەپارێزگای سلێمانیو ١٦ ئۆردوگا لەپارێزگای هەولێرو ١٤ ئۆردوگا لەپارێزگای دهۆك گەماڕۆدران[٨٩]. بەم شێوەیە رژێمی داگیرکەری عێراق گوندەکانی سەرسنووری خاپوور کردو خەڵکەکەشی راگواست، (بۆ ئەوەی ئەو خەڵکە دوورە دەستیان بۆ لەبن دەستی خۆیاندا کۆوە بێت و ئامادەیان کەن بۆ بەرنامەی قۆناغی دووەمی لەناو بردن)[٩٠]. ئەمەش مەبەستی سەرەکییان بووە.

٨٨- د.خەلیل ئیسماعیل محەمەد، کورد لەسەرژمێرە رەسمییەکانی عێراقدا، گۆڤاری سەنتەری لێکۆڵینەوەی ستراتیجی، ژمارە ٢ - ساڵی شەشەم- مایسی ١٩٩٨. . . ل٩.

٨٩- چیا، راگواستنی ناوچە سنورییەکانی کوردستان، گۆڤاری سیاسەتی دەولی، ژمارە ٢ - ساڵی دووەم تەمووزی ١٩٩٣. . . ل١١-١٢-١٣.

٩٠- ئازاد مستەفا، کوردو دوژمنەکانی، گۆڤاری پەیڤی نوێ. . . ل٩٨.

رژێمی داگیرکەری عێراق؛ لەساڵی ١٩٧٩دا بۆ زیاتر بەعەرەبکردنی کوردستان، سیاسەتێکی تری گرتە بەر ئەویش دروستکردنی (مستوطنات) بوو بۆ عەرەبەکان، خۆی ئەو (مستوطنات)انەی دروستدەکردو هەموو هۆیەکانی خزمەتگوزاریشی بۆ دەبردن، ئنجا عەرەبی دەهێنا ناویان. (ساڵی ١٩٧٩ لەلای کەرکوکی نوێ "کرکوك الجديدة"، کە دەکەوێتە رۆژئاوای شار رژێم دەستی بە پرۆژەی دروستکردنی ٢٠٠٠ تا ٤٠٠٠ خانوو کرد)[٩١]. لەناوچەی (عەرەفە)ش ١٠٠٠ خانووی بۆ کرێکارە عەرەبەکانی کارگەی غازو کبریت و پاڵاوگەی نەوت دروستکرد[٩٢]، ئەو کرێکارە عەرەبانەشی هێنابووە شوێنی ئەو کرێکارە کوردانەی کە پێشووتر هەموویانی گواستبۆوە بۆ فەرمانگەی تر لەپارێزگاکانی عێراق، ٨٠٠ خانووی لە (تسعينی کۆن)و ١٢٠٠ خانووشی لەسەر رێگای بەغداو ١٦٠٠ خانووش بەناوی (حي غرناطة) دروستکران، ئەمانە هەموویان لەناو شاری کەرکوك ئەنجامدران، جگە لەمانە ١٠٠٠ خانوو لەسەر رێگای لەیلان و ١٥٠٠ خانوو بەناوی (حي العروبة)و ٣٠٠ خانوو بەناوی (حي الوحدة)و ٢٢٠ خانوو بەناوی (دور الأمن)و ١٠٠ خانوو بەناوی (دور ضباط الصف)و ٧٥٠ خانوو بەناوی (حي قتيبية)و هەروەها لەگەڕەکی ئیمام قاسمدا ٢٠٠ پارچە زەوی دابەشی سەر ئەو عەرەبانە کرد کە بۆ کەرکوکی هێنابوون[٩٣].

هەر لەو ساڵەدا ژمارەیەکی زۆری خانووی لەمەخموور بۆ عەرەبە هێنراوەکان دروست کردو هاوکاری دەکردن کە بێنە سەر زەویو زاری کوردان و ناو شاری مەخموور.

ساڵی ١٩٨٠" رژێمی فاشی عێراق جارێکی تر کەوتەوە پیلانگێران بۆ راگواستن و دەربەدەر کردنی کوردو، ئەمجارەشیان بایداوە سەر فەیلییەکان و بەپێی بڕیاری ١٨٠ی ساڵی ١٩٨٠ی بەناو (ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش) کە کۆمەڵێ رێو شوێنی توندی تێدابوو بۆ پێدانی رەگەزنامەی عێراقیو لەمەشدا برا فەیلییەکان بێبەش دەکران، کە هەر واش دەرچوو، رۆژی ٧/٤/١٩٨٠ لەیادی ترەکینی حزبی بەعس دا دەزگا داپلۆسێنەرەکانی رژێم لەکاتی کۆکردنەوەی ٤٨٠ بازرگانی عێراق، هەموو بازرگانە کوردە فەیلییەکانیان گرت و راپێچی زیندانەکانیان کردن و دەستیان

٩١- وريا الجاف، كركوك دراسة سياسية واجتماعية. . . ص١٤٠.

٩٢- هەمان سەرچاوە. . .

٩٣- هەمان سەرچاوە. . . ص١٤١.

بەسەر هەموو سەروەت و سامانیان داگرت و ژمارەیەکی زۆریشیان لەسەر سنووری ئێران فرێدران و ناچار کران روو لەئاوارەیی و ژیانی پڕ لەکولەمەرگی و چەرمەسەری بکەن و پەنابەرنە بەر ئێران[٩٤]. پاش ئەوەش هەر بەناو (ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش) بڕیارێکی تری بەژمارە (٦٦٦) دژ بەفەیلییەکان دەرکرد (دەرچوونی بڕیاری "٦٦٦"یش لە ١٩٨٠/٥/٧ گورزێکی بنچینەیی بوو کە ئاراستەی کوردە فەیلییەکان و ژمارەیەکی زۆری عەرەبە عێراقییەکانی ناوچەکانی ناوەڕاست و باشوورو هەندێك شاری کوردستانیش کرا کە کوردە فەیلییەکان تیادا دەژیان)[٩٥].

بەپێی ئەو بڕیارە رەگەزنامەی عێراقی لەژمارەیەکی زۆری فەیلییەکان سەنرایەوەو دەربەدەرکران. مەبەست لەمەش کەمکردنەوەی رێژەی کوردو لەناوبردنی بوو. بەم شێوەیە رژێمی داگیرکەری عێراق سالانەو بەردەوام هەولیدەدا پیلانەکانی لەبارەی بەعەرەبکردنی کوردستان ئەنجامبدات، ئەو سالاوانەی عێراق بەردەوام بوو تا هەلگیرساندنی شەڕ لەدژی ئێران لە ١٩٨٠/٩/٢٢دا.

رژێمی داگیرکەری عێراق سەرەڕای بەردەوام بوونی شەڕی ٨ ساڵەی لەگەڵ رژێمی داگیرکەری ئێراندا، بەردەوام و سالانە بەرنامەی بەعەرەبکردنی کوردستانی درێژە پێدەدا، راگواستن و دەربەدەرکردنی کوردو دەستبەسەر داگرتنی زەوی و زاری کوردان لەلایەن رژێمەوە بەپێی بڕیاری رەسمی ئەنجام دەدران، بۆ نموونە دەستی بەسەر زەوی و زارێکی زۆری کوردان لەخانەقین دا گرت و بڕیاریشی پێدەرکرد، بەپێی بڕیاری ژمارە ٤٨٩ لە ١٩٨١/٤/١١ی بەناو (ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش) دەستی بەسەر زەوی و زاری جوتیارانی خانەقین داگرت بەبیانووی کرینەوەی زەوییەکان[٩٦]، زەوییەکانیش هەمووی هی جوتیارانی کوردو ئەوانەی پێشووتر راگوێزرابوون بوو، پاشتر زەوییەکانی دا خێلە کۆچەرەکانی عەرەب و عەرەبنشینی کردن و، لەساڵی ١٩٨٢دا گوندی حاجی شێخان و لاوەری خاپوور کرد، هەر بەمەبەستی خاپوور کردن و وێرانکردنی گوندو رەزوو باخی جوتیارانی کورد لەساڵی ١٩٨٣دا حکومەتی عێراق رێککەوتنێکی لەگەڵ رژێمی داگیرکەری تورکیادا مۆرکردو

٩٤- مەلا شاخی، ئەنفالی خالخالان. . . ل٣.

٩٥- د.کازم حەبیب، مەینەتی کوردە فەیلییەکانی عێراق، گۆڤاری سەنتەری برایەتی. . . ل١١٣.

٩٦- رۆژنامەی الوقائع العراقية، ژمارە ٢٨٢٩ - رۆژی ١٩٨٠/٥/١١.

بەپێی ڕێککەوتننامەکە هەر یەکەیان بۆیان هەیە بەقوڵایی ١٧کم بچنە نێو خاکی یەکتری[٩٧] [٩٨]، بۆ راوەدوونانی شۆڕشگێڕانی کورد، هەر لەساڵی ١٩٨٣دا (٨) هەشت هەزار بارزانی بێ سەرو شوێن کرد، دواتر لەساڵی ١٩٨٤دا بەدواوە بەپێی بەرنامە دەستی بەراگواستنی کوردو هێنانی عەرەب بۆ شوێنیان کردو، ئەم بەرنامەیەی تاساڵی ١٩٩٠ درێژە پێدا. لەساڵی ١٩٨٥یشدا لەسنووری قەزای مەخموردا دەستی بەتێکدانی کۆمەڵێك گوند کرد لەوانە گوندی (مشار، وادی الغراب، کێلەشین، هەوار غەل، قەنەجەلعە، معێجیلە، گڕون، پیرداود وسو، چەند گوندێکی تر). لەساڵی ١٩٨٥یشدا هەر بەمەبەستی کورد کوشتن، پەنای بردە بەر کارێکی بێ رەوشتانە لەدژی منداڵانی کوردو (لە ١٩٨٥/١/١٠ لەناوچەی ئامێدی فڕۆکەکانی رژێم بووکۆکەی یاری منداڵانیان "کە لوغم رێژ کرابوون" هەڵداو بەدەستی منداڵانەوە تەقینەوەو دوو منداڵ شەهید بوون)[٩٩].

هەر لەو ساڵەدا رژێم بۆ بێبەش کردنی منداڵانی کورد لەخوێندن کۆمەڵێ قوتابخانەی داخست کە ژمارەیان (٧٧٦) قوتابخانە بوو[١٠٠]. بەم شێوەیە لە دهۆك (٢٠٨) قوتابخانەو، لەهەولێر (٢٠٠) قوتابخانەو، لەکەرکوك و سلێمانی ٣٤٠ قوتابخانە. لەسەرەتای ساڵی ١٩٨٦ەوە تاکۆتایی ئەو ساڵە زیاتر لە ١٨٩٥ گوندو شار بەر راگواستن کەوتوون، کە ژمارەی ١٤٧٦ گوندیان دەکاتە ٨٤٨٧٧ خێزان[١٠١]. (سیاسەتی ویرانکردن و راگواستنیش بووە هۆی ئەوەی تاکۆتایی ساڵی ١٩٨٦ زیاتر لە "٢,٤٨٨ ٤کم٢" واتە ٤٩,٤١٪ی خاکی کوردستانی ژێر دەسەڵاتی عێراق تەعریب بکرێ)[١٠٢]. لەساڵی ١٩٨٥ تا ساڵی ١٩٨٧ (١٤١) گوند لەسنووری قەزای مەخموور تەعریبکرا.

٩٧- سعد البزاز، الاكراد في المسألة العراقية، . . . ص٧٧.

٩٨- زەوی سەر سنووری وڵاتانی داگیرکەر (عێراق- ئێران)و (عێراق- تورکیا)و (عێراق- سوریا) هی کوردن بەڵام لەرووی یاسای نێودەوڵەتییەوە بەخاکی ئەوان ناوی دەبرێت، ئەگەرنا هی ئەوان نین.

٩٩- د.مارف عومەر گوڵ، جینۆسایدی گەلی کورد، . . . ل٧٢.

١٠٠- هەمان سەرچاوە. .

١٠١- د.مارف عومەر گوڵ، سەرچاوەی پێشوو. . . ل٣٣.

١٠٢- هەمان سەرچاوە. . . ل٣٤.

پیلانی بەعەرەبکردنی کوردستان و قڕکردنی کورد لەساڵانی ١٩٨٧و ١٩٨٨دا گەیشتە لوتکە، کە جگە لەراگواستن و وێرانکردنی گوندەکان قڕکردنی خەڵکیش دەستی پێکردو، چەکی قەدەغەکراوی نێودەوڵەتیش لەدژی کورد بەکارهات، ئەوە بوو لەو ماوەیەدا زیاتر لە ٤٠ پەلاماری کیمیایی بۆ سەر زیاتر لە ٢٠٠ گوندو شوێن ئەنجامدرا. بەرپرسیاری راستەوخۆی ئەو هێرشانەش تاوانباری جەنگ (عەلی حەسەن مەجید)ی خوێنڕێژ بوو، کە بەپێی بڕیاری ١٦٠ی ١٩٨٧/٣/٢٩ی بەناو (ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش) تەواوی دەسەڵاتی سەرۆك کۆماری لەناوچەکانی کوردستان پێدرابوو.

لەهێرشە کیمیاییەکانی سوپای عێراق بۆ سەر هەڵەبجە لە ١٩٨٨/٣/١٦ (٥) هەزار کەس و لەهێرشە کیمیاییەکانی تریش بۆ سەر دۆڵی جافایەتی و گەرمیان و دۆڵی بالیسان و خۆشناوەتی و دەڤەری بادینان بەهەزاران کەس شەهید بوون، پێش عێراقیش رژێمی داگیرکەری تورکیا چەکی کیمیایی لەدژی کورد بەکارهێناوە (هەندێ سەرچاوە جەخت لەسەر ئەوە دەکەن کە کەمالییەکان لەشەڕی دێرسیم ١٩٣٦-١٩٣٨ هەتا ماددەی کیمیاوی یان بەکارهێناوە)(١٠٣). پێش ساڵی ١٩٨٨ رژێمی عێراق چەکی کیمیاوی لەدژی کورد بەکارهێناوە (١٩٨٧/٦/٨ بۆ ماوەی سەعاتێك بەچەکی کیمیایی و بەراجیمە گوندەکانی بەرگەڵوو و هەڵەدن و سێکانیان بۆردومان کرا)(١٠٤). هەر لەساڵی ١٩٨٧دا شاڵاوی گوند رووخاندنی برا ئاشوورییەکانیش دەستیپێکردو ژمارەیەك گوندی ئاشوورییان تەخت کران وەك گوندی باختمێ و دەوروبەری(١٠٥).

سوپای عێراق لەهێرش و پەلامارەکانی خۆیدا بۆ سەر گوندەکانی کوردستان لەساڵی ١٩٨٧دا بەلای کەمەوە ٧٠٣ گوندی کوردانی تێکداو لەسەر نەخشەی سڕینەوە(١٠٦). بەم شێوەیە:

٢١٩ گوند لەهەولێر.

١٢٢ گوند لەکەرکوك و گەرمیان.

١٠٣- محەممەد سەلام، لۆزانی ١٩٢٣و لۆزانی ١٩٩٠... ل٣٩.

١٠٤- میدڵ ئیست ووچ، جینۆساید لەعێراقداو پەلاماری ئەنفال بۆ سەر کورد... ل١٩٢.

١٠٥- میدڵ ئیست ووچ، سەرچاوەی پێشوو... ل٥١٧.

١٠٦- هەمان سەرچاوە... ل١٦٠.

٣٢٠ گوند لەسلێمانی.

٥٠ گوند لەدهۆك.

بەتەنها لەسنووری قەزای مەخموور لە ١٩٨٥-١٩٨٧ رژێمی عێراق ١٤١ گوندی خاپوور کردو پاشان عەرەبنشینی کردن. هەر لەو ساڵەدا بەناو (سەرکردایەتی نووسینگەی رێکخستنی باکووری حزبی بەعس) بڕیاری بەکۆمەڵ کوشتن و تالانکردنی کوردستانی داوەو، تاوانباری جەنگ عەلی حەسەن مەجید بڕیارێکی بەئیمزای خۆی بڵاوکردۆتەوەو جەخت دەکاتە سەر ئەو بابەتە، بڕیارەکەش بریتیە لەبڕیاری ژمارە ٤٠٠٨ی ٢٠/٦/١٩٨٧ی (نووسینگەی رێکخستنی باکووری حزبی بەعس)، کە لەخاڵی پێنجەمی ئەو بڕیارەدا هاتووە ئەوانەی لەگوندەکان دەگیرێن پاش لێکۆڵینەوە لەگەڵیاندا بەمەبەستی زانیاری وەرگرتن لێیان، ئەوانەی تەمەنیان لەنێوان ١٥-٧٠ ساڵدایە دەبێ ئیعدام بکرێن (ئەم خاڵە پێی لەسەر داگیراوە)، لەخاڵی حەوتەمی ئەو بڕیارەشدا هاتووە ئەوەی لەگوندەکان هەیە دەستی بەسەر دابگیرێ و ببێتە موڵکی جاش و سوپا جگە لەچەك[١٠٧]، ئەمەش تالانی گوندەکان دەگەیەنێت. بۆ جێبەجێکردنی ئەم خاڵە سوپای رژێم هەر لەو ساڵەدا لە چەند شوێنێکی کوردستاندا بەبێ دادگایی کردن خەڵکی ئیعدام کرد وەك ئەوەی لە ١٩٨٧/١١/١١ نزیکەی (١٥٠) کەسیان لەگوندی چیمەن-ی سەر بەکەرکوك ٢٣ کەسیان لە شەقڵاوە لەهەمان مانگ و ساڵدا گوللە بارانکردو لە ١٩٨٧/١١/١٨یشدا (٣١) کەس لەئەندامانی پارتی دیموکراتی کوردستان لەسێدارە دران و ٣٠٠ کەسیش لەسلێمانی بەهەمان شێوە قڕکران[١٠٨].

ساڵی ١٩٨٨ بەنسبەت کورد، یەکێکە لەساڵە شوومەکان و، دەتوانین بڵێین ساڵی وێرانکردنی کوردستان و لەناوبردنی کورد بووە لەلایەن رژێمی عێراقەوە، دڕندانەترین هێرش و پەلامارەکانی ئەو ساڵە بریتین لەشاڵاوە بەدناوەکانی ئەنفال کە لەئازاری ١٩٨٨ دەستی پێکردو لە ١٩٨٨/٩/٥ کۆتایی هات[١٠٩]. رژێم لەدرێژەی ئەو شاڵاوانەیدا لەکۆی ٨٦٠٠٠کم٢ لەخاکی باشووری کوردستان ٤٢,٤٨٨کم٢ی

١٠٧- هەمان سەرچاوە... ل١٧٤-١٧٥.

١٠٨- هەژار عەزیز سورمێ، کوردو جینۆسایدو ئیبادەکردن... ل٤٢.

١٠٩- د.مارف عومەر گوڵ، جینۆسایدی گەلی کورد... ل٣٨.

لێڕاگواست و بەعەرەبکرد، کە دەکاتە نزیکەی ٤٩,٤١٪ی سەرجەم خاکی باشووری کوردستان، ڕژێمی عێراق لەو ساڵەدا زیاتر لە ٤٥٠٠ گوندو شارو شارۆچکەی کوردستانی ڕاگواست و ویرانکردو سووتاندو ٢٥٠٠٠٠ مرۆڤی کوردیشی بێ سەرو شوێن کردو لەناوبردو، زیاتر لە ٤٠ پەلاماری کیمیایی بۆ سەر زیاتر لە ٢٠٠ گوندو شوێن ئەنجامدا. لەشەوی ٢١-١٩٨٨/٨/٢٢ شارۆچکەی دیبەگەی سەر بەقەزای مەخمووری پارێزگای هەولێر بەتەواوی ڕاگواست و کەسی تێدا نەهێشت، دواتر وردە وردە عەرەبی بۆ هێناو عەرەبنشینی کرد. بێگومان شاڵاوەکانی ئەنفال بۆ بەعەرەبکردنی کوردستان ئەنجامدراون (مەبەستێکی تری ڕژێم لەشاڵاوەکانی ئەنفالدا، تەعریب کردنی ناوچەکانی کوردستان بوو)[١١٠]. ئەم شاڵاوانەی ئەنفال کاریگەرییەکی زۆری هەبوو بۆ سەر کەمبوونەوەی ڕێژەی زیاد بوونی دانیشتوانی کوردستان (ئەوەش دەگەڕێتەوە بۆ ئەنفالە بەدناوەکان و دەرکردن و ڕاگواستنی دانیشتوانی هەرێم "مەبەست باشووری کوردستانە.. غ.م" کە بوو بەهۆی کەم بوونەوەی قەوارەی دانیشتوانی هەرێم و دواتر کەم بوونەوەی ڕێژەی گەشەکردنی دانیشتوان)[١١١]. ئەو گوندو شارۆچکانەی کوردان کە لەشاڵاوەکانی ئەنفالدا ویران کران، پاشتر زۆربەی هەرە زۆریان لەلایەن ڕژێمی عێراقەوە درانە عەرەب و عەرەبنشین کران، بەتایبەت گوندەکانی دەوروبەری کەرکوك و گەرمیان و دەشتی قەراج و دەشتی مەخموورو دەشتی کەندیناوەو دەوروبەری گوێڕو بەشێك لەگوندەکانی دەشتی هەولێر. ئەوەش دەمانگەیەنێتە ئەو ئەنجامەی کە شاڵاوەکانی ئەنفال بۆ بەعەرەبکردنی کوردستان بووەو، لەهەمان کاتدا بۆ وێرانکردن و تاڵانکردن و قڕکردنی کورد بووە. بڕوانە بەڵگەنامەکانی ژمارە (١ تا ٧).

پاش شاڵاوەکانی ئەنفالیش ڕژێمی عێراق بەردەوام بوو لەسەر ڕووخاندن و ڕاگواستنی شوێنی تر، ئەوەبوو لەساڵی ١٩٨٩دا شارۆچکەکانی قەلادزەو سەنگەسەرو پێمالك-ی ڕاگواست و کاول کرد، ڕژێمی عێراق بەپێی بڕیاری ٢٦٣ی ١٩٨٩/٤/١٩ی بەناو (ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش) کۆمەڵێ ئۆردووگای زۆرەملێی لەپارێزگاکانی هەولێرو دهۆك و سلێمانی دروستکرد، بۆ چاوەدێریو کۆنترۆڵکردنی خەڵکە ڕاگوێزراوەکان. هەر لەو ساڵەدا ١٤ گوندی برادۆستی ڕاگواست

١١٠- یوسف دزەیی، ئەنفال کارەسات، ئەنجام و ڕەهەندەکانی... ل٣٤.

١١١- جەزا تۆفیق تالب، بایەخی جیۆپۆلەتیکی دانیشتوانی هەرێمی کوردستانی عێراق... ل٤٢.

(له ١٥ی نیسانی ١٩٨٩دا بەفەرمانی ژمارە ٣٤٤٨ی نووسینگەی باکوور فەرمانی کرد بە "چۆڵکردن و کۆکردنەوە"ی ژمارەیەکی دیاری نەکراو لەگوندەکانی هەردوو هۆزی برادۆست و دۆڵەمەریدا)[112]. بەدرێژایی ساڵی ١٩٨٨و ١٩٨٩ رژێم زۆرترین ژمارەی عەرەبی هێناوەتە کەرکوك و تێیدا نیشتەجێی کردوون سەیری بەڵگەنامەکانی ژمارە (٨ تا ١٧)و بەڵگەنامەکانی ژمارە (١٩ تا ٢٤)و (٢٦ تا (٥٤)بکە. ئەو عەرەبانەی کە بۆ کەرکوك دەهێنران دەبووا بەتەواوی دڵسۆزی رژێمی عێراق بووان و هیچ شتێکیان لەسەر نەبووا. سەیری بەڵگەنامەکانی ژمارە (١٨ و ٢٥) بکە.

لەساڵی ١٩٩٠دا رژێمی عێراق دەستی کرد بەتێکدان و لەناوبردنی ئەو کەپرو ساباتانەی جوتیارانی کورد کە لەهەندێ شوێن مابوون و هەمووی رووخاندن. دائیرەکانی ئەمنی رژێم ریّو شوێنی زۆر توندیان بەرامبەر جوتیارانی کورد گرتەبەرو رێگەی کشتوکاڵ کردنیان نەدەدا ئەگەر جوتیارەکە جێگەی متمانەیان نەباو نەشیان دەهێشت شەو بمێنێتەوەو کەپر دروست بکاتەوە. بەم شێوەیە رژێمی عێراق لەسەر بەعەرەبکردنی کوردستان بەردەوام بوو تا داگیرکردنی کوێت و دەستپێکردنی شەڕی دووەمی کەنداو.

وەك لەپێشەوە ئامارەمان پێدا رژێمی عێراق لەدوای ١٩٨٤ەوە تا ١٩٩٠ شاڵاوێکی بەرفراوانی راگواستنی دەستپێکرد کە زیاتریش ناو شاری کەرکوکی گرتەوە، کە بەپێی ئامارێکی پارێزگای کەرکوك ژمارەی دەرکراوەکانی شاری کەرکوك و دەوروبەری لەپێش راپەرینی بەهاری ١٩٩١دا بە (١٨,٦٠٠) خێزان کە دەکاتە ١٢٣,٤٩٠ کەس مەزندە کراوە، کە بەم شێوەیەیە:

ز	ساڵ	ژمارە خێزانی دەرکراو
١-	١٩٨٤	١٤٥٠ خێزان
٢-	١٩٨٥	١٧٠٠ خێزان
٣-	١٩٨٦	٢٠٥٠ خێزان
٤-	١٩٨٧	٣١٥٠ خێزان
٥-	١٩٨٨	٥٠٠٠ خێزان

١١٢- میدڵ ئیست وۆچ، جینۆساید لەعێراقداو پەلاماری ئەنفال بۆ سەر کورد... ل٥٣٠.

٦-	١٩٨٩	٢٩٥٠ خێزان
٧-	١٩٩٠	٢٣٠٠ خێزان

لەبارەی تێکدان و روخاندنی گوندەکان و بەمەبەستی بەراورد کردن و وەك نموونەیەك بەپێویستی دەزانین کە ژمارەی گوندەکان بەپێی ساڵەکان لەچەند شوێنێکدا بخەینە روو:

شوێن	ساڵ	ژمارەی گوند
سلێمانی	١٩٧٧	١٨٧٧ گوند
	١٩٨٧	١٨٦ گوند

واتە نزیکەی ١٧٠٠ گوند تێکدراوەو لەسەر نەخشە سڕاوەتەوە[١١٣].

شوێن	ساڵ	ژمارەی گوند
کەرکوك	١٩٥٧	١٢٧٤ گوند
	١٩٨٧	٥١٦ گوند
هەولێر	١٩٥٧	١١٥١ گوند
	١٩٨٧	٣١٦ گوند

سەرژمێری دروستی گوندەکانی پارێزگاری دهۆکم بەپێی ساڵەکان بەردەست نەکەوت، بەڵام بەبەراورد لەگەڵ کەرکوك و هەولێرو سلێمانی لەدهۆکیش بەهەمان شێوە گوندەکان تێکدراون و بەرشاڵاوی راگواستن کەوتوون.

بەنسبەت سنووری مەخمووریش بەم شێوەیە بووە:

شوێن	ساڵ	ژمارەی گوند
مەخموور	١٩٥٧	٢٣٤ گوند
	١٩٧٧	٢٠٦ گوند
	١٩٨٧	٦١ گوند

ئەو (٦١) گوندەش هەر هەمووی عەرەبنشین کرابوون.

١١٣- میدڵ ئیست ووچ، جینۆساید لەعێراقداو پەلاماری ئەنفال بۆ سەر کورد... ل١٨٣.

چەند بەڵگەنامەیەك

چەند بەڵگەنامەیەك كە گوزارشت لەشالاوە بەدناوەكانی ئەنفال و گرتنی ژن و منداڵ و پیاوی كوردو رووخاندنی گوندەكان و بەتالانبردنی مەڕو مالات و سامانی كوردستان دەكەن (ئەم بەڵگەنامانە مشتێكن لەخەرواریك) لەم كتێبەدا بلاویان دەكەینەوە..

١-بەڵگەنامەی ژمارە (١) یەك، نووسراوێكە بەژمارە ١٢٧م لە ١٩٨٨/٤/١٢دا لەفەرماندەیی فەیلەقی یەكی سوپای داگیركەری عێراق بۆ فەرماندەیی فەیلەقی دوو-هێزی خالد بن وەلید، كە تایبەتە بەئەنفالكردنی ناوچەی قەرەداغ و داواكراوە چ شتێكیان پێویستە تا بۆیان بنێرن بۆ ئەوەی كۆنترۆڵی تەواوی ناوچەكە بكەن، بەپێی داوای سەركردایەتی گشتی هێزە چەكدارەكانی عێراق.

٢- بەڵكەنامەی ژمارە (٢) دوو، وەلامی بەڵگەنامەی ژمارە (١) یەكە، كە نووسراوێكە بەژمارە ١٦٩ لە ١٩٨٨/٤/١٥ لەفەرماندەیی فەیلەقی دوو-هێزی خالد بن وەلید بۆ فەرماندەیی فەیلەقی یەك، داوا كراوە ٨ هەلیكۆپتەرو ٢٠ ئۆتۆمبێلی بارهەڵگر بنێرن بۆ گواستنەوەی لیوای ٣٩ لەناوچەی پیرەمەگرونەوە بۆ ناوچەی قەرەداغ، هەروەها داواكراوە پارێزگاری ئاسمانی بۆ ئۆپەراسیۆنەكە دابینبكرێت كە بڕیار بووە ١٩٨٨/٤/٢٠ جێبەجێ بكرێت.

٣-بەڵگەنامەی ژمارە (٣) سێ، باس لەدەستپێكردنی ئۆپەراسیۆنەكە بۆ سەر ناوچەی قەرەداغ دەكات كە نووسراوێكە بەژمارە ١٤٢ لە ١٩٨٨/٤/٢٠ لەلایەن فەیلەقی یەكەوە بۆ فەرماندەیی گشت هێزە چەكدارەكانی عێراق نێردراوە، باس لەوە دەكات كە لەئۆپەراسیۆنی ناوچەی قەرەداغ (٢٥٠٠) دوو هەزارو پێنج سەد كەسیان لەژن و پیاو گرتووەو دەستیان بەسەر كۆمەڵێ چەك و تەقەمەنی (لەقۆپی قەرەداغ)دا گرتووە (١٠ ئاربی چی ٧، ٢٠٠ كلاشینكۆف، ١٠٠٠ رومانە)، هەروا نووسراوە كەسە گیراوەكان و چەكەكان لەبارەگای فەیلەیقن و چاوەڕوانی رێنمایین لەم بارەوە.

٤-بەڵگەنامەی ژمارە (٤) چوار، نووسراوێكە بەژمارە ٤٨ لە ١٩٨٨/٤/٢١ كە لەوەزارەتی بەرگری عێراق-هۆبەی ئەمن ئاراستەی فەرمانگەی ئەمنی سەربازی

کراوە. داواکراوە لیژنەیەکی ئەمنی لەفەرمانگەکەوە بچێتە فەرماندەیی فەیلەقی یەك بۆ جێبەجێ کردنی کاری تایبەت و، دەبێ ئەم (مهەمە)یەش لەماوەی (٢٠) کاتژمێردا جێبەجێ بکرێت، ئەم بەڵگەنامەیە وەڵامی بەڵگەی ژمارە (٣) سێیە.

٥-بەڵگەنامەی ژمارە (٥) پێنج، نووسراوێکە بەژمارە ١٦٥ ق لە ١٩٨٨/٤/٢١ لەفەرماندەیی فەیلەقی دوو- هێزی خالد بن وەلید بۆ سەرکردایەتی فەیلەقی یەك، ئاماژە بەوە دەکات کە نامەی ١٢٥ لە ١٩٨٨/٤/٢١ (نهێنی و یەکسەر)، ناوەڕۆکەکەی لەلایەن لیوای ٣٩ جێبەجێ کراو، ئۆپەراسیۆنی ناوچەی قەرەداغیش لەلایەن هەمان لیواوە لەڕێکەوتی ١٩٨٨/٤/٢٠ تەواو بووە.

٦-بەڵگەنامەی ژمارە (٦) شەش، نووسراوێکە بەژمارە ١٥٢ لە ١٩٨٨/٤/٢٣ لەفەرماندەیی فەیلەقی دوو بۆ فەرماندەیی فەیلەقی یەك، باس لەرووخاندن و وێرانکردنی تەواوی گوندەکانی ناوچەی قەرەداغ و بەتاڵانبردنی (٢٥٠٠) دوو هەزارو پێنج سەد سەر ئاژەڵ دەکات و دەڵێ ئەو (٢٥٠٠) سەر ئاژەڵە لەبارەگای لیوای ٣٩ لە پیرەمەگروون پارێزراون و رێنماییتان لەم بارەییەوە چییە.

٧-بەڵگەنامەی ژمارە (٧) حەوت؛ نووسراوێکە بەژمارە ٣/م خ لە ١٩٨٨/٤/٢٣، لەفەرماندەیی گشتی هێزە چەکدارەکانی عێراق بۆ فەرماندەیی فەیلەقی یەك (وەڵامی بەڵگەنامەی ژمارە (٣) سێیە)، ئەم بەڵگەنامەیە گوزارشت لە بێ سەرو شوێن کردنی گیراوەکانی ئەنفالەکان دەکات. لەم بەڵگەنامەیەدا هاتووە: کە ئەو گیراوانەی ژمارەیان (٢٥٠٠) دوو هەزارو پێنج سەد کەسە بەم شێوەیە دابەشیان بکەن، پیاوەکان بۆ فەرماندەیی فەیلەقی چوار بنێرن و، ژنەکان بۆ فەرماندەیی فەیلەقی سێ بنێرن و، منداڵەکانیش بۆ سەربازگەی مەشقی (الدروع) لەتکریت بنێرن. با ناردنەکەشیان بەئۆتۆمبێلی تایبەت و بەهاوڕێیەتی دوو نوێنەری ئەوان بێت.

هەروەها لە بەشی بەڵگەنامەکانی ئەم کتێبەدا کۆمەڵێ بەڵگەنامە لەبارەی هێنان و نیشتەجێکردن (استیطان)ی عەرەب بۆ کەرکوك بڵاوکراوەتەوە. ئەم بەڵگەنامانەمان وەك نموونەیەك هێنایەوە، کە مشتێکن لەخەروارەهای بەڵگەنامە پڕ شەرمەزارییەکانی رژێمی داگیرکەری عێراق. جگە لەبەڵگەنامەکان کۆمەڵە وێنەیەکیشمان بڵاوکردۆتەوە کە گوزارشت لەوێرانکردنی کوردستان دەکەن.

قۆناغی چوارەم

١٩٩١ - تائێستا

پاش راپەڕین

دوای ئەوەی گەلی کوردستان لەبەهاری ١٩٩١دا لەڕاپەڕینێکی جەماوەری بێوێنەدا، توانی زۆربەی هەرە زۆری شارو شارۆچکەکانی کوردستان بەکەرکوکی شادەماری ئابووری کوردستانیشەوە رزگار بکات و دام و دەزگا سەرکوتکرەکانی رژێمی عێراق رابماڵی و کۆتی دیلی و چەوسانەوە بپسێنیّو، (هەرچەندە رژێم جارێکی تر بەئاگرو ئاسن کەوتەوە گیانی گەلی کوردستان بەلاّم لەئەنجامدا ئیرادەی هەق بەسەر زولم و زۆریدا سەرکەوت)، پاشان لەئەزموونێکی بێوێنەدا گەلی کوردستان یەکەم پەرلەمانی کوردستانی هەڵبژاردو، پەرلەمانیش متمانەی بەیەکەم حکومەتی کوردستانداو، کورد خۆی حوکمی خۆی کردو باشووری کوردستان لەلایەن هێزی نێودەوڵەتی پارێزگاری لێکراو ریّ لەرژێمی عێراق گیراو بواری نەدرا وەك جاران بکەوێتە قڕکردنی کوردو دەربازی ناوچە ئازادکراوەکانی کوردستان بێت. ئەوە وای لەرژێمی عێراق کرد کە بکەوێتە گیانی ئەو کوردانەی لەژێر دەسەلاّتی ئەودا ماون و هەوڵبدات بۆ بەعەرەبکردنی شارو شارۆچکە کوردستانییەکانی ژێر دەسەلاّتی، بۆ ئەم مەبەستەش کۆمەڵیّ شێوازی نامرۆڤانەو بیّ رەوشتانەی دژ بەگەلی کوردستان گرتەبەر. وەك:

١-راگواستن و دەرکردنی بەردەوامی کورد لەشارەکانی ژێر دەسەلاّتیدا بۆ شارەکانی کوردستان و باشووری عێراق و، هێنانی عەرەب بۆ شوێنی ئەوان:

رژێمی عێراق بەبەردەوامی خەڵکی کورد لەشارە کوردستانییەکانی ژێر دەسەلاّتیدا رادەگوازیّو دەردەکات وەك ئەوەی کە بەردەوام لە(کەرکوك و مەخموورو گوێڕو قەراج و کەندیناوەو خانەقین و موسڵ و شنگال و شێخان و ... شوێنانی تر) ئەنجامی دەدات، دوای دەرکردنی کورد لەم شوێنانەدا عەرەب دێنێتە شوێنیان و نیشتەجێیان دەکات، واتە کورد دەباو عەرەب دێنیّ! خەڵکەکەش سەرپشك دەکا کە بەرەو باشووری عێراق دەڕۆن یا بەرەو کوردستانی ئازاد، ئەوەی بەرەو باشوور بچێت دەتوانیّ هەندیّ کەل و پەلی ناو ماڵ لەگەڵ خۆیدا ببات، بەلاّم ئەوەی بۆ کوردستانی

ئازاد بێت ئەوا هیچ! ئەم هەولانەی ڕژێم بۆ دەرکردنی خەڵك لە ١٩٩١ەوە تائێستا (٢٠٠٢) بەردەوامەو، تارژێمیش بمێنی بەردەوام دەبێت. بۆ پەرت و بڵاو کردنی کوردو نەهێشتنیان لەشارەکانی کوردستانی ژێر دەسەڵاتیدا ڕژێمی عێراق ساڵی ١٩٩٢ بڕیارێکی دەرکردووە بۆ ئەوەی خەڵکی کورد بۆ شارەکانی باشووری عێراق کۆچ بکەن، لەبڕیاری ژمارە (١٩٠)ی ١٩٩٢/٧/١٦ی بەناو (ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕشی عێراق) هاتووە: (هەر کەسێکی ناوچەی ئۆتۆنۆمی "مەبەست باشووری کوردستانە. غ.م" مافی هەیە لە هەر پارێزگایەکی تری عێراقدا "جگە لەپارێزگای موسڵ و کەرکوك و دیالی" پارچە زەوی هەبێت و قەرزی بانکی خانووبەرەشی پێدەدرێت). ڕژێمی عێراق دەیەوێت بەو بڕیارەی وا لەکورد بکات کە بەرەو پارێزگاکانی تری عێراق بڕون و لەشارەکانی کوردستان نەمێنن تا عەرەبیان بێنێتە شوێن و کوردیش پەرت و بڵاو بکات.

بەپێی ئامارێکی پارێزگای کەرکوك ژمارەی خێزانە دەرکراوەکانی کەرکوك لەساڵی ١٩٩١ تا ٢٠٠١/٩/٢١ نزیکەی (٤٤١٧) خێزان دەبێت، کە دەکاتە (٢٥٨٠٢) کەس، بەم شێوەیە:

أ- ساڵی ١٩٩١ تا ١٩٩٦ نزیکەی (٣٥٠٠) خێزان دەرکراون کە دەکاتە (٢٠٢٠٠) کەس.

ب- لەساڵی ١٩٩٧- تا ٢٠٠١/٩/٢١ بەپێی سەرژمێری لیژنەی باڵای دەرکراوەکان (٩١٧) خێزان دەرکراون کە دەکاتە (٥٦٠٢) کەس.

ج- نزیکەی ١٠٠٠ خێزانی تورکمان لەشاری کەرکوك دەرکراون کە دەکاتە (٥٠٠٠) کەس.

جگە لەو دەرکراوانە ژمارەیەکی زۆریش بۆ باشووری عێراق و دەڤەری سلێمانی ڕاگوێزراون. ئەم ئامارەی سەرەوە تەنها ئەوانە بوون کە بۆ پارێزگای هەولێر ڕاگوێزراون.

دەرکراوەکانی کەرکوك ئەوانەی کە لەپارێزگای هەولێر نیشتەجێن دابەشی سەر ئەم شوێنانە بوون (بنەسڵاوە، دارەتوو، تۆبزاوە، جدیدە، خەبات، کەورگۆسك، کانی قرژاڵە، کەسنەزان، دیانا، قوشتەپە، ناو شاری هەولێر)و، ژمارەیەکیشیان لەپارێزگای دهۆك نیشتەجێن. هەروەها ئەو دەرکراوانەی کەرکوك کە لەپارێزگای سلێمانی

نیشتەجێن دابەشی سەر ئەم شوێنانە بوون: (سلێمانی، رانیە، بەردەقارەمان، سەربازگەی سەلام، کفری، کەلار، چەمچەماڵ، دەربەندیخان، بازیان، تەکییە، باینجان، کەمپی شانەدەری) ژمارەیان (١٦٠٠٠) خێزانە کە دەکاتە (٩٥٠٠٠) کەس[١١٤]، ژمارەی ئەو دەرکراوانەی کە رەوانەی پارێزگای دهۆکیش کراون بەپێی ئاماری لیژنەی بالآی دەرکراوەکان (٣٥٠) خێزانەو دەکاتە (٢١٠٠) کەس.

بەپێی ئەو ئامارەی کە لای لیژنەی مافی مرۆڤی پەرلەمانی کوردستانە. ژمارەی دەرکراوەکان (لە ١٩٩٦ تا ٢٠٠٢/٥/١٨) بەم شێوەیەیە: (٩٠٣) خێزان لەکەرکوك دەرکراون کە دەکاتە (٥٢٩٥) کەس سەیری خشتەی ژمارە (١) یەك بکە، ژمارەی خێزانە دەرکراوەکانی مەخموورو گوێڕو کەندێناوەو قەراج (٢٦٧) خێزانە کە دەکاتە (١٨٠٦) کەس، سەیری خشتەی ژمارە (٢) دوو بکە. هەروەها ژمارەی خێزانە دەرکراوەکانی موسڵ و شنگال و شێخانیش (٦٩) خێزانە کە دەکاتە (٣٨٦) کەس، سەیری خشتەی ژمارە (٣) سێ بکە. خێزانە دەرکراوەکانی بەغداو پارێزگاکانی تریش (٤٦) خێزانە کە دەکاتە (٢٦٨) کەس، سەیری خشتەی ژمارە (٤) چوار بکە.

ساڵ	ژمارەی خێزانی دەرکراو	ژمارەی کەس
١٩٩٦	٢٤ خێزان دەرکراوە	٧٦ کەس
١٩٩٧	٢١٤ خێزان دەرکراوە	١٣٠٩ کەس
١٩٩٨	١٩٦ خێزان دەرکراوە	١٠٨٩ کەس
١٩٩٩	١٦٢ خێزان دەرکراوە	٩٧٥ کەس
٢٠٠٠	١٦٦ خێزان دەرکراوە	٩٥٣ کەس
٢٠٠١	١٢٠ خێزان دەرکراوە	٦٥٢ کەس
تا ٢٠٠٢/٥/١٨	٢١ خێزان دەرکراوە	١٤١ کەس
کۆی گشتی	٩٠٣ خێزان	٥٢٩٥ کەس

خشتەی ژمارە (١) ژمارەی خێزان و کەسە دەرکراوەکانی کەرکوك و دەوروبەری دەخاتە روو.

ساڵ	ژمارەی خێزانی دەرکراو	ژمارەی کەس

١١٤- رۆژنامەی کوردستانی نوێ، ژمارە ٢٦٨٠ی ١٠/٢/٢٠٠٢.

١٩٩٦	١٠ خێزان دەرکراوە	٣٩ کەس
١٩٩٧	٧ خێزان دەرکراوە	٦٣ کەس
١٩٩٨	٢٧ خێزان دەرکراوە	١٦٤ کەس
١٩٩٩	٩ خێزان دەرکراوە	٨٠ کەس
٢٠٠٠	٢١ خێزان دەرکراوە	١٤٨ کەس
٢٠٠١	١٦٥ خێزان دەرکراوە	١١٠٨ کەس
تا ٢٠٠٢/٥/١٨	٢٨ خێزان دەرکراوە	٢٠٤ کەس
کۆی گشتی	٢٦٧ خێزان	١٨٠٦ کەس

خشتەی ژمارە (٢) ژمارەی خێزان و کەسە دەرکراوەکانی (مەخموورو قەراج و گوێڕو کەندیناوە) دەخاتە روو .

ساڵ	ژمارەی خێزانی دەرکراو	ژمارەی کەس
١٩٩٦	٥ خێزان دەرکراوە	٢١ کەس
١٩٩٧	٩ خێزان دەرکراوە	٣٧ کەس
١٩٩٨	٨ خێزان دەرکراوە	٦١ کەس
١٩٩٩	٣ خێزان دەرکراوە	١٨ کەس
٢٠٠٠	٢٨ خێزان دەرکراوە	١٥٨ کەس
٢٠٠١	١٥ خێزان دەرکراوە	٨١ کەس
تا ٢٠٠٢/٥/١٨	١ خێزان دەرکراوە	١١ کەس
کۆی گشتی	٦٩ خێزان دەرکراوە	٣٨٦ کەس

خشتەی ژمارە (٣) ژمارەی خێزان و کەسە دەرکراوەکانی (موسڵ و شنگال و شێخان) دەخاتە روو .

ژمارەی کەس	ژمارەی خێزانی دەرکراو	ساڵ
٣٦ کەس	٧ خێزان دەرکراوە	١٩٩٨
٤٠ کەس	٩ خێزان دەرکراوە	١٩٩٩
١٢٢ کەس	١٨ خێزان دەرکراوە	٢٠٠٠
٧٠ کەس	١٢ خێزان دەرکراوە	٢٠٠١
٢٦٨ کەس	٤٦ خێزان	کۆی گشتی

خشتەی ژمارە (٤) ژمارەی خێزان و کەسە دەرکراوەکانی (بەغداو پارێزگاکانی باشوور) دەخاتە روو.

شالاوی راگواستن و دەرکردنی کوردان لەلایەن رژێمی داگیرکەری عێراق زیاتر ناوچە دەوڵەمەندەکانی کوردستانی گرتۆتەوەو بەپلەی یەکەم جەخت لەسەر ئەم ناوچانە کراوە (کەرکوك، مەخموور، خانەقین)و هەروا کوردی ناو شاری بەغداو شارەکانی تریش بەرشالاوی راگواستن کەوتوون و پاشتر عەرەب هێنراونەتە شوێنیان، ئەگەر سەیر بکەین رژێمی عێراق لە ١٩٩٧/٤/١ تا ١٩٩٨/١١/٢٨ (٤٤٩) خێزان کە دەکاتە ٢٩١٧ کەس لەو شارانە تەنها بۆ پارێزگای هەولێر راگواستووە، سەیری خشتەی ژمارە (٥) پێنج بکە.

شوێنی دەرکردن	ژمارەی خێزانە دەرکراوەکان	ژمارەی کەسەکان	شوێنی نیشتەجێکردن
پارێزگای کەرکوك	٤١٠ خێزان دەرکراوە	٢٦٣٢ کەس	هەولێر
قەزای مەخموور	٢٦ خێزان دەرکراوە	٢٠٣ کەس	هەولێر
قەزای خانەقین	١١ خێزان دەرکراوە	٦٠ کەس	هەولێر
بەغداو رومادی	٢ خێزان	٢٢ کەس	هەولێر
کۆی گشتی	٤٤٩ خێزان	٢٩١٧ کەس	

خشتەی ژمارە (٥) ژمارەی خێزان و کەسە دەرکراوەکانی ژێر دەسەڵاتی رژێمی عێراق لەماوەی ١٩٩٧/٤/١ تا ١٩٩٨/١١/٢٨ بۆ پارێزگای هەولێر دەخاتە روو.

پەرلەمانی ئەوروپی کە ٢٠٠٢/٩/٤ کۆبوونەوەیەکی تایبەتی لەستراسبۆرگ بەست ژمارەی دەرکراوەکانی کوردستانی لەلایەن رژێمی عێراقەوە بە ٨٠٠٠٠٠ هەشت سەد

هەزار خێزان مەزندە کردووەو، داوای لەعێراق کردووە کە دەستبەرداری سیاسەتی بەعەرەبکردن و راگواستن بێت.

بەم شێوەیە رژێمی عێراق تائێستا بەردەوامە لەسەر راگواستن و دەرکردنی کوردو رۆژانەش لەهۆیەکانی راگەیاندنی کوردستان هەواڵی دەرکردنی خێزان و ژمارەی کەسەکان بڵاو دەکرێنەوە.

٢-گۆڕینی ناوی گەڕەکی شارەکان و ناوی شارۆچکەو گوندەکان

رژێمی عێراق پێشتریش ناوی شارو شارۆچکەو گوندەکانی کوردستانی دەگۆڕی وەك ئەوەی لە ١٩٧٦ ناوی کەرکوکی گۆڕی بە (التأمیم)، لەماوەی ١٩٩١ تائێستاش لەسەر ئەم سیاسەتەی بەردەوامەو دەستی داوەتە گۆڕینی ناوی گەڕەکەکانی ناو شاری کەرکوك و ناوی شارۆچکەو گوندەکان و ناوی مزگەوت و قوتابخانەو شوێنە گشتییەکان. بۆ نموونە لەناو شاری کەرکوك، ناوی گەڕەکەکانی بەم شێوەیە گۆڕیوە:

١-	رەحیماوا	کراوەتە	حي الاندلس
٢-	مسەلا	کراوەتە	حي خلفاء
٣-	گاورباخی	کراوەتە	حي عدنان
٤-	حەمام عەلی بەگ	کراوەتە	حي الفارس و حي الأمراء
٥-	ئازادی	کراوەتە	حي النخوة
٦-	پیریادی	کراوەتە	حي الصفا
٧-	. . . . تد		

هەروا ناوی مزگەوتەکانیشی بەم شێوەیە گۆڕیوە:

١-مزگەوتی مەلا سەعیدی رۆژبەیانی	کراوەتە	جامع حارث بن زید
٢-مزگەوتی سەید ئەحمەدی خانەقا	کراوەتە	جامع القادسیة
٣-مزگەوتی ئیبراهیم پاشا	کراوەتە	جامع القعقاع
٤-مزگەوتی عەلی بەگ	کراوەتە	جامع عباس بن عبدالمطلب
٥-مزگەوتی مەلا ئەحمەدی زەند	کراوەتە	جامع عمر بن عاص
٦- مزگەوتی ئەحمەد ئاغا	کراوەتە	جامع سهیل بن عمر
٧-مزگەوتی ولی پاشا	کراوەتە	جامع قعقاع بن عمر التمیمي
٨-. . . . . . تد		

هەروەها ناوی قوتابخانەکانیش گۆڕاون و بەم ناوانە ناونراون:

(روضة الاحفاد، روضة المروج، مدرسة الخليج العربي، مدرسة رابعة العدوية، مدرسة القرطبة، متوسطة نسيب الانصاري، متوسطة سيف سعد، متوسطة البعث، اعدادية القائد صدام، ثانوية اليقظة، ثانوية التحرير، ثانوية الثورة. . . تد). ئەم گۆڕینانە زۆرن، ئەوانەشمان تەنها وەك نموونە هێنایەوە. ناوی شارۆچکەکانیش لەلایەن ڕژێمەوە گۆڕاون وەك ئەوەی (پردێ)ی کردۆتە (النهرين)، هەروەها ناوە کوردییەکانی گوندەکانیشی گۆڕیوە بۆ ناوی عەرەبی، بۆ نموونە لەدەشتی مەخموورو قەراج و کەندێناوە ناوی گوندەکانی ئاوا لێ کردووە:

١-شۆڕەزەرتکە	کراوەتە	الفرات
٢-سێ چارە	کراوەتە	عاگوب
٣-گردە شینە	کراوەتە	تل الحيال
٤-گردی گۆم	کراوەتە	قرية السلام
٥-گاوەرە	کراوەتە	الرسالة. . . تد.

٣-هێنانی عەرەب بۆ سەر زەوی و زاری کوردان و دروستکردنی (مستوطنات) بۆیان:

پاش ئەوەی ڕژێمی عێراق ناوی گەڕەك و شوێنە گشتییەکانی شاری کەرکوك و دەوروبەری و ناوی شارۆچکەکان و ناوی گوندە کوردستانییەکانی ژێر دەسەڵاتی خۆی گۆڕی و ناوەکانیانی کردن بەعەرەبی، ئنجا دەستی کرد بەهێنانی عەرەب بۆ سەر زەوی و زارو ماڵی کوردان لەو شوێنانەو دروستکردنی (مستوطنات) بۆیان، بۆ ئەم مەبەستەش لەشوێنی گوندە رووخاوە کوردستانییەکانی ژێر دەسەڵاتی خۆیدا (مستوطنات)ی بۆ عەرەب دروستدەکردو هەموو هاوکاری و ئاسانکارییەکیشی پێ دەبەخشین، جگە لەدروستکردنی خانوو بۆیان زەوی کشتوکاڵی جوتیارانی کوردیشی بەسەردا دابەشدەکردن و قوتابخانەو بنکەی تەندروستی بۆ دروستدەکردن ئاوو کارەباشی بۆ رادەکێشان و ساڵانەش تۆو و پەینی کیمیاییان پێدەبەخشێت بۆ داچاندنی زەوییەکان و، تراکتۆرو دەراسەشیان پێدەدات و سەرەڕای ئەمانە چەکداریشیان دەکات، شایانی باسە ڕژێمی عێراق لەدروستکردنی ئەو

(مستوطنات)انەدا سوودێکی زۆر لەبڕیاری (٩٨٦) بڕیاری (نەوت بەخۆراک) وەردەگرێت. بڕوانە بەڵگەنامەی ژمارە (٧٤).

ئەو (مستوطنات)انە هێندە زۆرن مەگەر لە هەر ناوچەیەکدا چەند نموونەیەک بێنینەوە، بۆ نموونە ٢٦ (مستوطنة) لەسنووری داقوق بۆ عەشیرەتەکانی (ریاش، بەحر، حنیحن، بەدوی شەمەرو عگلەو لهێب) دروستکراون، کە هەر (مستوطنة)یەک (٥٠-٢٠٠)ماڵی تێدایە، لەتازەخورماتو ١٠ (مستوطنة) بۆ ٣٢٣ خێزانە عەرەبی عەشیرەتی (ئەلبوحەمزەو عەبادین و بیجات و ئەلبوسالح و حنیحن) دروستکراوە، گوندەکانی قەفارو تۆبزاوەو سۆنەگولی یان داوەتە عەشیرەتی (جەوالە)و گوندەکانی بەیخان و پیریجان و گۆگچەیان داوەتە عەشیرەتی (موفەڕەج)، بۆ زانین ئەو عەرەبانەی هاتوونەتە ئەو شوێنانە ئۆتۆمبێل و تەنکەری ئاوو تراکتۆریشیان پێدراوە.

لەبەر ئەوەی گەورەترین شاڵاوی بەعەرەبکردنی کوردستان لەسەر شاری کەرکوکە، بەپێویستی دەزانین کە لیستێك بەناوی ئەو (مستوطنات)انە لەناو شاری کەرکوك و دەوروبەری کەرکوك، لەگەڵ ناوی ئەو عەشیرەتە عەرەبانەی کە هاتوونەتە ناو شاری کەرکوك و دەوروبەری بخەینە روو:

أ- ئەو (مستوطنات)انەی لەناو کەرکوك دروستکراون:

١.الف دار- عرفة	١١-القادسية الثانية	٢١-مجمع سيد سفيان
٢-الفين دار - عرفة	١٢-حي البعث	٢٢-مجمع دارامان
٣-حي الوحدة	١٣-حي ١ حزيران الاولى	٢٣-دور الضباط
٤-حي الحرية	١٤-حي ١ حزيران الثانية	٢٤-دور الري
٥-مجمع الصيادة الاولى	١٥-حي الخضراء	٢٥-حي الشرطة
٦-مجمع الصيادة الثانية	١٦-حي الخضراء الثانية	٢٦-حي العسكري
٧-مجمع الصيادة الثالثة	١٧-مجمع الاسكان	٢٧-حي غرناطة
٨-قرية السادات	١٨-حي الشهداء الاولى	٢٨-دور الامن
٩-دوميس	١٩-حي الشهداء الثانية	٢٩-حي العروبة
١٠-القادسية الاولى	٢٠-شقق النفط	٣٠-حي قتيبية

ب - ئەو (مستوطنات)انەی لەدەوروبەری کەرکوك دروستکراون:

١ - مجمع الصمود	٩ - مجمع البوغيث	١٧ - مجمع حديديين
٢ - مجمع ٧ نيسان	١٠ - مجمع البوغنام	١٨ - مجمع يافا
٣ - مجمع ألبورياش	١١ - مجمع عمر بن عبدالعزيز	١٩ - مجمع حيفا
٤ - مجمع الأنتصار	١٢ - مجمع النخوة	٢٠ - مجمع خضراء
٥ - مجمع الجديدة	١٣ - مجمع ألبوعز	٢١ - مجمع فدائي
٦ - مجمع الجهاد	١٤ - مجمع المعاضيدي	٢٢ - مجمع يرموك
٧ - مجمع حطين	١٥ - مجمع السادة	٢٣ - مجمع القادسية
٨ - مجمع سيد پاشا	١٦ - مجمع النعيم	٢٤ - مجمع سيف سعد

ج - ئەو عەشیرەتە عەرەبانەی بۆ کەرکوك و دەوروبەری هێنراون:

١ -ألبوهزاع	٩ -ألبوعگله	١٧ -الحربية	٢٥ -بيجات
٢ -ألبورياش	١٠ -بدو	١٨ -دراويش	٢٦ -ألبوصالح
٣ -گوراغول	١١ -دلێم	١٩ -ألبوحمزة	٢٧ -جەواله
٤ -ألبوجيم	١٢ -لهێب	٢٠ -حمدانية	٢٨ -العبيد
٥ -ألبوزناطرة	١٣ -جنابات	٢١ -بەحر	٢٩ -الحديدي
٦ -ألبوغنام	١٤ -ألبومفرج	٢٢ -حنيحن	٣٠ -النعيم
٧ -ألبوشاهر	١٥ -ألبوعزة	٢٣ -شەمەر	٣١ -معاذ بن جبل
٨ -عزاوي	١٦ -بني عز	٢٤ -عەبادين	

لەدوای کەرکوك؛ زۆرترین (مستوطنة) لەسنووری قەزای مەخموور دروستکراوەو سەرجەم گوندەکانیش دابەشی سەر عەرەبی هێنراو کراون، بەپێویستی دەزانین کە بەهەمان شێوەی کەرکوك (مستوطنات)ە دروستکراوەکانی ناو مەخموورو دەوروبەری مەخموورو ئەو عەشیرەتە عەرەبانەی بۆ ناوچەکە هێنراون بخەینە روو:

أ -ئەو (مستوطنات)انەی لەناو شاری مەخموور دروستکراون:

١ -حي العسكري	٦ -حي الزراعة
٢ -حي صدام	٧ -حي الشرطة
٣ -دور الأمن	٨ -حي الضباط - لەپشت سەدەی مەخموور، تازە دروستدەکرێ.
٤ -دور الرفاق	٩ -حي عدي - نزيك گوندی قەسران، تازە دروست دەکرێ
٥ -دور الموظفين	

ب -ئەو (مستوطنات)انەی لەدەوروبەری مەخموور دروستکراون:

١ -الفرات - لەگوندی شۆڕەزەرتکە	١٠ -قرية عاگوب - لەگوندی سێچارە
٢ -سيف القائد - نزيك ديبەگە	١١ -پەڵكانە - لەنزيك سەرگەڕان
٣ -قرية السلام - لەگوندی گردی گۆم	١٢ -التحرير - لەگوندی گردقۆشەنە
٤ -الرسالة - لەگوندی گاوەرە	١٣ -قرية الفارس - لەگوندی گۆمەشین
٥ -عدنانيە - لەگوندی مەلاقەرە	١٤ -قرية البعثي - لەگوندی سيرمە
٦ -تل الحيال - لەگوندی گردەشينە	١٥ -قرية النصر - لەگوندی دووگردكان
٧ -الوحدة - لەگوندی تەلەخێم	١٦ -مجمع ام المعارك - لەگوندی خەزنە
٨ -القدس - لەگوندی سەرگەڕان	١٧ -مجمع التحدي - لەگوندی ميلەهۆرت
٩ -بڵند گوێڕ - لەنزيك گوندی مەلاقەرە	١٨ -قرية شهيد شامل - لەگوندی زمارەی گەورە

ج - ئەو عەشیرەتە عەرەبانەی بۆ مەخموورو دەوروبەری هێنراون:

١ -لهيب	٥ -طي	٩ -صديد	١٣ -الحديديين
٢ -شليلە	٦ -شەمەر	١٠ -جوالە	١٤ -نعێم
٣ -شێخ زيدان	٧ -سنبس	١١ -دلێم	١٥ -المريديين
٤ -سبعاوی	٨ -الجميلي	١٢ -جبور	

تەواوی گوندەکانی سنووری جوگرافی قەزای مەخموور بەناحیەکانەوە دراونەتە عەرەب (جگە لەگوندی دێمەکار)[١١٥] کە رووبەرەکەیان بەشێوەیەکی گشتی دەکاتە "١,١٦٢,٣٣٨" یەك ملیۆن و سەدو شەست دوو هەزارو سێسەدو سی و هەشت دۆنم و، (سەیری خشتەی ژمارە "٦" بکە) ئێستا عەرەب سەرجەم ئەو رووبەرە زەوییەی داگیرکردووەو بەکاری دەهێنێت و، ئەم رووبەرەش هێندەی رووبەری هەریەك لە"قەتەر"و "بەحرێن"ە[١١٦].

ز	ناوی ناحیه	ژمارەی گوند	رووبەرەکەی بەدۆنم
١.	سەنتەری قەزای مەخموور	٣١ گوند	١٨٥,٦٧٤ دۆنم
٢.	ناحیەی کەندێناوە	٤٤ گوند	٢٤٤٦,٧٢٧ دۆنم
٣.	ناحیەی گوێڕ	٥٠ گوند	٣٠٢,٠٢٢ دۆنم
٤.	ناحیەی قەراج	٧١ گوند	٤٢٧,٩١٥ دۆنم
	کۆی گشتی	١٩٦ گوند	١,١٦٢,٣٣٨ دۆنم

خشتەی ژمارە (٦) سەرژمێری رووبەری زەوییە بەعەرەبکراوەکانی قەزای مەخموور دەردەخات.

٤-گۆڕینی نەتەوە" لەکوردەوە بۆ عەرەب

یەکێك لەسیاسەتە گڵاوەکانی رژێمی عێراق بۆ بەعەرەبکردنی کوردستان لەم قۆناغەدا بریتییە لەگۆڕینی ناسنامەی نەتەوەیی لەکوردەوە بۆ عەرەب، کە لەلایەن رژێمەوە بە(تصحیح القومیة) ناسراوەو خراوەتە چوارچێوەیەکی یاسایی و بڕیاری ژمارە ١٩٩ لە ٢٠٠١/٩/٦ لەلایەن بەناو (ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕشی عێراق)ەوە بۆ دەرچووە، (بڕوانە بەڵگەنامەی ژمارە ٦٢) لەبڕگەی یەکەمی بڕیارەکەدا هاتووە کە هەر عێراقییەك تەمەنی ١٨ ساڵی تەواو کرد بۆی هەیە ناسنامەی نەتەوەیی خۆی بۆ نەتەوەی عەرەب بگۆڕێت، لەبڕگەی دووەمدا هاتووە کە داواکاری گۆڕینی ناسنامەی نەتەوەیی پێشکەش بەو فەرمانگەی رەگەزنامەو کاروباری

١١٥-دێمەکار: گوندێکی سەر بەقەزای مەخموورەو بەبڕیاری (سەددام) ماوەو تێکنەدراوەو، دراوەتە کابرایەکی کورد بەناوی (عزیز بندیان).

١١٦- د.انور مهدی صالح و یوسف یحیی طعماس، الجغرافیة العامة للقارات. . . ص٧٢-٧٣.

شارستانیە دەکریٚ کە ناوی تیٚدا تۆمار کراوە، لەبرگەی سیٚیەمیش ئاماژە بەوە دراوە کە لەماوەی ٦٠ رۆژدا بەڕیٚوەبەری فەرمانگە وەلاٚمی داواکە بداتەوە، لەبرگەی چوارەمیشدا هاتووە کە بڕیاری گۆڕینی ناسنامەی نەتەوەیی لەتۆماری شارستانی جیٚگیر دەبیٚت و، دەبیٚتە بنچینە بۆ هەموار کردنی تەواوی تۆمارو بەلگٚەنامە رەسمییەکانی تر.

بەلیٚ رژیٚمی عیٚراق بەم شیٚوەیە دەیەویٚت ناسنامەی نەتەوەیی کورد بگۆڕیٚت و بیکاتە عەرەب. دەزگاکانی رژیٚم زۆر لەو کوردانەی ژیٚر دەسەلاٚتیان دەکەن کە بەپیٚی ئەم بڕیارە ناسنامەی نەتەوەیی خۆیان بگۆڕن، ئەگەرنا دەبیٚت شارەکە چۆل بکەن و بەرەو باشووری عیٚراق یا کوردستانی ئازاد بڕۆن. هەروەها بۆ لەخشتەبردنی کوردان دەزگاکانی رژیٚم پڕوپاگەندەی ئەوەیان دەکرد، کە ئەگەر خودان گوندەکان ببنە عەرەب ئەوا گوندەکانیان بەزەوییەکانەوە دەدریٚتەوە، بەداخەوە هەندیٚ کورد بۆ ئەم مەبەستە خۆیان کردە عەرەب و گوندو زەوییەکانیشیان پیٚنەدرایەوە. شایانی باسە رژیٚمی عیٚراق بەهیچ شیٚوەیەك ریٚ بەعەرەب نادات ناسنامەی نەتەوەیی خۆی لەعەرەبەوە بۆ نەتەوەیەکی تر بگۆڕیٚت، بگرە ئەگەر ئەمە بکات سزاش دەدریٚت. ئەوەتا وەك لەبڕیاری ژمارە ٨٥٠ لە ١٩٨٨/١١/٢٧ی بەناو (ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕشی عیٚراق) لەبڕگەی یەکدا هاتووە:

هەر عیٚراقییەك کە قەومیەتی عەرەب بیٚت نابیٚت نەتەوەی خۆی بۆ نەتەوەیەکی تر بگۆڕیٚت، جا لەبەر هەر هۆیەك بیٚت. لەبرگەی دووەمی ئەو بڕیارەشدا هاتووە کە ئەگەر لەبرگەی یەك دەرچیٚت بەسالیٚك زیندانی سزا دەدریٚت[١١٧].

ئەو دوو فاقیەی رژیٚمی عیٚراق ئەوپەری شۆڤیٚنیەت و فاشیەتی ئەو رژیٚمەوە دەردەخات، شتیٚکی سەیرە لەلایەکەوە زۆر لەکورد دەکات کە بوونی نەتەوەیی خۆی بگۆڕیٚت و خۆی بکاتە عەرەب، لەلایەکی ترەوە ئەگەر عەرەب ئەوە بکات سزای دەدات. ئەوەش لوتکەی رەگەزپەرستی و کۆنەپەرستی و بیٚ رەوشتییە!!

٥ -گواستنەوەی فەرمانبەرانی کوردو هیٚنانی فەرمانبەری عەرەب بۆ شویٚنیان.

رژیٚمی فاشی عیٚراق بەمەبەستی کەمکردنەوەی ریٚژەی کورد لەشارە کوردستانییەکانی ژیٚردەسەلاٚتیدا، پەنای وەبەر هەموو شیٚوازیٚك بردووە، ئەوەتا ئەو

١١٧- جريدة الوقائع العراقية، العدد ٣٢٣٢، اليوم ١٢/١٢/١٩٨٨.

فەرمانبەرە کوردانەی کە ئامادە نەبوونە ناسنامەی نەتەوەیی خۆیان بگۆڕن و خۆیان بکەن بەعەرەب، لەلایەن ڕژێمەوە ڕووبەڕووی گواستنەوە بۆ پارێزگاکان و شارەکانی تری عێراق بوونەتەوە، ئەگەر بەبڕیاری گواستنەوەش پابەند نەبووبن ئەوا بۆ کوردستانی ئازاد ڕاگوێزراون. پاش گواستنەوەشیان، فەرمانبەری عەرەبیان هێناوەتە شوێنیان و لەسەر کاری ئەوان دایانمەزراندوون، ئەو گواستنەوەیەش هەموو پلە فەرمانگەییەکانی گرتۆتەوە لەفەڕاشەوە تا بەڕێوەبەر، کورد بوون بەسە بۆ گواستنەوەیان، سەیری بەڵگەنامەکانی ژمارە (٥٥، ٥٦، ٥٧، ٥٨، ٥٩، ٦٠، ٦١) بکە کە گوزارشت لەگواستنەوەی فەرمانبەرانی کورد لەشارەکانی کوردستان بۆ شارە عەرەبییەکان دەکەن.

لەلایەکی ترەوە ڕژێمی عێراق فەرمانبەرانی کوردی لەخانووە حکومییەکان دەرکردووەو عەرەبی هێناوەتە شوێنیان و خانووەکانیشی بەناو کردوون. وەك نووسراوی ژمارە ٥٨٩ لە ١٩٩٧/٨/١٦ی پارێزگای کەرکوك بۆ بەڕێوەبەرایەتی تۆمارکردنی خانووبەرەی کەرکوکی ناردووەو داوا دەکات کەوا خانووی کوردە دەرکراوەکان بدرێتە عەرەبی هێنراو[١١٨].

ئەمەش دەقی نووسراوەکەیە:

بسم الله الرحمن الرحيم

سري وشخصي

محافظة التأميم

شعبة المعلومات السكانية

العدد/ ٥٨٩

التأريخ/ ١٢/ ربيع الثاني ١٤١٨

١٩٩٧/٨/١٦

الى/ مديرية التسجيل العقاري/ التأميم

الموضوع/ تسجيل دور

استنادا لما جاء بكتاب لجنة الشمال – السكرتارية سري وشخصي – المرقم ١٣١٩ في ١٩٩٧/٨/١٣ حصلت موافقة السيد نائب رئيس الجمهورية – رئيس لجنة الشمال –

١١٨- ئەم نووسراوە لەڕۆژنامەی کوردستانی نوێ، ژمارە ٢٦٨٩ی ڕۆژی ٢٠/٢/٢٠٠٢ بڵاو کراوەتەوە.

على تسجيل الدور المبينة ارقامها واسماء اصحابها المرحلين في القائمة المرفقة طيا ومؤشرا إزاء اسم كل مرحل اسم الشخص المستفيد وشمول تلك العقارات بنص القرار ٤٢ لسنة ١٩٨٦ لاتخاذ مايلزم واعلامنا إجراءاتكم بالسرعة.

المرفقات/ قائمة بالأسماء.

الفريق الأول الركن
أياد فتيح الراوي
محافظ التأميم
١٩٩٧/٨

نسخة منه الى/

– لجنة الشمال – السكرتارية – كتابكم اعلاه. . . للتفضل بالاطلاع مع التقدير.

– وزارة الداخلية/ الداخلية العامة/ م.س/ كتابكم في ١٩٩٧/٦/٢٤ للتفضل بالاطلاع مع التقدير.

– قيادة فرع التأميم للحزب القائد/ للعلم وطيا قائمة بالأسماء مع التقدير.

– مديرية الأمن التأميم/ للعلم وطيا قائمة بالأسماء رجاء.

– مديرية الاسكان/ كتابنا ٣٧٩ في ١٩٩٧/٥/١٥ لإلزام المستفدين موضوعي البحث بالسكن في تلك الدور تنفيذاً للتوجيهات ومتابعة ذلك واعلامنا.

– مديرية خزينة المحافظة.

– مديرية المصرف العقاري/ التأميم.

– لجنة التقدير المركزية الاولى.

– سكرتير لجنة تنظيم سكن المستفيدين.

– سكرتير لجنة بيع دور المرحلين.

– قسم حسابات المحافظة/ كتابنا ٤٧٧ في ١٩٩٧/٦/١٩ لاتخاذ ميلزم حول صرف قيام الدور موضوعة البحث الى أصحابها وأعلامنا اجراءاتكم.

ت	اسم المرحل	رقم الدار	اسم المستفيد المختصة له الدار
١.	ابراهيم رحمن رضا	١٣٤/١١٤ دبس	عبدالكريم فرح عكس
٢.	عبدالله صالح رسول	٤١٢/١١٤	سنية جميل عبيد

٣.	كاكه شين محمد حسيب	١٦١/٢	حسين علي حسن
٤.	محمد عزيز صالح	١٤١/٢	رزاق حسين فيصل
٥.	كريم مصطفى كريم	١٢٠/٢	عباس فاضل عباس
٦.	عبدالرحمن سلام محمد	١٣/٢٠	جاسم محمد حسن
٧.	نعمة كريم عبدالله		سعاد صالح ابراهيم
٨.	مشير محمد ابراهيم	٨٢/٢	سري عبدالسلام عارف صالح
٩.	احمد حسين خضر	٢٤/١١٤ دبس	قاسم ابراهيم حسن
١٠.	محمود محمد قادر	٢٩/١١٤ دبس	حلوة احمد صالح
١١.	محمود عبدالله رجب	٩٩٥	سلام خلف زبون
١٢.	عبدالجبار كريم قرني	٤١٦	ريسان حمدان شاوي
١٣.	نجم الدين احمد عزيز	٥٠/٦/٢٦	حسين عبد فلاني
١٤.	محى الدين علي محمد	٦٧/٢٢٧/١١٤	علي شرقي خلف
١٥.	علي محمد عمر	٥٠/٢٤١/١٤	يوسف عبدالحميد عمر
١٦.	رحمن كاكل علي	٥٠/٢٢١/١٤	مهدي عبدالساد مكرم
١٧.	محمد محيالدين فتاح	٥٣/١٢٧/٤	فروز مصطفى محمد
١٨.	عثمان سليمان محمد	٥٣/١٠/١	عماد محمد حمد حسن
١٩.	احمد حسن حسين		كريم حسن اسعد
٢٠.	محمد احمد حسن	٥٠/٢٧/٣٩	حويز محمد رسن
٢١.	محمد صالح قادر	٥٢/٧/٧	كامل عبدالحسين حمادي
٢٢.	عثمان امين عبدالرحمن	٥٣/٢٧/١	فليح محمد حسن
٢٣.	نورالدين عبدالله مصطفى	٤/١٠٠/٣٣١	حبيب لوقا حنا
٢٤.	حسين قادر محمد	٥٠/٣١	حكيم رؤوف جاسم
٢٥.	كمال علي عبدالله	٥٢/٤٧٣	عبدالصاحب جبار مظلوم
٢٦.	مجيد حميد احمد	٥٠/٢٨٩	فاضل قحطان نايف
٢٧.	نوري محمد محمود	٥٠/٢٨٦٩	خليل ابراهيم حسين
٢٨.	امين احمد رضا	٤٨ بولاق	محمد حسون معين
٢٩.	شرف الدين مصطفى محمد	٥٢/٨٤٠/٧	عماد كريم عبدالسادة

بەپێی بڕیاری ژمارە ٤٤٢ی ٢٠٠١ی بەناو (ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش) عەرەبی حەویجە، وەکو عەرەبی ناوچەکانی تری عێراق بۆیان هەبوو بێنە شاری کەرکوك و خەلاتی عەرەبی هاوردە (المستفیدین) یا پێدەدرا، بەلام لەم دواییەدا رژێم هاتنی ئەوانی بۆ کەرکوك قەدەغە کرد نەوەکو ببێتە هۆی کەم بوونەوەی رێژەی عەرەب لەناوچەی حەویجەو دەوروبەریدا، کە پێشووتر حەویجەی بەعەرەبکردووە[119].

٦-بەعەرەبکردنی خوێندن:

رژێمی فاشی عێراقی هەر بۆ بەعەرەبکردنی کوردستان پەنای بردۆتە بەر سیاسەتێکی تر ئەویش قەدەغەکردنی خوێندن بەزمانی کوردییە، لەدوای سالی ١٩٩١ەوە، وردە وردە هەولیدا خوێندن بەزمانی کوردی لەقوتابخانەکان نەهێلێت، سەرەتا لە کەرکوکەوە دەستی پێکردو خوێندنی کوردی لە هیچ قوتابخانەیەکدا نەهێشت و، پاشان ئەمەی لەشارو شارۆچکەکانی تری ژێر دەسەلاتیدا جێبەجێ کردو دوا جار لەسالی خوێندنی (٢٠٠٠-٢٠٠١)دا خوێندنی کوردی لەقوتابخانەکانی ناو شاری مەخموریش قەدەغە کردو لەتەواوی قوتابخانەکاندا خوێندنی عەرەبی سەپاندە سەر خوێندەڤانانی کوردو لەخوێندن بەزمانی دایك بێبەشی کردن، شایانی باسە پرسی قەدەغە کردنی خوێندن بەزمانی کوردی دەگەڕێتەوە بۆ کۆتایی سالی ١٩٨٩و سەرەتا بەبڕیاری ژمارە ٦٣٢ لە ١٩٨٩/١٠/٧ی بەناو (ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕشی عێراق) رژێم دەیویست زمانی کوردی بخاتە پەراوێزەوە، وەك لەبڕگەی یەکەمی ئەو بڕیارەدا هاتووە قوتابی بەدەرنەچوو (راسب) حساب ناکرێت ئەگەر هاتوو لەوانەی زمانی کوردی دەرنەچوو، ئەم بڕیارەش هەموو ئەو قوتابخانانە دەکرێتەوە کە زمانی کوردی تێدا دەخوێنرێت. ئەمەش زیاتر خستنە لاوەی زمانی کوردی‌و خوێندنی کوردییەو ئەگەر سەیری بکەین لەبڕگەی دووەمی هەر ئەو بڕیارەدا هاتووە کە (کار بەهیچ دەقێکی تری پێچەوانەی ئەو دەقە ناکرێت)[120]. ئەوەش بڕیارێکی یەکلایی کەرەوەیە بۆ نەخوێندنی زمانی کوردی‌و کار کردن بۆ قەدەغە کردنی خوێندن بەزمانی کوردی، کە ئێستا ئەوەش لەلایەن

١١٩- گۆڤاری گولان، ژمارە ٣٩٩ی ٢٠٠٢/٩/٢...ل٥.

١٢٠- جريدة الوقائع العراقية، العدد ٣٢٧٨، اليوم ١٩٨٩/١٠/٢٣.

دەزگاكانی رژێمی عێراق جێبەجێ كراوەو خوێندن بەزمانی كوردی لەسەرتاسەری عێراقدا قەدەغە كراوە.

٧-قەدەغە كردنی ناونانی منداڵانی كورد بەناوی كوردی:

رژێمی داگیركەری عێراق بەهەموو شێوەیەك هەوڵدەدات بۆ نەهێشتنی كوردو سڕینەوەی تایبەتمەندییە نەتەوەییەكانی، ئەوەتە هەر بەمەبەستی بەعەرەبكردن بڕیاریداوە كاتێ كە منداڵانی كورد لەدایك دەبن نابێ بەناوی كوردی ناوبنرێن. بۆ ئەم مەبەستەش لیژنەیەكیان لەپیاوانی خۆیان پێكهێناوە، كە ئەمانەن:

أ- العقيد الحقوقي قاسم محمد عطية- مدير جنسية التأميم.

ب- المقدم صالح نجم غناوي- مدير شؤون احوال المدنية في التأميم.

ج- الدكتور سعدون الجبوري- اختصاص طب النفسي.

د- الشيخ اجود جهاد العزاوي- ممثل أوقاف كركوك[١٢١].

ئەوانە هەر چواریان عەرەبن و ئەندامی حزبی بەعسن و رۆژی ٢٠٠٢/٤/٢٢ لەكەركوك كۆبوونەتەوە بۆ گۆڕینی ناوی كوردی و قەدەغەكردنی ناونانی منداڵانی كورد بەناوی كوردیو، لەكۆتایی كۆبوونەوەكە نووسراوێكیان بۆ (مديرية الجنسية العامة) لەبەغدا، بەرز كردۆتەوەو داوایان كردووە كە منداڵانی كورد بەناوی كوردی ناونەنرێن و هەوڵیشبدرێت خەڵك هانبدرێت بۆ گۆڕینی ناوی غەیرە عەرەبی بۆ ناوی عەرەبی، كە ئەمەش هەر كورد دەگرێتەوە.

پاش هەوڵەكانی ئەو لیژنەیە بڕیارێك لەدیوانی سەرۆكایەتی (ديوان الرئاسة) دەرچووەو بۆ فەرمانگەكانی (نفوس) نێرراوەو لەفەرمانگەی نفوسی كەركوك هەڵواسراوەو بەپێی ئەو بڕیارە نابێت كوردو توركمان ناوی كوردیو توركمانی لەمنداڵەكانیان بنێن. ناوكە سادەترین مافی هەر كەسێكە، كە منداڵەكەی بە چ ناوێك ناوبنێت، رژێمی عێراق ئەوەشی قەدەغە كردووە.

ئەو خاڵانەی لەپێشەوەدا باسمانكردن شێوازەكانی بەعەرەبكردنی كوردستان بوو لەلایەن رژێمی داگیركەری عێراق كە لە ١٩٩١ەوە تائێستا پێڕەوی دەكات و بەردەوامە لەسەری. سەرەڕای ئەو خاڵانەش زۆر جار رژێم پەنا دەباتە بەر شێوازی تری وەك

١٢١- رۆژنامەی كوردستانی نوێ، ژمارە ٢٨٢٠ی ٢٠٠٢/٧/٢٩.

شەڕی دەروونی، وەك ئەوەی ناهێڵێت کورد هیچ شتێکی بەناو بێت و نایەلێت خانووەکەی چاکبکاتەوەو نایەلێت بەشداری بەکریٚ گرتنی دوکان و شوێنی کار کردن بکات و لەهەموو شتێك دووری دەخاتەوەو، هەروەها چاودێریکردن و تاوانبارکردنی دانیشتوانی کوردیش لەو ناوچانە شێوازێکی ترە بۆ ئەوەی خەڵك بێئومێد بکات و ناچاری بکات خۆی کۆچ بکات و ژێر دەسەڵاتی ئەو رژێمە بەجێبهێڵێت!! بڕوانە بەڵگەنامەی ژمارە (٦١ب)، هەروەها ماوەیەکی زۆرە پەنا دەباتە بەر گۆڕینی دیموگرافیای کوردستان و شوێنەوارو قەڵا کۆنەکانی کوردستان دەرووخێنێت و هەندیٚ جار لەسەر شێوازی بیناسازی عەرەبی ئیسلامی چاکیان دەکاتەوە بۆ ئەوەی وای نیشان بدات کە ئەو شوێنە بەشێکە لەدیرۆك و کەلەپووری عەرەب، بۆ ئەم مەبەستەش ئەگەر سەیر بکەین ئەو گۆڕانکارییانەی کە لەقەڵای هەولێر کراوە دەچێتە ئەو خانەیەوە، هەروەها رووخاندنی قەڵای کەرکوکیش بەهەمان مەبەستە کە ماوەیەکە دەستی داوەتە رووخاندن و شێواندنی قەڵاکە. خاپوور کردنی گوندەکانی کوردستان و دروستکردنی (مستوطنات)ی عەرەبی لەشوێنیان ئەوەش هەر دەچێتەوە خانەی گۆڕینی دیموگرافیای کوردستان، هەروەها رژێمی عێراق لەم ماوەیەی دواییدا دەستی کردووە بەوشککردن و بڕینی ئەو جۆگە ئاوانەی کە لەدیجلەوە راکێشراون و دەیان گوندی عەشیرەتە عەرەبەکانی باشووری عێراق ئاو دەدەن، بڕینی ئەو جۆگە ئاوانەش بۆتە هۆی دروستکردنی وشکایی و بیٚ ئاوییەکی زۆر لەباشووری عێراقدا، جگە لەوە بەشی کیمیاوی تۆوی چاندنیش بەجوتیارانی عەرەبی باشوور نادات، لەهەمان کاتدا هەموو ئاسانکارییەك پێشکەش بەعەرەبە هێنراوەکانی کوردستان دەکات[١٢٢]. رژێم لەم رێیەوە رێگە خۆش دەکات بۆ هێنانی زۆرترین ژمارەی عەرەب بۆ کوردستان و ژمارەیەکی زۆریشی لەو عەرەبانەی باشوور کە ئاوی لەسەر بڕیون هێناوەتە کەرکوك و دەوروبەری و نیشتەجێی کردوون. بەم شێوەیە رژێمی داگیرکەری عێراق لەکاتی دامەزراندنی عێراقەوە تائێستا درێژە بە بەعەرەبکردنی کوردستان دەدات. بڕوانە نەخشەی ژمارە (١). کە قۆناغەکانی بەعەرەبکردنی باشووری کوردستان لەلایەن رژێمە یەك لەدوایەکەکانی عێراق دەردەخات.

١٢٢- گۆڤاری گولان، ژمارە ٤٠١ی ٢٦/٩/٢٠٠٢...ل٥.

بەشی سێیەم

بەعەرەبکردنی ڕۆژئاوای کوردستان
(کوردستانی بن دەستی سوریا)

بەشێك لەخاكی كوردستان (ڕۆژئاوای كوردستان) كەوتۆتە بندەستی ڕژێمی داگیركەری سوریا، كەولاتێكی عەرەبییە، لەكاتی لكاندنی ئەم بەشەی كوردستان بەسوریاوە، تائێستا بەردەوام پیلانەكانی بەعەرەبكردنی لەسەر جێبەجێ دەكرێت و، سوریا بەردەوام ئینكاری بوونی خاكی كورد لەبن دەستی سوریادا دەكات و دان بەبوونی نەتەوەی كوردیش لەچوارچێوەی سنووری دەستكردی سوریادا نانێ.

لەساڵی ١٩٤٦دا دوای كۆتایی هاتنی ماندداتی فەرەنسا لەسوریا، كە سوریا سەربەخۆی خۆی ڕاگەیاند، ئیتر كەوتە جێبەجێكردنی سیاسەتی بەدناوی (پشتێنی عەرەبی)و بەعەرەبكردنی ناوچە كوردییەكانی سەر سنووری (توركیا – سوریا)و (عێراق – سوریا)، (ئەم سیاسەتە دوو پرۆسەی پێ ئەنجام دەدرا، یەكەم تەعریب كردنی ناوچە سنوورییەكان و ڕاگواستنی كورد، دووەمیش دوور خستنەوەی كوردی دیوی سوریا لەكوردی ناوچە كوردییەكانی دیوی توركیاو عێراق)[١٢٣]. سوریا لەو ڕێگەیەوە هەوڵی دەدا دوورایی مێژوویی و جوگرافی و كۆمەڵایەتی لەنێوان پارچەكانی كوردستاندا نەهێڵێ و بوونی كوردیش لەدیوی خۆی بسڕێتەوەو (بەو سیاسەتەی پلانی نەهێشتنی كوردی لە بەشە داگیركراوەكەی كوردستانی سوریادا كێشاوە)[١٢٤]. ڕژێمی داگیركەری سوریا لەساڵی ١٩٥٩دا كەوتە ڕاوەدوونان و گرتنی

١٢٣- د.مارف عومەر گوڵ، جینۆسایدی گەلی كورد. . . ل١٠٢.

١٢٤- جەمال نەبەز، كوردستان و شۆڕشەكەی. . . ل٧.

ئەو کوردانەی کە دەیانویست لەبواری سیاسیدا کار بکەن و ٣٠ کەسی لەرێبەرانی سیاسی رۆژئاوای کوردستان گرت و لەزیندانی نان[(١٢٥)]. بۆ کەمکردنەوەی رێژەی کورد لەسوریادا، رژێم پەنای بردە بەر سەرژمێرییەکی ناڕەوا کە پێشووتر فەرمانی یاسایی ژمارە ٩٣ی ١٩٦٢/٨/٢٣ی بۆ دەرکردبوو و، لە ١٩٦٢/١٠/٥دا کاری پێکردو لەو رۆژەدا دەستی بەسەر ژمێرکردنی پارێزگای حەسەکە کردو لەئەنجامدا زیاتر لە (٢٠٠٠٠٠) دووسەد هەزار کوردی بێ ناسنامەی سوری هێشتەوەو بەبیانی تۆماری کردن[(١٢٦)]و، تائێستاش ئەو خەڵکە بێ ناسنامە ماون، کەئێستا ژمارەیان دەگاتە (٥٠٠٠٠٠) پێنج سەد هەزار کەس[(١٢٧)]. هەرچەندە لەبڕگەی (ج)ی ماددەی (٢)ی یاسای رەگەزنامەی سوری ژمارە ٢٧٦ی ساڵی ١٩٦٩دا هاتووە کە ناسنامەی سوری دەدرێتە ئەو کەسانەش کە دایك و باوکیان دیارنیەو بێ رەگەزنامەن و رەگەزنامەیان نیە هەتا ئەگەر بیژوویش بن بەڵام لەسوریادا لەدایك بوو بن[(١٢٨)]. کەچی ئەم یاسایە کورد ناگرێتەوەو تەنها بۆ عەرەبی سوریایە. ئەو کێشەی (بێ ناسنامە)ییە یەکێکە لەوکێشانەی کە تائێستا بۆتە هۆی نیگەرانییەکی زۆر بۆ کورد لەرۆژئاوای کوردستاندا[(١٢٩)]. لەلایەن کوردەوە کاری زۆر دەکرێ بۆ هەڵگرتنی ئەو یاسا ناڕەوایەو دانەوەی ناسنامە بەکوردو، پاڵەپەستۆی زۆر خراوەتە سەر دەسەڵاتدارانی سوریا لەم بوارەدا، بەڵام تائێستا رژێمی سوریا هیچ وەڵامێکی لەم بارەیەوە نییەو سوورە لەسەر هەڵوێستی پێشووی. دوا هەوڵ لەم بوارەدا ئەوەبوو کۆمەڵێ پارێزەری کورد یاداشتنامەیەکیان دا کۆنگرەی گشتی سەندیکای پارێزەرانی سوریا، کە لە ٢٠- ٢٠٠٢/٤/٢١ دا لە (دیرالزور) بەستراو ژمارەیەکی زۆریش لەدەسەڵاتدارانی سوریا تێیدا بەشداربوون[(١٣٠)]. بەفراوانیش یاداشتنامەکەیان دابەشی سەر بەشدارانی کۆنگرەکە کرد.

١٢٥- د.سعد ناجي جواد، الأقلية الكردية في سوريا... ص١٨.

١٢٦- جريدة الوحدة، العدد ١٠٧ آيار ٢٠٠٢.

١٢٧- جريدة التجمع، العدد ٩ شباط ٢٠٠١.

١٢٨- جريدة الوحدة، العدد ١٠٧ آيار ٢٠٠٢.

١٢٩- د.سعد ناجي جواد، الأقلية الكردية في سوريا... ص١٨.

١٣٠- جريدة الوحدة، العدد ١٠٧ آيار ٢٠٠٢.

بـۆ زیـاتر بەعـەرەبکردنی رۆژئـاوای کوردسـتان و دەستبەسـەر داگرتنـی خـاکی کوردان رژێمـی سـوریا لەسـالآنی ١٩٦٢و ١٩٦٣دا درێژەیـدا بەدروسـتکردنی (حـزام الاخضر) کە بە (پشتێنەی عەرەبی ناسراوەو درێژییەکەی ٣٥٠کم و پانیەکەشی ١٠– ١٥کم ەو کەوتۆتە سەر سنووری (سـوریا – عێـراق)و (سـوریا – تورکیـا) بەدرێـژی ئـەو سـنوورە کـوردی لەشـوێنی بـاب و باپیرانیـان دەرکـردو عـەرەبی هێنـا شـوێنیان، دۆزینەوەی نەوت لەناوچەی جەزیرە هۆکارێك بوو بۆ راگواستنی کورد لـەو ناوچانەو هێنـانی عـەرەب بـۆ شـوێنیان[131]. ئـەوەش هـەوڵێك بـوو بـۆ لـەناوبردنی گـەلی کـورد (لەئـەنجامی ئـەوە (٣٣٢) گونـدی کـورد نشین تـەهجیر کـران و لەشوێنی داو بـەناوی دامەزرانـدنی بـاغ و بێستان، عارەبـەکانی تێـدا نیشتەجێ کران و ناوچـەکە تـەعریب کرا)[132]. ئەم سیاسەتە درێژەی هەبوو هەر ماوەی لەژێر ناوێکدا. لەسالآنی ١٩٦٦و ١٩٦٧و ١٩٦٨و ١٩٦٩دا دەستکرا بەدەستبەسـەر داگرتنـی زەوی‌و زاری جوتیـارانی کوردو پاشـان زەوییـەکان درانـە خێڵـە عەرەبـە هێنراوەکـان، ئـەم سیاسـەتەش لـەژێر پـەردەی جێبـەجێکردنی یاسـای چاکسازی کشتوکاڵی جێبـەجێکرا[133]. پاشتر لـەم شـالاوەدا (سـالآنی ١٩٧٥ –١٩٧٨ رژێمـی سـوریا ١٠٠,٠٠٠ سـەد هـەزار خێزانـی عەرەبی لەغەمرە نیشتەجێ کرد. لەگەڵ راگواستن و تـەعریب و قەدەغـەکردنی زمـان و کلتـوری کوردیـدا لەسـوریا نـاوی گونـدو ناوچـەو شـارەکان لەکوردییـەوە کراونەتـە عەرەبی)[134]. ئێستاش رژێمی سوریا کار بۆ ئەوە دەکات و، ٤٢ گوندی لەرۆژهـەلاَت و رۆژئـاوای قامـشلۆ داوەتـە عـەرەب[135]و، ٤١ (مـستوطنة)ی بـۆ عەشـیرەتە عەرەبـە کۆچـەرەکانی دەوروبـەری حەلـەب و (الرقـە) لـەنزیك قامـشلۆو سـەر سـنووری نێـوان عێراق – سوریاو بەشێکی سەر سنووری نێوان سوریا – تورکیا دروسـتکردووە[136]، کە ئەمانە ناوەکانیانن:

١٣١- د.سعد ناجي جواد، الأقلية الكردية في سوريا... ص١٨-١٩
١٣٢- هەژار عەزیز سورمێ، کوردو جینۆسایدو ئیبادەکردن... ل٣١.
١٣٣- يكيتي، العدد ٦٠ نيسان ٢٠٠٠ ... ل٤.
١٣٤- د.مارف عومەر گوڵ، جینۆسایدی گەلی کورد... ل١١٤.
١٣٥- جريدة الوحدة، العدد ١٠٧ آيار ٢٠٠٢.
١٣٦-الجبهة الديمقراطية الكردية في سوريا، البرنامج السياسي والنظام الداخلي... ص١.

١-عين الخضرة	١٥-قحطانية الغمر	٢٩-الاسدية
٢-تل الصدق	١٦-حلوة الغمر	٣٠-أم عظام
٣-الصحية	١٧-تنورية الغمر	٣١-أم انفرة
٤-مصطفاوية الغمر	١٨-أم الفرسان	٣٢-المتنبي
٥-تل اعور الغمر	١٩-هنادى (هيمو الغمر)	٣٣-تل الأرقم
٦-حمراء الغمر	٢٠-أم الربيع	٣٤-العنادية
٧-تل علو رقم ١	٢١-الثورة	٣٥-الدهماء
٨-تل علو رقم ٢	٢٢-بهيرة	٣٦-الراوية
٩-جوادية الغمر	٢٣-الحاتمية	٣٧-الهنادية
١٠-شبك الغمر	٢٤-الجابرية	٣٨-تل حضارة جنوبى
١١-الغمر	٢٥-تل	٣٩-تل حضارة شمالي
١٢-معشوق الغمر	٢٦-القنيطرة	٤٠-برقة
١٣-المنازرة	٢٧-القيروان	٤١-تشرين
١٤-الحرمون	٢٨-ظهر العرب	

سیاسەتی راگواستنی کوردو بەعەرەبکردنی کوردستان لەلایەن عەرەبێکی شۆڤێنیو فاشی سوریا بەناوی (ملازم اول محمد طلب هلال)ەوە نەخشەی بۆ کێشراوەو، وەك پرۆژەیەك پێشکەش بەدەسەڵاتی سوریا کراوە تا لێی وردبێتەوەو بڕیاری لەسەر بدات، پاشان رژێمی فاشی سوریاش بڕیاری لەسەر پرۆژەکەی (هلال) داوەو کاری پێکردووە. پرۆژەکە (راستتر دەتوانین بڵێین پیلاننامەکە) لە (١٢) خاڵی سەرەکی پێکهاتووەو زۆر بەوردی جەختی کردۆتەوە سەر جێبەجێکردنی ئەو خاڵانەوەو بەدەسەڵاتی سوریا رادەگەیەنێت، ئەگەر ئەو خاڵانە جێبەجێ بکات چارەسەری کێشەیەکی گەورە دەکات، ئەو پیلاننامەیە لەسەر بنچینەی (بەزۆر راگواستن، دەستبەسەر داگرتنی زەوی، برسیکردن، نیشتەجێکردنی عەرەب لەشوێنی کوردان، لێ سەندنەوەی ناسنامە، داخستنی دەرگای کارکردن، پڕوپاگەندەو ناوزڕاندنی کورد، تێکبەردانی کورد، قەدەغەکردنی زمان و کلتوری کوردی، دوور خستنەوەی کورد لەدەنگدان و خۆپاڵاوتن و..)[137] وەستاوە. رژێمی سوریاش ئەو

١٣٧- ملازم اول محمد طلب هلال، دراسة عن محافظة الجزيرة... ص٦٩-٧٠.

هەنگاوانـەو گـەلێ هـەنگاوی تـری نـاوە بـۆ نەهێـشتنی بـوونی کـورد لـەرۆژئاوای کوردستاندا.

رژێمـی سـوریا تائێـستاش دان بـەبوونی کـوردو خـاکی کوردسـتان لـەرۆژئاوای کوردستاندا نانیێو دەستەواژەی (الاکراد في سوریا) لەنووسراوە رەسمیەکانی خۆی بەکار دەهێنێت و کورد وەکو بیانی و میوان دادەنێو هەڵس و کەوتیان لەگەڵدا دەکات، سیاسەتی ئینکاری بوونی کورد لەلایەن سوریا، لەرووی زانستی و ئەکادیمش کاری بۆ دەکرێو زۆربەی نووسین و لێکۆڵینەوەکانیان بۆ پشتگوێ خستن و سڕینەوەی بوونی کوردو شوێنە مێژووییەکانە، هەروەها هەوڵدەدەن مێژووی کۆنترین شوێنەوارە کوردییەکان بگۆڕن و بیکەن بەهی عەرەب و، دان بەهیچ شتێك دانانرێ کە کورد کردبێتی و هی کورد بێت[١٣٨].

رژێمی سوریا جگە لەنیشتەجێکردنی عەرەبی سوری لەناوچە کوردییەکان لەم ساڵانەی دوایدا کاری دەکرد کەوا (١٠٠٠٠٠) سەد هەزار ماڵە عەرەبی فەلەستینی کە ژمارەی ئەندامانی خێزانیان دەگاتە (٥٠٠٠٠٠) نیو ملیۆن کەس لەپارێزگای حەسەکەدا نیشتەجێبکات[١٣٩]. سوریا پێشتر بڕیاری خۆی دایە کە دەست بەسەر خاك و خەڵکی رۆژئاوای کوردستاندا بگرێت و خاکی کوردستان بە بەشێکی جیانەکراوەی سوریا بزانێت، ئەمەشی لەدەستوری خۆیدا جێگیر کردووەو لەبڕگەی یەکەمی ماددەی یەکی دەستووری سوریادا هاتووە (بەهیچ شێوەیەك دەستبەرداری پارچەیەك لەخاکی سوریا نابین)[١٤٠]و، لەبڕگەی دووەمی هەمان ماددەدا هاتووە کە (هەرێمی سوریای عەرەبی بەشێکە لەنیشتمانی عەرەب)[١٤١]و لەبڕگەی سێیەمیش دا هاتووە (گەلی سوریا بەشێکە لە نەتەوەی عەرەب)[١٤٢]. ئەگەر بەوردی سەرنج بدەینە دەستووری سوریا ئەوا ئەوکاتە شۆڤێنیەت و فاشییەتی ئەو رژێمەمان بۆ دەردەکەوێت، سەیرکەن لەماددەی (٢١)ی دەستووری سوریا هاتووە (سیستەمی

١٣٨- جريدة الجبهة، العدد ٨ كانون الثاني ٢٠٠٢.
١٣٩- صلاح بدرالدين، غرب كردستان. . . ص١٦٥.
١٤٠- دستور الجمهورية العربية السورية، . . ص٨.
١٤١- هەمان سەرچاوە. . .
١٤٢- هەمان سەرچاوە. . .

پــەروەردەو رۆشــنبیری ئامــانجی دروســتکردنی نەوەیــەکی عــەرەبی نەتــەوەیی سۆشیالیستی زانستییە..)[١٤٣] هەر ئەو دەستوورە جگە لـەزمانی عـەرەبی ڕێگـەنادات بەهیچ زمانێکی تر خوێندن و نووسین لەقوتابخانەکاندا هەبێت، وەك لەماددەی (٤)دا هاتووە (زمانی عەرەبی زمانی رەسمییە)[١٤٤]. پارتی بەعس کە پارتێکی شۆڤێنیو فاشییەو دژی هەموو نەتەوەیەکی ترە رێبەرایەتی ئەو وڵاتە دەکات و هـەموو کارێکی ئەو وڵاتـە لەدەستی ئەودایـەو لەدەستووریشدا ئەوە چەسپاوە وەك لـەمادەی (٨)دا هـاتووە (پـارتی بەعـسی عـەرەبی سۆسیالـستی، پـارتی رێبـەرە لـەنێو کۆمـەڵگاو دەوڵەتدا..)[١٤٥]. رژێمی سوریا بەم شێوەیە خاکی رۆژئاوای کوردستان بەنیشتمانی عەرەبیو خەڵکەکەشی بە بەشێك لەنەتەوەی عەرەب دادەنێو دەیەوێ کورد لەبۆتـەی عەرەبیدا بتوێنێتەوە.

رژێمـی سـوریا، تاڕادەیـەك سـوودی لەسیاسـەتی ئیـسرائیل بەرامبـەر عــەرەب وەرگرتووەو ئیسرائیل چی بەرامبەر عەرەبەکانی ژێر دەسـەڵاتی کـردووە، سوریاش هەمان سیاسەتی بەزیاترەوە لەسەر کوردان پراکتیك کردووە. هەر سـەردەمەو پیلانـی تایبـەتی بـۆ بەعـەرەبکردنی رۆژئـاوای کوردسـتان داڕشـتووەو هـەموو توانایـەکی دەوڵەتیـشی بـۆ ئـەم مەبەسـتە تـەرخان کـردووەو، لـەڕێی دەزگـا پۆلیـسییەکانی پیلانەکانی جێبەجێ کردووە.

بەعـەرەبکردنی رۆژئـاوای کوردسـتان لەسـەرەتای شەسـتەکانەوە زۆر بەچـڕی تائێـستا لەلایـەن سـوریاوە کـاری لەسـەر دەکرێو، سـەرەتا لەپارێزگـای حەسـەکە دەسـتی پێکـردو دواتـر درێـژ بۆوەو ناوچـەی کۆبانێو ناوچـەی عفرینـی گرتەوەو پاشتر جـارێکی تـر جزیرەی گرتـەوە[١٤٦]. حکومـەتی سـوریا بـۆ دەرکردنـی جوتیارانی کورد لەگوندەکانیـان پـەنای بـردۆتـە بەر بەکـارهێنانی سوپاش، لەساڵی ١٩٦٧دا سوپای سوریا هێرشی کردە سەر گوندە کوردییەکانی سـەر سنوور بەمەبەستی دەرپـەڕاندنیان و هێنـانی عەرەب بۆ شوێنیان و بەسەدان خەڵکیان لـەو

١٤٣- هەمان سەرچاوە... ص١٢.

١٤٤- هەمان سەرچاوە... ص٩.

١٤٥- هەمان سەرچاوە...

١٤٦- صلاح بدرالدين، غرب كردستان... ص٢١٠.

گـــوندانــــــه گرت و کوشـــــــــت[١٤٧]. لەگـــەڵێك شوێندا سوریا لەتەنیشت گوندی کـوردان (مـستوطنات)ی عـەرەبی بـۆ عـەرەبان دروسـتکردووەو ئـاوو کارەبـای بـۆ رادەکێشان و بـۆ گونـدە کوردییەکـەی رانەدەکێشاو لەهـەموو خزمەتگوزارییـەکانی بێبەش دەکردن[١٤٨].

بەعـــەرەبکردنی کوردســـتان نـــاوی کـــەس و گونـــدو ناوچـــەو شارەکانیـــشی گرتۆتـەوەو[١٤٩]، سـوریا پـەنای بردۆتـە بـەر گـۆڕینی نـاوی گونـدو شـوێن و شـارە کوردییـــەکان و هـــەمووی کـــردوون بـــەناوی عـــەرەبی[١٥٠]. رژێمـــی ســـوریا ئـــەو گۆڕانکارییانەی هەر هەموو بەبڕیارو لەچوارچێوەیەکی یاسایی شۆڤێنیانە کە خۆی دایڕشـتووە جێبـــەجێ کـــردووەو ئـــەو شـــالاَوەش تـــەواوی ناوچـــەکانی رۆژئـــاوای کوردستانی گرتۆتەوە، هەڤبەندی دیموکراتی کورد لەسوریا لەنامیلکەیەکدا بەناوی (تعريب القرى والبلدات الكردية) هەموو ئەو گۆڕانکارییانەی تۆمار کردووەو خستۆتە ڕوو، دەقـی بڕیارەکـانی رژێمـی سـوریا بـۆ ئـەو گۆڕانکارییانـەو ناوچـەو گونـدەکان هەمووی تۆمارکراون و ناوی گوندە کوردییەکان پێشوو چـی بوونـەو بەچیش گۆڕاون بۆ عەرەبی ناوەکان هەموویان لەبەرامبەریەکدا نووسراون، گۆڤاری (سەرخۆبوون)یش کە گۆڤارێکی هزری سیاسی وەرزییەو YNDK دەری دەکات لەژمارەکانی (٤و ٥و ٦)ی خۆیدا دەقی ئەو نامیلکەیەی کردۆتە کوردیو بلاَوی کردۆتـەوە. کۆی ئەو گوندانـەی کـە ناویـان گـۆڕاوەو لەنامیلکەکـەدا تۆمـارکراون بـریتین لـە (٧١٦) گونـد لەتـەواوی ناوچەکانی رۆژئـاوای کوردسـتاندا. بێگومـان پێشتر ناوەکـان هـەموو کوردی بوونـە، لەبـەر ئـەوەی هـەزاران سـاڵە کـورد لـەو شـوێنە لەسـەر خـاکی خـۆی دەژیو خـۆی شارستانیەتی ناوچەکەی ئاڤاکردووە. (ئاشکرایە کە گەلی کوردمـان لەسوریا لەسـەر ئـــەو خاکـــە مێژوویـــەی خۆیـــدا دەژی کـــە شـــوێنەوارە سروشـــتیو مرۆییـــیو شارستانییەکانی ناوی کوردییان لێیـەو، وەك چۆن خەڵکەکانی بـەو ناوانـە ناسـراون ئـاواش گونـدو شـارەکانی بـەو ناوانـە ناسـراون و بوونەتـە بەشـێکی جیانـەکراوە

١٤٧- جواد ملا- كردستان والكرد... ص٨١.

١٤٨- هەمان سەرچاوە...

١٤٩- صلاح بدرالدين، هەمان سەرچاوە.

١٥٠- جواد ملا، هەمان سەرچاوە... ص٨٣.

لەمێژووی ناوچەکە)[151]. ئەو گۆڕانکارییانە دەچنە خانەی گۆڕینی دیمۆگرافیای کوردستان و کاریگەری زۆر نێگەتیڤانەشیان کردۆتە سەر هەستی مرۆڤی کورد (سیاسەتی بەعەرەبکردن لەو ساڵانەی دواییدا زۆر زیاتر پەرەی سەندووەو گەیشتۆتە سەرجەم ناوچە کوردییەکان و ناوە کوردییە دێرینەکان بەناوی عەرەبی دەگۆڕیٚ و، درزێکی گەورەی خستۆتە دیواری پەیوەندی کوردی – عەرەبی و، هەست بەماف خوراویو خۆ بەنامۆ بوونێکی زۆریشی لای مرۆڤی کورد دروستکردووە، لەبەر ئەوەی لای مرۆڤی کورد ناوی گوندەکەی ناسنامەو مێژوو و رەسەنایەتییە)[152]. لەم دواییەدا شۆڤێنیەتی سوریا گەیشتۆتە ئەو رادەیەی ناوی کوردیشی قەدەغە کردووە (مەترسییەکانی ئەو سیاسەتە لەوەدایە گەیشتۆتە رادەیەك لێناگەڕێن تازە لەدایك بووە کوردەکان ناوی کوردییان لیٚ بنرێت)[153]. شایانی باسە ئەو سیاسەتە ئێستا لەلایەن رژێمی عێراق و رژێمی تورکیاش پیادە دەکرێت.

هەر بەمەبەستی بەعەرەبکردنی کوردستان و قڕکردنی کورد، رژێمی سوریا پەنای بردۆتە بەر کۆمەڵکوژی نەتەوەکەمان لەرۆژئاوای کوردستان و لە ١٩٦٠/١١/٣١ (٣٨٠) منداڵ و هەرزەکاری کوردی لەسینەمای ئامودەدا سوتاندو لە ١٩٩٣/٣/٢٣شدا (٧٢) زیندانی سیاسی کوردی لەبەندیخانەی حەسەکەدا سووتاند[154]. هەروەها گرتن و راوەدوونانی کورد لەلایەن سوریاوە سیاسەتێکی ترە بۆ هەراسانکردنی نەتەوەکەمان و ئەو سیاسەتەش بەردەوام کاری پێدەکریٚ و درێژەی هەیە، بۆ نموونە لەساڵی ١٩٧٣و ١٩٧٤و ١٩٧٥دا کۆمەڵیٚ خەڵکی شۆڕشگێڕی کوردی گرت و بیٚ دادگایی کردن هەندێکیانی (٧) ساڵ زیندانی کرد[155].

شاڵاوی گرتن و راوەدوونان گەیشتۆتە منداڵانی کوردیش، ١٩٨٨/١٢/١٥ رژێمی سوریا (١٧) منداڵی کوردی لەقوتابخانەکانی (الطلائع)و (تشرین) لەشاری قامشلۆ بەتاوانی ئەوەی کە ئاڵای کوردستانیان لەسەر ئەو دوو قوتابخانەیەدا بەرز کردۆتەوە

١٥١- التحالف الديمقراطي الكردي في سوريا، تعريب القرى والبلدات الكردية. . . ص٣.

١٥٢- هەمان سەرچاوە. . . ص٤.

١٥٣- هەمان سەرچاوە. . .

١٥٤-جواد ملا، كردستان والكرد. . . ص١٨٢.

١٥٥- يكيتي، العدد ٦٠ نيسان ٢٠٠٠.

گرت[١٥٦]. شالاوی گرتن و راوەدوونانی کورد لەلایەن رژێمی سوریاوە تائێستاش بەردەوامەو درێژەی هەیە، بڕوانە بەڵگەنامەکانی ژمارە (٦٤، ٦٥، ٦٦). رژێمی سوریا سەرەڕای ئەوانەی کەباسمان کردن بەردەوام بەدوای شێوازی تازەدا دەگەڕێ بۆ دەرپەڕاندنی کورد لەسەر ماڵ و حاڵی خۆی، ئەوەتە ماوەیەکە کەوتۆتە هاندانی کورد بۆ ئەوەی بۆ ئەوروپا کۆچ بکەن و سوریا بەجێبهێڵن و لەم پێناوەشدا هەموو جۆرە ئاسانکارییەکیان پێشکەش دەکات[١٥٧]. رژێمی سوریا دەرگای کارکردنی لەکورد داخستووەو لەکۆمپانیاو کارگەکانی دەوڵەتدا دەریان دەکات و وەریان ناگرێت و داواکانیان رەت دەکاتەوە، بڕوانە بەڵگەنامەی ژمارە (٦٧)و، لەشوێنی ئەواندا کرێکاری عەرەب دەهێنێ و کاریان پێدەکات و هاوکاریشیان دەکات بۆ نیشتەجێبوونیان لەناوچە کوردییەکاندا، ئەوەش دەبێتە هۆی بەرز بوونەوەی رێژەی دانیشتوانی عەرەب لەناوچە کوردییەکان دا. هەر بۆ بێزارکردنی کورد بەهاران بۆ نەهێشتنی گەشت و سەیرانی کوردان دەوریاتی ئەمن دەردەکەن بۆ ئەو شوێنانەو خەڵك بێزار دەکەن و سەیرانەکانیان لێ تێکدەدەن، بیانووشیان ئەوەیە کەوا پارتە کوردییەکان ئەو سەیران و گەشتانە رێکدەخەن و دەبێتە هۆی بەرز بوونەوەی هەستی نەتەوەیی کوردو ئەوەش هەڕەشەیە بۆ سەر ئاسایشی سوریا، ئەوەتە ئەمنی سوریا رۆژی ٢٠٠٢/٥/١٠ چەند تیپێکی هونەرو گۆرانی کوردیان کە بۆ سەیران خۆیان ئامادە دەکرد گرت. ئەو شێوازەی ئەمنی سوریا لەدیمەشق و تەواوی ناوچەکانی رۆژئاوای کوردستانیشدا پیادە دەکرێت[١٥٨] لەلایەکی ترەوە گوندە کوردییەکانیان بەتەواوی پشتگوێ خستووەو لەهەموو خزمەتگوزارییەك بێ بەشیان کردووەو چەندین قوتابخانەیان داخستووەو بیانوو دەدۆزنەوە بۆ دەرکردنی خوێندەڤانی کورد لەقوتابخانەکاندا[١٥٩].

رژێمی سوریا بەلێسەندنەوەی ناسنامە زولمێکی زۆر گەورەی لەگەڵ کورد کردو هیچ هۆکارێکی یاساییش نەبوو بۆ بێ ناسنامە هێشتنەوەی کوردان لە رۆژئاوای

١٥٦- صلاح بدرالدين، غرب كردستان. . . ص١٠٥.

١٥٧- جريدة الوحدة، العدد ١٠٦ نيسان ٢٠٠٢.

١٥٨- جريدة الوحدة ١٠٧ آيار ٢٠٠٢.

١٥٩- هەمان سەرچاوە.

کوردستاندا[١٦٠]. لێسەندنەوەی ناسنامە دەستدرێژییەکی توندبوو بۆ سەر بەها مرۆییەکان و بووە هۆی ئەوەی کە خەڵکێکی زۆر بەرەو دەرەوەی سوریا کۆچ بکات[١٦١]. ئەگەر سەیر بکەین دەبینین پرسی بێناسنامەکردنی کورد، مرۆڤی کوردی رووبەڕووی کۆمەڵێ گرفت کردۆتەوە، لەوانە ناتوانن خاوەنداریێتی هیچ شتێك بکەن و یاسای سوریا رێگرە لەوەی کە خانوو، ئوتومبێل و شوێنی کارکردن و..تد بەناویان بکرێت، هەروەها ئەوانەی کە ناسنامەیان نییە لەزانکۆو پەیمانگاکان وەرناگیرێن و لەخوێندنی باڵادا بێبەش دەبن[١٦٢]. سەرەڕای ئەوە کاریان پێنادرێت و لەهیچ دام و دەزگایەکی دەوڵەتیشدا دانامەزرێن. لەکاتی چوونیان بۆ شارە گەورەکانی سوریا، لەکاتی مانەوەیان لەهوتێل و شوێنە گشتییەکاندا هەمان مامەڵەی خەڵکی بیانییان لەگەڵدا دەکرێت و،. لەهەمووی سەیرتر لەکاتی بێناسنامە هێشتنەوەی کورددا سەیردەکەین لەماڵێکدا باوك هاوڵاتیەو ناسنامەی هەیە بەڵام کوڕەکەی هاوڵاتی نییەو ناسنامەشی نییە، مێرد هاوڵاتیەو ناسنامەی هەیە بەڵام ژنەکەی هەونیەو، هەروەها لەماڵێکدا برایەك هاوڵاتییەو براکەی تر بیانییە[١٦٣]. ئەوەش ئەوپەڕی گاڵتەجاڕییەو دوورە لەهەموو بەها مرۆڤایەتییەکان. هەر چەندە یاسای سوریا ماف بەهەموو ئەو کەسانە دەدات کە (٥٠) پەنجا ساڵ لەسەر خاکی سوریا ژیابن ببنە خاوەن ناسنامەی سوری، بەڵام لەوەشدا کورد هاوێرکراوەو دوور خراوەتەوە[١٦٤]. لەهەموویشی سەیرتر ئەوانەی ناسنامەیان نییە لەدادگا ژنیان لێ مارە ناکرێت و هەروەها بەپێی یاسای ژمارە ٢٧٢ی ساڵی ١٩٦٩ نابێ ژن و ژنخوازی لەنێوان هاوڵاتیانی سوریو بێناسنامەکاندا هەبێت[١٦٥]. زۆر جاریش حکومەتی سوریا بەکوردە بێناسنامەکان دەڵێ (تورکە نیشتەجێکانی سوریا)[١٦٦]، بەهەمان شێوەی تورکیا کە بەکورد دەڵێ (تورکی شاخاوی) داگیرکەرانی کوردستان بۆ ئینکاری بوونی کوردو قڕکردنی سوود

١٦٠- جريدة التجمع، العدد ٧ ايلول ٢٠٠٠.

١٦١- جريدة التجمع، العدد ٩ شباط ٢٠٠١.

١٦٢- صلاح بدرالدين، غرب كردستان... ص١٠٣.

١٦٣- جريدة الجبهة، العدد ١٥ آب ٢٠٠٢.

١٦٤- هەمان سەرچاوە...

١٦٥- صلاح بدرالدين، غرب كردستان... ص١٩٤.

١٦٦- جواد ملا، كردستان والكرد... ص٨٢.

لەسیاسەتی یەکتر وەردەگرن. وەك ئەوەی کە سوریا سوودی لەسیاسەتی تورکیا لەم بارەو سیاسەتی عێراق بۆ (استیطان) کردنی عەرەب لەناوچە کوردییەکان و تەواوی شێوازەکانی تری عێراقی بۆ بەعەرەبکردنی کوردستان وەرگرتووە.

سیاسەتی سوریا دەرهەق بەکورد لەلایەن زۆر کەس و لایەنەوە رەخنەی لێگیراوەو داوا کراوە کە سوریا دەستبەرداری ئەو سیاسەتە بێت لەبەرامبەر کورداندا. وەزارەتی دەرەوەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لەراپۆرتی ساڵانەی خۆیدا لەساڵی ١٩٩٣دا، لەبەشی رەوشی مافی مرۆڤ لەسوریادا، چەند بەندێکی لەسەر سوریا تێدایەو ئاماژە بەوە دەکات کە سوریا دان بەبوونی کورد دانانێ‌و مافیان پێشێل دەکات و زمانی دایکیانی قەدەغە کردووەو دەستی داوەتە گۆڕینی ناوو دیمۆگرافیای ناوچە کوردییەکان و، هەروەها باسی لەوە کردووەکە دەیان گیراوی سیاسی کورد لەبەر هۆی نەتەوەییان لەزیندانەکانی سوریادا گیراون[١٦٧].

لەم ساڵانەی دواییدا سوریا بڕیارێکی تری دەرکردووە کە ئەگەر هاتوو هەر کوردێك ئەوانەی ناسنامەی سورییان هەیە، ناسنامەکەی لێ ون بوو نابێ جارێکی تر ناسنامەی پێ بدرێتەوە، بڕوانە بەڵگەنامەی ژمارە ٦٣. بەم شێوەیە سوریا بەردەوامە لەسەر بەعەرەبکردنی رۆژئاوای کوردستان و لەهەموو روویێکەوە هەوڵی سڕینەوەی تایبەتمەندییە نەتەوەییەکانی کورد دەدات و دەیان شێوێنێ. (خاك، زمان، مێژوو، داب و نەریت، هەستی هاوبەش)ی کوردانی شێواندووەو بەردەوام هەوڵی نەهێشتنیان دەدات. هەموو رێیەکی لەپێشڤەچوونی کلتوری کوردی گرتووەو نایەڵێت گەشە بکات و پارێزگاری لەمانەوەی خۆی بکات، بەڵام سەرەڕای ئەوەش نەتەوەکەمان لەرۆژئاوادا زۆر بوێرانە لەرووی ئەو سیاسەتە وەستاوەتەوەو تارادەیەکی باش توانیویەتی پارێزگاری بوون و مۆرکی نەتەوەیی خۆی بکات. کورد لەچوارچێوەی سنووری جوگرافی سوریادا بەدووەم نەتەوە دێت و ١٢٪ی دانیشتوانی ئەو وڵاتە پێکدەهێنێت[١٦٨]. کەچی لەتەواوی مافە نەتەوەیی و رۆشنبیری و مرۆییەکانی بێبەش کراوە. لەگەڵ ئەوەشدا گەلی کورد لەرۆژئاوای کوردستاندا بەردەوام هەوڵدەدات و کێشەکەی دەخاتە بەردەم دەسەڵاتی سوریاو

١٦٧- صلاح بدرالدين، غرب كردستان. . . ص١٤٩.

١٦٨- جريدة الجبهة، العدد ١٤ تموز ٢٠٠٢.

داوای چارەسەرییان لێ دەخوازێت، هەر چەند دەسەڵاتی سوریا خۆی لەم پرسە دەدزێتەوە، بەڵام کورد بەردەوامە لەسەر خەباتی خۆیدا. ئەوەتا دوا هەوڵی کوردان لەم بوارەدا ئەوەبوو کە کاتێ سەرۆکی سوریا بەشار ئەسەد لە ٢٠٠٢/٨/١٨ هاتە پارێزگای حەسەکە، شاندێکی بەرەی دیموکراتی کورد لەسوریا یاداشتێکیان ئامادە کردبوو کە داواکاری مافەکانی کوردی تێدا تۆمارکرابوو، چوون کە بچنە لایو ببینن و یاداشتەکەی بدەنێ، بەڵام دەسەڵاتدارانی سوریا نەیانهێشت و بوونە رێگر[١٦٩]، بڕوانە بەڵگەنامەی ژمارە (٦٨). پاشتر بەشێوازێکی تر یاداشتنامەکەیان پێگەیاندو زۆر بەفراوانیش لەناو جەماوەردا بلاویان کردەوەو، زۆربەی هەرە زۆری رۆژنامەو بلاوکراوەکانی پارتە کوردییەکانی رۆژئاواش یاداشتنامەکەیان بلاوکردەوە، لەگەڵ بەردەوامبوونی هەوڵی کورد بۆ وەدەستهێنانی مافەکانی لەرۆژئاوای کوردستاندا، تائێستا ئەوەی تێبینی دەکرێ سوریا بەهیچ شێوەیەك هەوڵنادات رەوشی کوردان باش بکات و چارەسەری پرسی کورد بکات[١٧٠]. لەلایەکی ترەوە رۆشنبیرانی کورد بەردەوامن لەخەباتی خۆیان بۆ خوێندنی کوردی، بەڵام رژێمی سوریا تائێستا نەهاتۆتە سەر ئەو باوەڕەی کەرێ بەخوێندن و نووسین بەزمانی کوردی بدات. رژێمی سوریا لەلایەك دژایەتی خوێندن و نووسین بەزمانی کوردی دەکات، کەچی لەلایەکی تر زانکۆی دیمەشق بۆ ساڵی خوێندنی (٢٠٠٢-٢٠٠٣) بڕیاری داوە بەشی زمانی یابانی لەزانکۆکەدا بکاتەوە[١٧١]. کە دەکرا بەشی زمانی کوردی لەزانکۆکە بکاتەوە.

١٦٩- جريدة صوت الاكراد، العدد ٣٣٣ آب ٢٠٠٢.

١٧٠- طريق الشعب، العدد ٣٢٨- آب ٢٠٠٢.

١٧١- هەمان سەرچاوە.

بەشی چوارەم

بەعەرەبکردنی کوردەکانی لوبنان

ژمارەیەکی زۆر لەرەڤەندی کورد کەوتوونەتە لوبنان و لەوێدا دەژین و، زۆربەی سەرچاوەکانیش چوونی کورد بۆ لوبنان دەگەڕێننەوە بۆ سەردەمی سەلاحەدینی ئەیوبی بەو پێیەی لوبنان بەشێك بووە لەولاتی شام[172][173]. پاش ئەوەش کورد ورده ورده رووی لەلوبنان کردووەو دەتوانین بڵێین کۆچکردنی راستەقینەی کورد بۆ لوبنان دەگەڕێتەوە بۆ سەرەتای سەدەی بیستەم، پاش ئەوەی کە تورك کەوتنە قڕکردن و بەتورککردنی کوردو هەوڵیاندا کورد لەبۆتەی تورکدا بتوێننەوە، بەتایبەت پاش شۆڕشی شێخ سەعیدی پیران، کە کەمالییەکان شۆڕشەکەیان سەرکوتکردو بەشێوەیەکی زۆر دڕندانەش کەوتنەوە جینۆسایدی کورد، ئەوە وایکرد ژمارەیەکی زۆری کورد لەماردین و بۆتان روو لە لوبنان بکەن[174]. (گەورەترین شەپۆلی کۆچی کوردان بۆ لوبنان دەگەڕێتەوە بۆ ساڵی ١٩٢٥-١٩٥٠، کە لەدەست زوڵمی تورکان رایان کردو روویان لە لوبنان کردو زۆربەشیان خەڵکی ماردین و طورعابدین بوون)[175]. کوردەکانی لوبنان زۆربەیان لەبەیروت و[176]، بەشێکیشیان لەنابلس

١٧٢- عصمت شريف وانلي، الاكراد في سوريا ولبنان، مجلة دراسات كردية، العدد ٤ (٨) . . . ص٧٠.

١٧٣- ريبوار عبدالرحمن، الاكراد في لبنان، مجلة ئالای ئیسلام العدد ابريل ١٩٩٧. . . ص١٠.

١٧٤- نفس المصدر. . . ص١٢.

١٧٥- ديڤيد مكدويل، اكراد لبنان، مجلة الاجراس، العدد ١٤. . . ص٤٤.

١٧٦- عصمت شريف وانلي، نفس المصدر. . .

دەژین[١٧٧]. لەبارەی چۆنیەتی چوونی کورد بۆ لوبنان سەرچاوەکان باس لەوە دەکەن کە بەشێکیان لەگەڵ سوپای سەلاحەددینی ئەییوبی چوون و ئەوانی تریش کە لە باکوورو رۆژئاوای کوردستان چوونەتە لوبنان بەم شێوەیە بووە لە ماردینەوە هاتوونەتە نسێبین و لەوێش بۆ قامشلۆو حەسەکەو پاشان بۆ دیرالزور و دواتر حەلەب و (حمص) و حماە) و ئنجا چوونەتە لوبنان[١٧٨]و، تێیدا نیشتەجێبوون.

لەسەر ژمارەی کوردەکانی لوبنان کۆمەڵێ سەرژمێرو بۆچوونی جیا هەیە، بەڕای هەندێك ژمارەیان ٧٥٠٠٠ حەفتاو پێنج هەزار تا ١٠٠,٠٠٠ سەد هەزار کەس دەبێت[١٧٩]و، هەندێکیش بە ١٠٠,٠٠٠ سەد هەزار کەس مەزەندەی دەکەن[١٨٠][١٨١]، بەلاّم ژمارەی کوردەکانی لوبنان لەو ژمارانە زیاترەو، ژمارەی تەواوی ئێستای کوردەکان لە لوبنان دەگاتە ١٥٧٠٠٥ کەس[١٨٢]. کوردەکانی لوبنان زۆربەیان لەگەڕەکە هەژار نشینەکان دەژین کە هەندێك بە (حزام الفقراء) ناوی دەبەن و، بەشێکیشیان لەناوچە بازرگانییەکاندا دەژین[١٨٣]. لەرووی ئاینییەوە زۆربەی هەرە زۆریان موسڵمانی سونین[١٨٤] (٩٩,٦٪ی کوردەکانی لوبنان موسڵمانی سونین و لەسەر مەزهەبی ئیمامی شافعین و ٤,٠٪شیان یەزیدین)[١٨٥].

بێگومان لوبنان وڵاتێکی عەرەبییەو شۆڤێنیەتی عەرەبی لەوێشدا کاری خۆی دەکات و هەوڵدەدات تەنها خۆی باڵادەست بێت و خەڵکی تریش بخاتە پەراوێزەوە، ئەگەر سەیر بکەین ئەو کوردانەی لە لوبنان دەژین بەدەست کۆمەڵێ گرفتەوە دەناڵێنن و لەرووی نەتەوەیی مەزهەبییەوە دەچەوسێنرێنەوەو لەهەموو مافێکیان بێ

١٧٧- ريبوار عبدالرحمن، نفس المصدر. . .

١٧٨- صلاح عصام ابو شقرا، الاكراد شعب المعاناة. . . ص٦١.

١٧٩- صلاح عصام ابو شقرا، الاكراد شعب المعاناة. . . ص٦٨.

١٨٠- عصمت شريف وانلي، سەرچاوەی پێشوو. . .

١٨١- ديڤيد مكدويل، سەرچاوەی پێشوو. . .

١٨٢- صلاح عصام ابو شقرا، سەرچاوەی پێشوو.

١٨٣- ديڤيد مكدويل، سەرچاوەی پێشوو. . .

١٨٤- عصمت شريف وانلي، سەرچاوەی پێشوو.

١٨٥- صلاح عصام ابو شقرا، سەرچاوەی پێشوو. . . ص٦٩.

بەش كراون، گەورەترین گرفتی كوردەكان لە لوبنان گرفتی بێ ناسنامەییە[١٨٦]و، دەسەلاّتی لوبنان ناسنامەی لوبنانییان پێنادات و بەهاولاّتی لوبنانیان دانانێت و، دەیەوێت لەم رێگەیەوە لەهەموو مافێكیان بێبەشیان بكات. ٧٠٪ی كوردەكانی لوبنان ناسنامەیان نییەو بەردەوام لەنیگەرانیدا دەژین، لەبەر ئەوەی لەهەموو مافێكیان بێبەشكراون و حكومەتی لوبنان پێیان دەڵێت ئەو داوایانەی كە پێشكەشتان كردووە بۆ وەرگرتنی ناسنامە لەژێر لێكۆڵینەوەدایە[١٨٧]. ئەوەی ناسنامەی نەبێت لەخوێندنی قوتابخانە بێبەش دەكرێت[١٨٨]. ئەمەش وایكردووە ژمارەیەكی زۆر لەكوردان لەخوێندن بێبەش بكرێن و رێژەی نەخوێندەواری لەناویاندا بگاتە ٣٧,٨٪[١٨٩]، بێ ناسنامەیی كوردی لەبیمەی تەندروستی بێبەشكردووەو، بەمەش گرفتێكی گەورەی تەندروستی بۆ دروستكردوون، كە ناتوانن لەنەخۆشخانەكاندا وەك هەر لوبنانیەكی تر چارەسەری تەندروستی وەربگرن و، پرسی نیشتەجێبوون لەخانوو و شوقەدا ئەویش گرفتێكی ترە كە رووبەرووی كوردان دەبێتەوە[١٩٠]. زۆرجاریش كورد ناچار دەكرێت كە نەتەوەو مەزهەبی خۆی بگۆرێت بۆ ئەوەی ناسنامە وەربگرێت، وەك ئەوەی كە لەساڵی ١٩٥٦دا ١٧ كورد لەگەڵ خێزانەكانیان خۆیان خستە سەر تایەفەی مارۆنی تاناسنامەی لوبنانی وەربگرن[١٩١]. شایانی باسە لەساڵی ١٩٦٢دا كە سوریا سەرژمێرییەكەی پارێزگای حەسەكەی ئەنجامدا زیاتر لە (٥٠٠٠٠) هەزار كورد لەرۆژئاوای كوردستانەوە روویان لە لوبنان كرد[١٩٢]، بەلاّم لەوێشدا ناسنامەیان وەرنەگرت. نەخوێندن و نەنووسین و نەهیچ شتێك بەزمانی

١٨٦- عصمت شریف وانلي- سەرچاوەی پێشوو. . .

١٨٧- ریبوار عبدالرحمن- سەرچاوەی پێشوو. . .

١٨٨- صلاح عصام ابو شقرا، سەرچاوەی پێشوو. . . ص٧٤.

١٨٩- هەمان سەرچاوە. . . ص٧٢.

١٩٠- هەمان سەرچاوە. . . ص١٤٠-ص١٤٢.

١٩١- هەمان سەرچاوە. . . ص١٥٠-ص١٥١.

١٩٢- دیڤید مكدویل.. سەرچاوەی پێشوو. .

کوردی نین ئەمەش وای کردووە کە کوردەکانی لوبنان (نە گەورەیان نەبچوکیان) بەکرمانجی قسە نەکەن و[١٩٣]، بەزمانی عەرەبی قسە بکەن، زۆرجاریش دەسەلاّتی لوبنان هەوڵدەدات کوردەکانی لوبنان بکاتە عەرەب و لەبۆتەی عەرەبیدا بیان توێنێتەوە. وەك ئەوەی کە ماردینییەکان دەگەڕێنێتەوە سەر عەرەب و پێیان دەڵێت ئێوە لەبنچینەدا عەرەبن[١٩٤]. کوردەکانی لوبنان شانازی بەکورد بوونی خۆیان دەکەن و تائێستا هەوڵدەدەن پارێزگاری لەداب و نەریتی نەتەوەیی خۆیان بکەن، هەرچەندە حکومەتی لوبنان هەوڵدەدات بەتەواوی تێکەڵی کۆمەڵی لوبنانیان بکات، بەلاّم لەگەڵ ئەوەشدا سالاّنە یادی نەورۆز دەکەنەوەو تائێستا ٣٧٪یان پارێزگارییان لەداب و نەریتی کوردانەی خۆیان کردووە[١٩٥]. هەوڵدەدەن پەیوەندی لەگەڵ کورد لەپارچەکانی تری کوردستان ببەستن، بۆ نموونە پەیوەندییەکی بەتین لەنێوان کوردەکانی لوبنان و کوردانی رۆژئاوای کوردستان هەیە[١٩٦].

کورد، لە لوبنان تووشی کوشتن و راوەدوونان و گرتن و ماڵوێرانکردن بۆتەوە، لەساڵی ١٩٧٦دا لەشەڕی ناوخۆیی لوبناندا، ژمارەیەکی زۆری کورد لەسەر دەستی کەتایبی مارۆنییەکان (كتائب المارونية) کوژران و ماڵەکانیان روخێنران و لەگەڵ زەویدا یەکخران و زۆریشیان بۆ باشووری بەیروت رایان کردو دەربەدەر بوون[١٩٧]. هەروەها لەکاتی داگیرکردنی لوبنان لەلایەن ئیسرائیلەوە لە حوزەیرانی ١٩٨٢دا ژمارەیەکی زۆر لەکورد دەربەدەر کران و، زۆربەیان بۆ دۆڵی (البقاع) کۆچیان کردو، لەکۆتاییەکانی ١٩٨٣یشدا میلیشیای سەرەکی شیعەکان (حركة الأمل) ژمارەیەکی زۆری لەخێزانە کوردەکان دەستگیرکرد[١٩٨]. کورد لەشەڕی ناوخۆیی لوبنان زیانێکی

١٩٣- صلاح عصام ابو شقرا.. سەرچاوەی پێشوو. . . ص٥٨.

١٩٤- صلاح عصام ابو شقرا.. سەرچاوەی پێشوو. . . ص٥٨.

١٩٥- هەمان سەرچاوە. . . ص١٥٢، ص١٥٣، ص١٥٥.

١٩٦- دیڤید مکدویل، سەرچاوەی پێشوو. . .

١٩٧- هەمان سەرچاوە. . . ص٤٥.

١٩٨- هەمان سەرچاوە. . .

زۆری لێکەوت[١٩٩]. ناچار کوردەکان بۆ بەرگری لەخۆ کردن لەشەڕی ناوخۆیی لوبنان چەکیان هەڵگرت بۆ ئەوەی بتوانن پارێزگاری لەخۆیان بکەن[٢٠٠].

دوای ئەوەی کە سوپای سوریا چووە لوبنان، ئەویش کەوتە چاودێری کوردەکانی لوبنان و زۆر بەتوندیش چاودێری دەکردن و هەندێ جاریش دەیگرتن و ئازاری دەدان (کوردەکان لە لوبنان زیاتر لەهەر کەسێکی تر زیانیان پێگەیشتووە بۆیە تائێستاش هەست بەوە دەکەن کە هیچ دۆستێکیان نییە)[٢٠١]. ئەمەش وای کردووە کورد لە لوبنان بۆ دەرەوەی لوبنان کۆچ بکەن و روو لەئەوروپاو وڵاتانی تری جیهان بکەن، هۆی کۆچ کردنەکەشیان دەگەڕێتەوە بۆ هۆکاری ئەمنی و ئابووری و بێ ناسنامەیی[٢٠٢]. لەرووی ئەمنییەوە بەردەوام چاودێری دەکرێن و هەندێ جاریش دەگیرێن بۆ نموونە لەساڵی ٢٠٠١دا سوپای سوریا لە لوبنان کۆمەڵێ کوردی دەستگیر کردو ماڵەکانیشی رووخاندن. لەرووی ئابووریشەوە کە ناسنامەیان نەبێت کاریان پێنادرێت و، لەرووی بێناسنامەییشەوە، تائێستاش کێشەی سەرەکییان بێ ناسنامەییەو ناسنامەشیان نەبێت هیچیان بۆ ناکرێت. بەم شێوەیە کوردەکانی لوبنان کە ٣٪ی دانیشتوانی لوبنان پێکدێنن[٢٠٣]، تائێستا ٧٠٪یان بێناسنامەن و لەهەموو مافێك بێبەشکراون و ورده ورده بەعەرەبدەکرێن و لەبۆتەی عەرەبیدا دەتوێنرێنەوە.

شایانی باسە ژمارەیەکی زۆری کورد لەئوردنیش دەژین، کە ژمارەیان دەگاتە (١٥٠٠٠) پانزە هەزار کەس و بەسەر شارو گوندەکانی ئوردەندا دابەش بوون، بەڵام بەشێوەی سەرەکی لە (عمان)و (الزرقاء)و (إربد) دەژین[٢٠٤]و، بەکاری بازرگانی و

١٩٩- عصمت شریف وانلی، سەرچاوەی پێشوو. . .

٢٠٠- رێبوار عبدالرحمن، سەرچاوەی پێشوو. . . ص١٢.

٢٠١- دیڤید مکدویل- سەرچاوەی پێشوو. . . ص٤٦.

٢٠٢- صلاح عصام ابو شقرا، سەرچاوەی پێشوو. . . ص١٦٨- ص١٧٠- ص١٧١.

٢٠٣- دیڤید مکدویل- سەرچاوەی پێشوو. . . ص٤٧.

٢٠٤- محمد علي الصويركي الكردي، عمان تاريخ وحضارة وآثار. . . ص١٩١.

کشتوکاڵ و فەرمانبەری دەوڵەت خەریکن. ئەوانیش تێکەڵ بەکۆمەڵگای ئوردن کراون و هەوڵدەدرێت لەنێو عەرەبدا بتوێنرێنەوە، لەگەڵ ئەوەیدا کە شانازی بەکورد بوونی خۆیان دەکەن، بەڵام زمانی کوردی نازانن و بەعەرەبی قسە دەکەن.

فەسڵی دووەم

مەترسییەکانی بەعەرەبکردنی کوردستان

مەترسییەکانی بەعەرەبکردنی کوردستان

پیلانی بەعەرەبکردنی کوردستان، پیلانێکە بۆ سڕینەوەی بوونی نەتەوەیەك بەخاك و خەڵکەوە، کە لەلایەن داگیرکەرانی کوردستان پیلانڕێژی بۆ کراوەو پیادە دەکرێت. ئەم پیلانە لەهزرێکی شۆڤێنیو فاشیو رەگەزپەرستانە سەرچاوەی گرتووە، هزرێك کە تەنها بوونی خۆی دەبینیێو، بوونی خەڵکانی تر رەت دەکاتەوەو چاودەبڕێتە ماڵ و سامان و خاکیان، بۆ ئەم مەبەستەش پەنا دەباتە بەر شێوازەکانی قڕکردن و جینۆسایدو دەستبەسەرداگرتنی خاك. خۆ ئەگەر نەتوانێ خەڵکەکە قڕ بکات ئەوا پەنا دەباتە بەر پاکتاوی نەژادی (التطهیر العرقي)ی رۆڵەکانی نەتەوەکەو هەوڵی تواندنەوەیان لەبۆتەی عەرەبی دەدات. وەك ئەوەی لەعێراقدا بەپێی بڕیاری ١٩٩ لە ٦/٩/٢٠٠١ی بەناو (ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕشی عێراق) هەوڵدەدرێت کە کورد نەتەوەی خۆی بگۆڕێت و خۆی بکاتە عەرەب، ئەگەر ئەوەش نەکات ئەوا دووچاری راگواستن و نانبڕین دەبێتەوە. ئەم سیاسەتەش زۆر بەچڕی لەسەر دەستی حزبی بەعسی کۆنە پەرست و فاشی لەعێراق و سوریادا جێبەجێ دەکرێت.

کەسێکی وەك میشێل عەفلەق کە دامەزرێنەری حزبی بەعسی فاشییە باوەڕی وایە کە کورد رەسەنیان عەرەبە، بەڵام ئیمپریالیزم وای لێکردوون کە زمانی خۆیان لەبیر بچێتەوە[٢٠٥]. ئەوەش شێواندنی مێژوو و رووی راستییەو لای کەس نایەتە باوەڕکردن، لەبەر ئەوەی کورد لەنەژادیشدا ناچنەوە سەر عەرەب و دوو نەتەوەی لەیەکتر جیان، بەڵام شۆڤێنیەتی عەرەب باکی بەگۆڕینی راستییە مێژووییەکانیش نییەو زۆر بێ ویژدانانە کار بۆ سڕینەوەو لەناوبردن و تواندنەوەی نەتەوەکانی تر دەکات، ئەوەتە کەسێکی شۆڤێنی عەرەبی وەك (عوني فرسخ) دەڵێ: (کوردو بەر بەرو ئاشوورییەکان و ئەوانیتریش، لەرەسەندا عەرەبن و شتێکی ترنین)[٢٠٦]. ئەوەش لوتکەی شۆڤێنییەتە، کە جگە لەعەرەب دان بەبوونی کەسی تردا نانێن، هەر ئەو

٢٠٥- مجلة المنبر، العدد - اذار ١٩٩٩... ص١٠.

٢٠٦- نفس المصدر...

(عوني فرسخ)ە باوەڕی وایە کە ئەوەی بەعەرەبی قسە بکات عەرەبە[٢٠٧]. نەك هەر لای ئەوانە بەڵکو هەر لەکۆنەوە شۆڤێنیەتی عەرەب هەوڵی داوە نەتەوەی کورد بکاتە عەرەب (مێژوو نووسە کۆنەکانی عەرەب تەواو وەکو عارەبە داگیرکەرەکانی ئەوڕۆ کوردیان بۆ سەر "رەچەڵەکی عارەب" گێڕاوەتەوە)[٢٠٨]. ئەوانەی ئێستاش ئاو لەکانی لیخنی ئەوانەی پێشوو دەخۆنەوە. هەر بۆیە یەکێکی وەکو (زکي الابسوزي) شەکر دەشکێنێ‌و دەڵێ (کێ عەرەبە؟ ئەوەی لەسەر خاکی عەرەب بێ‌و بەعەرەبی قسە بکات ئەوە عەرەبە) بەپێی دەستووری هەردوو وڵاتی عەرەبی (عێراق و سوریا) باشوور و رۆژئاوای کوردستان بەشێکن لەخاکی ئەوان و ئەوانیش بەشێکن لەنیشتمانی عەرەب و نەتەوەی عەرەب. ئەوەتە لەماددەی دووەمی پرۆژەی دەستووری عێراقدا هاتووە (عێراق بەشێکە لەنیشتمانی عەرەب)[٢٠٩]و، لەماددەی چوارەمیشدا هاتووە (هەرێمی عێراق یەکەیەکەو دابەش ناکرێت و، بەهیچ شێوەیەك ناکرێ دەستبەرداری بەشێکی بین جا لەبەر هەر هۆیەك و بارودۆخێك بێت)[٢١٠] لەبڕگەی یەکەمی ماددەی یەکی دەستووری سوریاشدا هاتووە (بەهیچ شێوەیەك دەستبەرداری پارچەیەك لەخاکی سوریا نابین)[٢١١]، لەبڕگەمی دووەمی هەمان ماددەشدا هاتووە کە (هەرێمی سوریای عەرەبی بەشێکە لەنیشتمانی عەرەب)[٢١٢]، هەروەها لەبڕگەی سێیەمیشدا هاتووە (گەلی سوریا بەشێکە لەنەتەوەی عەرەب)[٢١٣]. جگە لەمەش سوریا بەهیچ شێوەیەك دان بەبوونی کورددا نانێ‌و هەوڵدەدات خەڵکی تریش بهێنێتە سەر ئەو باوەڕەی کە کورد لەسنووری جوگرافی دەوڵەتی سوریادا نییەو ئەوەی هەشە یان عەرەبە یان هاوڵاتی سوریا نییەو بیانییەو، زۆر بەجدیش کار بۆ ئەوە دەکات (کار بەدەستانی سوریا بوونی کورد لەووڵاتەکەدا بۆ رۆژنامەنووسانی

٢٠٧- مجلة المنبر، العدد - اذار ١٩٩٩. . . ص١٠.

٢٠٨- جەمال نەبەز، کوردستان و شۆڕشەکەی. . . ل٥١.

٢٠٩- مشروع دستور جمهوريه العراق. . . ص١١.

٢١٠- نفس المصدر. . .

٢١١- دستور الجمهورية العربية السورية. . . ص٨.

٢١٢- نفس المصدر. . .

٢١٣- نفس المصدر. . .

بەدەستانی سوریا بوونی کورد لەووڵاتەکەدا بۆ ڕۆژنامەنووسانی بێگانە بەدرۆ دەخەنەوە)[٢١٤].

بەم شێوەیە شۆڤێنیەتی عەرەبی خاکی کوردستان بە بەشێك لەنیشتمانی عەرەب و نەتەوەی کوردیش بە بەشێك لە نەتەوەی عەرەب دەزانێت و دەسەڵاتی عەرەبی و بەناو ڕۆشنبیرانیشی لەسەر ئەوە کۆکن و بەیەك ئاراستە کار بۆ تواندنەوەی نەتەوەی کوردو زەوت کردنی خاکەکەی دەکەن. ئەوەش گەورەترین مەترسی و هەڕەشەی پیلانی بەعەرەبکردنی کوردستانە، کە هەڕەشە لەبوونی خاك و نەتەوەکەمان دەکات. بۆ زیاتر روونکردنەوەی هاوکاری نێوان دەسەڵات و بەناو ڕۆشنبیرانی عەرەب بۆ پیلانی بەعەرەبکردنی کورد و کوردستان دەتوانین چەند نموونەیەك وەربگرین. ((قاسم[٢١٥] فەرمانی بە ڕۆژنامەی (الثورة)ی زوڕناژەنیدا، قاپی کورد بگرێت. (الثورة) لەژمارە (٥٥٥)ی ١٩٦١/٢/١٧دا گوتارێکی نووسی و داوای تواندنەوەی کوردی کردبوو))[٢١٦]. هەر لەساڵی ١٩٦١دا ڕۆژنامەی (الثورة) کە ئەوکات (یاسین الطائي) سەرنووسەری بوو وتارێکی کەسێکی شۆڤێنی بەناوی (قلوقیس مقصود) بڵاوکردەوە کە تێیدا هاتبوو (پێویستە دەست بەسەر سەرکردایەتی کورد دابگیرێ و نەتەوەی کوردیش لەبۆتەی عەرەبیدا بتوێنرێتەوە)، ئەوکات پارتی دیموکراتی کوردستان بەرەنگاری ئەو هێرشانە بووەو، ١٦٠٠٠٠ سەدو شەست هەزار بروسکەی ناڕەزایی لەم بارەیەوە گەیشتنە عبدالکریم قاسم، بەڵام قاسم ئیدانەی نەکرد. شۆڤێنیەتی عەرەب هەمان سیاسەت بۆ بەعەرەبکردنی نەتەوەکانی تریش پیادە دەکات، وەك ئەوەی لەمیسر بەرامبەر قیبتییەکان و لەجەزائیرو مەغریب بەرامبەر بەربەرەکان پیادە دەکرێت. ئەوەتە شۆڤێنییەتی عەرەب بەم شێوەیە لەبەر بەرەکان دەدوێت (فالبربر العرب ینتمون الی الجذور العربیة دون مبالغة او مواربة – بل هم لحمة عروبة المغرب العربي الکبیر بکامله وهم قوام العرب المغاربة ومادتهم)[٢١٧].

٢١٤- جەمال نەبەز، کوردستان و شۆڕشەکەی. . . ل١٣٧.

٢١٥- هەمان سەرچاوە. . . ل٢٠١.

٢١٦- مەبەست عبدالکریم قاسم ە.

٢١٧- محمد علي مادون، عروبة البربر. . . ص٧.

لەسەردەمی کۆنیشدا عەرەب ویستوویانە نەك هەر کورد بگرە هەموو ئەوانەی کە ناعەرەبن بیانهێننە ژێر دەسەڵاتی خۆیان (پاش مردنی محەممەد، فەرمانڕەوایانی عەرەبی موسڵمان لەگەڵ گەلە ناعەرەبەکاندا، پێچەوانەی ئەو ئایەتە جووڵانەوە کە لەقورئاندا دەبێژێ: ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ﴾)[218]. چەوساندنەوەی نەتەوەکانی تر لەسەر دەستی ئەمەوییەکان گەیشتبووە لوتکە، هەر کەسێك لەنەتەوەکانی تر ببووایە موسڵمان، ئەوا پێیان دەگوتن (مولی) کە کۆیەکەی لەعەرەبیدا دەبێتە (موالی)و هیچ کاتێك بەهاوڵاتی پلەیەك هەژمار نەدەکران (ئەم "موالی"یانە بەچاوێکی زۆر سووکەوە تەماشا دەکران)[219]. کەواتە دەتوانین بڵێین هزری شۆڤێنییەتی عەرەبی ئێستا درێژە پێدەری هزری شۆڤێنییەتی بەرێیانەو لەیەك سەرچاوەوە هەڵقوڵاون و، بەسوود وەرگرتن لەکلتوری رابردوویان پیلانرێژی بۆ سیاسەتی ئێستایان دەکەن. کلتوری رابردووی عەرەبیش بریتییە لەهێرش و قڕکردن و تاڵانکردن هێرش بۆ داگیرکردنی خاکی خەڵکی ترو فراوانکردنی سنووری دەسەڵاتیان و، قڕکردنیش بەمەبەستی نەهێشتنی بەرهەڵست و خۆ سەپاندنیان، تاڵانکردنی ماڵ و سامانیش بۆ خۆژیاندن و خۆ بەڕێوەبردنیان، لەبەر ئەوەی عەرەب کۆچەرو دواکەوتوو بوون خودان کلتورێکی شارستانی نەبوون و لەسەر بنەمای شارستانیەتی نەتەوەکانی تر بینای شارستانیەتی خۆیان کرد. لەم پێناوەشدا ئەوەی لەدەستیان هات لەدژی نەتەوەکانی تردا ئەنجامیاندا (کوردستان وەکو وڵاتێك لەئەنجامی پرۆسەی فەتحدا کەوتە ژێر دەسەڵاتی سەربازیو ئیداری دەوڵەتی عەرەبی ئیسلامیەوە کە ئەوەش ڕێگای خۆشکرد بۆ ئەوەی بەرنامەی ئاینی نوێی ئیسلام و دەسەڵاتی نوێی دەوڵەتی عەرەبی ئیسلامی کۆنترۆڵی هەموو بوارەکانی ژیانی کۆمەڵایەتیو سیاسیو ئابووریو ئیداریو رۆحی کورد بکات)[220]. دژایەتی کردنی کورد و تواندنەوەی کورد لەبۆتەی عەرەبیدا کە لەلایەن رژێمی فاشی بەعس لەعێراق <u>و سوریادا کاری لەسەر دەکرێت،</u> درێژەی ئەو سیاسەتەیە کە لەکۆنەوە لەلایەن

٢١٨- جەمال نەبەز، بیری نەتەوەیی کوردی... ل١٧.

٢١٩- هەمان سەرچاوە... ل١٨.

٢٢٠- عەتا قەرەداخی، کاریگەری کەلتوری ئەوان لەسەر کورد... ل٦٣-٦٤.

لەسەر دەكرێت، درێژەی ئەو سیاسەتەیە كە لەكۆنەوە لەلایەن شۆڤێنیەتی عەرەبەوە پیادە كراوە (بەشێك لەمێژوونووسانی عەرەب و ئیسلام هێندە بەرق و كینەوە سەیری كوردیان كردووە تەنانەت ویستوویانە لەریزی مرۆڤیشدا دای نەنێن)[221]. بێگومان ئەوەش ئەو پەڕی شۆڤێنیەتی عەرەبەو لەتەواوی بەها مرۆڤایەتییەكان دابڕاوە.

بەعەرەبكردنی كوردستان وەك روونمان كردەوەو كە لەهزرێكی شۆڤێنی و كۆنەپەرستی عەرەبییەوە سەرچاوەی گرتووە، بۆتە مەترسییەكی گەورە لەسەر تایبەتمەندییە نەتەوەییەكانی كوردو دوارۆژی ئاسایشی نەتەوەیی كوردستان. بۆیە بەپێویستی دەزانین كە مەترسییەكانی بەعەرەبكردنی كوردستان لەسەر هەر یەكێك لەتایبەتمەندییە نەتەوەییەكانمان بەجیا باس بكەین:

١-**خاك**: یەكێكە لەتایبەتمەندییە سەرەكییەكانی هەر نەتەوەیەك و ئەو نەتەوەیە لەسەریدا دەژیت و خۆشی دەوێ‌و قوربانی لەپێناو پاراستنیدا دەدات. شۆڤێنیەتی عەرەب لەكۆنەوە تائێستا چاوی بڕیوەتە خاكی كوردستان و هەوڵی داگیركردنی دەدات و دەیەوێت بیكاتە بەشێك لەخاكی عەرەب، وەك ئەوەی كەئێستا هەر یەك لەداگیركەرانی كوردستان (سوریاو عێراق) رۆژئاواو باشووری كوردستان بە بەشێك لەخاكی خۆیان و نیشتمانی عەرەب دەزانن و لەدەستووری خۆشیاندا جێگیریان كردووەو ئامادەش نین دەستی لێ هەڵبگرن. عێراق و سوریا وەك دوو دەوڵەتی داتاشراوو ناسروشتی كە لەناوچەكەدا دروستكراون و باشوور و رۆژئاوای كوردستانیان پێوە لكێنراوە، بەردەوام بەئاگرو ئاسن كەوتونەتە گیانی كورد بۆ پاراستنی سنووری دەستكردیان و داگیركردنی خاكی كوردستان، بۆ ئەمەش كەوتوونەتە راگواستنی كورد لەسەر خاكی خۆی‌و هێنان و نیشتەجێكردنی (استیطان)ی عەرەب لەسەر خاكی كوردستان و، شێواندن و گۆڕینی دیمۆگرافیای كوردستان و بەناوكردنی زەوی‌و زاری كوردان بەناوی عەرەبی هێنراوو، سڕینەوەو ونكردنی تۆماری تایبەت بەتاپۆی زەوی‌و زاری كوردان. هۆكارەكانی داگیركردن و دەستبەسەرداگرتنی خاكی كوردستانیش لەلایەن داگیركەرانی كوردستانەوە

٢٢١- هەمان سەرچاوە. . . ل٧٨.

دەگەڕێتــەوە بــۆ دەوڵەمەنــدی خــاکی کوردســتان لــەرووی کانــەکانی نــەوت و سەرچاوەکانی وزەو گازی سروشتیو جۆرەها کانزاو بەردی بەنرخ و، بەپێتی خاکی کوردستان لەرووی کستوکاڵ و بەروبوومی سروشتیو لەوەڕگاوەو، لەباری سروشتی رەنگینی کوردستان بۆ گەشت و گوزارو.. ...، ئەمانەش دەبنە بنەمایەك بۆ بنیاتنانی ئابوورییەکی پتەوو دەوڵەمەند، کە ئەمەش مەرجی سەرکەوتنی هەر دەسەڵاتێکە، هەر بۆیەش داگیرکەرانی کوردستان بەهەموو شێوەیەك کار دەکەن بۆ ئەوەی کوردستان بکەنە بەشێکی جیانەکراوە لەوڵاتەکانیاندا. جگە لەمانە پێگەی سیاسیو ستراتیژی کوردســتان ئــەویش هۆکارێکــە بــۆ ئــەوەی داگیرکــەرانی کوردســتان زیــاتر چــڕنوك لەخاکەکەی گیر بکەن. ئەگەر سەرنج بدەین رژێمی داگیرکەری عێراق زیاتر چاوی بڕیوەتە شوێنە ستراتیژیو دەوڵەمەندەکانی کوردستان وەك (کەرکوك، مەخموور، شنگاڵ، خانەقین، زەمار، شێخان، مەندەلی، بەدرەو جەسان. . .)و رژێمی داگیرکەری سووریاش کاتێك نەوت لەناوچەی قەرەچووغ[٢٢٢] لەجەزیرە دۆزرایەوە کەوتە راگواستنی کورد لەو شوێنەو دروستکردنی (پشتێنەی عەرەبی)و هێنانی عەرەب بۆ ناوچەکە. بەم شێوەیە شۆڤێنییەتی عەرەب خاکەکەمانی داگیرکردووەو بەخاکی خۆی دەزانێت و، وای نیشاندەدات کە کورد خاکی نییەو لەسەر خاکی عەرەبدا میوانە، زۆر جاریش گوێمان لەو بەندو باڵۆرانە دەبێت. بەڵام دەسەڵاتدارانی عەرەب دەبێ باش بزانن کە تاسەر ئەمەیان بۆ ناچێتە سەرو خاکی کوردستان هی کوردەو نابێتە هی کەسی تر.

٢-**زمان**: وەك تایبەتمەندییەکی نەتەوەیی، ئەویش کەوتۆتە بەر مەترسی شاڵاوی بەعەرەبکردنی کوردستان و، هەر لەکۆنەوە شۆڤێنییەتی عەرەب ویستوویەتی زمان و کلتوری کورد بسڕێتەوەو زمان و کلتوری عەرەب بسەپێنێتە سەر کورد. لەپاش جەنگی (القادسیة)ەوە لە ٦٤٠ی زاینیدا، ئەوە سەرەتای دەستبەسەرداگرتنی کوردستان بوو لەلایەن عەرەبەوەو، ئەو دەستبەسەرداگرتنە عەرەبییە بزووتنەوەیەکی بەعەرەبکردن بوو بۆ بچووککردنەوەو سڕینەوەی بەها نەتەوەییەکانی کوردو پشتگوێ

٢٢٢- قەرەچووغ: شاخێکە لەرۆژئاوای کوردستان و نەوتی سەرەکی سوریا لەو ناوچە دایەو ناونراوە (حقول سویداء)و، کەوتۆتە نزیك سنووری دەستکردی نێوان عێراق- سوریا. شایانی باسە لەمەخموریش چیایەك بەناوی (قەرەچووغ) هەیەو کۆمەڵێ چاڵە نەوتیشی لێدۆزراوەتەوە.

خستنی زمان و کلتوری کوردو، کارکردن بۆ بلاْوکردنەوەو سەپاندنی زمان و کلتوری عەرەبی[٢٢٣]. بەمەش ویستیان زمان و کلتوری کورد لەناو ببەن، بەلاّم خۆشبەختانە زمان و کلتوری کورد لەسەر دەستی هۆزانڤان و رۆشنبیرانی کورد پارێزراو مایەوە. زمانی هەر نەتەوەیەك لەگەڵ لەدایکبوونی نەتەوەکە لەدایکدەبێت[٢٢٤]. بۆیە دەسەلاّتی عەرەبی بۆ لەناو بردن و سڕینەوەی نەتەوەی کورد هەوڵی سڕینەوەو نەهێشتنی زمانی کوردی داوە. ئەم هەوڵدانەش لەسەدەکانی رابردووەوە تائێستا درێژەی هەیەو، لەگەڵ دروستکردنی دەوڵەتی عێراقیشدا کار بۆ پشتگوێ خستن و سڕینەوەی زمانی کوردی کراوە، دوای دروستکردنی عێراق کابرایەکی شۆڤێنی عەرەب کە ناوی (ساطع الحصري) بوو، کرا بە بەڕێوەبەری گشتی زانیاری (المعارف) و لەماوەی نێوان (١٧ی کانوونی دووەمی ١٩٢٣ تا ٣١ی تەمووزی ١٩٢٧) لەکارەکەیدا مایەوە، (ساطع الحصری) کەسێکی شۆڤێنی بوو، لای ئەو زمان یەکەم پێوەر بوو بۆ خۆ بەستنەوە بەوولاّتی عەرەبی و هەر کەسێ بەعەرەبی قسە بکات ئەوە عەرەبە جا ئایین یا رەگەز یا مێژووی هەر چییەك بێت[٢٢٥]. هەوڵی دەدا زمانی کوردی پشتگوێ بخات و بیانووی زۆری دەدۆزییەوە بۆ ئەوەی کورد بەزمانی خۆی نەخوێنێت و بەزمانی عەرەبی بخوێنێت ئەوەشی بۆ ئەوە بوو وردە وردە زمان و کلتوری کوردی بسڕێتەوە، بێگومان هەر زمانێك کەپێی نەخوێنرێت و پێی نەنووسرێت پێشناکەوێت و گەشە ناکات. پاشتر رژێمی کۆماری عێراق لەساڵی ١٩٦٠دا دەستی کرد بەراگواستنی مامۆستایانی کورد لەکەرکوك (فەرمانێکی وەزاری هاتووە بۆ بەڕێوەبەرایەتی زانیاری لیوای کەرکوك بۆ ئەوی هەرچی دەرچووانی دار المعلمین و معلمات هەیە لەکوردەکان لەسلێمانی دابنرێت نەك لەکەرکوك)[٢٢٦]. بڕوانە بەڵگەنامەی ژمارە (٧٠)، ئەوەش هەوڵێك بووە بۆ نەهێشتنی خوێندنی کوردی لەکەرکوکدا. خوێندنی کوردیو بزاڤی کلتوری کورد بەردەوام لەلایەن دەسەلاّتی عەرەبییەوە چ لەعێراق و چ لەسوریادا دژایەتی کراوە. هەر چەندە لەبڕگەی (ب)ی

٢٢٣- مازن بلال، المسألة الكردية الوهم والحقيقة... ص١٤٣.

٢٢٤- نفس المصدر... ص١٤٧.

٢٢٥- گۆڤاری مەتین، ژمارە ٩٩- نیسان ٢٠٠٠... ل٨٥-٨٦.

٢٢٦- رۆژنامەی ژین، ژمارە (١٥٧٦) ساڵی (٣٥) دووشەممە ١٠/١٠/١٩٦٠.

ماددەی حەوتەمی دەستووری کاتی عێراقدا هاتووە (زمانی کوردی زمانی رەسمی دەبێت شان بەشانی زمانی عەرەبی لەناوچەی کوردیدا)(٢٢٧)، بەلاّم زۆر کەم کار بەو دەقە کراوە، رژێمی عێراق بەتایبەت بەعس بۆ ئەوە سوودی لەزمانی کوردی وەرگرتووە بیرو بۆچوونە بۆ گەنەکانی خۆی لەرێی زمانی کوردییەوە بگەیەنێتە کورد، ئەگەرنا بەردەوام دژایەتی زمان و کلتوری کوردی کردووەو بریاری تایبەتی لەم بارەیەوە داوە، بریاری ٦٣٢ لە ٧/١٠/١٩٨٩ی بەناو (ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆرشی عێراق) زۆر راشکاوانە دژایەتی زمانی کوردی دەکات و بەشتێکی بێ بایەخی دادەنێ. لەبرگەی یەکەمی ئەو بریارەدا هاتووە کە قوتابی بەدەرنەچوو (راسب) دانانرێ ئەگەر هاتوو لەوانەی زمانی کوردیدا دەرنەچوو، ئەو بریارەش هەموو ئەو قوتابخانانە دەگرێتەوە کە زمانی کوردییان تێدا دەخوێنرێت. لەبرگەی دووەمیشدا بریارەکە کراوە بەبریارێکی یەکلایی کەرەوەو تێیدا هاتووە (کار بەهیچ دەقێکی تری پێچەوانەی ئەو دەقە ناکرێت)(٢٢٨). ئەگەر لەعێراقدا خوێندنیش بەزمانی کوردی بووبێ ئەوا بەشتێکی کەم بایەخ سەیر کراوەو، پرۆگرامی خوێندن هەمان پرۆگرامە عەرەبییەکە بووەو وەرگێراوەتە سەر زمانی کوردی، پرۆگرامەکەش بەهیچ شێوەیەك گوزارشتی لەکۆمەڵی کوردەواری نەکردووە، بۆ نموونە لەبابەتی مێژوودا مێژووی نیشتمانی عەرەب و، لە بابەتی جوگرافیادا جوگرافیای نیشتمانی عەرەب و لەبابەتەکانی تریشدا هەر هەمووی هی عەرەب دەخوێنرێت، ئەوەش بۆ ئەوە بووە کە خوێندەڤانی کورد هەمیشە عێراق بەوڵاتی خۆی بزانێ و لەرێی عێراقیشەوە (نیشتمانی عەرەبی) بەنیشتمانی خۆی بزانێ و مێژوو و جوگرافیاو شارستانییەتی ئەوانیش بەهی خۆی بزانێت و، هەست نەکات کە کوردستان نیشتمانی ئەوەو بەشێکی بەزۆر بەعێراقەوە لکێنراوەو داگیرکراوە. رژێمی بەعس بە بەردەوامی هەوڵی سرینەوەی زمان و کلتوری کوردی داوەو، قوتابخانە کوردییەکانی داخستووەو، لەساڵی خوێندنی (٢٠٠٠-٢٠٠١)ەوە لەسەرتاسەری عێراقدا لەهیچ قوتابخانەیەکدا خوێندنی بەزمانی کوردی نەهێشتووەو هەمووی کردووە بەعەرەبی، لە (کەرکوك،

٢٢٧- د.حكمت حكيم، الدساتير العراقية المؤقتة وحقوق المواطن العراقي. . . ص٩٤.

٢٢٨- جريدة الوقائع العراقية، العدد ٣٢٧٨، اليوم ٢٣/١٠/١٩٨٩.

مەخموور، شنگالْ، زەمار، قەراج، خانەقین،. . .و شوێنانی تریش) خوێندنی عەرەبی سەپاندۆتە سەر کورد.

لەو ڕێیەوە ڕژێمی عێراق دەیەوێت زمان و کلتوری خۆی بسەپێنێتە سەر کوردو زمان و کلتوری کوردیش کەم بایەخ بکات. ئەگەر سەیر بکەین دەبینین ئێستاش کاریگەرییەکی زۆری کلتورو زمان و هزرو سیاسەتی عەرەبی بەسەر ڕۆشنبیرانی کورد لەباشووری کوردستاندا دیارە، ئەمە بۆ ڕۆژئاوای کوردستانیش ڕاستە، لەبەر ئەوەی نەتەوەی سەردەست هەوڵدەدات هەموو شتێکی خۆی بسەپێنێتە سەر نەتەوەی بندەست، لەباکووردا کاریگەری زمان و کلتوری تورك و لەرۆژهەلاتیشدا کاریگەری زمان و کلتوری فارس بەسەر زمان و کلتوری کورددا هەیە. ئەم سیاسەتەی داگیرکەرانی کوردستان سێ واقیعی کلتوری جیا لەیەکی دروستکردووە. لەهەریەك لەتورکیاو ئێراندا خوێندن بەزمانی کوردی قەدەغەیەو ڕێی پێنادرێ‌و کوردیان ناچار کردووە بەزمانی ئەوان بخوێنێ‌و بنووسێ، دەسەلاتە داگیرکەرەکانی کوردستان لە کۆنەوە تائێستا زمانی خۆیان سەپاندۆتە سەر کورد (کوردەکان بەناچاری زمانی دەستەلات دارانیان لەکاروباری ڕەسمییدا بەکاردەهێنا)[229]. وەك لەپێشەوە باسمان کرد عێراق بە بەردەوامی هەوڵی سڕینەوەی زمان و کلتوری کوردی داوەو کەنار گیری کردووە.

لەسوریاشدا خوێندن و نووسین بەزمانی کوردی قەدەغەیەو تەنها دەبێت بەزمانی عەرەبی بێت و ئەمەش لەماددەی (٤)ی دەستووری سوریادا جێگیر کراوە، کە دەڵێت (زمانی عەرەبی زمانی ڕەسمییە)[230]. شۆڤێنییەتی عەرەبی هەستی بەوەکردووە، کە ئەگەر زمانی کوردی ڕێی پێبدرێت ئەوا گەشە دەکات و تایبەتمەندییەکانی خۆی دەپارێزێت، بۆیە کەوتۆتە دژایەتیکردنی زمانەکەمان. بێگومان زمانیش هۆکاری لەیەکتر گەیشتن و خوێندن و نووسین و بیرکردنەوەیەو یەکێکە لەتایبەتمەندییە بنچینەییەکانی هەر نەتەوەك. لەگەڵ ئەو هەموو دژایەتی‌و قەدەغەکردنەشدا زمانی

٢٢٩- جەمال نەبەز، کوردستان و شۆڕشەکەی. . . ل١٧٦.

٢٣٠- دستور الجمهورية العربية السورية. . . ص٩.

کوردی لەرێی رۆشنبیرانی کورد بەردەوام بەرەنگاری داگیرکەرانی کوردستان بۆتەوەو خۆی پاراستووەو لەگەشەکردنیشدایە. وەك بۆمان دەرکەوت بەعەرەبکردنی کوردستان مەترسییەکی زۆری بۆ سەر مانەوەو گەشەکردنی زمانەکەمان هەیەو بۆتە هەڕەشە لەسەر نەهێشتن و سڕینەوەی زمانەکەمان.

٣-**مێژوو**: هەر نەتەوەیەك خودان مێژوویەکی تایبەت بەخۆیەتی و، مێژووی هەر نەتەوەیەك تۆمارێکی گشتی ئەو نەتەوەیەیە، کە خۆشی و ناخۆشی و سەرکەوتن و کارەساتی نەتەوەکەی تێدا تۆمار کراوەو، لەلایەن ئەندامانی نەتەوەکە شانازی پێوە دەکرێت و پەندی لێوەر دەگیرێت. کوردیش وەك هەر نەتەوەیەکی تر خودان مێژووی خۆیەتی و شانازیش بەمێژووەکەی دەکات، مێژووی کورد بریتییە لەبەرەنگاری و کەوتن و هەڵسانەوەو تێهەڵچوونەوە، کورد بەدرێژایی مێژوو بەردەوام لەبەرەنگاریدا بووە لەبەرامبەر ئەو هێرشانەی کراونەتە سەر کوردو خاکەکەی و زۆرجار سەرکەوتووەو زۆرجاریش کەوتووە، بەڵام ئەگەر سەنج بدەین کورد لەپاش هەر کەوتنێك بیری لەهەڵسانەوە کردۆتەوەو هەڵساوەتەوەو جارێکی تر تێهەڵچۆتەوەو درێژەی بە بەرخودانی خۆی داوە.

داگیرکەرانی کوردستان بەردەوام هەوڵیانداوە مێژووی کورد بشێوێنن و بیسڕنەوە، ئەو هەولانەی داگیرکەرانیش بەدرێژایی مێژوو کاری بۆکراوە (سەرجەمی مێژووی سیاسی و فیکری و ئەدەبی پێش ئیسلام رەشکرایەوە)[٢٣١]. داگیرکەران بۆ گۆڕین و سڕینەوەی مێژووی کورد پەنایان بردۆتە بەر بەکارهێنانی هێزو لەهەر هێرش و پەلامارێکدا بۆ سەر کوردستان ئەوەی دەستیان کەوتووە سووتاندوویانە، لەکاتی هێرشی عەرەب بۆ سەر کوردستان و لەسەردەمی (عومەری کوڕی خەتاب)دا، عومەر فەرمانی بەلەشکرەکەیدا هەرچی کتێب و نووسراوێکیان کەوتە بەر دەست بیسووتێنن[٢٣٢]. بێگومان کتێب و نووسراوەکانیش زۆربەیان بەرهەمی بیری کوردو تۆماری مێژووی کورد بوون، جگە لەسەرچاوەکانی تری خۆ رۆشنبیرکردن. رەنگە

٢٣١- رەفیق سابیر، بەرەو مێژوو. . . ل٢٧.

٢٣٢- رەفیق سابیر، بەرەو مێژوو. . . ل٢٨.

بپرسین ئەو هێرشانە هێرشی لەشکری ئیسلام بوون و بۆ گەیاندنی پەیامی ئیسلام بەناوچەکە هێرش و پەلاماریان دەکرد، بەلأم دەبێ ئەوە بزانین کە سوپاکە سوپای عەرەب بوو (ووشەی "عارەب"و "ئیسلام" لەو سەردەمەدا هاو واتای یەك بوون)[٢٣٣].
باشە کە مەبەستیان گەیاندنی پەیامی ئیسلام بووە بۆ مێژوو و کلتوری نەتەوەکانی تریان سوتاندووە؟! ئەگەر مەبەست خۆ سەپاندن و سڕینەوەی نەتەوەکانی تر نەبێت! سەرەڕای ئەو هێرش و پەلامارانەش و پاش ئیسلام بوونی کوردیش، کورد بەردەوام هەوڵی داوە پارێزگاری لەبوون و مێژووی خۆی بکات. پاشتریش دەسەلأتدارانی عەرەب بۆ درێژەدان بەو سیاسەتە کەوتوونەتە پیلان دانان بۆ شێواندن و سڕینەوەی مێژووی کورد، وەك ئەوەی لەعێراقدا بەناوی (سەر لەنوێ نووسینەوەی مێژوو) دەستکرا بەنووسینەوەی مێژووی عێراق و مێژوو و کلتورو شارستانیەتی باشووری کوردستانیش شێوێنران و کران بە بەشێك لەمێژووی عێراق و عەرەب، ڕژێمی فاشی بەعس هەمووکات هەوڵیداوە کورد بەمێژووی خۆی نامۆ بکات و مێژووی خۆی بەمێژووی عێراق و هی عێراقیش بەهی خۆی بزانێت. شایانی باسە هەمان سیاسەتیش لەسوریادا پیادە دەکرێ. ئەوەش بۆ ئەوەیە کە کورد هەستنەکات مێژوویەکی تایبەت بەخۆی هەیەو خۆی وەك نەتەوەیەکی سەربەخۆ نەبینێت. بەعەرەبکردنی کوردستان مەترسییەکی زۆر گەورەی بۆ سەر سڕینەوەی مێژووی کورد هەیەو لەدوارۆژیشدا کاریگەری ئەو سیاسەتە شۆڤێنیەی ڕژێمی عێراقمان زیاتر بۆ روون دەبێتەوەو بەدەردەکەوێت.

٤-داب و نەریت: داب و نەریت یەکێکە لەتایبەتمەندییە نەتەوەییەکانی هەر نەتەوەیەك و، بگرە وەك ناسنامەی نەتەوەش سەیر دەکرێت. کوردیش خودان داب و نەریتی ڕەسەنی خۆیەتی و ئەو داب و نەریتەی لەنەتەوەکانی تری جیا کردۆتەوەو تایبەتمەندییەکی جیای پێبەخشیوە، ئەو داب و نەریتانەش گوزارشت لەهەڵس و کەوت و واقیعی ژیانی رۆژانەی کۆمەڵی کوردەواری دەکەن. دەسەلأتی داگیرکەری

٢٣٣- جەمال نەبەز، کوردستان و شۆڕشەکەی. . . ل٧٨.

عـەرەبی هـەمووکات هـەوڵی داوە ئـەو داب و نەریتـە رەسـەنانەی کـورد بـشێوێنیو بسڕێتەوەو لەسـەرەتای هێرشـی لەشـکری عـەرەب بۆ سـەر کوردسـتان کـار بۆ ئـەوە کـراوە (گـەلی کـورد بـەزمان و کولتـوورو ژیـانی نەتـەوەیی خـۆی نـامۆ کـرا)[234]و، دەیانویست نەتەوەی کورد لەرابردووی خۆی دابڕن و داب و نەریتێکی تری بەسـەردا بسەپێنن. دەسەڵاتدارانی عەرەبی داگیرکەری کوردستان بۆ سڕینەوەی داب و نـەریتی رەسەنی کوردەواری هەموو شێوازێکیان گرتۆتە بەر، وەك قەدەغـەکردنی ریَو رەسـم و یادکردنـەوە نەتـەوەییو ئـایینیو نیـشتمانییەکان، قەدەغـەکردنی پۆشـینی جـل و بەرگی کوردی (وەك ئەوەی لەسوریا پیادە دەکرێت)[235]، هەروەها هەوڵیانـداوە نـاوی بۆنـەو جەژنـە نەتەوەییـەکانی کـورد بگـۆڕن و تێکـەڵ بـەیادو بۆنـەکانی خۆیـانی بکـەن وەك ئـەوەی جـەژنی نـەورۆزیان کـردووە بـە (عیـد الربیـع وعیـد الـشجرة وعیـد الام). دابەش کردنی نەتەوەی کـورد بەسـەر سـێ نەتـەوەی تـری رۆژهـەلات (عـەرەب، تـورك، فارس) وای کردووە سێ واقیعی کۆمەڵایەتی جیا لای کورد دروستبێت، لەبەر ئـەوەی نەتـەوەی سەردەسـت هـەمووکات هەوڵـدەدات داب و نـەریتی خـۆی بـسەپێنێتە سـەر نەتـەوەی بندەسـت. ئەگـەر بـەوردی سـەرنج بـدەین دەبیـنین لەباشـوور و رۆژئـاوای کوردسـتان کـورد کەوتۆتـە ژێـر کاریگـەری داب و نـەریت و کلتـورو پەیوەندییـە کۆمەڵایەتییەکانی عەرەب و لەباکووری هی تورك و لەرۆژهەڵاتیشدا هی فارس.

یەکێك لەئامانجەکانی بەعەرەبکردنی کوردستانیش تێکشکاندن و سڕینەوەی داب و نەریتە رەسەنەکانی کورد بووە، بەتایبەت کاتێك رژێمی بـەعس کەوتـە رووخانـدنی گونـدو شارۆچـکەکانی کوردسـتان و راگواسـتن و پـەرتکردنی خـەڵکی کوردسـتان، ویستی داب و نـەریتی کۆمـەڵی کـوردەواری هەڵتـەکێنێو بیشێوێنێو لـەناوی ببـات، لەبـەر ئـەوەی هـەر یـەك لەناوچـەکانی کوردسـتان خـودان داب و نـەریتی رەسـەنی کوردانـەی خۆیـەتی، رژێمـی عێـراق ویستی بەراگواسـتنی گونـدەکان و تێکـەڵکردنی

٢٣٤- رەفیق سابیر، بەرەو مێژوو. . . ل٢٧.

٢٣٥- لەباکووری کوردستانیشدا رژێمی داگیرکەری تورکیا پۆشینی جل و بەرگی کوردی قەدەغە کردووە.

خەڵکی ناوچەکان و نیشتەجێکردنیان لەئۆردوگا زۆرە ملێکاندا زیاتر کۆنترۆڵی خەڵکەکە بکات و، لەرابردووی خۆیان دایانبڕێت.

٥ -**هەستی هاوبەش:** هەر نەتەوەیەك خودان هەستێکی هاوبەشە، کە تاکەکانی نەتەوەکە بەیەکەوە دەبەستێتەوە، هەستێکی هاوبەش بەرامبەر بەخاك و زمان و کلتورو مێژوو داب و نەریت، کە لەنێوان تاکەکانی هەر نەتەوەیەکدا هاوبەشن و هەی هەموو تاکەکانی نەتەوەکەن هەیەو، خۆشیان دەوێ‌و بەرەڤانی لێدەکەن و دەیپارێزن. شۆڤێنیەتی عەرەبی هەمووکات هەڵیداوە، لەرێی شێواندن و تێکشکاندنی تایبەتمەندییە نەتەوەییەکانی کورد، هەستی نەتەوەیی کورد کز بکات و لەناوی ببات، بۆ ئەمەش کەوتۆتە داگیرکردنی خاك و قەدەغە کردنی زمان و شێواندنی مێژوو و سڕینەوەی داب و نەریتە رەسەنەکانی کورد، بۆ ئەوەی کورد بەرابردووی خۆی نامۆ بکات و هەستی نەتەوەیی لا نەهێڵێت.

هەر بۆیەش رژێمی فاشی عێراق و سوریا کەوتنە راگواستنی گوندە کوردییەکانی سەر سنووریان و تەواوی ئەو گوندانەی کەوتبوونە سەر سنووری دەستکردی (عێراق – سوریا)و (عێراق – ئێران)و (عێراق – تورکیا) هاتنە وێرانکردن و خەڵکەکەشیان راگواست و دەربەدەر کرد. مەبەست لەمەش نەهێشتنی دوورایی مێژوویی و جوگرافی‌و کۆمەڵایەتی نێوان پارچەکانی کوردستان و کز کردنی هەستی نەتەوەیی کورد بوو، بۆ زیاتر کز کردنی هەستی هاوبەشی نەتەوەیی کورد، چ لەپرۆگرامەکانی خوێندن و چ لەهۆیەکانی راگەیاندندا، بەردەوام باس لەمێژوو و شارستانیەتی عەرەب دەکەن و بەکوردی ئاشنا دەکەن و هەوڵدەدەن لەم رێگەیەوە هەستی کورد بەرەو بەعەرەب بوون کێش بکەن. هەروەها رژێمی عێراق لەکاتی شالاوەکانی ئەنفالە بەد ناوەکاندا جاشەکانی هەولێرو دەڤەری گەرمیان و سلێمانی دەبرد بۆ دەڤەری بادینان و هەی دەڤەری بادینان و هەولێریشی دەبرد بۆ دەڤەری گەرمیان و سلێمانی‌و ئازادیشی دەکردن لەتالان و کوشتن و سوتاندندا. ئەوەشی بۆ ئەوە بوو تا دژایەتی لەنێوان دەڤەرەکانی کوردستاندا دروست بکات و خەڵکی دەڤەرەکانی کوردستان بەچاوی نامۆ و دوژمن سەیری یەکتر بکەن. جگە لە

لەدروستکردنی جۆرەها نوکتەو قسەی هیچ و پووچ لەسەر شارەکانی کوردستان و بەکارهێنانی شەڕی دەروونی و پەنابردنە بەر شوشتنەوەی مێشك (غسل الدماغ)و. . . تد.

پیلانی بەعەرەبکردنی کوردستان کاریگەرییەکی زۆر نێگەتیڤانەی کردۆتە سەر کزبوونی هەستنی نەتەوەیی کوردو، تائێستاش ئەو کاریگەرییە بوونی ماوەو هەستی پێدەکرێت. ئەمەش هەڕەشەیەکی گەورەیە بۆ تێکشکاندنی هەستی نەتەوەیی کوردو سڕینەوەی یەکێك لەتایبەتمەندییە نەتەوەییەکانمان کە ئەویش (هەستی هاوبەش)ە.

بەم شێوەیە شۆڤێنیەتی عەرەب هەوڵدەدات بۆ تێکشکاندن و سڕینەوەی تەواوی تایبەتمەندییە نەتەوەییەکانی کورد (خاك، زمان، مێژوو، داب و نەریت و هەستی هاوبەش)، بێگومان ئەو مەترسیانەش گەورەترین هەڕەشەن لەسەر ئێستاو دوا رۆژی ئاسایشی نەتەوەیی کورد، بۆیە دەبێ هەموو لایەکمان بیر لەوە بکەینەوە چۆن بەرەنگاری پیلانی بەعەرەبکردنی کوردستان ببینەوەو پارێزگاری لەبوون و مانەوەی نەتەوەییمان بکەین.

فەسڵی سێیەم

بەرەنگاربوونەوەی بەعەرەبکردنی کوردستان

بەرەنگاربوونەوەی بەعەرەبکردنی کوردستان

کورد بەدرێژایی مێژوو ئامادەبووە بەرگری لەخاك و بوونی خۆی بکات و دلێرانە بەرگری کردووەو، ئامادەبووە لەپێناو پاراستنی خاك و بوونی نەتەوەیی بەلافاو خوێن برێژێت و نەیەڵێت لەشکری عەرەب بێتە کوردستان، نموونەی ئەو شەڕو بەرەنگاربوونەوانە لەمێژووی کورددا زۆرن و زۆربەی سەرچاوە مێژوویەکان باسیان کردووە (لەشکری ئیسلام سێ شەوو سێ رۆژ خەڵکیان کوشت! لەئەنجامدا لافاوی خوێن لەقەد پاڵی کێو وەك چەم هەستا.. هەموو کوردەکان کوژران.. ژن و منداڵیان بەنسیب لەشکری عەرەب بوو.. ژنەکانیان داگیرکران)[٢٣٦]. ئەو داستان و بەرەنگارییانەی کورد بەرامبەر لەشکری داگیرکەری عەرەب لەناو دەقە ئەدەبییەکانی ئەدەبی کوردیدا زر بەزەقی رەنگی داوەتەوە (ئەدەبی کوردی پڕە لەچیرۆکی نەتەوایەتی. ئێستا دەتوانین زۆر شیعری ئەوتۆ پەیدا بکەین کە بۆ چەرخی حەڤدە دەگەڕێتەوەو باسی بەر بەرەکانی پەلاماری عەرەب دەکا)[٢٣٧]. جگە لەدەقە ئەدەبییەکاندا، ئەو بەرەنگارییانەی کورد بەرامبەر لەشکری داگیرکەران لەگۆرانی کوردیشدا رەنگی داوەتەوە (دەتوانین لەهەر ناوچەیەکی کوردستان گۆرانی ئەوتۆمان گوێ لێ بێ کەزیاتر لەسەعاتێك وەخت دەگرێ‌و باسی قارەمانەتی گەلی کورد لەخەبات دژی داگیرکەرانی بێگانە دەگێڕێتەوە)[٢٣٨]. کورد بۆ پاراستنی بوونی خۆی بەرگری لەخۆی کردووەو هێرشی نەکردۆتە سەر کەس و چاوی لەداگیرکردنی خاکی کەس نەبووە، بەڵکو داگیرکەران هێرشیان کردۆتە سەروچاویان لەداگیرکردنی خاکەکەی بووە، ئەویش بەرەنگاری ئەو هێرش و پەلامارانە بۆتەوە، ئەوەش مافێکی رەوای خۆیەتی لەماڵی خۆیدا بەرگری لەخۆی بکات. ئەوە لەسەدەکانی رابردوودا، لەمێژووی هاوچەرخیشدا، کورد بەرەنگاری هێرشی داگیرکەران بۆتەوەو شێوازی جیا جیاشی بۆ ئەم مەبەستە بەکارهێناوە، جگە لەرووبەڕوو بوونەوەی چەکداری نامەو یاداشت بۆ نەتەوە یەکگرتووەکان نێردراوەو مانگرتنی سەرتاسەریش لەکوردستان راگەیەنراوە. لەسەردەمی شۆڕشی ئەیلولدا، کە رژێمی داگیرکەری عێراق کەوتبووە

٢٣٦- رەفیق سابیر، بەرەو مێژوو... ل٥٧.

٢٣٧- دوکتۆر عبدالرحمن قاسملو، کوردستان و کورد... ل٣٣.

٢٣٨- هەمان سەرچاوە...

گوند رووخاندن و سووتاندن و راگواستنی کورد لەسەر ماڵ و حاڵی خۆیدا، بۆ بەرەنگاربوونەوەی ئەو هێرشەی عێراق (بارزانی نەمر) رێبەری شۆڕشی کورد لە ١٩٦٦/١/١دا بیر خەرەوەیەکی‌دا نەتەوە یەکگرتووەکان و، لەو بیر خەرەوەیەدا سیاسەتی خاك سووتاندنی ئیدانە کردو، داواشی لە UN کرد لیژنەیەك بنێریتە ناوچەکانی شەڕ تا بەچاوی خۆیان ئەو رەفتارە نامرۆڤانەی رژێمی عێراق ببینن[٢٣٩].

هەر بۆ رووبەڕوو بوونەوەی پیلانی بەعەرەبکردنی کوردستان و بەتایبەت دژی ئەو هێرشەی کە کرایە سەر گوندە کوردییەکانی دەڤەری شنگاڵ بۆ بەعەرەبکردنیان، بە فەرمانی (بارزانی نەمر) لە ١٩٧٣/٨/٢٥دا مانگرتنێکی گشتی لەلایەن گەلی کوردستان لەباشووری کوردستاندا ئەنجامدراو لەو رۆژەدا تەواوی ناوچەکانی کوردستان بۆ بەرەنگاربوونەوەی بەعەرەبکردنی کوردستان مانیان گرت[٢٤٠]. هەروەها بۆ بەگژداچوونەوەی سیاسەتی راگواستن و بەعەرەبکردن رۆژی ١٩٨٧/٥/١٣ مانگرتنێك لەهەڵەبجە ئەنجامدرا. دواتر لەگفتوگۆکانی سەرکردایەتی شۆڕشی کورد لەگەڵ رژێمی عێراقدا بەردەوام رەخنە لەسیاسەتی بەعەرەبکردن گیراوەو جەخت کراوەتەوە سەر کوردێتی شارە کوردستانیە بەعەرەبکراوەکان و، هۆکاری سەرەکی دەستپێکردنەوەی شەڕ لە ١٩٧٤دا دەگەڕێتەوە بۆ سوور بوونی کورد لەسەر دیاریکردنی سنووری جوگرافی باشووری کوردستان و دەستهەڵنەگرتن لەشاری کەرکوکی کوردان. هەڵوێستە نەتەوەییەکانی بارزانی نەمر لەم بارەیەوە لای هەموو لایەك روون و ئاشکران کەچۆن بەرگری لەکەرکوك و خانەقین و شێخان و شنگاڵ و ناوچەکانی تر کردووەو دەستبەرداریان نەبووە. هەروەها لەکاتی گفتوگۆی سەرکردایەتی بەرەی کوردستانی لەگەڵ رژێمی عێراقدا لەساڵی ١٩٩١دا، دیسان جەخت کراوەتەوە سەر ئەو پرسەو داوا لەرژێمی عێراق کراوە کە تەواوی ئەو عەرەبانەی هێنراونەتە ناوچەکانی کوردستان بگێڕدرێنەوە شوێنی پێشووی خۆیان بۆ ئەوەی جوتیارانی کوردیش بگەڕێنەوە سەر شوێنی پێشووی خۆیان، ئەمەش دەبێ هەموو ئەو کەسانە بگرێتەوە کە لەساڵی (١٩٦٣)ەوە هێنراونەتە ناوچەکانی کوردستان[٢٤١]. ئەمەش لای رژێمی عێراق پرسێکی گەورەیەو نایەتە قبوڵکردن، هەر

٢٣٩- جەمال نەبەز، کوردستان و شۆڕشەکەی. . . ل٢٥٤.

٢٤٠- جريدة خەبات، العدد ١٠٩٦ الجمعة ٢٠/٩/٢٠٠٢.

٢٤١- الشيخ عطا الطالباني، عندما تتكلم الارقام. . . ص٦.

لەسـەر پرسـی کوردسـتانی بـوونی کـەرکوك سـەرکردایەتی بـەرەی کوردسـتانی پێیداگرتووەو جەختی کردۆتەوە سەر کوردستانی بوونی ئەو شارە. ئـەم هەڵوێستەی کوردیش وای لەکەسێکی وەك (تاریق عەزیز) کردووە کە شەکر بشکێنیێو بڵیێ: (چۆن ئێمە بۆ ئەندەلوس گریاین، دەبیێ ئێوەش ئاوا بۆ کـەرکوك بگـرین)[242]. بـەڵام تـاریق عـەزیز و تـەواوی سـەرانی رژێمـی داگیرکـەری عێـراق بـا بـاش بـزانن کـە کـورد نـەك فرمێسك بەڵکو بۆ رزگـارکردنی کـەرکوك خـوێن دەرێـژێت و راپـەڕینی بـەهاری ١٩٩١ی گەلی کوردستانیش گەواهیدەری ئەو راستییەیە.

بێگومان بەعەرەبکردنی کوردستان لەلایـەن داگیرکـەرانی کوردسـتانەوە پیلانرێـژی بۆ کراوەو پرۆگرامی تایبەتی بۆ دانراوەو لەسەر هەموو ئاستێکدا کاری بـۆ دەکرێـت تـا بـەمرۆ گەیـشتووە، لەفەسـڵی دووەمـی ئـەم کتێبـەدا مەترسـییەکانی تـاوانی بەعـەرەبکردنی کوردسـتانمان خستۆتە روو کـە بەعـەرەبکردن پیلانێکـە بـۆ سـڕینەوەو نەهێشتنی نەتـەوەی کـورد بـەخاك و خەڵکـەوە. کەواتـە بەعـەرەبکردن هەڕەشـەیەکی گەورەیە لەسەر هەموولایەکمان و بەرەنگاربوونەوەشـی ئـەرکی نیشتمانیو نەتـەوەیی هـەموو لایەکمانـە. وەك چـۆن داگیرکـەران پرۆگرامـی تایبـەتیان بـۆ بەعـەرەبکردنی کوردسـتان هەیـە، دەبـیێ ئێمـەش هەوڵبـدەین پـلان و پرۆگرامـی تایبـەتمان بـۆ بەرەنگاربوونـەوەی پیلانـی بەعـەرەبکردنی کوردسـتان و سـڕینەوەو نەهێـشتنی شوێنەوارەکانی بەعەرەبکردنی کوردستان هەبێت.

لێـرەدا هـەوڵ دەدەم زۆ بـەکورتی بـاس لەچـەند شـێوازێك بـۆ بەرەنگاربوونـەوەی بەعەرەبکردنی کوردستان بکەم:

١-**دیـاریکردنی سـنووری جـوگرافی کوردسـتان:** بـەر لەهـەر شـتێك دەبـیێ مـرۆڤ بزانێـت سنووری نیشتمانەکەی لەکوێوە بۆ کوێیەو، بەباشی وڵاتـی خـۆی بناسێت. سنووری جوگرافی هەر وڵاتێك بریتییە لەو هێڵەی کە بەچوار دەوری رووبەری وڵاتەکەدا دیـاری کراوەو، ئەو دەوڵەتەش لەچوارچێوەی ئەو سنوورەدا دەسەڵاتی یاسایی خـۆی بـەکار دەهێنێـت. کوردسـتانی گـەورە وەك نیـشتمان خـودان ئـەو سـنوورە جوگرافییەیـەو (دەکەوێتە باشووری رۆژئاوای کیشوەری ئاسیاوە. سنوورەکەی لـەباکوورەوە، لەگـەڵ ئازەربایجـان و ئـەرمینیاو تورکیادایـە. لەباشـوورەوە، ئێـران و کەنـداوی (فارسـی-عەرەبی). لەرۆژهەڵاتەوە، ئێرانـە. لەرۆژئاواشـەوە، عێـراق و سـوریایە)[243]. سـنووری

٢٤٢- نفس المصدر . . .

٢٤٣- د.عەبدوڵلا غەفوور، جوگرافیای کوردستان. . .ل١٥.

کوردستانی مەزن لەسەر دەریای سپی ناوەڕاست تاسەر کەنداوی فارس درێژ دەبێتەوە. سەیری نەخشەی ژمارە (٢) بکە. بەڵام لەگەڵ دابەشکردنی کوردستان بەسەر هەریەك لە (عێراق، ئێران، تورکیا، سوریا)دا، چوار سنووری جوگرافی جیا بۆ هەر یەك لەپارچەکان دروستکراون. بۆ دیاریکردنی سنووری هەر یەك لەپارچەکانیش دەتوانین بگەڕێینەوە سەر نەخشەی کوردستانی گەورەو پشتی پێببەستین. ئەوەی ئێمە لێرەدا مەبەستمانە باسکردنە لەسنووری جوگرافی باشوور و رۆژئاوای کوردستان کە کەوتونەتە بەر پیلانی بەعەرەبکردنی کوردستان. بەنسبەت سنووری باشووری کوردستان لەشنگالەوە دەستپێدەکات و تا شارۆچکەی بەدرە لەپارێزگای (کوت) درێژ دەبێتەوە[٢٤٤]. (لەناوقەدی عێراقەوە لەباشووری رۆژهەڵاتی شارۆچکەی بەدرە لەپارێزگای واست دەست پێدەکا، بەرەو باکوور تاپردی نەوت لەرۆژئاوای شارۆچکەی مەندەلی هەڵدەکشێ، بە تەنیشت بەرزاییەکانی حەمرینەوە تا فەتحە دەڕواو شان بەشانی رووباری دیجلە سەر دەکەوێو لەباکووری شاری موسڵ بەرەو باشووری رۆژئاوا بادەداتەوە بەئاراستەی شارۆچکەی حەزەر پاشان بەرەو رۆژئاوا بەئاراستەی سنووری عێراق– سوریا لەباکووری شارۆچکەی بەعاج)[٢٤٥]. سەیری نەخشەی ژمارە (٣) بکە. هەر لەم رووەوە پرۆژەی پارتی دیموکراتی کوردستان بۆ کۆماری عێراقی فیدرال زۆربەی هەر زۆری ناوچە کوردییەکانی باشووری کوردستانی دیاریکردووە. بەڵام بەڕای من پارێزگای موسڵ بەشێکە لەسنووری جوگرافی باشووری کوردستان و ئەوەشم لەفەسڵی یەکەمی ئەم کتێبەدا روون کردۆتەوە. هەروەها هەردوو شارۆچکەی (شارەبان و بەلەدرۆز) لەپارێزگای بەعقوبە بەشێکن لەخاکی کوردستان و بەعەرەبکراون و، شارۆچکەی (جەسان)ی خوار بەدرەش بەشێکە لەکوردستان و تکریت و دیالا (بەعقوبە)و کوت و عیمارەش بەشێکن لە کوردستان و بەعەرەبکراون سەیری نەخشەی ژمارە (٤) بکە. لەزۆر سەرچاوەدا باشووری وڵات رووبەرەکەی بە ٨٦٠٠٠کم٢ دیاری کراوە، بەڵام بەڕای شارەزای تر زیاترەو بە ٨٧١١٧کم٢ دیاری کراوە کە رەنگە ئەمەیان تاڕاددەیەك دروستتر بێت. سنووری جوگرافی رۆژئاوای کوردستانیش کەوتۆتە سەر سنووری باشوور و باکووری کوردستان و شارە سەرەکییەکانی بریتین لە (حەسەکە، قامشلۆ، کۆبانێ، عفرین) سەیری نەخشەی ژمارە (٥) بکە. لەسەر هەموو لایەکمان پێویستە کە زۆر

٢٤٤- جريدة خەبات، العدد ١٠٩٢، الجمعة ٢٣/٨/٢٠٠٢.

٢٤٥- کۆمەڵێك مامۆستای زانکۆ، جیوگرافیای هەرێمی کوردستانی عێراق... ل١٩.

بـەوردی لەسـنووری جـوگرافی کوردسـتان بکۆڵینـەوەو راسـتییە مێـژوویی‌و جوگرافییـەکان بـۆ کەسـانی تـر بخەینـە روو، ئەمـەش دەبێتـە شـێوازێك بـۆ بەرەنگاربوونـەوەی بەعـەرەبکردنی کوردسـتان و سـڕینەوەی شـوێنەواری بەعـەرەبکردنی کوردسـتان، مـرۆڤ کـە سـنووری وڵاتـی خـۆی زانـی هـەموو کاتێـك دەتوانێت داوای خاکی زەوتکراوو داگیرکراوی بکاتەوە.

٢-**نووسینەوەی مێژووی کوردستان:** کورد زۆر بەکـەمی مێـژووی خـۆی نووسـیوەتەوە، زۆربەی مێژووی کورد بەشێوێنراوی لەلایەن داگیرکەرانی کوردستان نووسـراونەتەوە، لەبـەر ئـەوەی هێـز مێـژوو دەنووسـێتەوە چـۆنی بوێـت ئـاوای دەنووسێتەوەو چـۆنی بوێـت ئـاوای دەشـێوێنێت. مێـژووی کـورد کـە لەلایـەن نەتـەوەی سـەر دەسـتەوە نووسـرابێتەوە بەشـێواوی‌و دوور لەراسـتی نووسـراوەتەوە، شـۆڤێنیەتی عـەرەب مێژووی کورد و شارستانیەتی کورد بەمێژوو شارستانیەتی عەرەب دەزانێت، ئەوەتـە لەئەدەبیاتی حزبی بەعسی فاشیدا بـەم شێوەیە بـاس لـەکوردو مێژووەکـەی دەکرێـت (بەدرێـژایی چـەندین سـەدەیە کـورد و عـەرەب بەیەکـەوە وەکـو یـەك گـەل لەناویـەك مێـژوودا دەژیـن، هـیچ جیاوازییـەکیش لـەنێوان ئـەوان و عەرەبـدا نییـەو، لـەوڵاتانی عەرەبیـشدا وەکـو عـەرەبێك مامەڵـەیان لەگـەڵ دا دەکرێـت)[٢٤٦] ئـەوە بۆچـوونی شۆڤێنیەتی عەرەبە بەرامبـەر بـەکوردو مێژووەکـەی، کـە بۆچوونێکی فاشییانەو دوور لەڕاستییەو دەبێ بەنووسینەوەی مێژووی کـورد بـەر پەرچـی تـەواوی ئـەو بۆچـوونە نادروستانە بدرێتـەوە، بۆیـە دەبێـت بـەزووترین کـات کـار بکـەین بـۆ نووسـینەوەی مێژووی خۆمان بەدەستی خۆمان، ئەم ئەرکـەش بەپلـەی یەکـەم دەکەوێتـە سەرشـانی حکومەتی کوردستان و دەبێ بۆ ئەم مەبەستە مێژوونووسانی کوردستان رابسپێرێت‌و هاوکارییان بکات، بۆ ئەوەی مێژووی شێوێنراوی کورد سەر راست بکرێتەوە.

٣-**بەرپەچـدانەوەو بەرەنگاربوونـەوەی هـزری شـۆڤێنیەتی عـەرەبی:** وەك لەپێشووتردا روونمـانکردەوە، بەعـەرەبکردنی کوردسـتان لـەهزرێکی شـۆڤێنی عەرەبییـەوە سەرچاوەی گرتووە، بۆیە دەبێت ئێمـەش وەك کورد هەوڵبـدەین بەگژ ئەو بۆچـوونە شۆڤێنییە داگیرکارانەیەدا بچینەوە، کە هزرێکی بۆگەنـەو خزمـەت بەپەیوەنـدی نێوان کـورد و عـەرەب ناکـات و دەبێتـە هـۆی دروسـتکردنی دژایـەتی لـەنێوان هـەردوو نەتـەوەدا. ئـەم ئەرکـەش دەکەوێتـە سەرشـانی هـەموو لایـەکمان و بەتایبـەت چـینی رۆشـنبیران و بیرمەنـدان و، هـەروەها ئـەو عەرەبانـەی کـە بـاس لەپەیوەنـدی کـورد و

٢٤٦- منذر الموصلي، القضية الكردية في العراق. . . ص٣٧٤.

عـەرەب دەکـەن دەبـێ بەگـژ ئـەو بۆچـوونە فاشـییانەی دەسـەڵاتی عەرەبیـدا بـچنەوە. زۆرجار لێرەو لەوێ باس لەبرایەتی کورد و عەرەب دەکرێت، بەڵام ئەو باسە تەنها لای کوردەو کورد جەخت دەکاتەوە سەری و عـەرەبیش زۆر بەکـەمی بۆ ئـەم مەبەسـتە کـار دەکات (برایەتی کورد و عەرەب جاری نێویکی بێ نێوەرۆکـە، چونکە ئەو عارەبانـەی باوەڕیان بـەو برایەتییـە هەیـەو ئـارەزووی دەکـەن، هیچ دەسـەڵاتێکیان بەدەسـتەوە نییـە)[٢٤٧]. زۆرجـاریش داواکـردن و بـاس کردنـی برایـەتی نێـوان کـورد و عـەرەب لەلایـەن شـۆڤێنیەتی عەرەبـەوە هـەر بەمەبەسـتی زیـاتر بەعـەرەبکردنی کـورد بـووە، شۆڤێنیەکی عەرەب ئاوا باس لەبرایەتی کورد و عـەرەب دەکـات: (ئێمـە برایـانی کـورد بە بەشێك لەخۆمان دەزانین و، خۆشمـان بـە بەشێك لـەوان دەزانین)[٢٤٨]. جگـە لەمـە شۆڤێنیەتی عەرەبی هەوڵدەدات بزاڤی نیشتمانی کوردیش بکاتـە بەشێك لەمێـژووی عـەرەب و بـە بەشێك لەشۆڕشـی عـەرەبی دەزانێـت (بزاڤـی نیشتمانی کـورد بەشـێکی رەواو رەسـەنی شۆڕشـی عەرەبییـە)[٢٤٩]. ئـەوەش وەك بڕگـەیـەك لەئـەدەبیاتی حزبـی بەعسدا تۆمـار کـراوەو کـاری لەسـەر دەکرێـت. عـەرەب تائێـستاش وەك کێشەیەکی سیاسـی سـەیری پرسـی کـورد ناکـات و بەپرسـێکی لاوەکـی دەبینـێ. لـەبڕیارو راسپاردەکانی کـۆنگرەی حەوتـەمی هـەرێمی عێراقـی حزبـی بەعسدا هـاتووە (مافـە نەتەوەییـەکانی کورد لەبنەڕەتـدا مـافی دیمـوکراتین...)[٢٥٠]. ئەمـەش لەراسـتیدا وانییـەو پرسـی کـورد پرسـێکی سیاسـییەو بریتییـە لەپرسـی دابەشـکردن و داگیرکردنی خاکی کوردستان و چەو ساندنەوەی نەتەوەی کوردو، خـەباتی کوردیش بۆ وەدەستهێنانی سەربەخۆیی کوردستان و مافە نەتەوەییە سیاسییەکانە نەك شتی تر. بەم شێوەیە شۆڤێنیەتی عەرەبی لەرووی هزرییەوە کـار بۆ بەعـەرەبکردنی کـورد و کوردسـتان دەکـات و هەوڵـدەدات کـورد بکـات بـە بەشێك لەعـەرەب. بۆیـە دەبـێ کـورد بەهـەموو شێوەیەك بەرپەرچـی ئـەو بۆچـوونە بۆگەنـە عەرەبییانـە بداتـەوەو پرۆگرامـی تایبەتی خۆی بۆ ئەم مەبەستە هەبێت.

٤-**وشیار کردنەوەی جەماوەر:** تاوانی بەعەرەبکردنی کوردسـتان، تـاوانێکی گەورەیـەو دژ بەتـەواوی جـەماوەری کوردسـتان ئەنجامـدەدرێت، بۆیـە دەبـێ لـەم بارەیـەوە کـار

٢٤٧- جەمال نەبەز، کوردستان و شۆڕشەکەی... ل١٧٩.

٢٤٨- منذر الموصلي، القضية الكردية في العراق... ص١٣.

٢٤٩- منذر الموصلي، القضية الكردية في العراق... ص٣٧٣.

٢٥٠- هەمان سەرچاوە... ص٣٧٢.

بکریٚ‌و جەماوەر لەمەترسیەکانی بەعەرەبکردن ئاگادار بکریٚتەوەو، ئەم پرسە بۆ ناو جەماوەر شۆڕبکریٚتەوەو هانی جەماوەر بدریٚت لەدژی بەعەرەبکردنی کوردستان بوەستنەوە، بۆ ئەمەش پێویستە هۆیەکانی راگەیاندن رۆڵی خۆیان ببینن و بەردەوام پرۆگرامی تایبەت و راپۆرتی تایبەت پێشکەش بەجەماوەر بکەن، هەروەها گرتنی کۆڕو کۆبوونەوەی جەماوەری بۆ ئەم مەبەستە زۆر پێویستە، بەتایبەت بۆ ئاوارەو دەرکراوەکانی ناوچە بەعەرەبکراوەکانی کوردستان و بەردەوام دڵنیا بکریٚنەوە کە رۆژێك لەرۆژان دەگەڕێنەوە سەر زەوی‌و ماڵ و حاڵی خۆیان و ئەو عەرەبانەی کە هێنراونەتە سەر خاکی کوردستانیش دەبێ ئەوە باش بزانن کە هاتنەکەیان کاتییەو ئەو خاك و شوێنە هی ئەوان نییە، بڕوانە بەڵگەنامەی ژمارە (٧١، ٧٢)، عەرەبەکان ئەوەش باش دەزانن (ئەو عەشایرە عەرەبانەی کە دێنە سەر خاکی باشووری کوردستان، هەمیشە لەدڵەڕاوکێ دان و هەست بەئاسایش و ئاسوودەیی ناکەن و هەمیشە وەك داگیرکارو میوانی سەر خاکی کوردستان تەماشا دەکرێن، دەرکەوت کردەوە ناڕەواکانی رژێمی عێراق لەرابردوودا نەیانتوانیووە بوونی نەتەوەییمان بسڕنەوەو بێگومان لەئایندەشدا ئەم کارەی بۆ ناچێتە سەر)[٢٥١]. هەروەها دەبێت جەماوەر هانبدرێت کە خۆی ئامادە بکات بۆ رزگارکردنی ناوچە داگیرکراوەکان، ئەوەش مافێکی رەوای خۆیەتی‌و هەموو ئایین و یاسایەکیش ئەم رێگەیەی پێدەدات، خوای گەورە لەقورئانی پیرۆزدا دەفەرمووێت: ﴿**وَأَخْرِجُوهُمْ مِنْ حَيْثُ أَخْرَجُوكُمْ**﴾ (سورة البقرة/ ١٩١)و، هەروەها دەفەرمووێت: ﴿**فَمَنْ اعْتَدَى عَلَيْكُمْ فَاعْتَدُوا عَلَيْهِ بِمِثْلِ مَا اعْتَدَى عَلَيْكُمْ**﴾ (سورة البقرة/ ١٩٤) کەواتە بەپێی دەقی ئایەت بۆت هەیە ئەو خەڵکەی هاتۆتە سەر خاکی تۆ دەری بکەیت و ئەو کەسەی کە زوڵمی لێکردوویت تۆش بەهەمان شێوە لەگەڵیدا بجولێیتەوە. کورد بەدرێژایی مێژوو زوڵمی نەکردووە بەڵکو بەردەوام زوڵمی لێکراوەو لەبەرگریدا بووە، بۆیە هەر کاتێ مافی خۆی وەربگرێتەوە چاوی لەماڵی کەسی تر نییەو دەستدرێژی ناکاتە سەر کەس. کلتوری کورد، کلتوری بەرخودان و بەرگری‌و لێبوردەییە، کلتوری عەرەبیش کلتوری هێرش و تالآن و قڕکردنە، ئەو دوو کلتوورەش زۆر لەیەکتر جیان. جەماوەری کوردیش پەروەردەی کلتوری خۆیەتی‌و لەکەداری ناکات.

جەماوەر رۆڵێکی سەرەکی دەبینی بۆ بەرەنگاربوونەوەی بەعەرەبکردنی

٢٥١- شەهید سەربەست مەحموود، سەرخۆبوون تاکە چارەسەرە. . . ل٤٥.

کوردستان، ئەگەر بێت و ڕێکبخرێت و ئاراستە بکرێت. هەموومان باشمان لەبیرە کە جەماوەر چ ڕۆڵێکی لەڕاپەڕینی گەلی کوردستان لەبەهاری ١٩٩١دا بینی. لەهەمان کاتدا ئەوەشمان لەبیرە ئەو عەرەبانەی هێنرابوونە کەرکوك و مەخموور و شوێنەکانی تر چۆن قوچاندیان و کوردستانیان بەجێهێشت، ئەمەش دەیسەلمێنێت کە عەرەبی هێنراو داگیرکەرن و خاوەنی ئەو شوێنە نین کە لەسەری نیشتەجێکراون. چارەنووسیشیان لەگەڵ چارەنووسی ڕژێمەکەیاندایە.

٥ -**ڕەڤەندی کورد لەدەرەوەی وڵات:** ڕەڤەندی کورد لەدەرەوەی وڵاتدا، دەتوانن ڕۆڵێکی کاریگەرانە بگێڕن بۆ بەرەنگاربوونەوەی بەعەرەبکردنی کوردستان، ئەویش بەخۆپیشاندان و نارەزایی دەربڕین و مانگرتن لەبەردەم باڵوێزخانەکانی عێراق و سوریا لەدەرەوە بۆ ڕاکێشانی سەرنجی جەماوەری ئەو وڵاتانەی کە چالاکیەکەی تێدا ئەنجام دەدەن، هەروەها دەتوانن ناوە ناوە یاداشت و بیرخەرەوە بدەنە UN و کەناڵە بڕیار بەدەستەکانی جیهان و تاوانی بەعەرەبکردنی کوردستانیان بۆ ڕوون بکەنەوە، کە تاوانێکە دەچێتە خانەی تاوانەکانی جینۆساید. جگە لەمە دەتوانن بەردەوام وتارو باس بۆ ڕۆژنامەو گۆڤارەکان بەزمانی جیا جیا بنووسن بۆ ڕاکێشانی سۆزی جەماوەری ئەو وڵاتانەو خستنە ڕووی ئەو تاوانە بۆیان، بۆ ئەوەی ئەوانیش ئاگاداری ئێش و ئازاری کورد و ئەو تاوانانە بن کە دەرهەقی کورد دەکرێن، تازیاتر لەگەڵماندا هاو سۆز بن. گرتنی کۆڕو کۆبوونەوەو سمینار لەسەر بەعەرەبکردنی کوردستان هەم بۆ ڕەڤەندی کورد و هەم بۆ خەڵکانی بیانی کارێکی پێویستەو شێوازێکی گونجاویشە بۆ بەرەنگار بوونەوەی بەعەرەبکردنی کوردستان. ڕەڤەندی کورد لەدەرەوەی وڵات بۆ ئەم مەبەستە دەبێ وەکو کورد کار بکات نەك وەکو حزبییەك و، دەبێ جلی حزبایەتی لەبەر خۆی دابکەنێ و جلی کوردایەتی بپۆشێت. بەمەش لەکارەکەیدا زیاتر سەرکەوتوو دەبێت.

٦ -**پەیوەندی لەگەڵ ڕێکخراوە (NGO)کاندا:** پەیوەندی گرتن لەگەڵ ڕێکخراوە ناحکومییەکان (NGO) کارێکی پێویستەو دەبێ هەوڵبدەین پەیوەندی بەهەموو ئەو ڕێکخراوە ناحکومییانە بکەین کە دژی پاکتاوکردنی نەژادی لەسەرتاسەری جیهاندا کار دەکەن و لەکۆنفرانس و چالاکییەکانیاندا بەشدار بین، بۆ ئەوەی کۆمەڵگای نێودەوڵەتی لەو تاوانە گەورەیە (بەعەرەبکردنی کوردستان) ئاگادار بکەینەوە. تا ئەوانیش لای خۆیان پاڵەپەستۆ بخەنە سەر ڕژێمی عێراق بۆ دەستهەڵگرتن لەو تاوانەو قەرەبووکردنەوەی زیان لێکەوتووان.

٧ -**کۆکردنەوەی دیکۆمێنت:** کۆکردنەوەو پاراستنی ئەو دیکۆمێنت و تاپۆیانەی تایبەتن بە تۆمارکردنی زەوی و زاری کوردان بەناوی خۆیان، بۆ ئەوەی لە لەناوچوون بپارێزرێن و، وێنەشیان لێ فۆتۆکۆپی بکرێت و بدرێتە کەناڵە نێودەوڵەتییەکان و رێکخراوەکانی مافی مرۆڤ تا بۆ هەموو لایەك روونبێتەوە ئەو شوێنانە هی کوردن و دراونەتە عەرەب. هەروەها دەبێ کاربکرێت بۆ کۆکردنەوەی هەموو ئەو بەڵگەنامەو بریارانەی عێراق کە تایبەتن بە بەعەرەبکردنی کوردستان و هێنانی عەرەب بۆ سەر خاکی کوردستان و (استیطان) کردنیان و.. ئەو بەڵگەنامانەش بدرێنە رێکخراوەکانی مافی مرۆڤ و کەناڵە بریار بەدەستەکانی جیهان بۆ ئەوەی رژێمی عێراق زیاتر ریسوا بکرێت و بەتاوانبارو پێشێلکاری مافی مرۆڤ بناسرێت.

٨ -**نووسەران و رۆشنبیران:** دەبێ نووسەران و رۆشنبیران هانبدرێن بۆ ئەوەی تاوانی بەعەرەبکردنی کوردستان لەبەرهەمەکانیاندا رەنگبداتەوە، هەروەها نووسینی وتارو لێکۆڵینەوە لەسەر بەعەرەبکردنی کوردستان بۆ هۆیەکانی راگەیاندن و ریسواکردنی زیاتری ئەو سیاسەتەی رژێمی عێراق بۆ جەماوەر، ئەرکێکی ولاتپارێزانەی نووسەرو رۆشنبیرو هونەرمەندانە. دەبێ لەناوەندی زانکۆکانی کوردستانیشدا هانی لێکۆڵەرەوان بدرێت بۆ ئەوەی لەتاوانی بەعەرەبکردنی کوردستان بکۆڵنەوەو نامەی ماجستێرو دکتۆرا لەسەر ئەم تاوانە بنووسرێن. رۆشنبیران لەبەرەنگاربوونەوەی بەعەرەبکردنی کوردستان دەتوانن رۆڵێکی کاریگەر بگێرن و خودان رای تایبەت بەخۆیان بن بۆ بەرەنگاربوونەوەی بەعەرەبکردن و لەگەڵ کەناڵەکانی راگەیاندنیشدا هاوکاری یەکتر بکەن.

٩ -**ئۆپۆزسیۆنی عێراق و سوریا:** لەبەرامبەر بەعەرەبکردنی کوردستاندا تائێستا نە ئۆپۆزسیۆنی عێراق و نە ئۆپۆزسیۆنی سوریا هەڵوێستێکی فەرمییان نیشان نەداوەو بێدەنگن، بروانە بەڵگەنامەی ژمارە (٧٣)، دەبێ کار بکرێت بۆ ئەوەی ئۆپۆزسیۆنی ولاتانی داگیرکەر هەڵوێستی خۆیان لەم بارەیەوە رابگەیەنن ئایا دژی بەعەرەبکردنی کوردستانن یان نا؟ بۆ ئەوەی کورد ئەوانیش بناسێت و بزانێت هەڵوێستیان چییە. خۆ ئەگەر توانیمان وابکەین هەڵوێستێکی دژ بە دەسەلاتی داگیرکەرانیان لێ وەربگرین، ئەوا هۆکارێك دەبێت بۆ لەیەکتر نزیکبوونەوەی کوردو ئۆپۆزسیۆنی ئەو ولاتانەو، خاڵێك دەبێت بۆ خەباتی هاوبەش لەپێناو نەهێشتنی دەسەلاتە شۆڤێنییەکانی عەرەب.

١٠-كاراكردنی بڕیاری ٦٨٨: دوای ئەوەی ڕژێمی فاشی عێراق کەوتە سەرکوتکردنی ڕاپەڕینی گەلی کوردستان و گەلی عێراق و خەڵکێکی زۆری کوشت و ئاوارەو دەربەدەر کردو، گەلی کوردستان و گەلی عێراق کەوتنە بەر هەڕەشەی لەناوبردنی بەکۆمەڵ، ئەنجوومەنی ئاسایشی نێودەوڵەتی بۆ بەرگرتن لەو شاڵاوەو پاراستنی مافەکانی مرۆڤ ڕۆژی ١٩٩١/٤/٥ بڕیاری ژمارە ٦٨٨ی لەدژی عێراق دەرکرد. ئەو بڕیارە ڕێ بەعێراق نادات وەك جاران پێشێلی مافەکانی مرۆڤ بکات[٢٥٢]. هەر لەسەر بنچینەی ئەم بڕیارەش ئێستا پارێزگاری نێودەوڵەتی لەناوچە ئازاد کراوەکانی باشووری کوردستان دەکرێت. کورد دەبێت هەوڵبدات لیژنەیەکی تایبەت پێکبهێنێت بۆ کاراکردنی ئەو بڕیارەو پاڵەپەستۆ بخرێتە سەر ئەنجومەنی ئاسایشی نێودەوڵەتی بۆ فراوانکردنی هێڵی پاراستنی کوردستان، کە بەشێوەیەك بێت تەواوی ناوچە بەعەرەبکراوەکانی کوردستان بگرێتەوەو بخرێتە ژێر دەسەڵاتی کورد.

١١-دامەزراندنی کۆمسیۆنێك: بۆ بەرەنگاربوونەوەی بەعەرەبکردنی کوردستان، پێویستە کۆمسیۆنێك دابمەزرێت و ڕاستەوخۆ سەر بە حکومەتی کوردستان بێت و لەسەر ئاستی نێودەوڵەتی و لەسەر ئاستی وڵاتانی عەرەبی نوێنەرایەتی هەبێت و کار بۆ ڕیسواکردنی بەعەرەبکردنی کوردستان بکات.

١٢-هاوکاریکردنی لیژنەی باڵای بەرەنگاربوونەوەی بەعەرەبکردنی کوردستان: لیژنەی باڵای بەرەنگاربوونەوەی بەعەرەبکردنی کوردستان، لیژنەیەکی تایبەتمەندە بە بەرەنگاربوونەوەی بەعەرەبکردنی کوردستان لە ٢٠٠٢/١/١٣ لەشاری هەولێر لەلایەن کۆمەڵێ کەسایەتی ولاتپارێز دامەزراوەو، بەرنامەی تایبەتیشی بۆ بەگژداچوونەوەی بەعەرەبکردنی کوردستان دارشتووەو، بەردەوامە لەکارو چالاکیداو، دەتوانین بڵێین چالاکترین ئۆرگانە بۆ بەرەنگاربوونەوەی بەعەرەبکردنی کوردستان، بڕوانە بەڵگەنامەی ژمارە (٧١، ٧٢). لەسەر هەموو لایەك پێویستە هاوکاری ئەو لیژنەیە بکات و بەپیر بانگەوازەکانیەوە بچێت و لەچالاکییەکانیدا بەشدار بێت. شایانی باسە پێشووتریش لەساڵی ٢٠٠٠دا کۆمیتەی سەکردایەتی یەکێتی نەتەوەیی دیموکراتی کوردستان YNDK داوای دامەزراندنی مەڵبەندی ڕاگرتنی بەعەرەبکردنی کوردستانی کردووەو کاریشی بۆ کردووە. بڕوانە بەڵگەنامەی ژمارە (٧٦).

٢٥٢- د.حكمت حكيم، الدساتير العراقية المؤقتة وحقوق المواطن العراقي... ص٨.

۱۳-**گۆڕینی پرۆگرامی خوێندن:** پرۆگرامی خوێندنی قوتابخانەکانی کوردستان گوزارشت لەواقیعی مێژوویی و جوگرافی و کۆمەڵایەتی و نەتەوەیی و.. کوردستان ناکەن و بەخوێندەڤانان نامۆن. بۆیە پێویستە پرۆگرامەکانی خوێندن هەر لەقۆناغی سەرەتاییەوە تا زانکۆکان بگۆڕێن و پرۆگرامێکی هاوچەرخ دابنرێت کە گوزارشت لەواقیعی کوردستان بکات و ببێتە بنەمایەك بۆ پەروەردە کردنی نەوەی داهاتووی کوردستان، تاوانێکی گەورەیە منداڵی کورد لەکوردستانی ئازاددا لەکتێبەکانی خوێندنیدا لەجیاتی کەش و هەواو دەوروبەرێکی کوردی ببینێت هەمان پرۆگرامی قوتابخانەکانی وڵاتانی کەنداوی عەرەبی بخوێنێت و لەوێنەکانی نێو کتێبەکانیشدا لەجیاتی جل و بەرگی رەسەنی کوردی (دشداشەو جەفیەو عەگال)ی عەرەبی ببینێت!! لەجیاتی مێژوو و جوگرافیای کوردستان مێژوو و جوگرافیای عەرەب بخوێنێت!

١٤-**دامەزراندنی سەنتەرێکی ئەکادیمی:** بۆ لێکۆڵینەوە لەسیاسەتی بەعەرەبکردنی کوردستان دامەزراندنی سەنتەرێکی ئەکادیمی زۆر پێویستەو کاتی خۆی شەهیدی سەرکردە شەهید سەربەست مەحموود پێشنیاری دامەزراندنی ئەو سەنتەرەی کردو بەنووسینیش بڵاوی کردەوە (پەرلەمان و حکومەتی کوردستان بەشێکی زۆری باشووری کوردستان بەڕێوە دەبات، پێویستە هەوڵی ئەوە بدات، کە مەڵبەندێکی زانستی و فکری و ئەکادیمیانەی بەرفراوان دابمەزرێنێت بۆ دیراسەکردنی پرۆسەی تەعریب و چۆنیەتی نەخشەدانان و بەرگرتن بەم دیاردە ناشارستانیەو هەوڵدان بۆ سڕینەوەی ئەو ئاسەوارە خراپانەی کە "تەعریب" لەسەر شعوری کورد دروستی کردووە)[٢٥٣].

پێشووتریش کۆمیتەی سەرکردایەتی یەکێتی نەتەوەیی دیموکراتی کوردستان YNDK داوای دامەزراندنی سەنتەرێکی لەو جۆرەی کردووە[٢٥٤]. دامەزراندنی ئەو سەنتەرەش یەکێکە لەشێوازەکانی بەرەنگاربوونەوەی بەعەرەبکردنی کوردستان.

١٥-**بەرەنگاربوونەوەی بەعەرەبکردن لەناو خۆی کوردستان:** لەدوای راپەڕینی بەهاری ١٩٩١ی گەلی کوردستاندا هەندێ رەوتی سیاسی لەکوردستاندا دروستبوونەو، کار دەکەن بۆ بڵاوکردنەوەی رۆشنبیرییەکی عەرەبی و گۆڕینی ناوی کوردی بەناوی عەرەبی و جۆرەها کاری تر، دەبێ سنوورێك بۆ ئەو رەوتە دابنرێت، لەبەر ئەوەی رەوتێکە لەدژی ئاسایشی نەتەوەیی کوردستان کار دەکات و کارەکانیشی دەچنە

٢٥٣- شەهید سەربەست مەحموود، سەرخۆبوون تاکە چارەسەر.. ل٤٩.

٢٥٤- رۆژنامەی میدیا، ژمارە ٦١ رۆژی ١٥/٢/٢٠٠٠.

خانەی بەعەرەبکردنی کوردستان.

١٦-**هەڵوەشاندنەوەی ئەو یاسایانەی پەیوەستن بە بەعەرەبکردن:** کۆمەڵێ یاساو بڕیاری عێراقی و سوری هەن کە ڕێگە خۆشکەرن بۆ بەعەرەبکردنی کوردستان، دەبێ یاسا ناسانی کورد کار بۆ لابردن و لەکارخستنی ئەو یاسایانە بکەن و، هەوڵی ئەوەش بدەن گۆڕانکاری لەتەواوی یاساو بڕیارانە بکەن کە کوردستان دەکەنە بەشێك لەولاتانی داگیرکەر، بۆ نموونە بەناو (یاسای ئۆتۆنۆمی ناوچەی کوردستانی عێراق) باشووری کوردستانی بە بەشێك لەخاکی عێراق و گەلی کوردستانیشی بە بەشێك لەگەلی عێراق داناوە. وەك لەبڕگەی (د)ی ماددەی یەکەمی یاساکەدا هاتووە: (ناوچەکە بەشێکی جیانەکراوەی خاکی عێراقەو گەلەکەشی بەشێکی جیانەکراوەی گەلی عێراقە)[255]، کە لەراستیدا نەکوردستان بەشێکی خاکی عێراقەو نەگەلی کوردستانیش بەشێکی گەلی عێراقە.

١٧-**بەکارهێنانی هێز:** دوای ئەوەی ئەو ڕێگەو شێوازانەی کە لەپێشەوەدا، باسمان کردن کاری خۆیان نەکرد، دەبێ پەنا ببردرێتە بەر بەکارهێنانی هێز بۆ رزگارکردن و وەرگرتنەوەی خاکی داگیرکراوی کوردستان و دەرکردنی ئەو عەرەبانەی هێنراون و هاتوونەتە سەر خاکی کوردستان و داگیریان کردووە. ئەوەش مافێکی رەوای کوردەو لەلایەن خوای گەورەشەوە ڕێی پێدراوە وەك لەخاڵی چوارەمی ئەو فەسڵەی ئەو کتێبەدا باسکراوە. بۆ ئەم مەبەستەش دەبێ جەماوەر خۆی ئامادەو چەکدار بکات و بڕیاری شۆڕشگێڕانەی خۆی بدات.

ئەو خاڵانەی خستمانە روو هەندێ شێواز بوون بۆ بەرەنگاربوونەوەی تاوان و پیلانی بەعەرەبکردنی کوردستان و هیڤیدارین لەلایەن لایەنی پەیوەندداروە کاری لەسەر بکرێت.

لەکۆتاییدا دەمەوێت ئەوە بڵێم: کە چارەسەر کردنی سیاسیانەی کێشەی کورد لەرۆژهەلاتی ناوەڕاستدا، هۆکارێکی سەرەکییە بۆ نەهێشتنی هەموو ئەو تاوان و پیلانانەی لەدژی کورددا ئەنجامدەدرێن. چارەسەری سیاسیانەی کێشەی کوردیش تەنهاو تەنها بەرزگارکردنی خاکی کوردستان و پێکهێنانی کیانی سیاسی کورد دەبێت. ئەو کاتە کورد ئاسوودەو ئازاد دەبێت کە ببێتە خودان دەوڵەتی نەتەوەیی خۆیی و بەسەربەخۆیی و ئازادی بژیت.

٢٥٥- سعد البزاز، الاكراد في المسألة العراقية... ص١٥٣.

ئەنجام

ئەنجام

لەکۆتایی لێکۆڵینەوەکەدا؛ دەتوانین ئەنجامەکان لەم چەند خاڵەدا چڕ بکەینەوە:

١-ئامانجی رژێمی عێراق و سوریا لە بەعەرەبکردنی کوردستان سڕینەوەو نەهێشتنی نەتەوەی کوردە بەخاك و خەڵکەوە.

٢-پێش فتوحاتی ئیسلامی عەرەب بەهیچ شێوەیەك لەناوچەکەدا بوونی نەبووەو، لەگەڵ هاتنی ئیسلام بۆ ناوچەکە وردە وردە عەرەب هاتوونەتە کوردستان.

٣-بەعەرەبکردن مەترسییەکی گەورەی بۆ سەر تایبەتمەندییە نەتەوەییەکانی کورد (خاك، زمان، مێژوو، داب و نەریت، هەستی هاوبەش) هەیە.

٤-رژێمی عێراق و رژێمی سوریا سوودیان لەشێوازی یەکتر بۆ بەعەرەبکردنی کوردستان وەرگرتووە.

٥-لەگەڵ لکاندنی باشووری کوردستان بەعێراقی عەرەبی و رۆژئاوای کوردستان بەسوریای عەرەبیەوە، بەعەرەبکردنی کوردستان شێوازێکی سیاسی وەرگرتووە.

٦-رژێمە یەك لەدوای یەکەکانی عێراق و سوریا هەر یەکەو بەپێی سەردەم و دەسەڵاتی خۆی درێژەیان بە بەعەرەبکردنی کوردستان داوە تا بەمرۆ دەگات.

٧-نەوت و كشوكاڵ دوو هۆكاری سەرەكی بوون بۆ بەعەرەبكردنی كوردستان.

٨-راگواستنی گوندە سنوورییەكان بەمەبەستی لێكدابڕینی كوردی پارچە داگیركراوەكانی كوردستان و نەهێشتنی دوورابیە مێژوویی و جوگرافی و كۆمەلاٌیەتییەكانی كورد بووە، لەهەریەك لەپارچەكاندا.

٩-بەعەرەبكردنی كوردستان لەهزرێكی شۆڤێنی عەرەبییەوە سەرچاوەی گرتووە.

١٠-بەعەرەبكردنی كوردستان تاوانێكەو، دەچێتە خانەی جینۆسایدەوە.

١١-بەعەرەبكردنی كوردستان هەڕەشەیەكی گەورەیە لەسەر ئێستاو ئایندەی ئاسایشی نەتەوەیی كوردستان.

١٢-بەعەرەبكردنی كوردستان كاریگەری هەبووە لەسەر كزبوونی هەستی نەتەوەیی كورد.

١٣-بەعەرەبكردنی كوردستان كاریگەرییەكی زۆر نێگەتیفانە دەكاتە سەر پەیوەندی كوردی- عەرەبی.

١٤-بەرەنگاربوونەوەی بەعەرەبكردنی كوردستان ئەركی ولاٌتپارێزانەی هەر هەموو لایەكمانە.

پاشکۆکان

١ - پاشکۆی بەڵگەنامەکان

٢ - پاشکۆی نەخشەکان

٣ - پاشکۆی وێنەکان

١- پاشكۆی بەڵگەنامەكان

بسم الله الرحمن الرحيم

من / قيـــادة فـــل ١

الى / قيـــادة فق ٢ / قوات خالد بن الولـــيد

رقم المنشـــــى‌ء: ١٢٧ م

تاريخ الانشـــاء: ١٢ / ٤ / ١٩٨٨

(٠) رسالتكم السرية والفورية ١٦٥ في ١٢ / ٤ / ١٩٨٨ الخاصة بتمشيط منطقة قرداغ (٠) نطلب تزويدنا باحتياجاتكم لغـــرض السيطرة الكاملة على المنطقة حسب طلب القيادة العامة للقوات المســـلحة (٠) انبؤنا فورا"

ودمتـــم للنضـــال

اللواء الركن

ســـلطان هاشـــم

قائـــد الفيلـــق الاول

١٢ / ٤ / ١٩٨٨

بەڵگەنامەی ژمارە (١)

بسم الله الرحمن الرحيم

وزارة الدفاع
[illegible] اركان الجيش
[illegible] الفيلق الاول

أمة عربية واحدة
ذات رسالة خالدة

من / قيادة فق ٢ ـ قوات خالد بن الوليد
الى / قيادة فل ١

رقم المنشيء: ١٦٦

تاريخ الانشاء: ١٩٨٨/٤/١٥

(٠) يرجى تأمين (٨) ثمانية طائرات هيليكوبتر مع ٢٠ عشرون سيارة حمل لنقل اللواء ٢٩ من منطقة بيره مكرون الى منطقة قرداغ مع طلب تأمين حماية جوية للعملية التى تم تحديدها يوم ٢٠/٤/١٩٨٨ لتنفيذها (٠) انتهت

العميد الركن
عدنان ناجي
قائد قوات خالد بن الوليد
١٩٨٨/٤/١٥

بەڵگەنامەی ژمارە (٢)

بسم الله الرحمن الرحيم

وزارة الدفاع
رئاسة اركان الجيش
قيادة الفيلق الاول

امة عربية واحدة
ذات رسالة خالدة

من / ف ١

الى / القيادة العامة للقوات المسلحة

رقم المنشىء
١٤٢

تاريخ الانشاء
٢٠ / ٤ / ١٩٨٨

(٠) أثناء تمشيط منطقة قرداغ تم القاء القبض على عدد ٢٥٠٠ الفان وخمسمائة مخرب وعميل من الرجال والنساء مع الاستلاء على قطع الاسلحة والاعتدة المدرجة ادناه في منطقة قوبي قرداغ

١ ــ ١٠ عشرة اربي جي ٧
٢ ــ ٢٠٠ مائتان كلا شنكوف
٣ ــ ١٠٠٠ الف رمانة ومفرقعات

(٥) تم الاحتفاظ بالاشخاص والاسلحة في مقر الفيلق ننتظر توجيهاتكم بصدد ذلك (٠) انبونا

اللواء الركن
سلط[illegible]
قائد الفيلق الاول
٢٠ / ٤ / ١٩٨٨

بەڵگەنامەی ژمارە (٣)

بسم الله الرحمن الرحيم

امة عربية واحدة
ذات رسالة خالدة

وزارة الدفاع
رئاسة اركان الجيش

من / وزارة الدفاع / شعبة الامن

الى / دائرة الامن العسكرى

للمعلومات /قيادة فل/١

تاريخ الانشاء ٢١ / ٤ / ١٩٨٨

رقم المنشىء ٤٨

(٠) نطلب ارسال لجنة امنية من دائرتكم الى قيادة فل/١ للقيام بواجبات خاصة تنجز المهمة خلال ٢٠ ساعة (٠) انبؤنا

ودمتم في خدمة الحزب والثورة

العميد
عبد القادر الدوري
مدير شعبة الامن العسكري
٢١ / ٤ / ١٩٨٨

بەڵگەنامەی ژمارە (٤)

بسم الله الرحمن الرحيم

من / قيادة فق ٢ / قوات خالد بن الوليد

الى / قيادة فل ١

تاريخ الانشاء

١٩٨٨/٤/٢١

[illegible]

١٦٥ ق

(٠) رسالتكم السرية و الفورية ١٢٥ في ٢١/٤/١٩٨٨ (٠)

تم تنفيذ مضمونها من قبل اللواء ٣٩ وتم تمشيط منطقة قرداغ

من قبل اللواء نفسها بتاريخ ٢٠/٤/١٩٨٨ (٠) انتهت

العميد الركن

عدنان ناجي

قائد قوات خالد بن الوليد

١٩٨٨/٤/٢١

بەڵگەنامەی ژمارە (٥)

من / قيادة فــــق ٢

الى / قيادة فـــل ١

رقم المنشور	تأريخ الانشـــــاء
١٥٢	١٩٨٨/٤/٢٣

(٠) بعد انتهاء عمليات منطقة قرداغ وتدمير كافة القرى الموجودة في المنطقة تم الاستيلاء على ٢٥٠٠ الفان وخمسمائة نوع من الماشية يحتفظ بها حاليا" في مقر اللواء / ٣٩ في بيره مكرون (٠) اعلامنا توجيهاتكم بصددها (٠) انهوا نا

ودمتم لخدمة الحزب والثورة

العميد الركن

عدنان نــــاجي

قائــد الفيلق الاول

١٩٨٨/٤/٢٣

بەڵگەنامەی ژمارە (٦)

بسم الله الرحمن الرحيم

من / القيادة العامة للقوات المسلحة
الى / قيادة الفيلق الاول

امة عربية واحدة
ذات رسالة خالدة

رقم المنشىء
٢/م خ

تاريخ الانشاء
٢٣ / ٤ / ١٩٨٨

(٠) رسالتكم السرية والفورية ١٤٢ في ٢٠/٤/١٩٨٨
يوزع المخربون والعملاء البالغة عددهم / ٢٥٠٠ الفان
وخمسمائة على النحو التالي (٠) الرجال يرسلون الى
قيادة فل ٤ (٠) النساء يرسلن الى قيادة فل ٣
(٠) الاطفال يرسلن الى معسكر ربيب الدروع في
تكريت (٠) يرسلون بصحبة باء بزين من قبلنا و
بسيارات خاصة (٠) انتهت

م / خ
القيادة العامة للقوات المسلحة
٢٣ / ٤ / ١٩٨٨

بەڵگەنامەی ژمارە (٧)

حزب البعث العربي الاشتراكي

« المكتب العسكري »

قيادة فرع عمورية العسكري

امة عربية واحدة ذات رسالة خالدة

سري للغاية

العدد: ٢٢ / ٤٠٨٧٠

التاريخ: ٢٢/ ١٢/ ١٩٨٨

الى / قيادة شعبة اربيل العسكرية

م / السكن في محافظة التاميم

٢٧/ ١٠٧٥٠
١٩٨٨/١٢/٢٤

تحيه رفاقيه :

كتاب المكتب العسكري ٣١٩٤٩ في ١٩٨٨/١٢/١٧

طيا استمارة الانتقال الى محافظة التاميم الخاصه بـ ن ض حسين فارس هذال المنسوب الى فوج الحمايه والحراسه /٢٥

نرجو الاطلاع وتثبيت المعلومات عليها واعادتها الينا .... مع التقدير

ودمتم للنضال

المرفقات

١- استمارة
٢- كتاب نقل

الرفيق
عبد سلمان حمدي
امين سر قيادة فرع عموريه العسكري

نسخه الى /

المتابعه / مع الاوليات

سري للغايه

بەڵگەنامەی ژمارە (٨)

حزب البعث العربي الاشتراكي

« المكتب العسكري »

قيادة فرع عمورية العسكري

قيادة شعبة اربيل العسكريه

امة عربية واحدة ذات رسالة خالدة

سري للغاية

العدد: ٢٣/ ٩٠٢٥

التاريخ: ٢٥/ ١٢/ ١٩٨٨

الى / قيادة فرقة الاطراف العسكريه

م / السكن في محافظة التاميم

تحية رفاقيه :

كتاب قيادة فرع عموريه العسكرى ٤٠٨٧٠ في ٢٢/ ١٢/ ١٩٨٨ طيا " استمارة الانتقال الى محافظة التاميم الخاصه ب ن ض حسين فارس هذال المنسوب الى ف ح ح / ٢٥ ٠

نرجو الاطلاع وتثبيت المعلومات عليها واعادتها الينا ٠

ودمتم للنضال ٠

المرفقات

١٠ استماره

٢٠ كتاب نقل

الرفيق

عبدالستار عطا الجبوري

امين سر قيادة شعبة اربيل العسكريه

نسخة الى

قسم المتابعه

بەڵگەنامەی ژمارە (٩)

حزب البعث العربي الاشتراكي

« المكتب العسكري »

قيادة فرع عمورية العسكري

قيادة شعبة اربيل العسكرية

امة عربية واحدة   ذات رسالة خالدة

سري للغاية

العدد: ٢٣/

التاريخ: ٢/١/١٩٨٩

الى قيادة فرع عمورية العسكري

م / السكن في محافظة التأميم

تحية رفاقية

كتابكم ٢٣/٤٠٨٧٠م في ٢٢/١٢/١٩٨٨

نعيد طيا استمارة الانتقال الى محافظة التأميم الخاصة ب ن ض حسين فارس هذال المنسوب الى ف ح /٢٥ بعد اكمال ما مطلوب .

يرجى التفضل بالاطلاع .. مع التقدير

ودمتم للنضال

المرفقات

١) استمارة

الرفيق

عبد الستار عطا الكبيسي

امين سر قيادة شعبة اربيل العسكرية

بەڵگەنامەی ژمارە (١٠)

حزب البعث العربي الاشتراكي
« المكتب العسكري »
قيادة فرع عموريّة العسكري
قيادة شعبة اربيل العسكريه

امة عربية واحدة ذات رسالة خالدة

سري للغاية

٢٧٥
العدد: ٢٣/
التاريخ: ١٦/ ١/ ١٩٨٩

الى / قيادة فرقة اربيل العسكريه
قيادة فرقة لمع١ فل٥ العسكريه
م / السكن في محافظة التاميم

تحية رفاقيه :

كتاب قيادة فرع عموريه العسكرى ١٢١٠ في ١٩٨٩/١/١٠
طيا الاستمارات الخاصه بالعسكريين المدرجة اسمائهم ادناه .
نرجو الاطلاع وبيان الرأي على اصل الاستماره واعادتها الينا .
ودمتم للنضال .

١. ن ض سليم روضان علي ف٣ لمع١ فل٥
٢. رع فلاح عبدالقادر جمعه مدرسة قتال فق٢٣

المرفقات
٢ استماره

نسخة الى
قسم المتابعه

الرفيق
عبدالستار عطا الكبيسي
امين سر قيادة شعبة اربيل العسكريه

به لگه نامه ی ژماره (١١)

حزب البعث العربي الاشتراكي
« المكتب العسكري »
قيادة فرع عمورية العسكري

امة عربية واحدة ذات رسالة خالدة

سري للغاية

العدد: ٢٢ / ١٠٩٠

التاريخ: ١٠ / ١ / ١٩٨١

الى / كافة قيادات الشعب العسكريه / رسل

الموضوع / السكن في محافظة التأميم

٢٢ / ٤٢٦
١٦ / ١ / ١٩٨٩
تحيه رفاقيه،

كتاب المكتب العسكري / م ٠ ع / ٢٣٢٠٥/٣٠ في ١٩٨٠/١٠/٣١

طيا الاستمارات الخاصه بالعسكريين المدرجه اسمائهم في القائمة المرفقه طيا .

نرجو الاطلاع وبيان الرأي على اصل الاستمارة واعادتها الينا ... مع التقدير

ودمتم للنضال

المرفقات
(٣) استماره
(١) قائمه

الرفيق
محمد سلمان حمد
امين سر قيادة فرع عموريه العسكري

نسخه الى /
قسم المتابعه / مع الاوليات

به‌ڵگه‌نامه‌ی ژماره (١٢)

قيادة فرع عموريه العسكري

ت	الرتبه	الاسم الكامل	الوحده
٠١	ن ض	سليم عبد الامير ابراهيم	بط٥ ك م ط ج /٤٨ بط٥ك ٩٢ ضيف حاليا
٢	=	كريم قاسم حيساوي	ف ١ ل ٥٠٦
٠٣	=	سليم روضان علي	ف ٣ لمخ ١ فل ٥
٠٤	=	عبدالله عطيه مخرم	قاعدة صدام الجويه
٠٥	ر ع	عادل عبدالله عيدان	ف ١ ل ٨٥
٠٦	=	عبد الحسن كسار موشده	س مقر ومخ ل٩٧
٠٧	=	فلاح عبد القادر جمعه	مدرسة قتال فق٢٣
٠٨	ن ع	محسن جاسم حمادي	مل م / ٦٦
٠٩	=	محمود محمد احمد	ك الانذار والسيطره /٣٣

بەڵگەنامەی ژمارە (١٢)

حزب البعث العربي الاشتراكي
« المكتب العسكري »
قيادة فرع عمورية العسكري
قيادة شعبة اربيل العسكريه
قيادة فرقة لمغ١ مل/٥ العسكريه

امة عربية واحدة ذات رسالة خالدة

سري للغاية

العدد: ٢٣ / / ٨٨
التاريخ: ١٩٨٩/٣/٧

الى / قيادة شعبة اربيل العسكريه

الموضوع / السكن في محافظة التاميم

٢٢ / ١٢٥٤
١٩٨٩/٢/١٤

تحيه رفاقيـــــه

كتابكم ٢٣ مــــــــــــــي ١٩٨٩/١/١٦
لا مانع لدينا من نقل نفوس ن.ض مطوع سليم روضا ن علي المنسوب الى ب٢ لمغ١ مل/٥ الى محافظــة التاميم ،
يرجى التفضل بالاطلاع مع التقدير ..

ودمتم للنضال

المرفقات

١٠١ استمارة نقل نفوس

الرفيـــــق
محمود ندا سعد حمدان المعاضيدي
امين سر قيادة فرقة لمغ١ مل/٥ العسكريه

به‌ڵگه‌نامه‌ی ژماره (١٣)

حزب البعث العربي الاشتراكي
« المكتب العسكري »
قيادة فرع عمورية العسكري
قيادة شعبة اربيل العسكرية

امة عربية واحدة ذات رسالة خالدة

سري للغاية

العدد: ٢٣/ ١٠٦٥
التاريخ: ١٩٨٩/٢/١٥

الى / قيادة فرع عموريه العسكري
م / السكن في محافظة التأميم

تحية رفاقية

كتابكم ١٢١٠/٣٢ في ١٩٨٩/١/١٠
نعيد طيا مرفقات كتابكم اعلاه بعد اكمال ما مطلوب
يرجى التفضل بالاطلاع مع التقدير

ودمتم للنضال

المرفقات
١٠٢ استمارة

الرفيق
عبد الستار عطا الكبيسي
امين سر قيادة شعبة اربيل العسكرية
١٥/ شباط/ ١٩٨٩

بەڵگەنامەی ژمارە (١٤)

حزب البعث العربي الاشتراكي
« المكتب العسكري »
قيادة فرع عمورية العسكري

امة عربية واحدة ذات رسالة خالدة

سري للغاية

العدد: ٢٢ / ٤٨٦٤٤
التاريخ: ١٤ / ٢ / ١٩٨١

الى / المكتب العسكري
الموضوع / السكن في محافظة التأميم

٢/٠٢ ١٢٩٩
١٩٨١/٢/١٦

تحية رفاقية :

كتابكم ٢٤٧٦ في ١٩٨١/٢/٥

نعيد استمارة السكن الخاصة بالعسكري علي حسين رسول المنسوب الى بطـ٢ ل م ق ١١٨ وذلك لعدم تواجد وحدته ضمن قاطعنا التنظيمي

يرجى التفضل بالاطلاع ... مع التقدير

ودمتم للنضال

المرفقات :

١٠ استمارة

الرفيق
محمد سلمان حمدي
امين سر قيادة فرع عموريه العسكري
١٩٨١ / ٢ / ١٧

نسخة الى

قيادة فرع الرشيد العسكري / طيا " استمارتي السكن الخاصة بالعسكريين المدرج اسميهما ادناه وذلك لتواجد وحدتيهما ضمن قاطعكم التنظيمي ... مع التقدير ... ودمتم للنضال

١٠ ن ض رعد حسن عباس علي / ف٣ ل ٦٠٣

٢٠ ن ض عبد الخالق محمد بداي / ل ١٨ ق ي / ٣٨

قيادة شعبة (أربيل) العسكريه / طيا " استمارات السكن الخاصة بالعسكريين المدرجة اسمائهم بالقائمة المرفقة طيا

نرجو تثبيت المعلومات عليها وبيان رأيكم بصدد انتقالهم الى المحافظة اعلاه واعادتها الينا واعلامنا ... مع التقدير ... ودمتم للنضال

المرفقات

١٠ قائمة
(٧) استمارة

المتابعة / للتعقيب

بەڵگەنامەی ژمارە (١٥)

قيادة فرع عمورية العسكري

ت	الرتبه	الاسم الكامل	الوحده
١	ن ض	رعد حسن عباس علي	ف ٣ ل ٦٠٣
٢	=	عبد الامير محسن لفته	س هقر ومخ لمغ ١ فل ٥
٣	=	عبد الخالق محمد بداى	ل ١٨ ق ق / ٣٨
٤	ن ع	سعد كريم احمد	فوج الحمايه والحراسه ٢٩
٥	=	نعيم عباس خميس	ك انذار وسيطره / ٣١
٦	=	حمد وحيد محجوب	قاعدة صدام الجويه
٧	ع	عصام يونس ابراهيم	قاعدة صدام الجويه
٨	=	عماد عامر محسن	س هقر ومخ ل ٥٠٩
٩	=	علي حسين رسول	بط ٢ ك م فق / ١١٨
١٠	ج ط	ثامر عبد الامير	مستشفى اربيل العسكري
١١	مطوع	عبد الحمزه حميد كليكل	ل ٩٨

بەڵگەنامەی ژمارە (١٥)

حزب البعث العربي الاشتراكي
« المكتب العسكري »
قيادة فرع عموية العسكري
قيادة شعبة اربيل العسكريه

امة عربية واحدة ذات رسالة خالدة

سري للغاية

العدد: ٢٣/ ٩٠٨
التاريخ: ٨/ ١٩٨٩/٢

الى / قيادة فرع عموريه العسكري

الموضوع / نقــــــــل

تحيه رفاقيــــه

كتابكم ٣٩/٣٩/ ٣٠٢٧ فـــــــــي ١٩٨٩/١/٢٨

نود اعلامكم بانه تم الحاق موضوعي بحث كتابكم اعلاه الى وحداتهم الجديده وطيا " نسخة من كتاب نقلهما .

يرجى التفضل بالاطلاع مع التقدير ...

ودمتم للنضال

المرفقات

٠٢ كتاب نقــــل

الرفيــــق
عبدالستار عطا الكبيســـي
امين سر قيادة شعبة اربيل العسكريــــه
٨ /شباط /٩٨٩

به‌ڵگه‌نامه‌ی ژماره (١٦)

حزب البعث العربي الاشتراكي

« المكتب العسكري »

قيادة فرع عمورية العسكري

قيادة شعبة اربيل العسكرية

امة عربية واحدة ذات رسالة خالدة

سري للغاية

العدد: ٢/ ١٠٨٢

التاريخ: ١٦/٢/١٩٨٩

الى/ قيادة فرقة اربيل العسكرية

قيادة فرقة لواء ... العسكرية

تحية رفاقية

م/ السكن في محافظة التأميم

كتاب قيادة فرع عمورية العسكري ٤٨٦٤ في ١٤/٢/١٩٨٩

طيه الاستمارات الخاصة بالعسكريين المدرجة اسمائهم ادناه

والمنسوبين لقواطعكم التنظيمية

نرجو التفضل بالاطلاع وبيان رأيكم على اصل الاستمارة واعادتها الينا

ونشكر للتفضل.

١- ن ض عبد الامير محسن لفته سرية مغاوير ل ٤٥٥

٢- ع ط ثامر عبد الامير م أ ٤٢

حزب البعث العربي الاشتراكي
وحدة حزبية اشتراكية
قيادة شعبة اربيل العسكرية

الرفيق

عبد الستار عطا الكبيسي

امين سر قيادة شعبة اربيل العسكرية

المرفقات

٢ استمارة

بەڵگەنامەی ژمارە (١٧)

حزب البعث العربي الاشتراكي
« المكتب العسكري »
قيادة فرع عمورية العسكري
قيادة شعبة اربيل العسكرية
قيادة فرقة لمع ١ فل ٥ العسكرية

امة عربية واحدة ذات رسالة خالدة

سري للغاية

الرقم : ٢٢ / ١٨٨
التاريخ : ٢٠ / ٢ / ١٩٨٩

٢٠ / ١٤٢٨
٢٠ / ٢ / ١٩٦٩

الى / قيادة شعبة اربيل العسكرية
الموضوع / السكن في محافظة اربيل
================

تحية رفاقية

كتابكم / ٣٢ / ١٠٨٣ في ١٦ / ٢ / ١٩٨٩

نعيد طيا الاستمارة الخاصة للمدعو رض عبد الامير محسن لفته ، حيث لا نوافق على سكن المومأ اليه في محافظة التاميم للاسباب التاليه .

١ – موضوع تحت المراقبه .

٢ – اعدام ابن عمته لانتمائه الى عصابة حزب الدعوه العميل .

٣ – اعتقل شقيقه المجرم جليل محسن لفتة لانتمائه الى عصابة حزب الدعوه العميل .

٤ – نصير مطوى قيده لهروبه من الجيش .

يرجى التفضل بالاطلاع ... مع التقدير .

ودمتم للنضال .

المرفقات
================
استمارة

الرفيق
محمود ندا سعد حمدان المعاضيدي
امين سر قيادة فرقة لمع ١ فل ٥ العسكرية
/ شباط / ١٩٨٩

بەڵگەنامەی ژمارە (١٨)

حزب البعث العربي الاشتراكي
« المكتب العسكري »
قيادة فرع عمورية العسكري

امة عربية واحدة ذات رسالة خالدة

سري للغاية

العدد: ٢٢ | ٨ | ٦٠٣
التاريخ: ٢٢ / ٢ / ١٩٨٩
١٦ / رجب / ١٤٠٩ هـ

الى / قيادة شعبة اربيل العسكريه
م / السكن في محافظة التاميم

٢٢ / ١٥٢٢
٢٢-٢-٨٩

تحيه رفاقيه:

كتاب المكتب العسكرى السرى للغايه ٢١١٩ في ٢٢/ك٢/١٩٨٩
طيا استمارة الانتقال الى المحافظه اعلاه الخاصه ب ن·ض محمد مرعي حسن
المنسوب الى ف م د ٩/
نرجو تثبيت المعلومات وختمها واعادتها الينا ٠٠٠٠ مع التقدير
ودمتم للنضال

المرفقات
١ · استمارة

الرفيق
عبد سلمان حمدي
امين سر قيادة فرع عموريه العسكرى
٢٢ / ٢ / ١٩٨٩

نسخه الى /
المتابعه / مع الاوليات

سرى للغايه

بەڵگەنامەی ژمارە (١٩)

حزب البعث العربي الاشتراكي
المكتب العسكري
مكتب العسكري
قيادة شعبة اربيل العسكرية
قيادة فرقة الاطراف العسكرية

قاطع ...
العدد / ٢٢/ ٥٥٩
التاريخ / ٢٥/ ٢ / ١٩٨٩
٢٠ رجب / ١٤٠٩

الى / قيادة شعبة اربيل العسكريه
الموضوع / السكن في محافظه التاميم

١٧٤٦
٢٢
٢٨-٢-٨٩

كتابكم ٢٢/ ١١٩٣ فــــب ٢٢/ ٢/ ١٩٨٩ ٠

طيــا الاستماره الخاصه ب ن٠ض جلجل بدای ارهيف المنسوب الى م٠اس٠ م الشماليه ٠بشان نقل نفوسه الى محافظه التاميــــم بعد اكمال مامطلوب ٠

للتفضــــل بالاطلاع ٠٠مع التقدير

ودمتم للنضــــال ٠

المرفقات
----
٠١ استماره

الرئيس
فوزي خالد محمد
امين سر قيادة فرقة الاطراف العسكرية
٢٥/ ٢ / ١٩٨٩

بەڵگەنامەی ژمارە (٢٠)

حزب البعث العربي الاشتراكي
« المكتب العسكري »
قيادة فرع عمورية العسكري
قيادة شعبة اربيل العسكرية

امة عربية واحدة ذات رسالة خالدة

سري للغاية

العدد: ٢٣/ ١٢٥٢
التاريخ: ٢٧/ شباط/١٩٨٩ م
٢١/ رجب/١٤٠٩ هـ

الى / قيادة فرع عمورية العسكري

الموضوع/ السكن في محافظة التاميم

تحية رفاقية :

كتابكم/ ٣٣/ ٦٠٣٨ في ١٩٨٩/٢/٢٢
نعيد طيا استمارة الانتقال الى محافظة التاميم الخاصة بـ ن.ض محمد مرعي حسن المنسوب الى ف.م.د/٩ لكون وحدة المنوط اليه ليست ضمن قاطعنا التنظيمي
يرجى التفضل بالاطلاع ... مع التقدير

ودمتم للنضال .

المرفقات

١٠١ استمارة

الرفيق
عبدالستار عطا الجبوري
امين سر قيادة شعبة اربيل العسكرية
٢٧ / شباط/١٩٨٩ م

بەڵگەنامەی ژمارە (٢١)

حزب البعث العربي الاشتراكي
المكتب العسكري
قيادة فرع عمورية العسكري
قيادة شعبة أربيل العسكرية
قيادة فرقة أربيل العسكرية

أمة عربية واحدة
ذات رسالة خالدة
الرقم/ ٢٣/ ١٩٦٩
التاريخ/ ١٨/ ٣/ ١٩٨٩
١٩/شعبان/١٤٠٩هـ

الى / قيادة شعبة اربيل العسكرية

٢٢ / ٢٧٨٤
١٩٨٩/٢/٢٠

م/ **استمارة السكن في محافظة التاميم**

تحيـــة رفاقيـــة :

كتابكــم ٢٣ / ١٠٨٣ فـــــــــــــــي ١٩٨٩/٢/١٦
نعيد طيا استمارة السكن في محافظة التاميم الخاصة بجـ.ط ثامر عبد الامير حسن المنســـوب الى مستشفى اربيل العسكري حيث لامانـع لدينا من الجانب التنظيمي لنقل سكنه الى المحافظه اعلاه .
يرجى التفضل بالاطلاع ... مع التقديـــر
ودمتم للنضـــــال .

المرفقـــات
-----
١ . استمـــارة

الرفيـــق
طارق زيـــادة صالـــح
امين ســر قيادة فرقة اربيل العسكريـــة
/آذار/١٩٨٩

به‌ڵگه‌نامه‌ی ژماره (٢٢)

حزب البعث العربي الاشتراكي

« المكتب العسكري »

قيادة فرع عمورية العسكري

أمة عربية واحدة ذات رسالة خالدة

سري للغاية

العدد: ٢٢/٩٦٠٢

التاريخ: ١٨/ ٣/ ١٩٨١

١١ / شعبان / ١٤٠١هـ

الى / كافة قيادات الشعب العسكريه م/ اربيل

م / السكن في محافظة التأميم

٢٠٤٢/٢٣ ٢٦/٢/١٩٨٩

تحيه رفاقيه :

كتاب المكتب العسكرى / م ع/ ٣٠/ ٧١٧٨ في ٢ شعبان ١٤٠٩ هـ الموافــــق ٩/ ٣/ ١٩٨١م طيا استمارات الانتقال الى محافظة التأميم الخاصه بالمراتب المدرجه اسمائهم في القائمه المرفقه طيا " نرجو بيان رأيكم وتثبيت المعلومات واعادتها الينا ... مع التقدير

ودمتم للنضال

المرفقـات

(١) قائمه

(٢) استماره

الرفيق

محمد سلمان حمــــدي

امين سر قيادة فرع عموريه العســـكرى

١٩/ ٣/ ١٩٨١

نسخه الى

المتابعه / مع الاوليات

بەڵگەنامەی ژمارە (٢٣)

قيـادة فـرع عموريـه العسكرى

١	رع	رعـد عبد معيـوف
٢	نض	جبار رداد حسـين
٣	ع	حـازم محمـد ناصـر
٤	ع	محمد عبد النبي عليـوى
٥	ع	مهدى هادى كاظـم
٦	ع	صلاح هادى حمـزه
٧	نض	كاظـم جاسم داخـل
٨	ج اول	جاسم فـارس عـدای
٩	ن ض	كاظـم لفتـه حسـن
١٠	نض	رسن خلـف عبد اللـه
١١	رع	كريـم حردان عـزيز
١٢	رع	حمـد مجيـد علـي
١٣	ج اول	عباس عبد الكريم حمـادی
١٤	نض	مال الله مهدى جبـر
١٥	ن ض	خالـد حمـد حامـد

بەڵگەنامەی ژمارە (٢٣)

حزب البعث العربي الاشتراكي — سري للغاية — امة عربية واحدة ذات رسالة خالدة

المكتب العسكري — الرقم / ٢٦ / ٩ / ٣٦٩٨٧ ٢

قيادة فرع سرية العسكري — التاريخ ١٩ / صفر / ١٤١٠ هـ

١٩٨٩/٩/ ١٩

٧٤٢٨ / ع١

١٩٨٩/٩/ ٢٦

الى / المكتب العسكري

الموضوع/ التنظيم في محافظة التأميم

تحية رفاقية :

كتابكم سري للغاية ٢٤٠٨٠ في ١٩٨٩/٨/٣٠

نعيد طيا استمارة الانتقال الى المحافظة اعلاه والخاصة بـ ن ضابط جاسم محمد وذلك لعدم تواجده سرية واجبات / ٢٣ مستقلة ضمن قاطعنا التنظيمي

يرجى التفضل بالاطلاع ... مع التقدير

ودمتم للنضال

المرفقات

١ - استمارة

الرفيق

عبد سلمان حمد ...

امين سر قيادة فرع سرية العسكري

١٩٨٩/٩/١٦

نسخة الى /

قيادة شعبة (اربيل) العسكرية / كتاب المكتب العسكري اعلاه طيا " استمارات الانتقال الى محافظة التأميم الخاصة بالمراتب العرب ... في القاطع ...

نرجو الاطلاع وتثبيت رأيكم والمعلومات المتوفرة عنهم ... الاستمارة مع ختمها بختم المنظمة الحزبية واعلامنا ... مع التقدير

ودمتم للنضال

المرفقات

به‌ڵگه‌نامه‌ی ژماره (٢٤)

حزب البعث العربي الاشتراكي
« المكتب العسكري »
قيادة فرع عمورية العسكري
قيادة شعبة اربيل العسكرية

امة عربية واحدة ذات رسالة خالدة

سري للغاية

العدد: ٢٣/ ١٨٩٠
التاريخ: ٢٢/٣/١٩٨٩
١٥ شعبان ١٤٠٩

الى / قيادة فرع عموريه العسكري
م / السكن في محافظة التأميم

تحية رفاقية

كتابكم ٢٣/ ٤٨٦٤ في ١٤/٢/١٩٨٩

١٠ نعيد طيا استمارة السكن الخاصة بـ ج ط ثامر عبدالامير المنسوب الى م ا ع بعد المصادقة عليها ٠

٢٠ نعيد طيا استمارة السكن الخاصة بـ ن ض عبدالامير محسن لفته المنسوب الى س مقر لم١ فل ٥ ولم يتم المصادقة عليها للاسباب التالية :

ا٠ اعتقل شقيقه المجرم جليل محسن لفته لانتمائه الى عصابة حزب الدعوه العميل
ب٠ موضوع تحت المراقبة
ج٠ نصير مطوي القيد لهروبه من الجيش
د٠ اعدام ابن عمته لانتمائه الى عصابة حزب الدعوة العميل

يرجى التفضل بالاطلاع ٠٠ مع التقدير

ودمتم للنضال

المرفقات
١٠٢ استمارة

الرفيق
عبدالستار عطا الكبيسي
امين سر قيادة شعبة اربيل العسكرية
٢٢ / اذار / ١٩٨٩

بەڵگەنامەی ژمارە (٢٥)

حزب البعث العربي الاشتراكي

« المكتب العسكري »

قيادة فرع عمورية العسكري

أمة عربية واحدة ذات رسالة خالدة

سري للغاية

العدد: ٢٢ / ١٠٨٧٥

التاريخ: ٢٦ / ٣ / ١٩٨٩

١٩ / شعبان / ١٤٠٩هـ

الى / قيادة شعبة اربيل العسكريه

م / السكن في محافظة التأميم

٢٢ / ٢٥٨٤

٢٧ / ٣ / ١٩٨٩

تحيه رفاقيه :

كتاب المكتب العسكري السري للغايه ٧١٧٨ في ٩ / ٣ / ١٩٨٩

طيا " استمارة الانتقال الى محافظة التأميم الخاصه بـ ن ض بخيت كاظم مهدي المنسوب الى ف د و/ ١٦

نرجو الاطلاع وتثبيت المعلومات عليها واعادتها الينا ... مع التقدير

ودمتم للنضال

المرفقات

---

٠١ استماره

الرفيق

محمد سلمان حمندي

امين سر قيادة فرع عموريه العسكري

/ ٣ / ١٩٨٩

نسخه الى

المتابعه / مع الاوليات

بەڵگەنامەی ژمارە (٢٦)

حزب البعث العربي الاشتراكي
« المكتب العسكري »
قيادة فرع عمورية العسكري
قيادة شعبة اربيل العسكريه

امة عربية واحدة ذات رسالة خالدة

سري للغاية

/ ٢٧/ ٢٠٠٦/٢
العدد: ٨/ح اذار ٩٨٩
التاريخ: أ/ح شعبان ١٤٠٩

الى / قيادة فرقة لمغ١ فل ١٥ العسكريه
قيادة فرقة ل ٤٣١ العسكريه
م/ السكن في محافظة التأميم

تحيه رفاقيه

كتاب قيادة فرع عموريه العسكرى ٣٣/ ٩٦٠٣ في ١٨/ ٣/ ١٩٨٩
طيا استمارتي الانتقال الى محافظة التأميم الخاصه بالمراتب المدرج أسميهما أدناه
نرجو بيان رأيكم وتثبيت المعلومات واعادتها الينا بالسرعه الممكنه ... مع التقدير
ودمتم للنضال

١. ن ض كاظم لفته حسن ل ٤٣١
٢. ن ض خالد حمد حامد ف١ لمغ١ فل ٥

الرفيق
عبدالستار عطا الكبيسي
امين سر قيادة شعبة اربيل العسكري
٧/ح / ٣/ ٩٨٩

نسخة الى /

قسم المتابعه

به‌ڵگه‌نامه‌ی ژماره‌ (٢٧)

حزب البعث العربي الاشتراكي
« المكتب العسكري »
قيادة فرع عمورية العسكري
قيادة شعبة اربيل العسكريه

امـة عربية واحدة ذات رسالة خالدة

سـري للغايـة

العدد: ٢٣/ ٢٠١٢
التاريخ: ٢٨ اذار ١٩٨٩
٢١ شعبان ١٤٠٩

الى / قيادة فرقة اربيل العسكريه

م/ السكن في محافظة التاميم

تحيه رفاقيــه

كتاب المكتب العسكري السري للغايه ٧١٧٨ في ٩/ ٣/ ١٩٨٩ المبلغ الينا بكتاب قيادة فرع عموريه العسكري ٣٣/ ١٠٨٧٢ فـــــي ٢٦/ ٣/ ١٩٨٩.

طيا استمارة الانتقال الى محافظة التاميم الخاصه ب ن ض بخيت كاظم مهدي المنسوب الى فوج الدفاع والواجبات / ١٦.

نرجو الاطلاع وتثبيت المعلومات طيها واعادتها الينا ... مع التقديـــــر.

ودمتم للنضـــال

المرفقات

١ ــ استماره

الرفيق
عبـــد الستار عطا الكبيسي
امين سر قيادة شعبة اربيل العسكريـــه
٢٧/ ٣/ ١٩٨٩

نسخه الى /

قسم المتابعــــه

بەڵگەنامەی ژمارە (٢٨)

امة عربية واحدة
ذات رسالة خالدة

الرقم/ ٢٣/ ٢٤٩

التاريخ/ ١٨/ ٣/ ١٩٨٩
١٩/شعبان/١٤٠٩هـ

حزب البعث العربي الاشتراكي
المكتب العسكري
قيادة فرع [illegible] العسكري
قيادة شعبة أربيل العسكرية
قيادة فرقة أربيل العسكرية

الى / قيادة شعبة اربيل العسكرية

م/ استمارة السكن في محافظة التاميم

٢٧٨٤/٤٢
٢٠/٣/١٩٨٩

تحية رفاقية :

كتابكم ٢٣ / ١٠٨٣ في ١٩٨٩/٢/١٦

نعيد طيا استمارة السكن في محافظة التاميم الخاصة بـ ج٠ط ثامر عبد الامير حسن المنسوب الى مستشفى اربيل العسكري حيث لامانع لدينا من الجانب التنظيمي لنقل سكنه الى المحافظه اعلاه٠ يرجى التفضل بالاطلاع ٠٠٠ مع التقدير

ودمتم للنضال٠

المرفقات
---
١٠ استمارة

الرفيق
طارق زيادة صالح
امين سر قيادة فرقة اربيل العسكرية
/آذار/١٩٨٩

به‌ڵگه‌نامه‌ی ژماره (٢٩)

حزب البعث العربي الاشتراكي
المكتب العسكري

امة عربية واحدة
ذات رسالة خالدة

قيادة فرع عمورية العسكري
قيادة شعبة اربيل العسكرية
قيادة فرقة لمع ١ فل/ ١٥ العسكرية

العدد ٢٠٦/ ٢١٧
٣٣

التاريخ ٢/ ٤/ ١٩٨٩

٢٨٦٤/ ٣٢
١٩٨٩/ ٤/ ٢

الى / قيادة شعبة اربيل العسكرية
الموضوع / السكن في محافظة التاميم

تحية رفاقية

كتابكم ٢٣/ ٢٠٠٦ في ٢٨ اذار ١٩٨٩

لا مانع لدينا من نقل نفوس رض خالد محمد حامد المنسوب الى ف ١ لمع ١ فل/ ٥ الى محافظة التاميم .

يرجى التفضل بالاطلاع .... مع التقدير ...

ودمتم للنضال

المرفقات

١٠ استمارة

الرفيق
محمود نذا سعد حمدان المعاضيدي
امين سر قيادة فرقة لمع ١ فل/ ١٥ العسكرية
نيسان ١٩٨٩

به‌ڵگه‌نامه‌ی ژماره (٣٠)

حزب البعث العربي الاشتراكي
المكتب العسكري
قيادة فرع عشتروت العسكري
قيادة شعبة أربيل العسكرية
قيادة فرقة ل٤٣١ العسكرية

أمة عربية واحدة
ذات رسالة خالدة
العدد / ٣٣ / ٢٧٧٢
التاريخ / ٦ / ٤ / ١٩٨٩
٢٨ / شعبان / ١٤٠٩

الى / قيادة شعبة أربيل العسكرية
الموضوع / السكن في محافظة التأميم

٢٨٦٦٧/٢٢
١٩٨٩/٤/٦

تحية رفاقية :

كتابكم ٢٣ / ٢٠٠٦ في ٢٨ / ٣ / ١٩٨٩

نعيد طياً أستمارة الانتقال الى محافظة التأميم الخاصة بالمنسوب نائب عريف كاظم لفته حسن المنسوب الى ف ١ ل ٤٣١ بعد تثبيت بيان الرأي والمعلومات .

يرجى التفضل بالاطلاع ... مع التقدير ... ودمتم للنضال

المرفقات :
(١) أستمارة

الرفيق
جبار صالح موحان العكيلي
أمين سر قيادة الفرقة
٥ / ٤ / ١٩٨٩

بەڵگەنامەی ژمارە (٣١)

حزب البعث العربي الاشتراكي
« المكتب العسكري »
قيادة فرع عمورية العسكري
قيادة شعبة اربيل العسكريه

امة عربية واحدة ذات رسالة خالدة

سري للغاية

العدد: ٢٣/ ٢٢٧٤
التاريخ: ٨/ ٤/ ١٩٨٩
٢ رمضان ١٤٠٩

الى / قيادة فرع عموريه العسكري
م/ السكن في محافظة التأميم

تحيه رفاقيه

كتابكم ٣٣/ ٩٦٠٣ في ١٨/ ٣/ ١٩٨٩

نعيد اليكم استمارتي الانتقال الى محافظة التأميم الخاصه بالمراتب المدرجه اسمهما ادناه بعد اكمال ما مطلوب .

يرجى التفضل بالاطلاع ... مع التقدير .

ودمتم للنضال

١٠ ن ض كاظم لفته حسن امش ١ ٤٣
٢٠ ن ض خالد حمد حامد ف ١ لمغ ١ فل ٥

الرفيق
عبد الستار عطا الكبيسي
امين سر قيادة شعبة اربيل العسكريه
٨/ ٤/ ١٩٨٩

المرفقات
٢ استماره

بەڵگەنامەی ژمارە (٣٢)

حزب البعث العربي الاشتراكي

« المكتب العسكري »

قيادة فرع عمورية العسكري

قيادة فرقة اربيل العسكريه

امـة عربية واحدة ذات رسالة خالدة

سـري للغايـة

العدد: ٢٣ / ٥٩٦

التاريخ: ٢٢/٤/١٩٨٩

رمضان ١٤٠٩

الى / قيادة شعبة اربيل العسكريه

م / استمارة السكن في محافظة التاميم

٢٣/ ٢٢٢٦
٢٤/٤/١٩٨٩

تحيه رفاقيه

كتابكـــــم ٢٣ / ٢٠١٤ فـــــي ٢٨ / ٣ / ١٩٨٩

نعيد طيا استمارة السكن في محافظة التاميم الخاصه بن ض بخيت كاظم مهدى المنسوب الى ف د و /١٦ حيث لامانع لدينا من نقله الى محافظة التاميم من الجانب التنظيمي .

يرجى التفضل بالاطـــــلاع ... مع التقديــــــر .

ودمتم للنضـــال

المرفقات

١ استماره

الرفيق العميد

طارق زيـــاده صالح

امين ســـر الفرقـــة

٢٤/٤/١٩٨٩

بەڵگەنامەی ژمارە (٣٣)

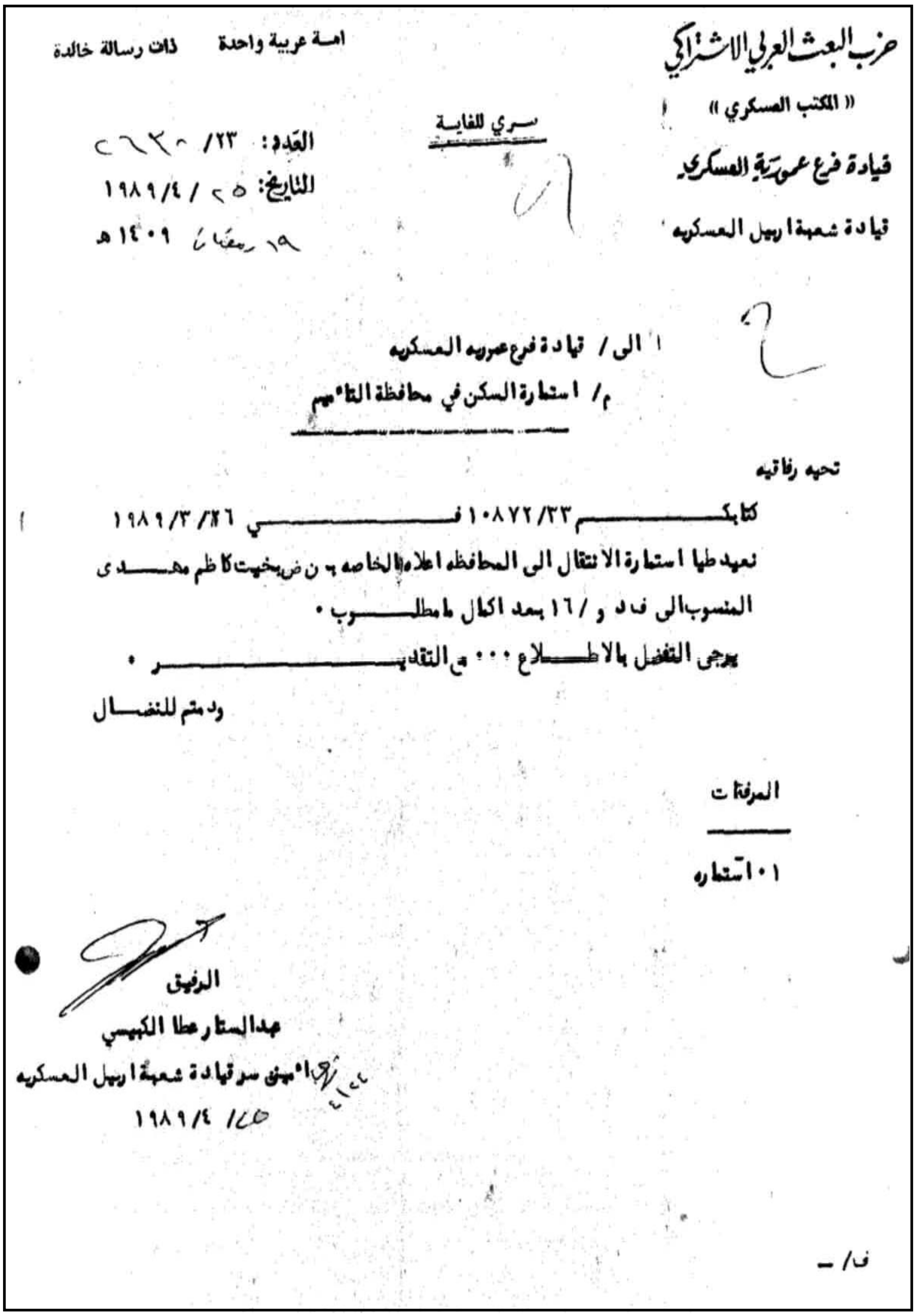
حزب البعث العربي الاشتراكي
« المكتب العسكري »
قيادة فرع عموربة العسكرية
قيادة شعبة اربيل العسكريه

امة عربية واحدة ذات رسالة خالدة

سري للغاية

العدد: ٢٣/ ٢٦٢٠
التاريخ: ٥ / ٤/ ١٩٨٩
١٩ رمضان ١٤٠٩ هـ

الى / قيادة فرع عموريه العسكريه
م/ استمارة السكن في محافظة التأميم

تحيه رفاقيه

كتابكـــم ٢٣/ ١٠٨٧٢ فـــي ٢٦/ ٣/ ١٩٨٩
نعيد طيا استمارة الانتقال الى المحافظه اعلاه الخاصه بـ ن ض بخيت كاظم مهـــدي
المنسوب الى ف د و/ ١٦ بعد اكمال ما مطلـــوب .
يرجى التفضل بالاطـــلاع ... مع التقديـــــــر .

ودمتم للنضـــال

المرفقات
١٠١ استماره

الرفيق
عبدالستار عطا الكبيسي
امين سر قيادة شعبة اربيل العسكريه
٥/ ٤/ ١٩٨٩

ف/ —

به‌ڵگه‌نامه‌ی ژماره (٣٤)

حزب البعث العربي الاشتراكي

« المكتب العسكري »

قيادة فرع عمورية العسكري

امة عربية واحدة ذات رسالة خالدة

سري للغاية

العدد: ٩٥ / ١٥٨٠٩

التاريخ: ٢٦ / ٤ / ١٩٨٩

٢٠ / رمضان / ١٤٠٩

الى / قيادة شعبة اربيل العسكريه

الموضوع / السكن في محافظة التأميم

٢٢٧٨ / ٢٢
٢٩ / ٤ / ١٩٨٩

تحيه رفاقيه

كتاب المكتب العسكري ١٠٢٠٢ في ١٩٨٩/٤/٣

طيا استمارة السكن الخاصه بـ ن ض عبد الامير محسن لفته المنسوب الى سرية مقر ومن لمغ الاول فل ٥٠

نرجو الاطلاع وتثبيت المعلومات عليها واعادتها الينا ... مع التقدير

ودمتم للنضال

المرفقات:

١٠ استمارة

الرفيق
عبد سلمان حمندي
امين سر قيادة فرع عمورية العسكري
٢٦ / ٤ / ١٩٨٩

نسخه الى /

المتابعه / مع الاوليات

بەڵگەنامەی ژمارە (٣٥)

حزب البعث العربي الاشتراكي

« المكتب العسكري »

قيادة فرع عمورية العسكري

قيادة شعبة اربيل العسكريه

امة عربية واحدة ذات رسالة خالدة

سري للغاية

العدد: / ٢٣/ ٢٧٢٠

التاريخ: ٢٠/ ٤/ ١٩٨٩

رمضان ١٤٠٩

٢٤

الى / قيادة فرقة لمخ١ فل ٥ العسكريه

م/ السكن في محافظة التاميم

تحيه رفاقيه

كتاب قيادة فرع عموريه العسكرى ١٥٨٠٦ في ٢٦/ ٤/ ٩٨٩ وكتابكم ١٨٨ في ٢٠/ ٢/ ٩٨٩
نعيد استمارة السكن الخاصه بـ ن ض عبدالامير محسن لفته المنسوب الى سرية مقر ومخ لمخ١ فل ٥
نرجو الاطلاع وتثبيت المعلومات على اصل الاستماره وبيان رايكم ... مع التقدير
ردمتم للنضال

المرفقات

١٠١ استماره

الرفيق

عبدالستار عطا الكبيسي

امين سر قيادة شعبة اربيل العسكريه

٢٠/ ٤/ ١٩٨٩

بەڵگەنامەی ژمارە (٣٦)

حزب البعث العربي الاشتراكي
« المكتب العسكري »
قيادة فرع عمورية العسكري

امة عربية واحدة ذات رسالة خالدة

سري للغاية

العدد: ٢٢ / ١٧٤٢٠
التاريخ: ٦ / ٥ / ١٩٨٩
٢٨ / رمضان / ١٤٠٩

٢٢ / ٣٥٧٢
٨ / ٥ / ١٩٨٩

الى / قيادة شعبة (أربيل) العسكرية

الموضوع / السكن في محافظة التأميم

تحية رفاقية

كتاب المكتب العسكري / م٠ع / ٣٠ / ١٢١٨٤ في ٢٠ / ٤ / ١٩٨٩

طيا الاستمارات الخاصة بالعسكريين المدرجة اسمائهم ، في القائمة المرفقة طيا ٠

نرجو تثبيت المعلومات عليها وبيان رأيكم بصدد انتقالهم الى المحافظة اعلاه واعادتها الينا

مع التقدير

ودمتم للنضال

المرفقات :

١ ٠ قائمة

٣ ٠ استمارة

الرفيق
محمد سلمان حمندي
امين سر قيادة فرع عمورية العسكري
٦ / ٥ / ١٩٨٩

نسخة الى /

المتابعة / مع الاوليات

بەڵگەنامەی ژمارە (٣٧)

قيادة فرع عموريه العسكري

٠١	ر ع	سالم طكه رجب
٠٢	ن ع	سعد احريب دايش
٠٣	ر ع	ربيع كفاش جهاد
٠٤	ن ض	عبد الناصر يحيى ظاهر
٠٥	ن ض	رياض حميد حسين
٠٦	ن ض	علي عباس عبود
٠٧	العسكري	فاضل راضي عوده
٠٨	ر ع	حاكم عكيلي صبيح
٩	ن ض	محمد حسين ناصر
٠١٠	ن ع	سلام شعلان خطار
٠١١	ر ع	حامد نجيب احمد
٠١٢	ر ع	رعد ابراهيم احمد
٠١٣	ر ع	نبيل عبد الزهره

بەڵگەنامەی ژمارە (٣٧)

حزب البعث العربي الاشتراكي

« المكتب العسكري »

قيادة فرع عمورية العسكري

قيادة شعبة اربيل العسكرية

امة عربية واحدة ذات رسالة خالدة

سري للغاية

العدد: ٢٣ / ٨٦٦ ٢

التاريخ: ٩ / ٥ / ١٩٨٩

٤ شوال ١٤٠٩هـ

الى / قيادة فرع عمورية العسكري

الموضوع / السكن في محافظة التأميم

تحية رفاقية

كتابكم ١٥٨٠٦ في ٢٦ / ٤ / ١٩٨٩

نعيد طياً « استمارة السكن الخاصة بـ (ن ض عبدالامير محسن لفتة) بعد اجراء اللازم .

يرجى التفضل بالاطلاع ..... مع التقدير .

ودمتم للنضال .

المرفقات

(١) استمارة

الرفيق

عبدالستار عطا الكبيسي

ع/ امين سر قيادة شعبة اربيل العسكرية

٩ / ٥ / ١٩٨٩

بەڵگەنامەی ژمارە (٣٨)

حزب البعث العربي الاشتراكي — سري للغاية — امه عربية واحده — ذات رسالة خالده

المكتب العسكري — الرقم / ٢٢ / ٢٦١٨٩

قيادة فرع عموريه العسكري — التاريخ ٩ / محرم / ١٤١٠هـ

١٩٨٩/٨/١٠

الى / قيادة شعبة اربيل العسكريه

٦٢٠٨ / ٢٣

١٩٨٩/٨/١٢

الموضوع / السكن في محافظة التأميم

تحيه رفاقيه :

كتاب المكتب العسكري (١٧٧٢) في ١٩٨٩/٨/٢

طيا استمارة الانتقال الى محافظة التأميم والخاصه بالمراتب المدرجه اسمائهم في القائمة المرفقه بشأن نقل نفوسهم الى المحافظه اعلاه

نرجو الاطلاع وبيان رايكم على اصل الاستمارة مع ختمها بختم التنظيم الحزبيه واعادتها الينا بالسرعه الممكنه ... مع التقدير

ودمتم للنضال

المرفقات

(٢) استماره

( ) قائمه

الرفيق

عبد سلمان حمندي

امين سر قيادة فرع عموريه العسكري

١٩٨٩/٨/١٠

نسخة الى

بەڵگەنامەی ژمارە (٣٩)

حزب البعث العربي الاشتراكي
المكتب العسكري
قيادة فرع صقور ربيعة العسكري
قيادة شعبة اربيل العسكرية
قيادة فرقة لغم1 ف/ 1 العسكرية

امة عربية واحدة
ذات رسالة خالدة

العدد ٣٣/٦٧٢
التاريخ ١٧/٨/٩٨٩
محرم ١٤١٠ هـ

٢٦٠٢ /٣٣
١٩٨٩/٨/٢٣

الى / قيادة شعبة اربيل العسكرية

الموضوع / السكن في محافظة التاميم

تحية رفاقية

كتابكم ٢٣/ ١ ٨ ٥٩ في ١٣/٨/ ٩٨٩

نعيد اليكم استمارة نقل النفوس الى محافظة التاميم الخاصة بالنصير المتقدم ن ض مالك كريم نجم المنسوب الى ف م د/ ١٠ لا مانع من نقل نفوسه لكونه عنصر جيد ملتزم حزبيا" وعسكريا"

يرجى التفضل بالاطلاع ... مع التقدير ...

ودمتم للنضال .

المرفقات

١. استمارة

الرفيق
اللواء الركن
جبر بريهي عبود
امين سر قيادة فرقة لغم1 فل/ ه العسكرية
وكالة
اب ١٩٨٩

بەڵگەنامەی ژمارە (٤٠)

حزب البعث العربي الاشتراكي
« المكتب العسكري »
قيادة فرع عمورية العسكري
قيادة شعبة اربيل العسكرية

امة عربية واحدة ذات رسالة خالدة

سري للغاية

العدد: ٢٣/ ٥٩٨١
التاريخ: ١٢/ ١٩٨٩/٨ م
١٢ محرم ١٤١٠هـ

الى / قيادة فرقة اربيل العسكرية
م / = = امرا فا العسكرية
م / السكن في محافظة التأميم

تحية رفاقية

كتاب قيادة فرع عموريه العسكري ٢٢/ ٢٢١٨٩ في ١٠/ ١٩٨٩/٨
طيا استمارتي الانتقال الى محافظة التأميم الخاصة بالمدرج اسميهما ادنـــاه
نرجو الاطلاع وبيان رايكم على اصل الاستمارتين واعادتها الينا .. مع التقديـــر
ودمتم للنضال

١. ن ض عبدالكريم نجم ف م د/ ١٠
٢. = كامل رزاق حضاض سر ب ٩٠ ط ٦

المرفقات
٢ استمارة

الرفيق
عبدالستار عبدالله الكبيسي
امين سر قيادة شعبة اربيل العسكريـــة
١٢/ ١٩٨٩/٨

نسخة الى
قسم المتابعة

به‌ڵگه‌نامه‌ى ژماره‌ (٤١)

امة عربية واحدة / ذات رسالة خالدة

حزب البعث العربي الاشتراكي

« المكتب العسكري »

قيادة فرع عمورية العسكري

قيادة شعبة اربيل العسكرية

سري للغاية

العدد: ٢٣/ ٥٩٧٨

التاريخ: ١٢ / ٨ / ١٩٨٩ م

١٢ / محرم / ١٤١٠ هـ

الى / قيادة فرع عموريه العسكري

م / السكن في محافظة التأميم

تحية رفاقية

كتابكم ٣٠٢١١ في ١٩٨٩/٧/١٥

طيا استمارة السكن في محافظة التأميم الخاصة بالنصير المتقدم ن سامي عاصي الفجان المنسوب الى ف المعافل بعد اكمال ما مطلوب .

يرجى التفضل بالاطلاع مع التقدير

ودمتم للنضال

المرفقات

١٠١ استمارة

الرفيق

عبد الستار عطا الكبيسي

امين سر قيادة شعبة اربيل العسكرية

١٩٨٩/٨/١٢

بەڵگەنامەی ژمارە (٤٢)

حزب البعث العربي الاشتراكي
(((المكتب العسكرى)))
قيادة فرع عمورية العسكري
قيادة شعبة اربيل العسكرية
قيادة فرقة اربيل العسكرية

امة عربية واحدة ذات رسالة خالدة

العدد / ٢٣ / ١٢٨٦
التاريخ / ١٧ / ٨ / ١٩٨٩
١٦ محرم ١٤٠٩

الى / قياده شعبه اربيل العسكريه

٢٣/ ٦٢١٨
١٩٨٩/٨/١٩

الموضوع / السكن فى محافظه التأميم

تحية رفاقيـــة :

كتابكم ٢٣/ ٥٩٨١ فى ١٩٨٩/٨/١٣ .

نعيد طيا استماره الانتقال الى محافظه التأميم الخاصه ب ن ض كامل رزاق حضاض المنسوب الى سرب / ٩٠ وذلك لحركه السرب الى قاطع شعبه نينوى العسكريه / قاعده فرناس الجويه . يرجى التفضل بالاطلاع ... مع التقدير ... ودمتم للنضال .

المرفقات
١- استماره

/ الرفيق العميد
طارق زياده صالح
أمين سر قياده الفرقه
٨٩/٨/١٧

بەڵگەنامەی ژمارە (٤٣)

حزب البعث العربي الاشتراكي
« المكتب العسكري »
قيادة فرع عمورية العسكري
قيادة شعبة اربيل العسكريه

امة عربية واحدة ذات رسالة خالدة

سري للغاية

العدد: / ٢٣/ ٥٨٠ - ٦
التاريخ: ٢٠ / ٨ / ١٩٨٩
١٩ محرم/ ١٤١٠

الى / قيادة شعبة نينوى العسكريه
م/ السكن في محافظة التأميم

تحيه رفاقيه

كتاب قيادة فرع عموريه العسكرى ٢٣/ ٢١٨٩ ٣٢ في ١٠/ ٨/ ١٩٨٩
طيا استمارة الانتقال الى محافظة التأميم الخاصه بـ ن ض كامل رزاق حضاض المنسوب الى سرب/ ٩٠
طج / ٦ المتحركه الى قاطعكم التنظيمي ـ قاعدة فرناس الجويه .
التفضل بالاطلاع واتخاذ مايلزم بصددها واحالتها الى قيادة الفرع من قبلكم
مع التقدير ... ودمتم للنضال .

المرفقات

١٠١ استمارة

الرفيق
عبد الستار عطا الكبيسي
امين سر قيادة شعبة اربيل العسكريه
٢٠ / ٨ / ١٩٨٩

٨١١٩

نسخه الى /

قيادة فرع عموريه العسكرى/ كتابكم اعلاه .. يرجى التفضل بالاطلاع ... مع التقدير
ودمتم للنضال

بەڵگەنامەی ژمارە (٤٤)

حزب البعث العربي الاشتراكي
« المكتب العسكري »
قيادة فرع عموريه العسكري
قيادة شعبة اربيل العسكريه

امة عربية واحدة ذات رسالة خالدة

سري للغاية

العدد: / ٢٣ / ٦٧٥٨
التاريخ: ٢٨ / ٨ / ١٩٨٩
٢٧ محرم / ١٤١٠

الى / قيادة فرع عموريه العسكري
م / السكن في محافظة التأميم

به رفاقيه

كتابكم ٣٢١٨٩/٣٣ في ١٠/ ٨/ ١٩٨٩
نعيد طيا استمارة الانتقال الى محافظة التأميم الخاصه بالنصير المتقدم رش مالك كريم نجم المنسوب الى ف م د / ١٠ بعد اكمال ما مطلوب .
يرجى التفضل بالاطلاع ... مع التقدير

ودمتم للنضال

المرفقات
١ استماره

الرفيق
عبدالستار عطا الكبيسي
امين سر قيادة شعبة اربيل العسكريه
٢٨ / ٨ / ١٩٨٩

به لگه نامه ی ژماره (٤٥)

حزب البعث العربي الاشتراكي — سري للغاية — أمة عربية واحدة ذات رسالة خالدة

المكتب العسكري

قيادة فرع سوريه العسكري

الرقم / ٧١ / ٧٣٩٦

التاريخ ١٩ / صفر / ١٤١٠هـ

١٩٨٩/٩/ ١٩

٧٤٢٨ / ١ / ٢١

١٩٨٩ /٩/ ٢٦

الى / المكتب العسكري

الموضوع / السكن في محافظة التأميم

تحية رفاقية :

كتابكم سري للغاية ٢٤٠٨٠ في ١٩٨٩/٨/٣٠

نرسل طيا استمارة الانتقال الى المحافظة اعلاه والخاصة بـ ن ض علي جاسم محمد وذلك لعدم تواجد سرية واجبات / ٢٣ مستقلة ضمن قاطعنا التنظيمي

يرجى التفضل بالاطلاع ... مع التقدير

دمتم للنضال

المرفقات

(١) استمارة

الرفيق

عبد ... سلطان ...

امين سر قيادة فرع سوريه العسكري

١٩٨٩/٩/١٩

نسخة الى

قيادة شعبة (اربيل) العسكرية / كتاب المكتب العسكري اعلاه طيا استمارات الانتقال الى محافظة التأميم الخاصة بالرفاق العسكريين ... القاطع ...

نرجو الاطلاع وتثبيت رأيكم والمعلومات المتوفرة عنهم على اصل الاستمارة مع ختمها بختم التنظيم الحزبي واعلامنا ... مع التقدير

دمتم للنضال

المرفقات

( ) استمارة

بەڵگەنامەی ژمارە (٤٦)

قيادة فرع عروبة العسكري.

٠١ ن ض محمود جاسم عبدالله
٠٢ ن ع رسول حميد عبد
٠٣ ن ض علي جاسم محمد
٠٤ ع كاظم حسن كاظم حطاب
٠٥ ن ع جلال مصطفى حسين
٠٦ ن ض عباد محمد علي جاسم
٠٧ العسكري ثامر جدوع حسين
٠٨ ع قيس يوسف حزام
٠٩ ن ض عبد نشمي رجب
٠١٠ ن ض محمد مصطفى عباس
٠١١ ن ض عبدالله ابراهيم محمد
٠١٢ ن ض سلمان علوان هاشم

قيادة فرع حطين العسكري

٠١ ن ض فاضل عبد الحسن عباس
٠٢ ن ض طعيمة عبدالله حمود
٠٣ ن ض نعيم عاتي حسين
٠٤ ع صلاح مهدي حسين
٠٥ ن ض محمد عبود خضير
٠٦ ن ض عادل زيدان فرهود

قيادة فرع الحكم العسكري

ن ض عيال ريحان عيال
ن ض ضيغم هتلر محمد
ن ض محمد عبود عبدالله
ن ع خالد حذب عبد
ن ض علي حسين جعفر

(٣ ـ ٣)

بەڵگەنامەی ژمارە (٤٦)

حزب البعث العربي الاشتراكي
« المكتب العسكري »
قيادة فرع عمورية العسكري
قيادة شعبة اربيل العسكريه

امـة عربية واحدة ذات رسالة خالدة

سـري للغايـة

العدد: ٢١/ ١٠٨١
التاريخ: ٧/ ٩/ ١٩٨٩
٧ صفر/ ١٤١٠

الى / قيادة فرقة الاطراف العسكريه

م/ السكن في محافظة التاميم

تحيه رفاقيه

كتاب قيادة فرع عموريه العسكري ١ ٣/ ١ ٢٧٢٣ فـــــــــــــــي ١٩٨٩/٩/١٩ طيا استمارة الانتقال الى المحافظه اعلاه الخاصه العريف ثامر جدوع حسون المنســـوب الى م آكم الشماليـــــــــه .

نرجو الاطـــــلاع وتثبيت رايكم والمعلومات المتوفره عنه على اصل الاستمـــــــاره مـــــع التقديـــــــر ... ودمتم للنضال

المرفقات

١٠١ استماره

الرفيق
عبدالستار عطا الكبيسي
امين سر قيادة شعبة اربيل العسكريه
٧/ ٩/ ١٩٨٩

نسخه الى /

قيادة فرقة لمع ا فل ٥ العسكريه / انف الغرض اعلاه فيما يخص العريف عماد محمد علي المنسوب الى لمع ا فل ٥ .

المرفقات

١٠١ استمارة

به‌ڵگه‌نامه‌ی ژماره (٤٧)

حزب البعث العربي الاشتراكي
المكتب العسكري
قيادة فرع عموريه العسكري
قيادة شعبه اربيل العسكريه
قيادة فرقه لمغ ١ فل/ ٥ العسكريه

امه عربيه واحده
ذات رساله خالده
العدد ٣٣/ ٧٦٦
التاريخ ٢/ ١٠/ ١٩٨٩

٧٥٨٦ / ٢١
١٩٨٩/ ١٠/ ٢

الى/ قياده شعبه اربيل العسكريه
الموضوع السكن في محافظه التاميم

تحيه رفاقيه

كتابكم ٢١/ ٧٠٠١ في ٢٧/ ٩/ ١٩٨٩
لامانع من السكن ع ط عماد محمد علي المنسوب الى لمغ ١ فل/ ٥ في محافظه التاميم لكونه عنصر جيد ونصير في حزب البعث العربي الاشتراكي ومن القوميه العربيه
يرجى التفضل بالاطلاع ... مع التقدير .

ودمتم للنضال

المرفقات
١. لتماره

الرفيق
اللواء الركن
جبر بريهي عبود
و/ آمر قياده فرقه لمغ ١ فل/ ٥ العسكريه
١٩٨٩ ٣

٢٧٧٢١

بەڵگەنامەی ژمارە (٤٨)

امـة عربية واحدة ذات رسالة خالدة

حزب البعث العربي الاشتراكي

« المكتب العسكري »

سـري للغايـة

قيادة فرع عمورية العسكري

العدد: ٢١ / ١٠٥٢٨

التاريخ: ٢ / ١٠ / ١٩٨٩

٢ ربيع الاول ١٤١٠

قيادة شعبه اربيل العسكريه
قياده فرقــه فل ٥ العسكريه

الى / قياده شعبه اربيل العسكريه ٢١ / ٧٥٨٧

الموضوع / السكن في محافظه التأميم ١٢ / ١٠ / ١٩٨٩

تحيه رفاقيه :ــ

كتابكــم ٦٨٢١ فــي ٢٠ / ٩ / ١٩٨٩

طيــاً استمـاره السكـن فـي محافظــه التأميــم الخاصــه بالعريف طعيمــه فــرحــان سلمــان المنسـوب الـى ك سطــع فل ٥ بعــد اكمــال مــا مطلــوب

يرجــى التفضــل بالاطــلاع ٠٠٠ مــع التقديــر ٠٠٠ ودمتــم للنضــال

المرفقــات

١٠١ استمــاره

الرفيــق
نزهــان خليل ابراهيــم
اميــن ســر الفرقــه
٢ / ١٠ / ١٩٨٩

به‌ڵگه‌نامه‌ی ژماره (٤٩)

حزب البعث العربي الاشتراكي
« المكتب العسكري »
قيادة فرع عمورية العسكري

امة عربية واحدة ذات رسالة خالدة

سري للغاية

العدد : ٢٦٦٢٦
التاريخ : ١٢ / صفر / ١٤١٠
١٩٨٩/٩/ ١٢

٧٠٢٦ | ٢١
١٩٨٩/٩/١٣

الى / المكتب العسكري

الموضوع / السكن في محافظة التأميم

تحية رفاقيه :

كتابكم سري للغايه ٢٣٤٩٨ في ١٩٨٩/٨/٢٣

نعيد استمارة السكن في محافظة التأميم الخاصه ب ن ض ياسم صبيح كريم وذلك لعدم ارتباط وحدته ضمن تنظيم قيادة فرعنا

يرجى التفضل بالاطلاع ... مع التقدير

ودمتم للنضال

المرفقات :

١ - استماره

الرفيق
عبد سلمان جندي
امين سر قيادة فرع عموريه العسكري
١٩٨٩/٩/ ١٢

نسخه الى

قيادة شعبة المعتصم العسكريه / كتاب المكتب العسكرى اعلاه طيا " استمارة السكن في محافظة التأميم الخاصه ب ن ض فوزى حمزه علوان المنسوب الى س ت ن / ٦ فق ٢٤ ، نرجو تثبيت رايكم والمعلومات على اصل الاستماره مع ختمها واعادتها الينا ... مع التقدير ودمتم للنضال

قيادة شعبة ... العسكريه / لنفس الغرض اعلاه فيما يخص المراتب المدرجه اسمائهم ادناه

١ - ن ض بلال طه محمود / ل ٨ حد ود
٢ - ر ع خالد رسول كاظم / ف٢ ل ٦ حد ود
٣ - ع فاضل حميد محمد / ل ٧ حد ود
٤ - ن ض سالم محمد ذنون / س ن ج / ٥
٥ - ر ع قاسم ابراهيم صالح / حضيرة امن فق ٣٨
٦ - ن ع محمد عبد الكريم عبد الحسين / ل ٧ حد ود

بەڵگەنامەی ژمارە (٥٠)

قيادة شعبة ابو ذر الغفاري العسكريه / لنفس الغرض فيما يخص المراتب المدرجه اسمائهم ادناه

١٠ ن ض حسن خضير سعد / مل م / ٣٣

قيادة شعبة الـ بياني العسكريه / لنفس الغرض فيما يخص ن ض حليم كاظم جالي المنسوب الى س مغ فق ٢٣

نرجو الاطلاع واتخاذ مايلزم واعلامنا ... مع التقدير

ودمتم للنضال

قيادة شعبة اربيل العسكريه / لنفس الغرض اعلاه فيما يخص العريف طعيمه فرحان سلمان المنسوب الى ك استطلاع فل ٥

نرجو الاطلاع ... مع التقدير

ودمتم للنضال

(٢ ـ ٢)

سـري للغايـــــه

بەڵگەنامەی ژمارە (٥٠)

حزب البعث العربي الاشتراكي
« المكتب العسكري »
قيادة فرع عموريّة العسكري
قيادة شعبة اربيل العسكرية

امة عربية واحدة ذات رسالة خالدة

سري للغاية

العدد: ٢١/ ١٢٨٦٨
التاريخ: ٢٠/ ٩/ ١٩٨٩
٢٠/صفر/١٤١٠هـ

الى/ قيادة فرقة فلسطين العسكرية
م/ السكن في محافظة التأميم

تحية رفاقية

كتاب قيادة فرع عمورية العسكري ٣٦٦٣٦ في ١٩٨٩/٩/١٢
طيا "استمارة السكن في محافظة التأميم الخاصة بالرفيق (طعيمة فرحان سلمان)
المنسوب الى ك استطلاع فلسطين.
نرجو تثبيت رأيكم والمعلومات على اصل الاستمارة واعادتها الينا ... مع التقدير

ودمتم للنضال

المرفقات
(١) استمارة

الرفيق
عبد الستار عطا الكبيسي
امين سر قيادة شعبة اربيل العسكرية
١٩٨٩/٩/٢٠

نسخة الى
قسم المتابعة

به‌ڵگه‌نامه‌ی ژماره (٥١)

حزب البعث العربي الاشتراكي
المكتب العسكري
قيادة فرع عمورية العسكري
قيادة شعبة اربيل العسكريه
قيادة فرقة الاطراف العسكريه

امه عربيه واحده
ذات رساله خالده
العدد/ ٧/ ك / ٤٠١٦
التاريخ / ٢١ / ١٢ / ١٩٨٨ م

الى / قيادة شعبة اربيل العسكرية
الموضوع / ارسال استمارة

٢٣ / ١٠٩٨٨
٢١ / ١٢ / ٨٨

تحية رفاقية

كتابكم ٣ / ٩٠٣٥ في ٥ / ١٢ / ١٩٨٨

نعيد طيا قسيمة نقل اضبارة طلب السكن في محافظة التأميم العائدة الى المفوض حسين فارس ...
المنسوب الى ف ع ح / ٥

بعد اكمال ما مطلوب .

يرجى التفضل بالاطلاع .... مع التقدير .
ودمتم للنضال

المرفقات :

(١) قسيمة نقل استمارة طلب السكن في التأميم
(—) اضباره
(٢) كتاب تنظيمي واضباره

الرفيق
فوزي خالد محمد
امين سر قيادة فرقة الاطراف العسكريه

رائع / /

بەڵگەنامەی ژمارە (٥٢)

حزب البعث العربي الاشتراكي
المكتب العسكري
قيادة فرع عروبة العسكري
قيادة شعبة أربيل العسكرية
قيادة فرقة أربيل العسكرية

أمة عربية واحدة
ذات رسالة خالدة

الرقم/ ٣٣ / ١٧٦
التاريخ/ ٢ / ١ / ١٩٨٩

الى / قيادة شعبة أربيل العسكريــة

م/ السكن في محافظة التأميم

٩٠١
٢٢٢
٢٠/١/٨٩

تحية رفاقيــة :

كتابكم ٣٣ / ٢٧٥ فــي ١٦/١/١٩٨٩ .

نعيد طيا أستمارة الانتقال للسكن في محافظة التأميم العائدة للمؤيد رع مطوع فلاح عبد القادر جمعه المنسوب الى مدرسة قتال فق ٣٣ بعد أجراء اللازم ... يرجى التفضل بالاطلاع ... مع التقدير .

ودمتم للنضـــال

المرفقات
١ ـ أستمارة

الرفيق
محسن علي عكلــة
أمين سر قيادة الفرقــة

بەڵگەنامەی ژمارە (٥٣)

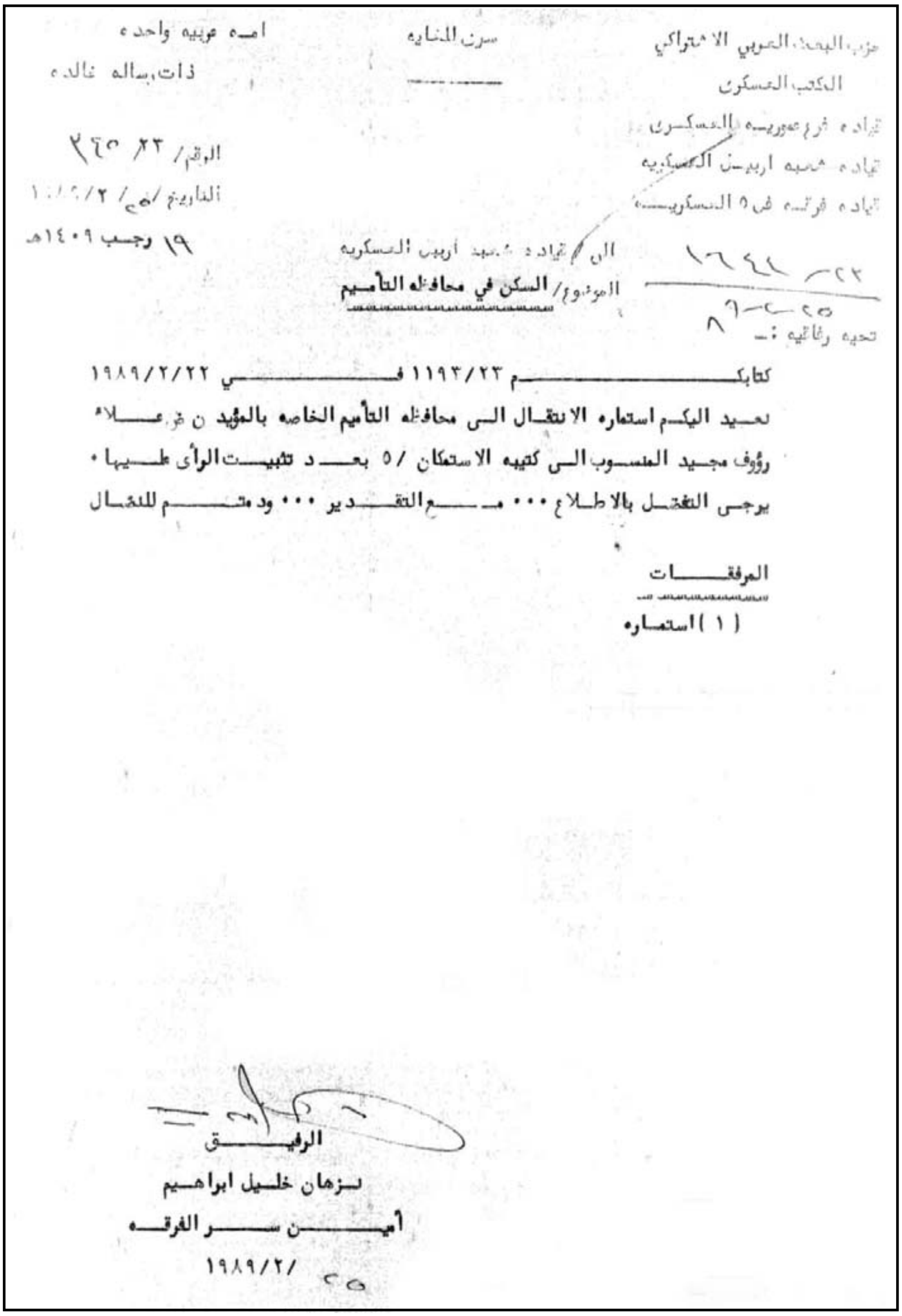

حزب البعث العربي الاشتراكي
المكتب العسكري
قيادة فرع عمورية العسكري
قيادة شعبة اربيل العسكرية
قيادة فرقة ف ٥ العسكرية

سري للغاية

امة عربية واحدة
ذات رسالة خالدة

الرقم/ ٢٣/ ٢٤٣٩
التاريخ/ ٢٥/ ٢/ ١٩٨٩
١٩ رجب ١٤٠٩هـ

الى/ قيادة شعبة اربيل العسكرية
الموضوع/ **السكن في محافظة التأميم**

٢٣-١٦٤٤٤
٢٥-٢-٨٩

تحية رفاقية :-

كتابكم ١١٩٣/٢٣ في ١٩٨٩/٢/٢٢
نعيد اليكم استمارة الانتقال الى محافظة التأميم الخاصة بالمؤيد ن ع علاء
رؤوف مجيد المنسوب الى كتيبة الاستمكان /٥ بعد تثبيت الرأي عليها .
يرجى التفضل بالاطلاع ... مع التقدير ... ودمتم للنضال

المرفقات
(١) استمارة

الرفيق
نزهان خليل ابراهيم
أمين سر الفرقة
١٩٨٩/٢/٢٥

بەڵگەنامەی ژمارە (٥٤)

بسم الله الرحمن الرحيم

وزاره الزراعه
مديريه الزراعه في محافظه نينوى
قسم الاداره والماليه

جمهوريه العراق
لا تغرب اليك من يضنك تحتقره

العدد / ٢٠١٠٤
التاريخ / ٢ / ٧

امــــر اداري

ينقل السادة المدونه اسماوهم في ادناه من شعبه زراعه مخمور الى شعبه زراعه القياره للاستفاده من خدماتهم في الوحده الزراعيه في الشوره التي سيتم استحداثها لاحقا . ينفذ امرنا فورا .

الاسماء

١ـ احمد محمد عمر	مرشد زراعي اول
٢ـ بكر اسماعيل حميد	رئيس ملاحظين
٣ـ صباح حسن سلطان	٣ـ ملاحظ
٤ـ صديق بايه حسين	سائق
٥ـ رحمن خدر محي الدين	موظف زراعي
٦ـ معروف محمود رضا	= خدمات
٧ـ عبد الله حمد امين	حارس
٨ـ جميل عارب قادر	=
٩ـ احمد عزيز صالح	=

مديرية الزراعة في محافظة نينوى
القسم الادرة

المديـــــر
عز الدين محمد شيت

نسخه منه الى /
شعبه زراعه مخمور / لتنفيذ امرنا فورا
= = القياره / لاعلامنا بتاريخ المباشره
الذاتيه / منتهى
الحسابات
الموما اليهم / ٩

به‌ڵگه‌نامه‌ی ژماره (٥٥)

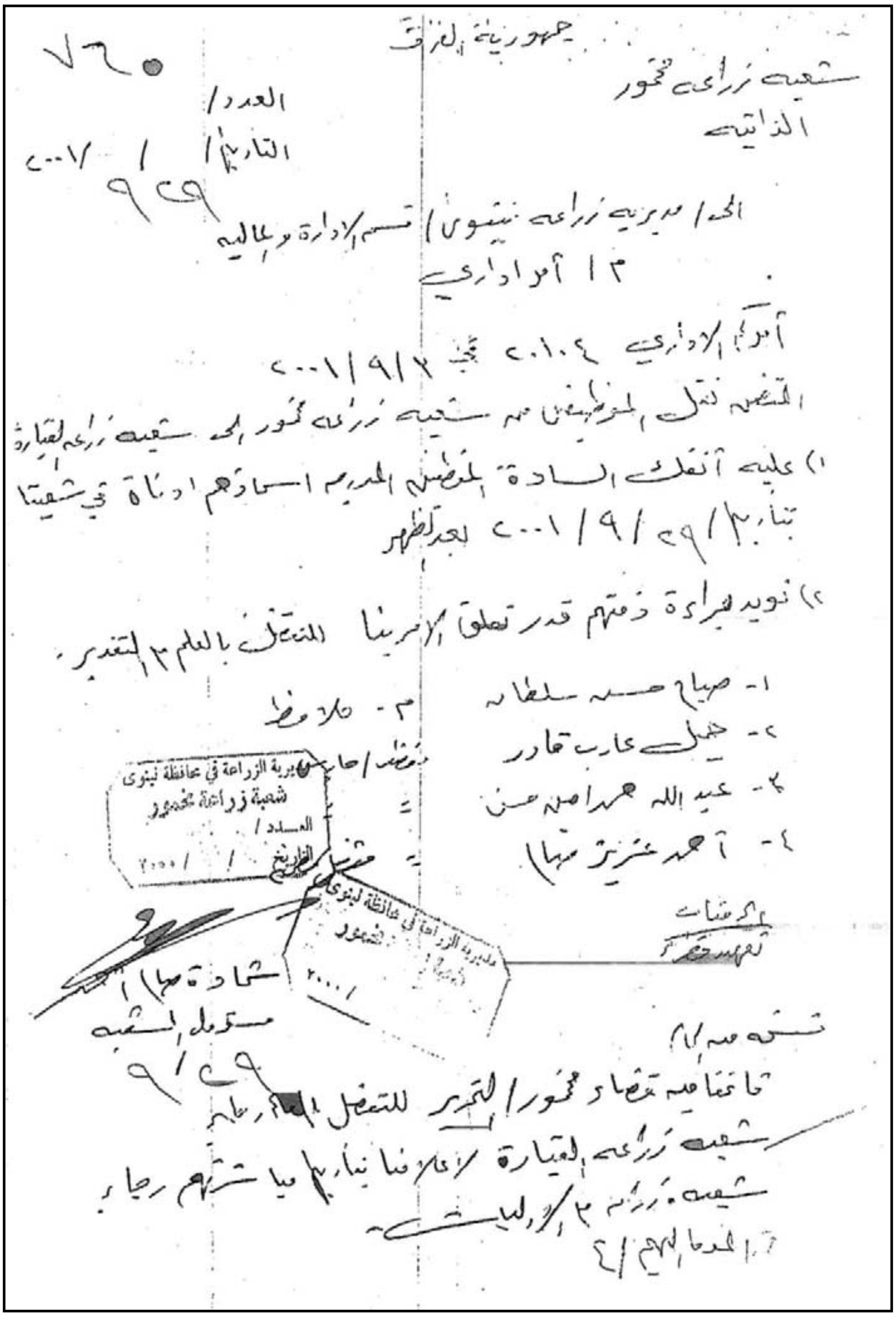

جمهورية العراق
شعبة زراعة تحمور
الذاتية

العدد/ ٧٦٥
التاريخ/ ٢٩/ ٩ / ٢٠٠١

الى/ مديرية زراعة نينوى / قسم الادارة والمالية
م/ أمر اداري

أمركم الاداري ٢٠١٠٤ في ٢/٩/٢٠٠١
المتضمن نقل الموظفين من شعبة زراعة تحمور الى شعبة زراعة القيارة
١) علماً انفك السادة الموظفين المدرجة اسماؤهم ادناه من شعبتنا بتاريخ ٣٠/٩/٢٠٠١ بعد الظهر
٢) نؤيد براءة ذمتهم قدر تعلق الامر بنا للتفضل بالعلم مع التقدير.

١- صباح حسن سلطان — ملاحظ
٢- جميل عارف قادر — ملاحظ / حاسب
٣- عبد الله محمد احمد حسن
٤- احمد عزيز مهنا

المرفقات

شهادة صحية /
مسؤول الشعبة
٢٩/٩

نسخة منه الى/
تعاقدية قضاء تحمور/التحرير للتفضل بالعلم رجاء
شعبة زراعة القيارة / اعلامنا بتاريخ مباشرتهم رجاء
شعبة زراعة / الملفات
الحاسبة

مديرية الزراعة في محافظة نينوى
شعبة زراعة تحمور
العدد/
التاريخ / / ٢٠٠١

بەڵگەنامەی ژمارە (٥٦)

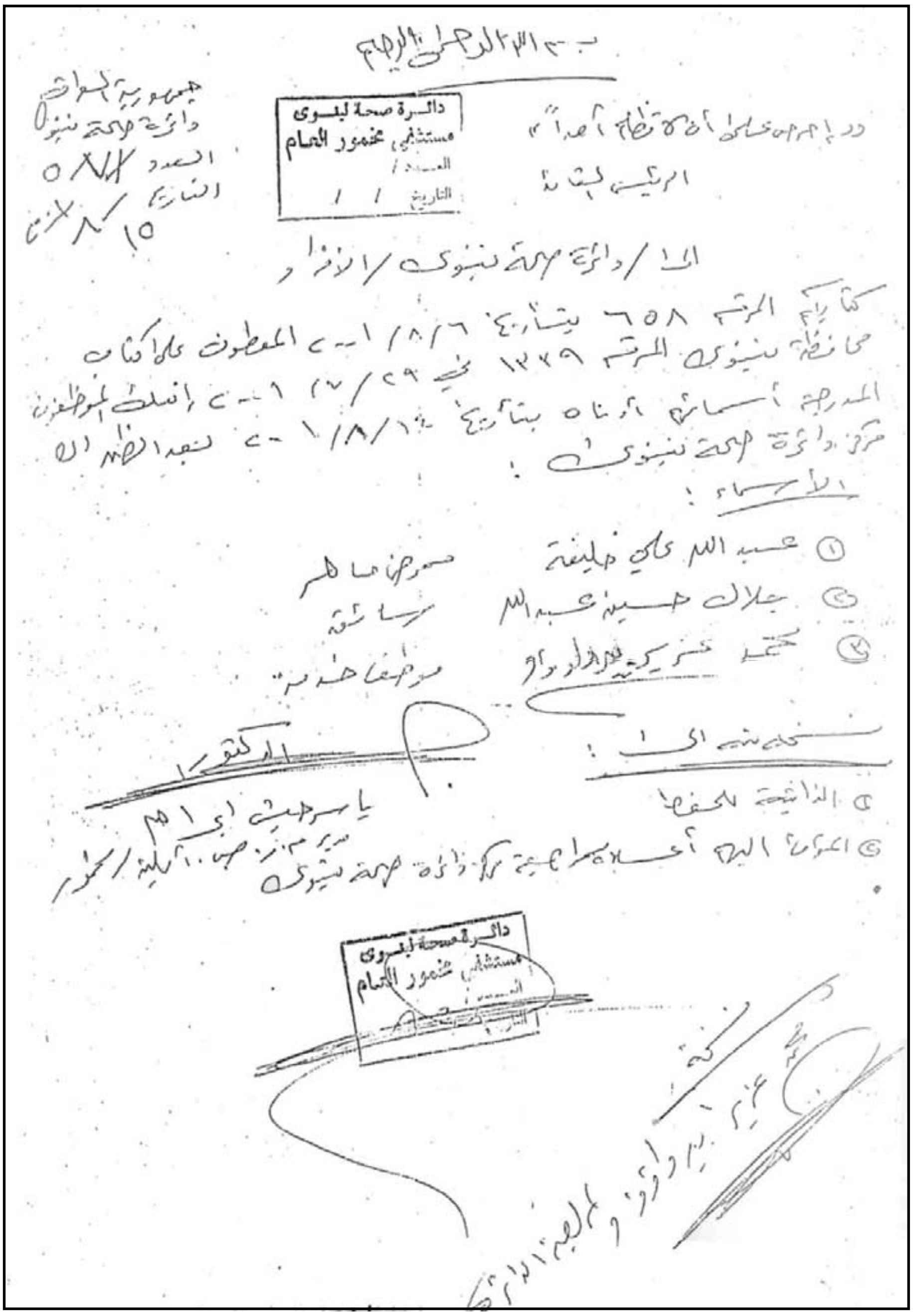
بسم الله الرحمن الرحيم

جمهورية العراق
دائرة صحة نينوى
العدد ٥٧٧
التاريخ ١٥/٨/١٩٨٨

دائرة صحة نينوى
مستشفى مخمور العام
العدد /
التاريخ / /

الى / دائرة صحة نينوى / الادارة

كتابكم المرقم ٦٥٨ بتاريخ ١٦/٨/١٩٨٨ المعطوف على كتاب محافظة نينوى المرقم ١٢٢٩ في ٢٩/٧/١٩٨٨ انسب الموظفين المدرجة أسماؤهم أدناه بتاريخ ١٦/٨/١٩٨٨ مركز دائرة صحة نينوى لتنفيذ ... :

الأسماء :

١- عبد الله علي خليفة — ممرض ماهر
٢- جلال حسين عبد الله — ممرض / ساعية
٣- محمد ... — موظف خدمة

الدكتور
ياسر ...
مدير مستشفى مخمور العام

نسخة منه الى :
١- الذاتية للحفظ
٢- الموظفين أعلاه ... مراجعة مركز دائرة صحة نينوى

دائرة صحة نينوى
مستشفى مخمور العام

بەڵگەنامەی ژمارە (٥٧)

شعبة زراعة القيارة
الادارة

بسم الله الرحمن الرحيم
((جمهورية العراق))

العدد / ٦٢٩
التاريخ / ١ / ١٠ / ٢٠٠١

الى / مديرية زراعة نينوى / قسم الادارة والمالية
م / مباشرة

امركم الاداري ٢٠١٠٤ في ٢/٩/٢٠٠١
والمعطوف بكتاب شعبة زراعة حمدان المرقم ٧٦٥ في ٢٩/٩/٢٠٠١
المتضمن نقل الموظفين من شعبة زراعة حمدان الى شعبتنا عليه
باشر السادة الموظفين المدرجة اسمائهم ادناه في شعبتنا
بتاريخ ٢٠/٩/٢٠٠١ فقط

الاسماء	العنوان الوظيفي
١- صباح حسن سلطان	م ملاحظ
٢- جميل عارف قادر	موظف / حارس
٣- عبدالله حمدان حسن	= =
٤- احمد عزيز صالح	= =

نسخة منه الى
مديرية ناحية القيارة / التحرير للتفضل بالعلم رجاءً
شعبة زراعة القيارة / قسم الاوليات
شعبة زراعة حمدان / كتابكم المرقم ٧٦٥ في ٢٩/٩/٢٠٠١
[illegible] ٤ / نسخة

محمود محمد سليمان
مسؤول الشعبة

بەڵگەنامەی ژمارە (٥٨)

ح/ح

بسم الله الرحمن الرحيم

الشركة العامة لتوزيع كهرباء الشمال
مديرية توزيع كهرباء محافظة نينوى
الشؤون الادارية

الرقم: ٦/٤/٦/
التاريخ: ١/٢/٩٦

امر اداري

بناء لمقتضيات مصلحة العمل تقرر:-

نقل خدمات السادة المدرجة اسماؤهم ووظائفهم ادناه من [illegible] الى مركز دائرة توزيع كهرباء القيارة واعتبارا من تاريخ صدور الامر.

الاسماء	الوظيفة
بكر حسين عثمان محمد	حارس
محسن عمر اسماعيل علي	كهربائي
ابو بكر سعيد احمد	مشغل محطة
خالد حسن خضر	كهربائي اول
جعفر جميل محمد امين	سائق

المدير
[illegible]

نسخة منه الى/
محافظة نينوى/المعلومات المكانية/للتفضل بالعلم مع التقدير
الشركة العامة لتوزيع كهرباء الشمال/للعلم اعلاه
اللجنة الامنية/للعلم لطفا
دائرة توزيع كهرباء القيارة/بخصوص لاعلامنا بتاريخ انفكاك المومأ اليهم
= = = /المركز لاعلامنا بتاريخ مباشرة المومأ اليهم
الاضابير الشخصية/لكل منهم
الملاك/للتأشير مع نسخة من الاوليات
اضبارة التعليمات/مع الاوليات

رحاب/١/٢/١٩٩٦

به‌ڵگه‌نامه‌ی ژماره (٥٩)

بسم الله الرحمن الرحيم

جمهورية العراق

هيئـــة الكهربـــاء

الشركة العامة لتوزيع كهرباء الشمال

فرع توزيع كهرباء محافظة نينوى

الرقم ٦٩٩

التاريخ ٢٠٠٠/٥/٩

أمر اداري

الحاقاً بأمرنا الاداري المرقم ٦١٦ في ٢٠٠٠/٤/٢٦

بالنظر لعدم التحاق السيد محسن عمر اسماعيل / كهربائي / القراءة بعمله فقد تقرر اعتباره مستقيلاً من العمل من تاريخ غيابه في ٢٠٠٠/٤/٢٠ استناداً للفقرة الثالثة من المادة التاسعة والعشرون من قواعد الخدمة والتقاعد الانضباط في وزارة الصناعة والمعادن.

المدير

نبيل يحيى جاسم

صورة منه الى /

الشركة العامة لتوزيع كهرباء الشمال / علماً بأن المومأ اليه من منتسبي مخمور / للعلم مع التقدير.

مسؤول أمن الدائرة

الحسابات.

الكهرباء

شعبة الحاسبة

الاضبارة الشخصية / مع المرفق

٤ ٦٦١٢٠٥٠٢ ٠١ ٠٥ ٢٠٠٠ محسن عمر اسماعيل

بەڵگەنامەی ژمارە (٦٠)

بسم الله الرحمن الرحيم

وزارة [illegible]
[illegible]

العدد / ٨٧
التاريخ ١٨ /١١/ ٢٠٠٠

الى /

ادارة مدرسة باترته المبلين
م / علي الغور

نشيركم الى امر التنقل المرقم ١٨٦٠٣ في ٢٠/٩/ ٢٠٠٠
تقرر تنفيذ امرنا اعلاه والعمل على فك موظفي خدمات مدرستكم احمد صدر الدين محي الدين المنقول الى ث. محمد بن القاسم المبلين حال استلامكم امرنا هذا ولاعلامنا بتاريخ الانفكاك وستتحمل ادارة المدرسة مسؤولية التأخير وعدم التنفيذ ..

زهير صالح حلميران
م. المدير العام
١٦/١١/ ٢٠٠٠

نسخة منه الى /

ادارة اعدادية صناعة مخمور / للغرض اعلاه بخصوص فك م. خ. اعداديتكم محمد محمود معروف رجاءً.
ادارة مدرسة نيسان / م / للغرض اعلاه بخصوص فك م. خ. مدرستكم ادريس حسن احمد رجاءً.
ادارة مدرسة الترام / م / للغرض اعلاه بخصوص فك م. خ. مدرستكم سليم عزيز محمد رجاءً.
ادارة مدرسة بازركه / م / للغرض اعلاه بخصوص فك م. خ. مدرستكم لقمان صابر رجاءً.
ملاك الموظفين / للمتابعة
ادارة ث. محمد بن القاسم للبنين
= م. سنحار الصناعية
= ث. المتنبي للبنين
= مدرسة البيان =
= ث. البحاج المبلين

للعلم

س / ..

بەڵگەنامەی ژمارە (٦١ أ)

بسم الله الرحمن الرحيم

حزب البعث العربي الاشتراكي — سري وشخصي — أمة عربية واحدة ذات رسالة خالدة

قيادة فرع الرصافة

قيادة شعبة منصور

العدد / ٦١ /

التاريخ / ٨ / ١٩٩٦

الى / قيادة فرع الرصافة

الموضوع / معلومات

تحية رفاقية :

اعلمتنا قيادة فرقة منصور بموجب كتابها المرقم ٦١ / ٥٦٥ في ٧ / ٨ / ١٩٩٦ المعلومات التالية عن الاشخاص المدرجة اسماؤهم ادناه والذين يعملون ضمن تنظيمات الاتحاد القومي الديمقراطي الكردستاني في الموصل حيث ان سكرتير هذا الحزب المدعو (الكوري منصور) من سكنة قضاء عقرة سابقاً ".

ت	الاسم الكامل	ت	الاسم الكامل	ت	الاسم الكامل
١	يوسف خالد ويس	٢	وليد القادر محمد شريف	٣	جلال محمد احمد
٤	عبد المجيد شعلان قادر	٥	شمال محمد القادر	٦	ايوب محمد سلطان
٧	ستار محمد احمد	٨	رشيد رحمن سليمان	٩	سعدون حسين
١٠	خليل ابراهيم عبد جبلي	١١	ياسين كمال	١٢	ابراهيم احمد جبلي
١٣	شاهل قادر	١٤	محمود سعدي توفيق	١٥	شهاب عمر علي
١٦	وليد سعدي توفيق	١٧	خالد سعدي توفيق	١٨	جرجيس مولود سعيد
١٩	تقي الدين نوري صالح	٢٠	الاستاذ عبد الوحيد ادريس		

للتفضل بالاطلاع والمتابعة مباشرة باتجاه المذكورين اعلاه مع التقدير

ودمتم للنضال

الرفيق

احمد حسن حميد

امين سر قيادة الشعبة

/ ٨ / ١٩٩٦

نسخة الى

الرفيق مسؤول اللجنة الامنية / للتفضل بالاطلاع وتوجيه عناصر لمراقبتهم ورصدهم وتزويدنا بمعلومات عنهم واعلامنا مع التقدير ودمتم للنضال

قيادة فرقة منصور / كتابكم اعلاه والحاقاً لكتابنا ... في ١١ / ٨ / ١٩٩٦ نرجو الاطلاع واتخاذ اللازم وفق ما جاء بكتابنا اعلاه وموافاتنا بالنتيجة عن تحركاتهم وعن ما يستجد من معلومات بصدد نشاطاتهم وتوجههم الى محافظة اربيل واعلامنا مع التقدير ودمتم للنضال

به‌ڵگه‌نامه‌ی ژماره‌ (٦١ ب)

بسم الله الرحمن الرحيم

جمهورية العراق

المحكمة الجنائية العراقية العليا

محكمة الجنايات الرابعة

العراق – بغداد

العدد : ١/ج الرابعة/٢٠٠٩

التاريخ : ٢٠/ ٥/ ٢٠٠٩

<u>ورقة تكليف بالحضور</u>

الى الشاهد / [illegible]

محل اقامته : اربيل / عضو برلمان اقليم كردستان

تقتضي حضورك امام هذه المحكمة في بغداد الساعة التاسعة من صباح يوم [illegible] / ٥ / ٢٠٠٩

بخصوص الدعوى المرقمة (١/ج الرابعة/٢٠٠٩) (الانفال العرقي)

رئيس

محكمة الجنايات الرابعة

بەڵگەنامەی ژمارە (٦١ ج)

بسم الله الرحمن الرحيم

جمهورية العراق

مجلس قيادة الثورة

رقم القرار ١٩٩

تاريخ القرار ١٨/جمادي الآخرة/ ١٤٢٢ هـ

٦/ ٩/ ٢٠٠١ م

قـــرار

نظراً لوجود حالات موروثة في سجلات فترة الحكم العثماني للعراق ومن اجل اعطاء العراقي حق اختيار قوميته ... وانسجاماً مع مبادىء حزب البعث العربي الاشتراكي في ان العربي هو من عاش في الوطن العربي وتكلم اللغة العربية واختار العروبة قومية له ، واستناداً الى أحكام الفقرة (أ) من المادة الثانية والاربعين من الدستور ،

قرر مجلس قيادة الثورة مايأتي :

أولا – لكل عراقي أتم الثامنة عشرة من العمر الحق في طلب تغيير قوميته الى القوميـــة العربية .

ثانيا – يقدم طلب تغيير القومية الى دائرة الجنسية والاحوال المدنية المسجل فيها الشخص .

ثالثا – يبت مدير الجنسية والاحوال المدنية في المحافظة في الطلب خلال (٦٠) ستين يوماً من تاريخ تقديمه .

رابعا – يثبت قرار تغيير القومية في السجل المدني ، ويتخذ اساساً لتعديل جميع السجلات والوثائق الرسمية الاخرى .

خامسا – يصدر وزير الداخلية تعليمات لتسهيل تنفيذ أحكام هذا القرار .

سادسا – ينفذ هذا القرار من تاريخ نشره في الجريدة الرسمية .

صدام حسين

رئيس مجلس قيادة الثورة

بەڵگەنامەی ژمارە (٦٢)

الجمهورية العربية السورية
وزارة الداخلية
إدارة التنظيم والإدارة
الرقم / 1028 / ص
الموافق 31 / 12 / 2000 م

تعميـــــــم

نؤكد على تنفيذ مضمون التعليمات المعممة إليكم بشأن التحقيق بفقدان البطاقات الشخصية وبخاصة التعميم رقم 337/ص تاريخ 7/15 /1998م والأمر الدائم رقم 1224/ص تاريخ 1982/10/2م

ويطلب إليكم إجراء مايلي:

1- المباشرة بالتحقيق فور ادعاء المواطن بفقدان بطاقته الشخصية مع توخي أن يتم ذلك بأسرع وقت تمكينا للمواطن من الحصول على بطاقة بديلة بالسرعة الممكنة.
2- وجوب التعمق بالتحقيق وإجراء الدراسة الكاملة عن كل من يدعي فقدان بطاقته الشخصية وذلك بالتنسيق مع فرع الأمن السياسي في المحافظة المعنية.
3- على أقسام ومخافر مراكز الانطلاق في المحافظات كافة تدقيق كل بطاقة شخصية والتثبت من صحتها ومطابقتها على حاملها من المسافرين.
4- على أمانات السجل المدني ألا تقوم بتسليم أي بطاقة صنعت بدلا عن ضائع لمواطن من أصل كردي إلا بعد الحصول على موافقة كل من شعبة الأمن السياسي وشعبة المخابرات العسكرية وإدارة المخابرات العامة وتحت طائلة المسؤولية.

- أمناء السجل المدني ورؤساء الوحدات من الضباط مسؤولون عن دقة التنفيذ.

الدكتور محمد حربه
وزيـــر الداخليـــــة

المرسل إليهم:

- معاون وزير الداخليـة للشؤون المدنيـة. – المديرية العامـة للأحوال المدنيـة.
– مديريات الشؤون المدنية ((أمانات السجل المدني)) – تعميم حتى المخافر – يحفظ في المجموعة الدائمية مصنف رقم /3/ جزء / آ / فرع (أحوال مدنية). – المصنف.

بەڵگەنامەی ژمارە (٦٣)

" تصريح "

الاعتقال الكيفي بحق الوطنيين الكرد
لا يحيد شعبنا عن تعلقه التاريخي الثابت بقضيته القومية الديمقراطية العادلة .

* * * * * * * * * * * *

في يوم الثلاثاء المصادف لـ ٢٠٠٦/١/٨ ، أقدمت أجهزة أمنية في مدينة حلب على اعتقال كيفي بحق المواطن الكردي السيد ابراهيم نعسان بن عبدو وإبقائه محتجزا لديها منذ ذلك التاريخ ودون أية مذكرة توقيف أو إحالة قضائية ، حيث لا وجود لأية شكوى مرفوعة ضده من قبل أحد من سكان الحي الذي يقطنه أو من زملائه في العمل أو من معارفه وأهله في منطقة عفرين أو خارجها ، مما يبدو واضحا لنا بأن لا ذنبا اقترفه ولا جريمة ارتكبها سوى ما عرف عنه بأنه صاحب رأي واهتمام بالشأن الثقافي والصالح العام وكذلك حبه للعلم والمعرفة واعتزازه بكرامته القومية الإنسانية .

إننا في حزب الوحدة الديمقراطي الكردي في سوريا (يكيتي) وفي الوقت الذي نبدي فيه قلقنا حيال هكذا اعتقال كيفي يشكل تصرفا لا مسؤولا ومسيئا للجميع وندينه .، نناشد جميع القوى والفعاليات الوطنية الديمقراطية والمدافعين عن حقوق الإنسان بالتدخل لدى الجهات المسؤولة للافراج عن السيد ابراهيم نعسان والسماح لذويه برؤيته للاطمئنان على صحته ومصيره .

اللجنة السياسية
لحزب الوحدة الديمقراطي الكردي في سوريا
- يكيتي -

٢٠٠٦/١/٢٤

- ✓ ابراهيم نعسان بن عبدو ، تولد ١٩٦٢ - قرية راجا - ناحية معبطلي - منطقة عفرين - محافظة حلب .
- ✓ محل الإقامة : مساكن هنانو - حلب .
- ✓ العمل : قطاع خاص - الأشرفية - حلب .
- ✓ متأهل وله سبعة أولاد وهم : ١- حنان . ٢- بريفان . ٣- دلشان . ٤- نسيب . ٥- روخاش . ٦- زهيدة . ٧- شفان .

بەڵگەنامەی ژمارە (٦٤)

تصـــــريح

في يوم الثلاثاء المصـــادف ٨/ ١ / ٢٠٠٢ ، أقدمت أجهزة أمنية في مدينة حلب على اعتقال كيفي بحق المواطن الكـــردي السيد إبراهيم نعسان ، وإبقائه محتجزا لديها منذ ذلك التاريخ ، دون وجود أية مذكـــرة توقيف بحقه أو أية شكوى مرفوعة ضـــده ، مما يبدو جليا لنا بأنه لا ذنب له ولا جريمة ارتكبها ســـوى ما عرف عنه انه معتقل رأي ، ومهتم بالعلم والثقافة ، وانه يفتخر بكرامته القومية والإنسانية ليس إلا ...

إننا في التحالف الديمقراطي الكردي في سوريا ، في الوقت الذي نعرب فيه عن شجبنا واستنكارنا لمثل هكذا اعتقال كيفي بحق المواطن الكردي إبراهيم نعسان ، نطالب بإطلاق سراحه فورا ونناشد القوى والفعاليات الوطنية والمدافعين عن حقوق الإنسان ، بالتدخل لدى الجهات المعنية للإفراج عنه ، والسماح لأهله وذويه بمقابلته والاطمئنان على أوضاعه وصـــحته ،

أوائل آذار / ٢٠٠٢ م

اللجنـــة العليـــا
للتحالف الديمقراطـــي الكـــردي في ســـوريا

بەڵگەنامەی ژمارە (٦٥)

تصريح

في يوم الجمعة ظهرا بتاريخ السابع عشر من شهر أيار المنصرم وفي مدينة عين العرب (كوباني) التابعة لمحافظة حلب ، أقدمت أجهزة أمنية على اختطاف المواطن الكردي السيد **مسلم شيخ حسن** وهو خارج من منزله، حيث اقتيد إلى فرع حلب ومنه إلى إحدى مراكز الاعتقال الكيفي في العاصمة دمشق وذلك دون وجود أية مذكرة توقيف أو إحالة قانونية إلى قضاء ، وكذلك دون السماح له بإجراء اتصال مع ذويه أو محام له كما تقتضيه الأصول والأعراف التي تتضمنها المواثيق والقوانين السورية وتلك الدولية التي تحمل تواقيع سوريا .
ومع مضي أكثر من أسبوعين على هكذا اعتقال مباغت بحق السيد شيخ حسن تزداد حالة الامتعاض والاستهجان لدى مختلف الشرائح والفئات الاجتماعية والثقافية الكردية في منطقة عين العرب وخارجها ، خصوصا أن المذكور سواء في محيط عمله الوظيفي أو محل إقامته ولدى جميع المعارف وسكان المنطقة معروف بطيب تعامله وأخلاقه النبيلة . وعدم وجود أية شكوى مسجلة ضده لا من قريب أو بعيد... مما يبدو واضحا أن(الذنب الوحيد)الذي كان يقترفه هو تمسكه بكرامته الإنسانية والقومية واهتمامه بالشان الوطني العام وحبه العلم والمعرفة ونبذه للتخلف والذهنية العشائرية وأمراضها ، ودعوته الدائمة إلى التحضر والمدنية ورفض أشكال التمييز والاضطهاد بحق الإنسان بسبب الدين والقومية أو المعتقد والرأي.. الخ

إننا في حزب الوحدة الديمقراطي الكردي في سوريا (يكيتي) ، وفي الوقت الذي نبدي فيه قلقنا العميق حيال تجدد واستمرار سياسة الاعتقال الكيفي بحق المواطنين بسبب آرائهم ونديـن هذا السلوك السلطوي الممجوج الذي طال السيد مسلم شيخ حسن في منطقة عين العرب ومن قبله منذ شهور السيد إبراهيم نعسان من منطقة عفرين وآخرين غيارى من محافظتي حمص واللاذقية وكذلك العديد من رجال الفكر والقلم من العاصمة دمشق وريفها... نناشد القوى الوطنية الديمقراطية وجميع المهتمين بكرامة وحقوق الإنسان برفع أصوات التضامن مع جميع المعتقلين السياسيين وسجناء الرأي في سوريا ومنهم السيد مسلم شيخ حسن وذلك بهدف تضافر ومتابعة كل الجهود للإفراج الفوري عنهم والتعويض عن الخسائر المادية والمعنوية التي لحقت بهم جراء الاعتقال الكيفي اللامسؤول الذي لا ولن يخدم مصالح المجتمع وسمعة الدولة .

٣/ حزيران / ٢٠٠٢

اللجنة السياسية
لحزب الوحدة الديمقراطي الكردي في سوريا
((يكيتي))

- ✓ الاسم والكنية : مسلم شيخ حسن
- ✓ الأب : محمد
- ✓ الأم : زركة
- ✓ محل وتاريخ الولادة : دار السلام ١٩٦٧/٣/٢٠
- ✓ العمل : موظف لدى الرابطة الفلاحية في عين العرب .

بەڵگەنامەی ژمارە (٦٦)

قرار تعسفي .... تحت عنوان عدم توفر جبهة عمل !!!!

قامت إدارة الشركة العامة للري ومياه الشرب /ريما/ مشروع ري عفرين الفرع(٥) باصدار قرار تعسفي في ٢\١\٢٠٠٢ بحق العاملين لديها . وبجرة قلم تم تسريح ٨٨ من العاملين(من عمال وفنيين ومهندسين ...) فيها بحجة عدم توفر جبهة عمل لدى المشروع علما أنه لم ينجز من المشروع ما يتطلب هكذا قرار . عندما ذهب هؤلاء العاملون لتوقيع الحضور عند مراقب الدوام منعهم المدير الاداري للمشروع قائلاً لهم بكل بساطة : انتم الآن في عداد المفصولين .

فيما يلي أسماء هؤلاء العاملين المفصولين تعسفاً :

١. مروان رشو بن ابراهيم خليل – سائق مجبل – عفرين
٢. عبد الحنان حاج علي بن مصطفى – سائق خدمة – عفرين
٣. ارسلان عمر بن عمر – طورنجي – عفرين
٤. رشيد رشيد بن حميد – سائق تركس – جنديريس
٥. فؤاد قضيب البان بن عمر – عامل مساحة – عفرين
٦. محمد حسن بن خليل - عامل سراد – برج عبدالو
٧. بسام شعبو بن مصطفى – كهربائي – عفرين
٨. عدنان عيسو بن خليل – سائق خدمة – عفرين
٩. جميل نيسالة بن منان - ميكانيكي- غزاوية
١٠. محمد بكر بكر – سائق تركس – عفرين
١١. أحمد ادريس بن سليمان – كومجي – حمص
١٢. حسين نعسان بن عبدالرحمن – عامل سراد – عفرين
١٣. طالب القبة بن محمود – نجار بيتون – حمص
١٤. عصمت رشو بن رشيد – سائق جرار – عفرين
١٥. جهاد سيدو بن محمد – سائق قلاب – عفرين
١٦. عبد الجليل شحادة بن مصطفى – عامل مساحة – جنديريس
١٧. عابدين عثمان بن صبري – مشحم – جويق
١٨. مفيد شيخو بن عدنان – مشحم – جنديريس
١٩. حسن الحسن بن أحمد – سائق قلاب –جنديريس
٢٠. يزدة شيركو بن محمد نوري – مساعد حداد – عفرين
٢١. عارف بركات بن حسن –سائق رافعة – عفرين
٢٢. عبد الحنان شيخ يعقوب بن مصطفى – حداد متفسات – عفرين
٢٣. عبد الرحمن سيخو عمر – سائق قلاب – كفلي جوم
٢٤. نزار بكر بن أحمد – حداد بيتون – عفرين
٢٥. أحمد نعسان بن عبد الرحمن- عامل عادي – عفرين
٢٦. صاعد الطويل بن حسن – اداري – حماة
٢٧. عبد ابراهيم بن مصطفى – سائق خدمة – عفرين
٢٨. عبد الحميد الأحمد بن عبد الرزاق –سائق مجبل – حلب
٢٩. أحمد الحسن بن نديم – سائق كريدر – حمص
٣٠. سامر علوش بن معلا – حداد بيتون – حمص
٣١. محمد عثمان بن صبري – سائق جبالة – عفرين
٣٢. نصار سليطين بن سليمان – عامل صيانة – حماة
٣٣. محمد بسام جحجاح بن محمد – عامل صيانة – حلب
٣٤. خلف الحسين بن مصطفى – كهربائي – عفرين
٣٥. سعدو أتوزبير بن طالب- سائق بلدوزر – حمص
٣٦. حسن شعبان بن عيسى – كهربائي – حمص
٣٧. اسعد شيخ نعسان بن محمود – عامل صيانة – عفرين
٣٨. محمود الأحمد بن عبد الرزاق – عامل صيانة – حلب
٣٩. أحمد عساف بن حسن – سائق تركس – حلب
٤٠. وديع فرج بن صليبي – عامل صيانة – مهندس ميكانيكي
٤١. أحمد عمو بن محمد أمين – ميكانيكي – عفرين
٤٢. محمد الحسن بن عبد الرحمن – سائق خدمة - عفرين
٤٣. وسام دردر بن عاصم – ميكانيكي – حمص
٤٤. عبد الرحمن عمر بن عمر – ميكانيكي – حلب
٤٥. حسن نابو بن نابو – سائق جرار – غزاوية
٤٦. محمد المحمد بن محمود – سائق جرار – جنديريس
٤٧. أحمد طاهر محمد شريف بن صالح – ميكانيكي – عين العرب
٤٨. محمد سمير اسماعيل بن ابراهيم – سائق قلاب – عفرين
٤٩. عامر شتيوي بن شتيوي – حداد لحام – حمص
٥٠. رواد كردة بن علي – ميكانيكي – عفرين
٥١. ديان عثمان بن أيبش – عامل عادي – عفرين
٥٢. صلاح علي بن محمد – مهندس ميكانيكي – معبطلي
٥٣. سمير جوجك بن محمد نور – محاسب – كوران
٥٤. محمد علي بن رفعت – محاسب – كفردلة
٥٥. صبري أحمد بن حسن – بناء – جويق
٥٦. محمد منلا عثمان بن أحمد – سائق خدمة – جويق
٥٧. بحري حسن بن شاهين – سائق خدمة – كيمار
٥٨. زياد مصطفى بن ابراهيم – نجار بيتون – عفرين
٥٩. محمد محكو بن تتر سائق خدمة – شيخ الدير
٦٠. لقمان نبو بن سعد – نجار بيتون – باصوفان
٦١. لقمان نعسان بن ابراهيم خليل – سائق خدمة – عفرين
٦٢. أحمد هورو بن محمد علي – سائق قلاب – خلطان
٦٣. أحمد بكر سيد – سائق مدحلة – عفرين
٦٤. عزت محمد بن عثمان – سائق قلاب – عفرين
٦٥. محمود مصطفى بن وحيد – مساعد نجار – عفرين
٦٦. عبد الرحمن حسن بن محمد – سائق مدحلة
٦٧. جمعة حمو بن حميد – سائق طرنبول – شيخ الدير
٦٨. ادهم حاج على بن عبد المنان – عامل صيانة- عفرين
٦٩. أحمد رمضان بن عبد الحسيب – مهندس جيولوجي – حماة
٧٠. عياث ابراهيم بن محمد – مراقب فني – حماة
٧١. يوسف الديك بن سعد حماة
٧٢. باسل بارودي بن أحمد – مراقب فني – حماة
٧٣. حافظ حسن بن محمود – مراقب فني – حماة
٧٤. هادي مصيص بن عيسى – مراقب فني – حماة
٧٥. محمد أمين يوسف بن ابراهيم – مراقب فني – حماة
٧٦. نضال الأألحمد بن محمد – مراقب فني – حمص
٧٧. صلاح نعسكان بن علي – نجار - رقة
٧٨. ابراهيم السمعو بن محمد – نجار – رقة
٧٩. عبدو غنام بن محمد – ميكانيكي – رقة
٨٠. سيف الدين ابراهيم بن خليل – حداد بيتون – حمص
٨١. علي ضوا بن سليمان – ميكانيكي – حمص
٨٢. فؤاد كوسكا بن تركي – كومجي – حمص
٨٣. زياد مصطفى بن ابراهيم – نجار بيتون – عفرين
٨٤. حسين شعبان بن حسين – سائق مدحلة – بعدنلي
٨٥. فوزي قاسمو بن محمد أمين – سائق رافعة – حمص
٨٦. عمار ضوا بن صالح – عامل صيانة – حمص
٨٧. خالد سلامة بن ناصيف – سائق بلدوزر – حمص
٨٨. سلم عباس بن محمد – سائق قلاب – عفرين

بەڵگەنامەی ژمارە (٦٧)

سيادة رئيس الجمهورية العربية السورية المفدى

نحن الموقعين أدناه مجموعة من أبناء محافظة الحسكة ((الجزيرة)) نتقدم إليكم باسم عشرات الآلاف من العوائل من سكان الجزيرة الأكراد والمجردين من الجنسية السورية منذ عام 1962:

تتجلى مأساتنا في حرماننا دون وجه حق من الجنسية السورية إثر الإحصاء الاستثنائي الخاص بمحافظتنا في عهد الانفصال البغيض، والذي بموجبه تم تجريدنا من الجنسية السورية والحقوق المدنية حيث حرمنا ولا نزال من العمل لدى الدولة ومتابعة التعليم والخدمة الإلزامية والتنقل وجوازات السفر ومن بطاقات التموين ومن حق المشاركة في الانتخابات العامة وغيرها من المحروميات.

إن معاناتنا خلال تسع وثلاثين سنة فاقت الحدود، وتجريدنا من الجنسية لا مبرر له إطلاقاً من الناحية القانونية، فنحن أبناء الجزيرة وسكانها الأصليون المقيمون فيها أباً عن جد، وأدى الكثير منا الخدمة الإلزامية وخدمنا الوطن بإخلاص وساهمنا في الدفاع عنه، ونحن حريصون على وحدته وتقدمه وازدهاره.

ومهما تكن الدوافع وراء قرار تجريدنا من الجنسية فقد آن الأوان لإيجاد حل نهائي لمأساتنا وذلك باعتبار كل من سجل في الإحصاء الذي جرى في 1962/10/5 م، بموجب المرسوم 93 متمتعاً بالجنسية السورية أسوة بغيره من أبناء هذا الوطن.

إن إعادة حقوقنا الشرعية لنا سوف يساهم حتماً في تعزيز الوحدة الوطنية وسيادة القانون ويزيل الإجحاف والغبن الذي لحق بنا خلال تسعة وثلاثين سنة.

هذا وكلنا أمل يا سيادة الرئيس أن تضعوا لمأساتنا حلاً جذرياً.

ودمتم لخير هذا الوطن وعلو شأنه

من المجردين من الجنسية

بەڵگەنامەی ژمارە (٦٨)

بيان

إلى جماهير شعبنا الكردي في سوريا
وإلى كافة القوى الديمقراطية والوطنية والتقدمية في سوريا

في الخامس من تشرين الأول يمضي على تنفيذ الإحصاء الاستثنائي العنصري لسكان الجزيرة تسع وثلاثون عاماً ، ولاتزال قضية الذين اعتبروا بموجبه أجانب وجردوا من جنسيتهم السورية والذين أضحوا يتجاوزون ربع المليون دون حل .

إن نظرة بسيطة إلى موضوع الإحصاء الاستثنائي تبين مدى جوره ومجافاته لأبسط حقوق الإنسان ولأكثر قواعد السياسة والقانون بداهة وبساطة .

الجنسية من حيث كونها صفة لاصقة بالإنسان تولد معه وتحدد معه هويته وتسبغ عليه صفة المواطنة لمجرد أنه مولود لأب منتسب إلى دولة معينة أو أنه ولد على أرض تلك الدولة ، لذلك فقد جزمت لائحة حقوق الإنسان بأنه لابد لكل شخص من جنسية معينة ، وهذا الجزم يفيد بأنه ليس من حق أية دولة أن تسحب جنسيتها أو تحجبها عن أي مواطن يتوفر فيه أحد الشرطين : الدم أو الأرض .

ومن الناحية السياسية فإن إدعاء السلطات بأن المعتبرين كأجانب إنما هم من اللاجئين الوافدين من تركيا اثر الثورات الكردية فيها ، فليس أكثر من إدعاء مهزوز ، لأن اللجوء اقتصر على بعض الزعماء الذين عاد معظمهم إلى موطنهم الأصلي ؛ أما الذين جردوا من الجنسية فهم من السكان الأصليين ويعيشون في مناطقهم التاريخية الموروثة عن آبائهم وأجدادهم .

بغض النظر عن أرباب الأسر الذين تم إحصاؤهم ، فإن الذين ولدوا في ذلك اليوم يتمون اليوم التاسعة والثلاثين من أعمارهم لم يعرفوا غير سوريا وطناً لهم ، أفلا تكفي هذه السنين لإكتساب الجنسية السورية ؟! . الا أن معظم قوانين الجنسية ! بما فيها قوانين البلاد ؛ تكتفي بخمس سنوات لمنح الجنسية للأجنبي الحقيقي المتمتع بجنسية أخرى ، فكم من (سنوات خمس) مرت على هؤلاء المحرومين ؟! .

مرة أخرى نقول إن الوضع الشاذ لا يستقيم مع ابسط قواعد العدالة ويتجافى مع شرعة حقوق الإنسان وسائر الأعراف الدولية ومنطق العصر ، كما أن هذا الأمر معلوماً لدى معظم المهتمين بحقوق الإنسان في أكثر أنحاء العالم نتيجة التطور الهائل في وسائل الأعلام والاتصال وغدا من الضروري إيجاد حل عادل وجذري وسريع له ، لذا فإننا ندعو جماهير الشعب السوري بكافة فصائله وشرائحه وعلى الأخص نخبته الواعية أن تضم صوتها إلى صوتنا وتطالب المسؤولين بإعادة الأمور إلى نصابها وإلغاء هذا المشروع العنصري الجائر وغير المبرر وفتح الحوار مع الحركة الوطنية الكردية على قاعدة إزالة الاضطهاد عن شعبنا الكردي والاعتراف الدستوري بوجوده والإقرار بحقوقه القومية وتمثيله في مؤسسات الدولة طبقاً لمبدأ المساواة بين كافة أبناء الوطن في الحقوق والواجبات

أوائل تشرين الأول ٢٠٠١

حزب يكيتي الكردي في سوريا | الجبهة الديمقراطية الكردية في سوريا

بەڵگەنامەی ژمارە (٦٩)

ژین

ژماره (١٠٦٧) ساڵ (٣٥) (٨) لاپەڕەیە (١٦) السه هه فتەی

دووبار دەرئەچی ٢ شه‌ممه ١٠ـ١٠ـ١٩٦٠

زەعیم کونگرەي شەشەمي قوتابیاني جیهان

ئەکاتەوە

زەعیم ئەلیت بەم زوانە ئەنجومەنی نیشتمانی پیك دیت

روژی شەممەی رابوردوله بەغدا سەر لەبەیانی سیادەی زەعیم عبدالکریم قاسم شەشەم کونگرەي یەکیتي قوتابیانی جیهـانی کـردەوە وە ئەم کونگرەیە نوینەری قوتابیاني (٧٥) دەولەتی تیا بەشداره وەنزیکەی دە روژ کونگرەکە دەوام ئەکات وە [illegible] یەکیتي قوتابیاني عیراق چەند قسەیەکي کردوە سوپاسـي سیادەی زەعیمي کرد کە یارمەتی داوە بو گرتني ئەم کونگرەیەو دەوری قوتابیاني دەرخست لەبەر بەرە کانـی [illegible]

راستە قینەي گەلی تیاتەبیت وە هەتا ئەرکانە بە تەواوي ئیسـتعمار و نوکەراني ناهیلین لەعیراقدا وەلەرەگو ریشە دەریان ئەهینین. وە ووتي ئیمەلەگەل هەموگەلانی جیهاندان بو خەبات کردن و یارمەتی دان کە هەمویان پیویستیان پیهەیە بوئە ناو بردنی ئیستعمار و سەربەستی وەرگرتن .

وە زەعیم ئاشکرای کرد کە حکومەتي عیراق لەمانگی ئیستاوە خەریـکە لەگـەل دەولەتە هاوریکا ئیدا بـو [illegible]

وسلاوي ئەنجومەنی ئاشتی جیهاني گەیاند بە کونگرەي قوتا-بیانی جیهان ئینجا برجـي بلیکان سەروکی یەکیەتی قوتابیانی جیهان هەستا و سوپاسی زەعیمی کردلەگەل قوتابیان و ریکخـراوەکا لە عیراقدا بو یارمەتی دانیان لەگەل ئەم کونگرەیەدا وە وتي ئیستا بەندایاتەختي قوتا-بیانی جیهان وە دەوري بوري کە قوتابیانی جیهان پال پشتي هەمو گەلە ژیر دەستەکانـو وە ئەو گەلانە ئەکات کە تازە سەر بە خوییان وەرگرتوە و لە دواییدا ئەو نەلغرا [illegible] [illegible]

نابیـت بهیلری کاروبار بەم جورە برروات

ماموستا وە قوتابیە کـوردەکان لە کەرکوك

وخویندنی کوردي ..

روژنامەي (دەنگي کورد) لە ژماره (٣٨١)دا مەکالەیەکي بلاو کردوتەوە کە بەرەو رووي وەزیري زانیاري کراوەتەوە دەربارەي ماموستا کوردەکان وەخویندني کوردي و گەلی شتي دەرخستوە کە زانینی پیویستە بولەوەي لای هەمولایەك آشکرا بیت کەهەندي زۆلە دل وە دوبەرەکي خەرەوە چي ئەکەن لە پال ئیشەکانیان دا ، هەمان کاتیشدا پیویستە کە کار بە دەستە دلسوزەکان ،ارەي ئەم جورە کاروبارانە ئەدەن وە نابیت کەسیش لی‌ي بي دەنگ بیت .

مەکالەکە ئەلیت :

١ـ فەرمانیکی وەزاری هاتوە بو بەریوە بەرایەتي زانیاري لیوای کەرکوك بوئەوەي هەربجی دەرچوانی دارالمعلمین و معلمات هەیە لە کوردەکان لەسلیماني دابنریت نەك لە کەرکوك لە کاتیکدا هیچ جیاوازي‌یەك نیە لە بەینـی سـلیمانی و کەرکوکدا بو خویندن چونکە زوربەی قوتابیاني شاري کەرکوك کوردن وە بەمە مافي خویندن و زانیاری قوتابیە کوردەکان ئەخریتە ژیر پی‌یەوە وە ئەگەرەیەکە ئەخریتە ریگای بەریوەبەرایەتی زانیاری کوردی گشتی لە کەرکوکـدا کە ژمارەی قوتابیە کوردەکانی (١٣) هەزار قوتابیە بە پی‌ی ئەو ژماردنەي کە بەرریوەبەرایەتی زانیاری کەرکوك کردویەتي (وە وەکو زانراوە ویتەري تورکانەکان خوی سەرپەرشتي کردوە) لەبەر ئەمە بە گەرمي داوا لە وەزیري زانیاری ئەکەین کە ئەو دەرچوانە لە کەرکوك دابنین بو پر کردنەوەی ئەو شوینە بەتالانە کە هەیە .

٢ـ معاوني بەررەوەبەری زانیاري بو خوینـدني کوردی دوماڵکە ئەبیت گوزراوە بو سلیمانی وە هەتا ئیستا کەس لەشوینی دانەنراوە .

٣ـ لە شاري کەرکوکدا لیژنەیەك پیك هاتوە بـو ریك خستني میلاك بە پیچەوانەی فەرمانی وەزارەتەوە

بەڵگەنامەی ژمارە (٧٠)

الاتحاد القومي الديمقراطي الكوردستاني
YNDK
المؤتمر الرابع
مؤتمر شهيد سربست

DEMOCRATIC NATIONAL UNION OF KURDISTAN
FOURTH CONGRESS

نداء

الى جميع رؤساء العشائر والافخاذ العربية والعرب الذين استولوا على اراضى وممتلكات الكورد

نرى من واجبنا ان ننبهكم مجدداً لكي تقوموا باخبار جميع اعضاء عشائركم و افخاذكم وعوائلكم بعدم الاستمرار كاداة في يد النظام العراقي المحتل لتنفيذمؤامرة تعريب كوردستان،وعدم التوطن في اراضي وممتلكات الكورد.وان تعلموا الذين قدموا للعودة من حيث أتوا لأن مجيئهم و استيلاء هم على اراضي وممتلكات الكورد شيء مؤقت ولن يدوم وستنعكس بشكل سلبي على مستقبل العلاقات بين الكورد والعرب .لذا يجب المحافظة على الأخوة بين الطرفين ومما لاشك فيه فان كل من يتوطن في ارض وممتلكات الكورد عليه دفع غرامة افعاله في المستقبل.هذا هو موقفنا ونحن بانتظار مواقفكم .

المؤتمرالرابع
الاتحادالقومي الديمقراطي الكوردستاني
YNDK
١٢ / ٢ / ٢٠٠٢

بەڵگەنامەی ژمارە (٧١)

الى كافة أبناء العشائر العربية الوافدة الى كوردستان العراق

السلام عليكم...

اننا في اللجنة العليا لمناهضة سياسات التعريب في كوردستان، ندعوكم ومن منطلق الحفاظ على علاقات الاخوة والتعايش السلمي الى عدم الانجرار وراء السياسات الخاطئة التي مورست من قبل الحكومات العراقية المتعاقبة، والتي عملت على زرع بذور الفرقة والفتنة بين ابناء الشعب العراقي بكافة قومياته وانتمائاته المختلفة، وكانت سياسة التعريب ومازالت واحدة من تلك السياسات الخطيرة والتي تتنافى مع ابسط مبادئ حقوق الانسان في تجريد الكورد والتركمان والاشورين والكلدان من حقوق التملك والانتماء القومي وطردهم من مناطق سكانهم واسكان العشائر العربية محلهم.

ندعوكم ومن منطلق الحرص على مبادى الاخوة والعيش بسلام وامان والابتعاد عن ما يضر بمصالحكم ومصالح الاخرين وبغية الحفاظ على مستقبلكم ومستقبل ابنائكم التفكير ملياً واتخاذ القرار الصائب والسليم بالعودة الى دياركم، وإلا فسوف تتحملون نتائج مايترتب عليه هذا الوضع الاستثنائي، فالاحرى بكم الاستفادة من هذه الدعوة الصادقة والجادة، ولاندري ماذا تأتي به الايام.

والله من وراء القصد.

اللجنة العليا
لمناهضة سياسات التعريب في كوردستان
٢٠٠٢/٢/٢٨

بەڵگەنامەی ژمارە (٧٢)

الى كافة الاحزاب والتنظيمات والشخصيات السياسية في المعارضة العراقية

تحية واحتراماً...

لقد دأبت الحكومات العراقية المتعاقبة على انتهاج سياسات خاطئة من تعريب وترحيل وتهجير للمناطق الكوردية ومنذ تأسيس الدولة العراقية بخطوات متلاحقة تستهدف تغير الواقع السكاني والعرقي للمنطقة بدءا من سنجار وزمار وشيخان ومرورا بمخمور وكركوك وجلولاء ومندلي وخانقين وحتى بدره وجصان في سياق خطة استراتيجية مبرمجة لصالح الفئة العربية الحاكمة وذلك بترحيل الكورد والتركمان والاشورين والكلدان من مناطق سكناهم وإسكان العشائر العربية القادمة من وسط وجنوب العراق مع توفير كافة المستلزمات للاقامة وبناء المستوطنات ومنح الامتيازات الكثيرة من مال وسلاح للاستيلاء على الممتلكات والعقارات والاراضي الزراعية للسكان الاصليين، ضارباً بذلك كل الاعراف المواثيق الدولية المدافعة عن حقوق الانسان من حق الاقامة والتملك ورافضا لكل المبادى والاسس التي ترفض الاستيلاء على اموال وممتلكات الاخرين.

ولقد اخذت هذه السياسة منعطفاً خطيرا وخصوصا في العقد الاخير من القرن الماضي وذلك بتنفيذ مخطط مايسمى به (تصحيح القومية) لاجبار القوميات الكوردية والتركمان والاشورين والكلدانيين الى تغيير قوميتهم الى القومية العربية ومنع تسمية المواليد الجدد بأسماء غير عربية.

إن هذه السياسة تندرج ضمن اطار سياسات التطهير العرقي (الجينوسايد) ذات الابعاد الخطيرة على المستويات الاجتماعية والثقافية والاقتصادية وعلى كافة جوانب الحياة الاخرى وتوفير اجواءً لنمو المشاعر العنصرية بين أبناء القوميات التي تعايشت معاً في هذه الديار عبر مراحل التأريخ، مما قد يؤدي الى خلق حالة من التنافر والتباعد والغير مرغوب فيه بين القوميات التي تطبق بحقها هذه السياسة الخاطئة من جهة والقومية العربية من جهة اخرى مما ينعكس سلباً على المصالح الوطنية العليا.

إن الاستمرار على هذه السياسة من قبل السلطات الحاكمة وكذلك السكوت عنها من قبل المخلصين من ابناء الشعب العراقي يولد مأساة انسانية قدلا تحمد عقباها لذلك ومن منطلق الحفاظ على اسس ومبادى الاخوة والعيش بسلام وامان وضماناً لمستقبل الاجيال القادمة نناشدكم بأسم اللجنة العليا لمناهضة تعريب كوردستان العراق القيام بواجبكم تجاه ما مورس من سياسات خاطئة بحق أبناء كافة القوميات المتآخية في العراق من خلال العمل على:

١- شجب وادانة هذه السياسة اللاانسانية والتي تنعكس سلباً على العلاقات الاخوية بين القوميات المتعايشة والمبنية على الكثير من القواسم المشتركة.

٢- القيام بالدور الوطني والانساني في كافة الاوساط والمحافل لفضح هذه الممارسات الخاطئة والعمل على انتهاج سياسة ضاغطة على الحكومة العراقية عبر كافة الوسائل المتاحة لايقاف هذه الحملة الشرسة واللامسؤولة.

٣- توعية الجماهير بالمخاطر الناجمة في الاستمرار على هذه السياسات الخاطئة والعمل على تعبئة الراي العام لافشال هذه المخططات.

نشد على ايديكم ونأمل المبادرة منكم.

والله ولي التوفيق.

اللجنة العليا
لمناهضة التعريب في كوردستان
٢٠٠٢/٢/٢٨

بەڵگەنامەی ژمارە (٧٣)

موسوعة النهرين

بيان مشترك

الاتحاد القومي الديمقراطي الكوردستاني

اربـــــيل

2002/9/ 7

yndkm@hotmail.com

في الساعه الخامسه من عصريوم2002/9/7وفي مقر المكتب السياسي للاتحاد القومي الديمقراطي الكوردستاني((YNDK

اجتمعنا نحن الاحزاب والاطراف الكوردستانيه والعراقيه واتفقنا على المواقف التاليه:

*ينتظران تمتد رياح التغيير الى العراق ايضاً،،ويتبدل النظام العراقى الحالي .نحن الاحزاب والاطراف نبدي دعمنا واسنادنا لهذه التغييرات من اجل اقامة نظام ديمقراطي فيدرالى تعددي يكون فيه حقوق شعب كوردستان مضمونةَعلى أساس الفيدراليه التى أقرها البرلمان الكوردستاني كما ندعوا ايضاً الى الاسراع في تنفيذ عملية السلام في كوردستان لآن الظروف السياسية الحاليه تحتم علينا تنظيم بيتنا ألداخلي وتوحيد خطابنا السياسي استعداداً لمستجدات المستقبل .

*منذ فترة والحكومة التركية تواصل التحرش بالتجربة الديمقراطية فى كوردستان ونحن فى الوقت الذى ندين ونندد بهذه التحرشات بشده فى نفس الوقت ايضاً نرى ان من اهم واجباتنا الوطنيه الدفاع عن تجربة شعب كوردستان . وفى اعتقادنا ان هذه التحركات تستهدف تمهيد أرضية مناسبة للتدخل في الشئوون الداخلية لكوردستان ،مما يودى الى تهديد التضامن السياسي وجغرافية المنطقة برمتها ، ويعرضنا جميعاً الى خطر كبير لذلك نرى ان من واجبنا جميعاً التصدي لها .

*يستمر نظام بغداد الدكتاتوري . بتعريب وترحيل المنا طق المحتلة من كوردستان بهدف تبديل ديموغرافيه أرض كوردستان ،نحن فى الوقت الذي نندد بشدة بهذه السياسة العنصرية . ندعوامنظمات الامم المتحدة لعدم فسح المجال للنظام العراقى للاستفادة من القرار (986)لتعريب كوردستان .كما ندعوها ايضاً للضغط على النظام للكف عن طرد الكورد واالتركمان والاشوريين من ارض أبا ء هم ومحاولات تغيير هويتهم القومية بالقوة .كما نساند ايضاً جميع المحاولات الداخليه والخارجية للوقوف فى وجه حملات التعريب واالترحيل .

الاحزاب والاطراف

1-حزب الاتحاد التركماني العراقى

2-جمعية الثقافه التركمانية فى كوردستان العراق

3-حزب بيت نهرين الديمقراطي

4-حزب العمل الديمقراطي الكوردستانى

بەڵگەنامەی ژمارە (٧٤)

5-الحركة الديمقراطية لشعب كوردستان

6-الحركة الاسلاميه فى كوردستان /العراق

7-حركة فلاحي ومضطهدي كوردستان

8-منظمة نضال كادحي كوردستان

9-حركة الديمقراطيين الكوردستانيين

10-حزب الاخاء التركمانىالعراقي

11-الحزب الديمقراطىالتركماني الكوردستاني

12-عصبة القوميين الكورد

13-حزب رزطارىكوردستان

14-الحركة الشعبية الكوردستانيه

15-الحزب الاشتراكي الديمقراطي الكوردستاني

16-الاتحاد القومي الديمقراطي الكوردستاني

اربـــــيل

2002/9/ 7

بەڵگەنامەی ژمارە (٧٤)

راگەیاندنی هاوبەش

کاتژمێر (٥) ی ئێوارەی رۆژی ٢٠٠٢/٩/٧ لەبارەگای مەکتەبی سیاسیی یەکێتی نەتەوەیی دیموکراتی کوردستان YNDK ،ئێمەی حزب‌ولایەنەکانی کوردستان‌وعێراق کۆبووینەوەوهەلوێستمان لەسەر ئەم خالانەی خوارەوە یەکخست.

*واچاوەروان دەکرێت باهۆزی گۆرانکارییەکان عێراقیش بگرێتەوەو رژێمی ئێستای عێراق بگۆردرێت،ئێمەی حزب‌ولایەنەکان پشتگیری خۆمان بۆئەم گۆرانکارییانەلە پێناو سیستەمێکی پەرلەمانی دیموکراتی فیدرالی فرەحزبی‌دەردەبرین‌و،تیایدامافی گەلی کوردستان لەسەر بنچینەی فیدرالی پارێزراوبێت کە پەرلەمانی‌کوردستان بریاری لەسەر داوە ،هەروەها داوا دەکەین پەلە بکرێت لەجێبەجێکردنی پرۆسەی ئاشتی لەکوردستان ،لەبەرئەوەی ئەم هەلومەرجە سیاسیەی ئێستا لێمان دەخوازێت کەناومالی‌خۆمان یەکخەینەوەو بەیەک گوتاری سیاسی یەکگرتوو ئامادەکاری بۆ ئەم پێشهاتانەبکەین.

*ماوەیەکە دەولەتی تورکیا بەبەردەوامی هەرەشە لەئەزموونی دیموکراتی کوردستان دەکات ،ئێمە لە کاتێکدا بەتوندی ئەم هەرەشانە ریسواو مەحکوم دەکەین ،لەهەمان کاتدا بەرگری کردن لە ئەزموونی گەلی کوردستان بەئەرکی نیشتمانی خۆمان دەزانین‌و بەرای ئێمە ئەم هەرەشانە زەمینە خۆشکردنە بۆ دەستێوەردان لەکاروباری ناوخۆی کوردستان ،ئەمەش دەبێتە هۆی تێکدانی هاوسەنگی سیاسی‌و جوگرافی ناوچەکە بەگشتی‌ومەترسییەکی گەورەیە لەسەر هەموولایەکمان‌و رووبەروو بوونەوەشی ئەرکی هەموو لایەکمانە .

*رژێمی دیکتاتۆری بەغدا لەسەر سیاسەتی بەعەرەبکردن‌و راگواستن لەناوچە داگیرکراوەکانی کوردستان بەردەوامەوگەرەکییەتی دیموگرافیای‌خاکی کوردستان بشێوێنێ، ئێمە لە کاتێکدا ئەم سیاسەتە ئەگریسە زۆر بەتوندی ریسوا دەکەین لە هەمان کاتدا داوا لە رێکخراوەکانی(UN) دەکەین کە بوار بە رژێمی عێراق نەدرێت سوود لە بریاری (٩٨٦) وەربگرێت بۆ تەعریبکردنی کوردستان . هەروەها داوا دەکەین گوشار بخرێتە سەر رژێم بۆ ئەوەی هیچی تر کوردو تورکمان‌وئاشوری لەسەر زێدی باپیرانیان دەرنەکرێن‌و بەزۆر ناسنامەی نەتەوەییان پێنەگۆردرێت ، لەهەمان کاتدا پشتگیری خۆمان بۆ هەموو ئەو هەولانەچ لەناوەوە چ لەدەرەوە دووپات دەکەینەوە کەلە دژی سیاسەتی بە عەرەبکردن‌و راگواستن دەکرێت .

حزب‌و لایەنەکان

١- پارتی یەکێتی تورکمانی عێراق.
٢- کۆمەلەی رۆشنبیری تورکمان لە کوردستانی عێراق .
٣- حزبی دیموکراتی بێت ئەهرێن .
٤- پارتی کاری دیموکراتی کوردستان
٥- بزوتنەوەی‌دیموکراتی گەلی کوردستان .
٦- بزوتنەوەی ئیسلامی لە کوردستان / عێراق .
٧- بزوتنەوەی جوتیاران‌و چەوساوانی کوردستان .
٨- رێکخراوی تێکۆشانی رەنجدەرانی کوردستان .
٩- بزوتنەوەی دیموکراسیخوازانی کوردستان .
١٠- پارتی برایەتی تورکمانی عێراق .
١١- پارتی دیموکراتی تورکمانی کوردستان .
١٢- کۆمەلەی نەتەوەی کورد .
١٣- حزبی رزگاری کوردستان .
١٤- بزوتنەوەی میللی کوردستان .
١٥- حزبی سۆسیالیستی دیموکراتی کوردستان .
١٦-یەکێتی نەتەوەیی دیموکراتی کوردستان .

هەولێر

٢٠٠٢/٩/٧

بەلگەنامەی ژمارە (٧٤)

لیژنەی باڵای بەرەنگاربوونەوەی
بەعەرەب کردنی کوردستان

بـانگـەوازێـــک

سیاسەتی بەعەرەب کردنی ناوچەکانی کوردستان لەلایەن ڕژێمە یەک لەدوای یەکەکانی عێراقەوە قۆناغ بە قۆناغ پەرەی سەندووەو ناوچەیەکی فراوانی لە کوردستان کردۆتەوە هەر لە (سنجارو زمارو شێخان و مەخمورو کەرکوک و جەلەولاو خانەقین و مەندەلی تا بەدرەو جەسان) و بەرەبەر ئەو شاڵاوە ترسناکە لە چوارچێوەی ئیستراتیجیەتێکی هەمەلایەنی گشت گیردا ئەنجام دەدرێت بەمەبەستی پاکتاو کردنی ڕەگەزی و گۆڕینی سیمای نەتەوایەتی خەڵکی کوردستان بە کوردو تورکمان و ئاشوری و کلدانەوەو نیشتەجێ کردنی عەشایەری عەرەبی لە جێگاکانیان بەگوێرەی بەرنامەیەکی نەخشە بۆ داڕێژراو بەدروست کردنی کۆمەڵگاو ئۆردوگاو دەست بەسەرا گرتنی سامانی نەتەوەیی دانیشتوانی کوردستان لەڕووی ماددی و فەرهەنگی و مەعنەویەوەو هەڵتەکاندنی ژێرخانی گشت لایەنی کۆمەڵگای کوردستان و سڕینەوەی شوێنەوارو ئاسەواری بوونیان کە ئەم بەعەرەب کردنە تەنانەت گەیشتۆتە سەر ئەوەی ئینتیمای نەتەوایەتیان پێ بگۆڕن و زیاتر لەوەش ناوی غەیرە عەرەبی قەدەغە کراوە کە لە منداڵانی تازە لەدایک بو بنرێن.

بۆ ڕووبەڕو بوونەوە لەگەڵ ئەم سیاسەتە ترسناکەداو لەپێناوی بەرگری کردن لە مافی خەڵکی کوردستان و پوچەڵ کردنەوەی ئەم هەوڵە نەزۆکانە کە مەترسیەکی گەورە دروست دەکات لەسەر ئایندەی ئاسایشی نەتەوەیی کوردستان، (لیژنەی باڵای بەرەنگار بوونەوەی بەعەرەب کردنی کوردستان) لەدوای چەندین کۆبوونەوەو دانیشتن و ڕاگۆڕینەوە لەلایەن ئەو لایەن و کەسایەتیانەی کە پەیوەندارن بەم کارەوە دامەزراو بۆ ئەم مەبەستەش بەرنامەیەکی کاری داڕشتووە بۆ ئەوەی پەردە لەسەر ڕاستیەکان هەڵماڵێ و ئەم سیاسەتی پاکتاو کردنی ڕەگەزیەی ڕژێمی عێراق پوچەڵ بکاتەوە و هەوڵی هەمەلایەنە بدات بۆ بەرنگار بوونەوەی. هەر بۆیەش لیژنەکەمان، لیژنەی باڵای بەرەنگار بوونەوەی بەعەرەب کردنی کوردستان داوا لە هەموو جەماوەری خەڵکی کوردستان لە ناوەوەو دەرەوەو هەموو خەڵکی ناوچە بەعەرەب کراوەکان بەتایبەتی دەکات کە بەپیری کارەکانی ئەم لیژنەیەوە بێن لە ڕێگای کۆکردنەوەی

بەڵگەنامەو ئامادە کردنی لێکۆڵینەوە و خۆ ئامادە کردن بۆ هەموو جۆرە چالاکیەکی جەماوەری بۆ پوچەڵ کردنەوەی ئەم سیاسەتە چەوت و نارەوایە کە دەرهەق بە خەڵکی کوردستان دەکرێ، لە پێناوی گەڕانەوە بۆسەر زێدی خۆی و دەرکردنی ئەوانەی وا بەناهەق نیشتەجێ کراون لەسەر خاکی کوردستان لەجیاتی دانیشتوانە ڕاستەقینەکەی.

هەروەها داوا لە ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتوەکان و کۆمەڵگای نێودەوڵەتی و ڕێکخراوەکانی مافی مرۆڤ دەکەین کە فشار بخەنە سەر ڕژێمی عێراق بۆ دانانی سنورێك بۆ ئەم سیاسەتە ترسناکەو کارا کردنی بڕیاری (٦٨٨)و هەوڵ دان بۆ گەڕانەوەی دەرکراوەکان بۆ جێگای زێدی خۆیان. داوا لە تەواوی حزب و لایەنە سیاسیەکان و نیشتمان پەروەریەکان و ڕێکخراوە جەماوەری و پیشەییەکان دەکەین کە پتر بەپیر دەنگمانەوە بێن و هاودەنگ بن لەگەڵمان. داوا لەسەرجەم کەناڵەکانی ڕاگەیاندن دەکەین کە بایەخ بە دوادا چوون و خستنەڕووی گەورەیی مەترسی ئەم پیلانەی ڕژێمی عێراق بدەن و لەسەری بنوسن و بدوێن، وە ڕیسوای بکەن بۆ هەموو جەماوەری کوردستان و ئازادی خوازانی جیهان.

هەولێر
٢٠٠٢/١/٢٣

تێبینی:-

لەڕێگەی ئەم ژمارانەوە پەیوەندیمان لەگەڵدا بکەن:

- **ژمارەی فاکس: ٠٠٤٧٢٤١٣٥٧١٧**
- **ژمارەی تەلەفۆن: (٢٢٢٤٢٠٢) (٢٢٢٥٨٥٦) (٢٢٣١٢٤٦)**

بەڵگەنامەی ژمارە (٧٥)

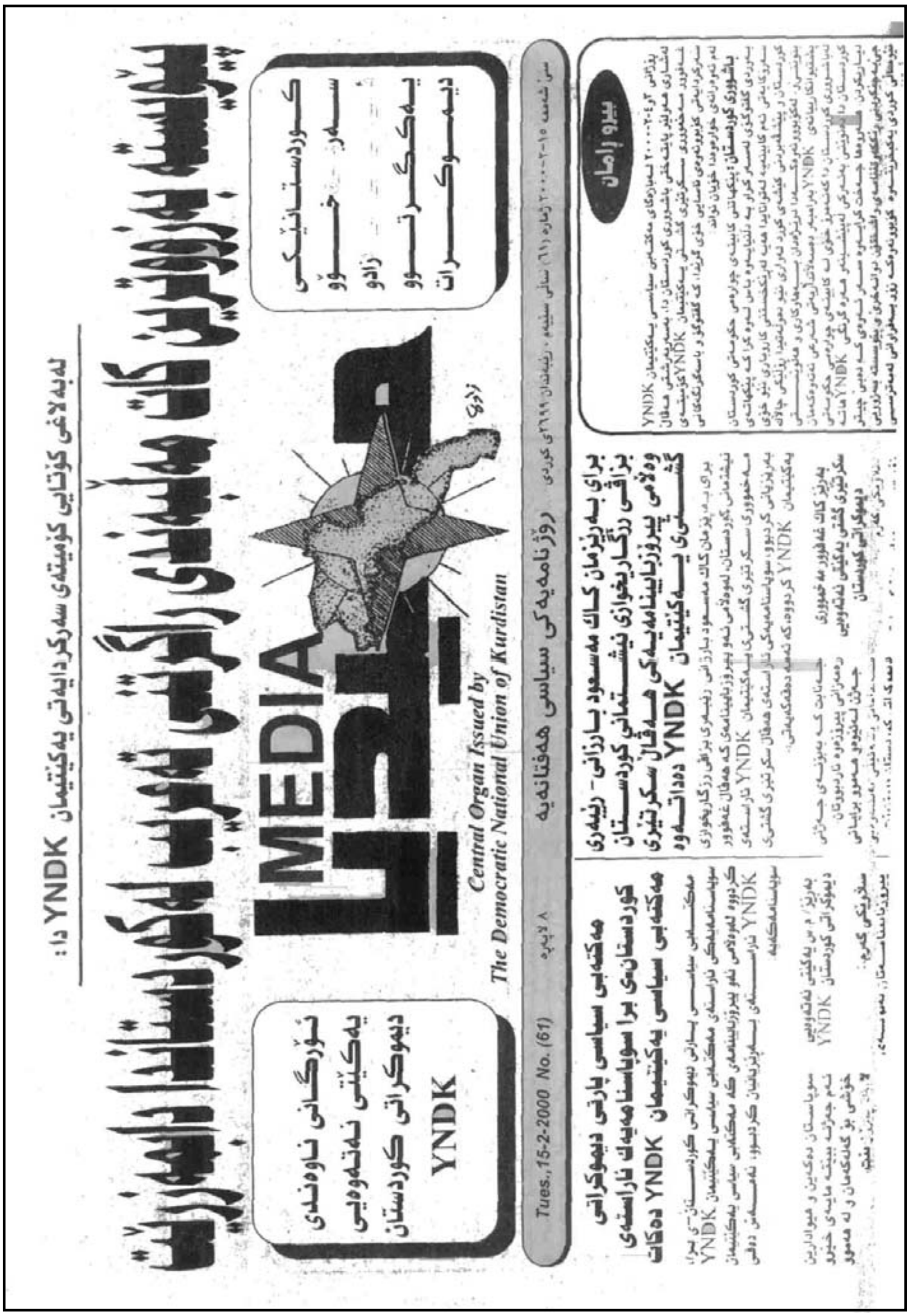

لەبەلاغی کۆتایی کۆمیتەی سەرکردایەتی یەکێتیمان YNDK دا:

MEDIA

Central Organ Issued by
The Democratic National Union of Kurdistan

ئۆرگانی ناوەندی یەکێتی نەتەوەیی دیموکراتی کوردستان
YNDK

کوردستانێکی سەربەخۆو یەکگرتوو دیموکرات

Tues.,15-2-2000 No. (61)

ڕۆژنامەیەکی سیاسی هەفتانەیە

بیرو ڕامان

بەڵگەنامەی ژمارە (٧٦)

٢ - پاشکۆی نەخشەکان

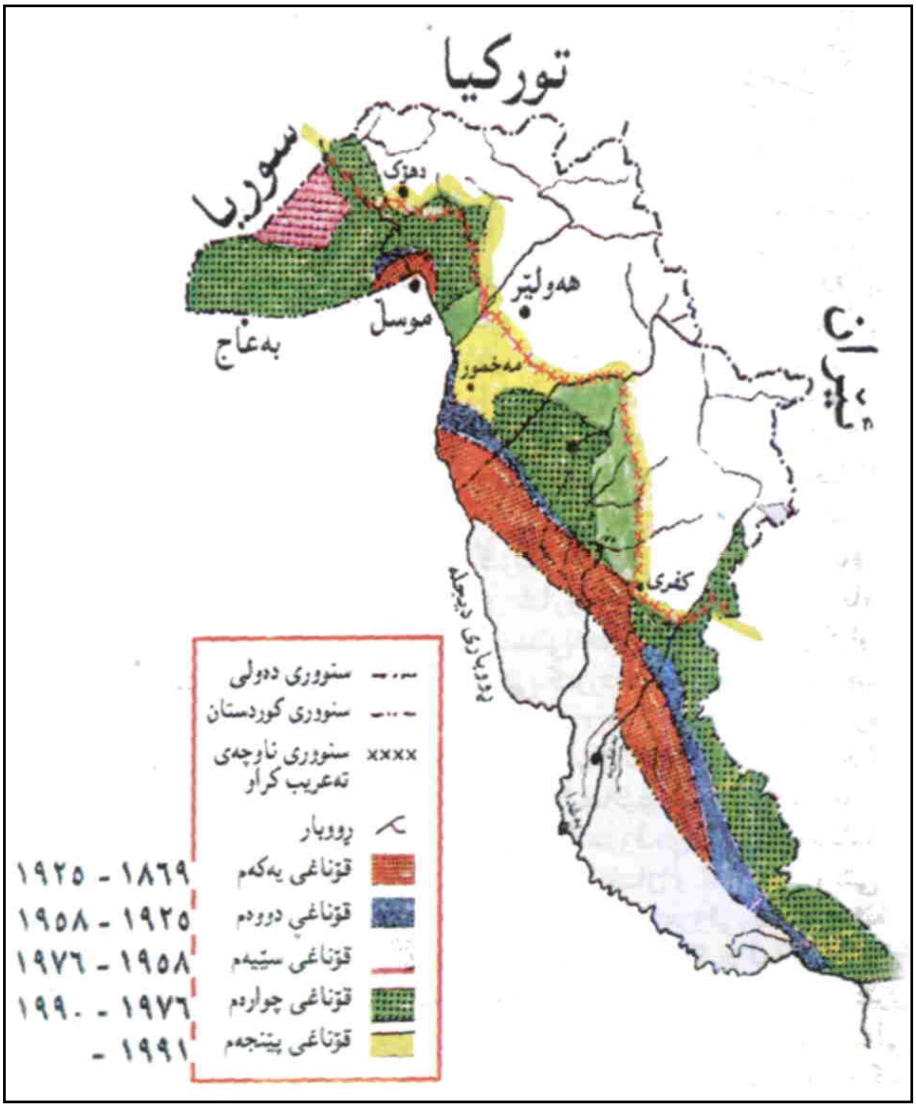

نەخشەی ژمارە (١)

قۆناغەکانی بەعەرەبکردنی باشووری کوردستان لەلایەن حکومەتە یەک لەدوای یەکەکانی عێراق

سەرچاوە: کوردستان کورتە باسێکی مێژوویی و جوگرافی و ئابووری. . . ل٢٨

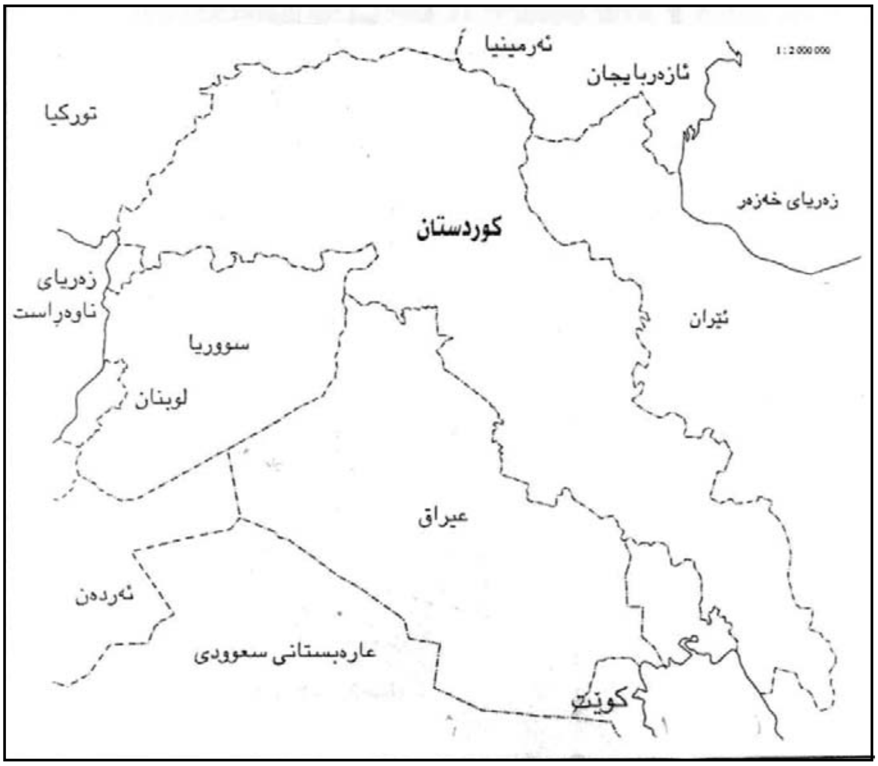

نەخشەی ژمارە (٢)

شوێنگەی جوگرافی کوردستان

سەرچاوە: د.عەبدوڵلا غەفوور- جوگرافیای کوردستان . . . ل١٦

نەخشەی ژمارە (٣)

سەرچاوە: جیۆگرافیای هەرێمی کوردستانی عێراق... ل٢٢

نەخشەی ژمارە (٤ أ)

نەخشەی سیاسی باشووری کوردستان بەگوێرەی نەخشەی سیاسی عێراق

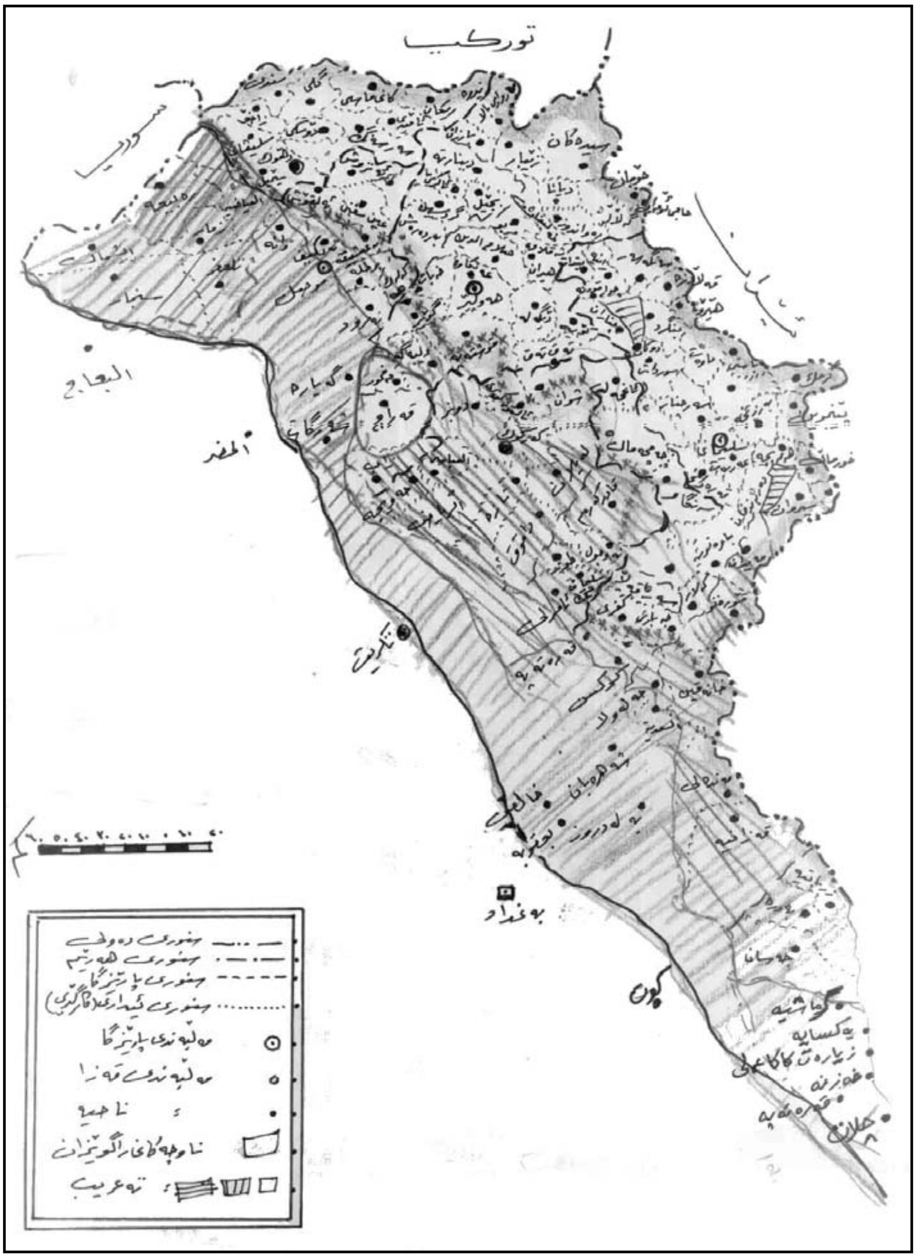

نەخشەی ژمارە (٤ ب)

یەکە کارگێڕییەکانی باشووری کوردستان

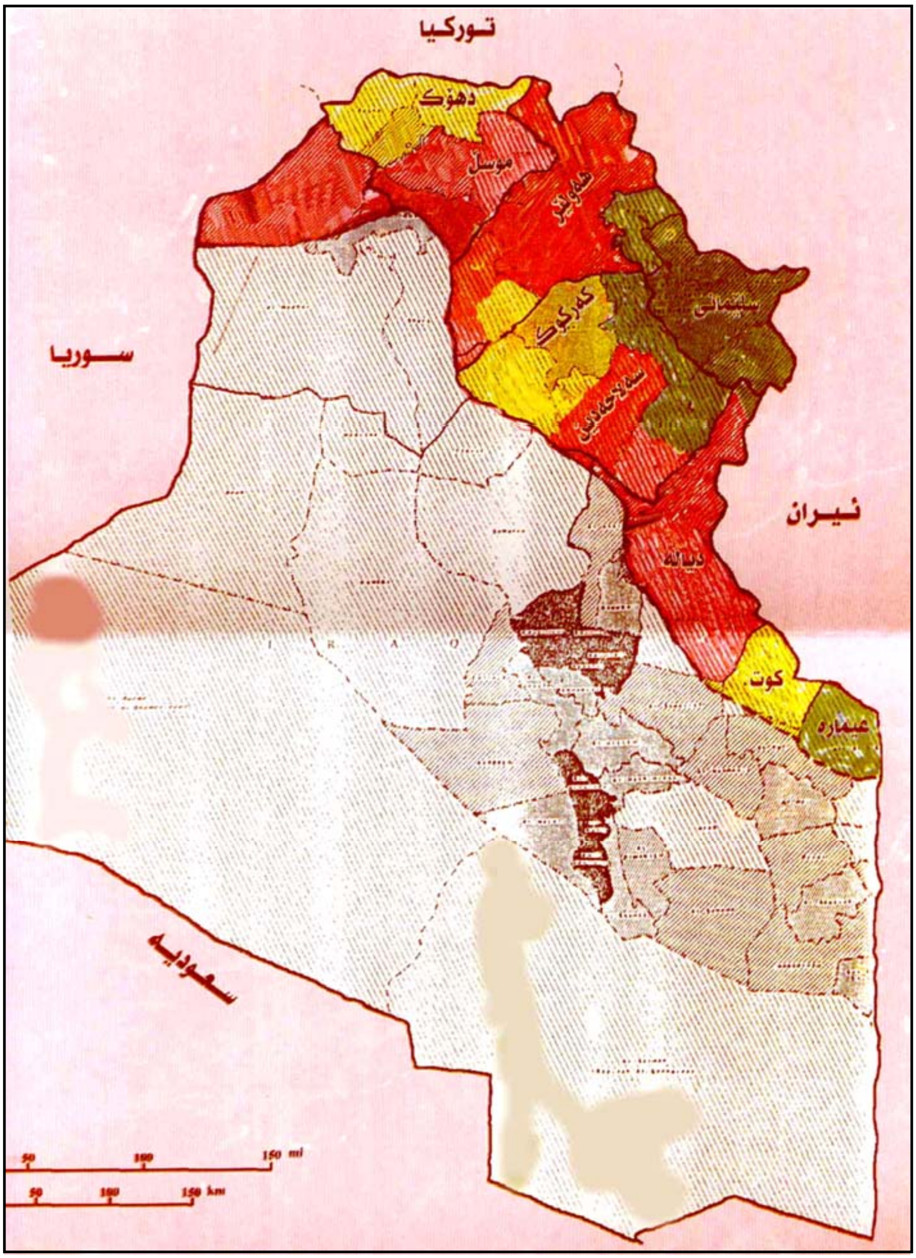

نەخشەی ژمارە (٤ جـ)

سەرچاوە: کوردستان کورتە باسێکی مێژوویی و جوگرافی و ئابووری. . . ل٥٨

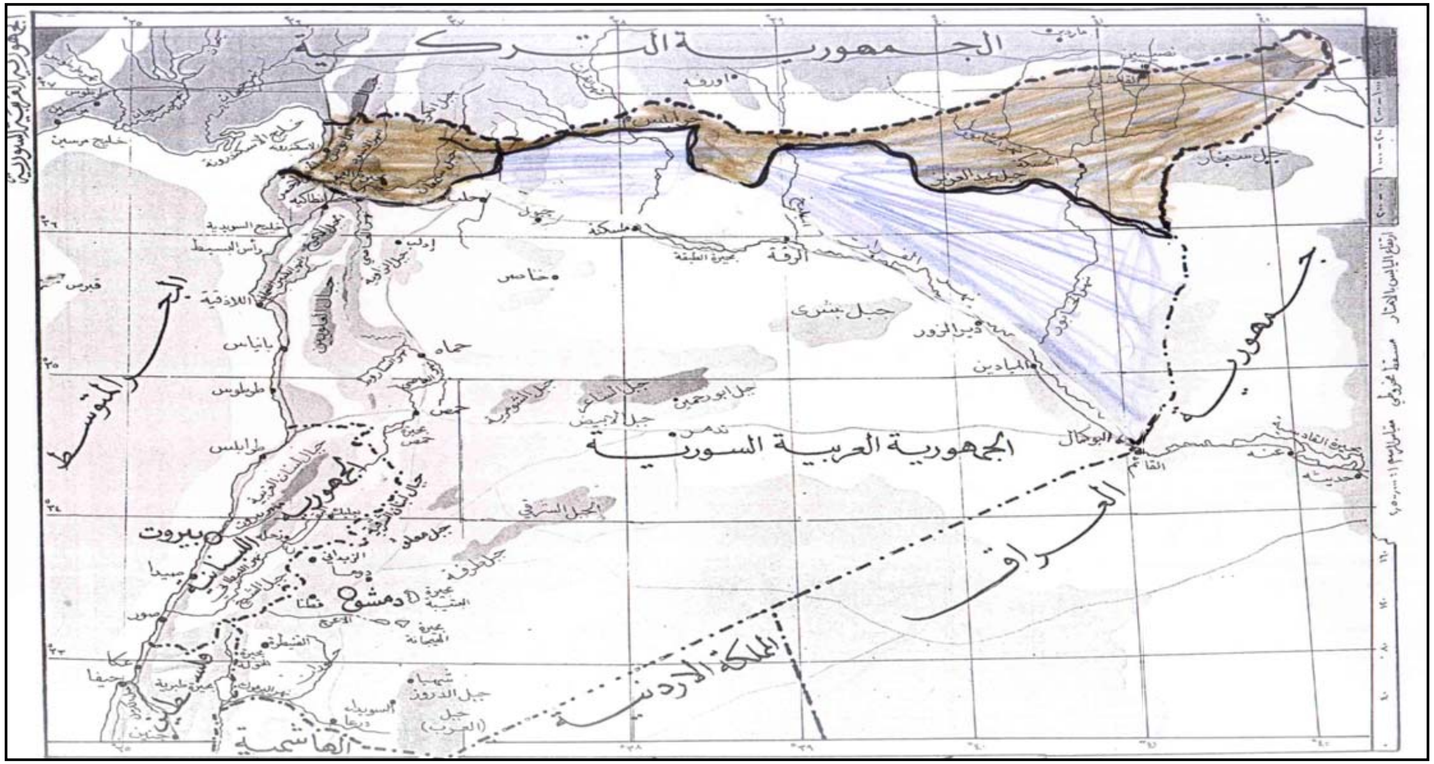

نەخشەی ژمارە (٥)

نەخشەی رۆژئاوای کوردستان بەگوێرەی نەخشەی سوریا

سەرچاوە: الاطلس العام . . . ص٢٩

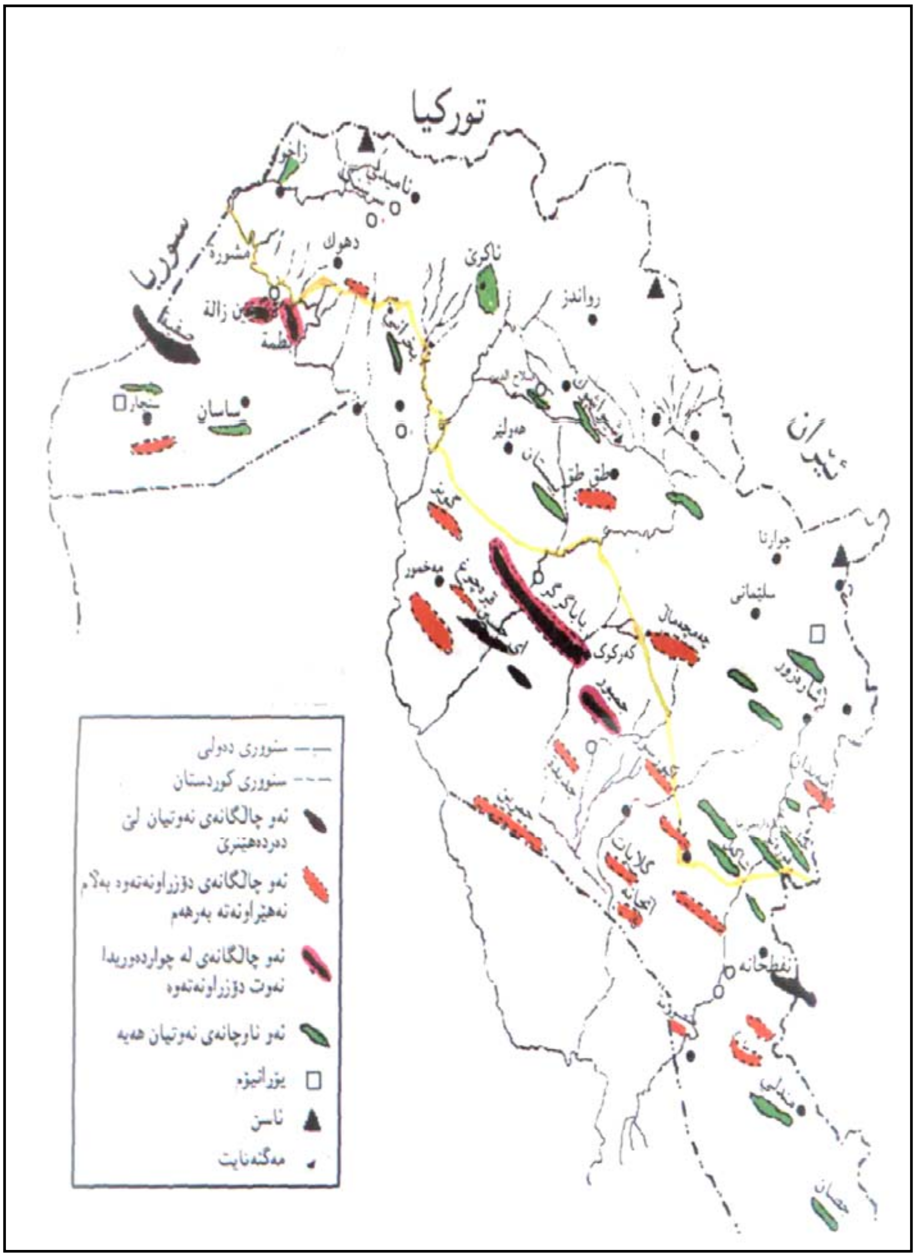

نەخشەی ژمارە (٦)

بیرە نەوتەکانی باشووری کوردستان

سەرچاوە: کوردستان کورتە باسێکی مێژوویی و جوگرافی و ئابووری. . . ل٦٠

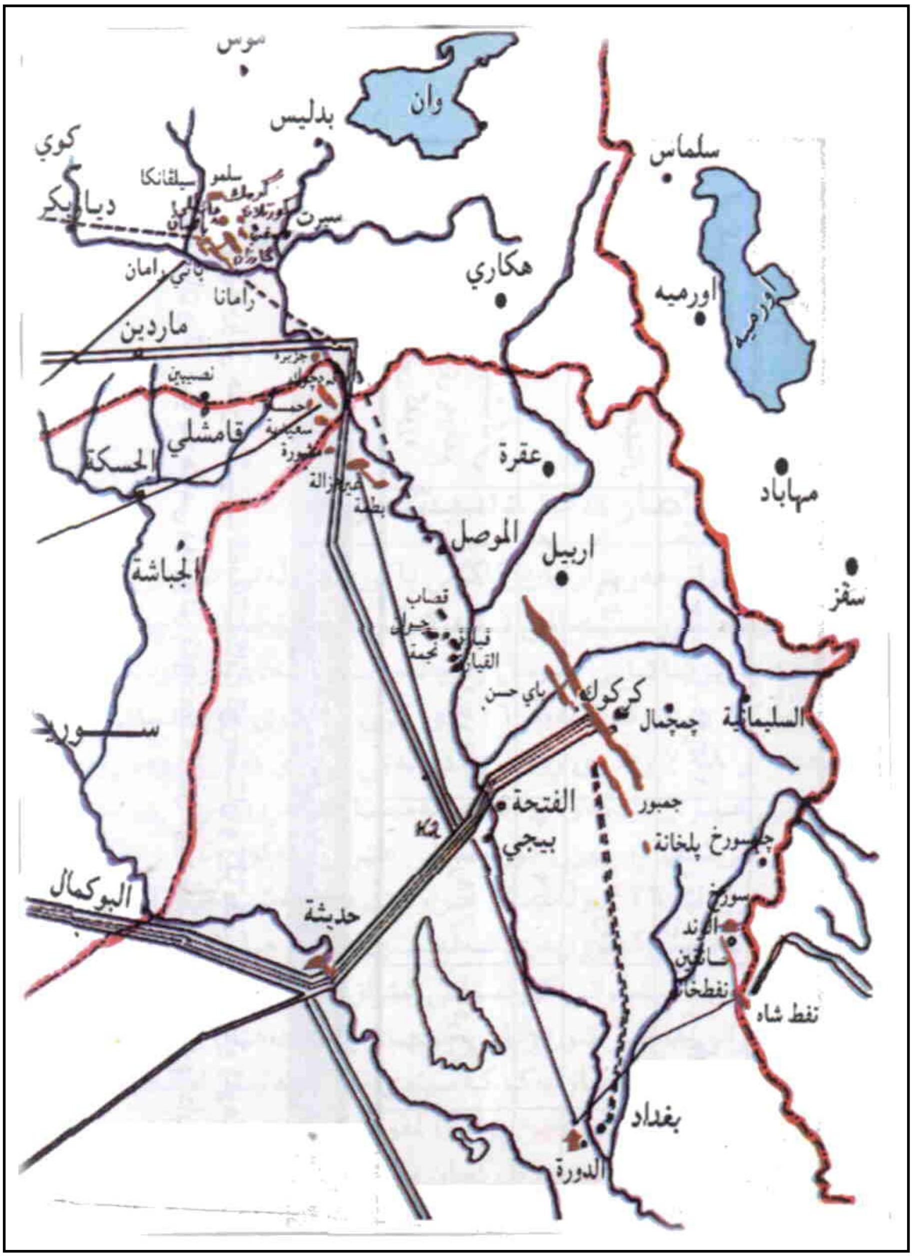

نەخشەی ژمارە (٧)

چاڵگەو بۆڕییەکانی نەوت لەکوردستان

سەرچاوە: کوردستان کورتە باسێکی مێژوویی و جوگرافی و ئابووری. . . ل٥١

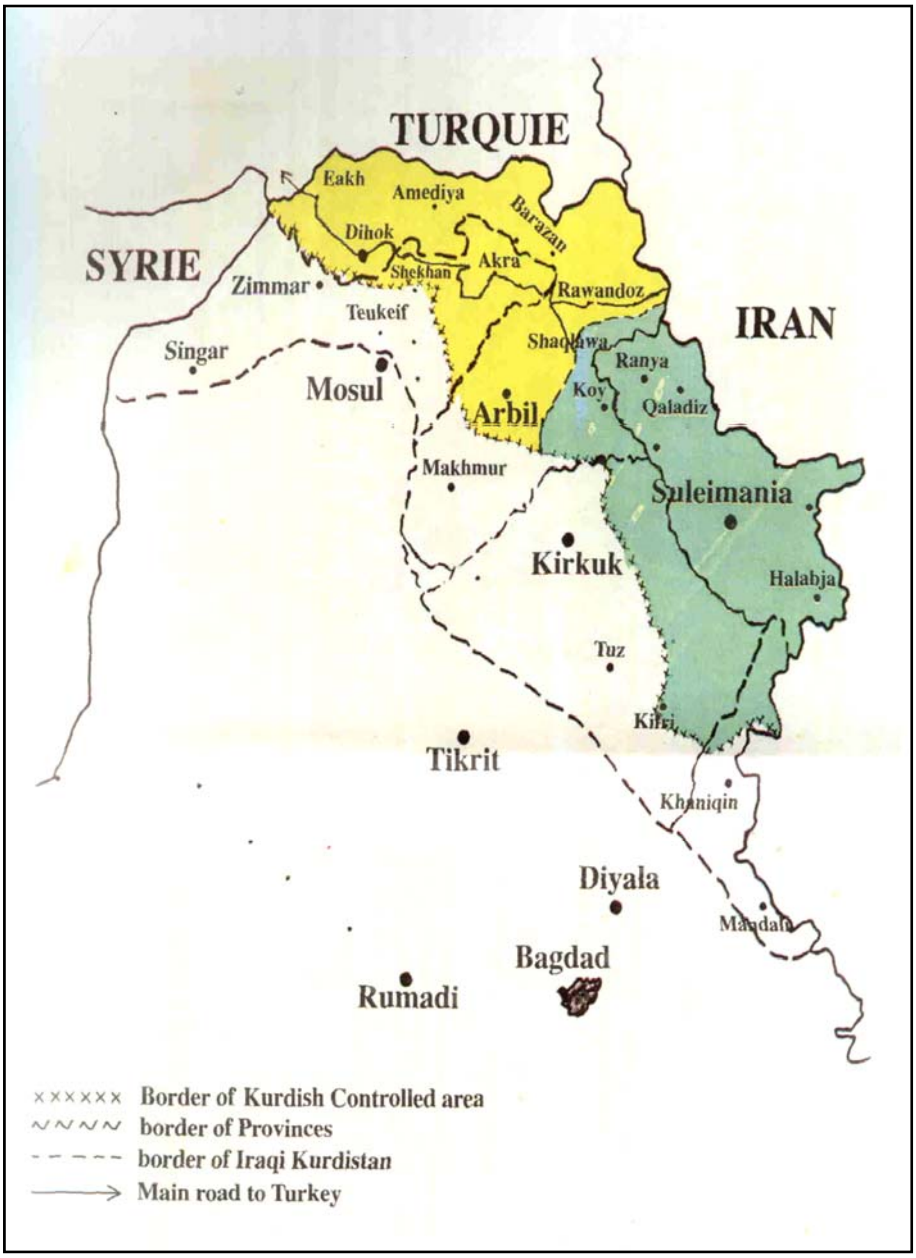

نەخشەی ژمارە (٨)

ناوچە ئازادکراوەکانی باشووری کوردستان

سەرچاوە: کوردستان کورتە باسێکی مێژوویی و جوگرافی و ئابووری. .. . ل٣٢

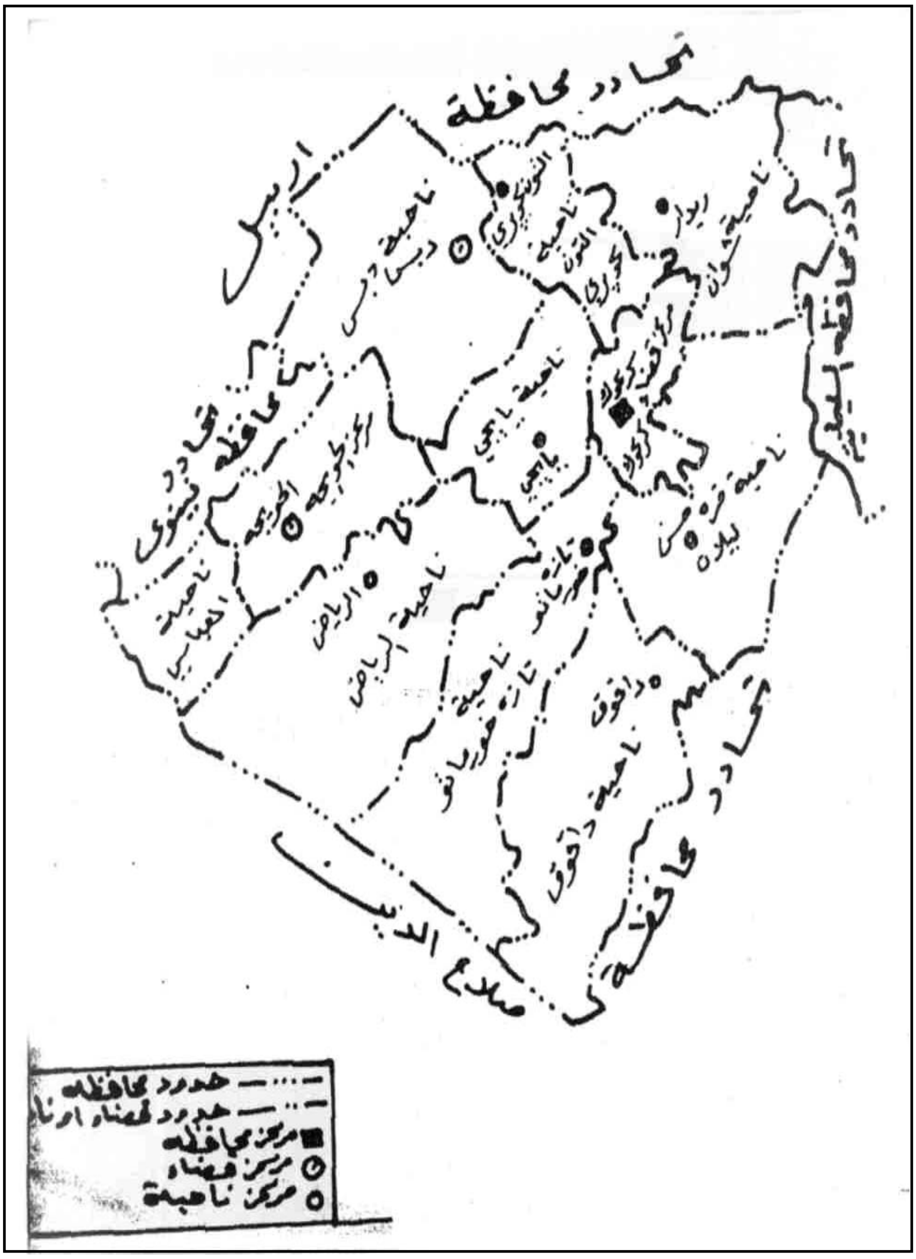

نەخشەی ژمارە (٩)

نەخشەی کارگێڕی پارێزگای کەرکوک

سەرچاوە: گۆڤاری کەرکوک ژمارە (١) ساڵی چوارەم، هاوینی، ٢٠٠٢.

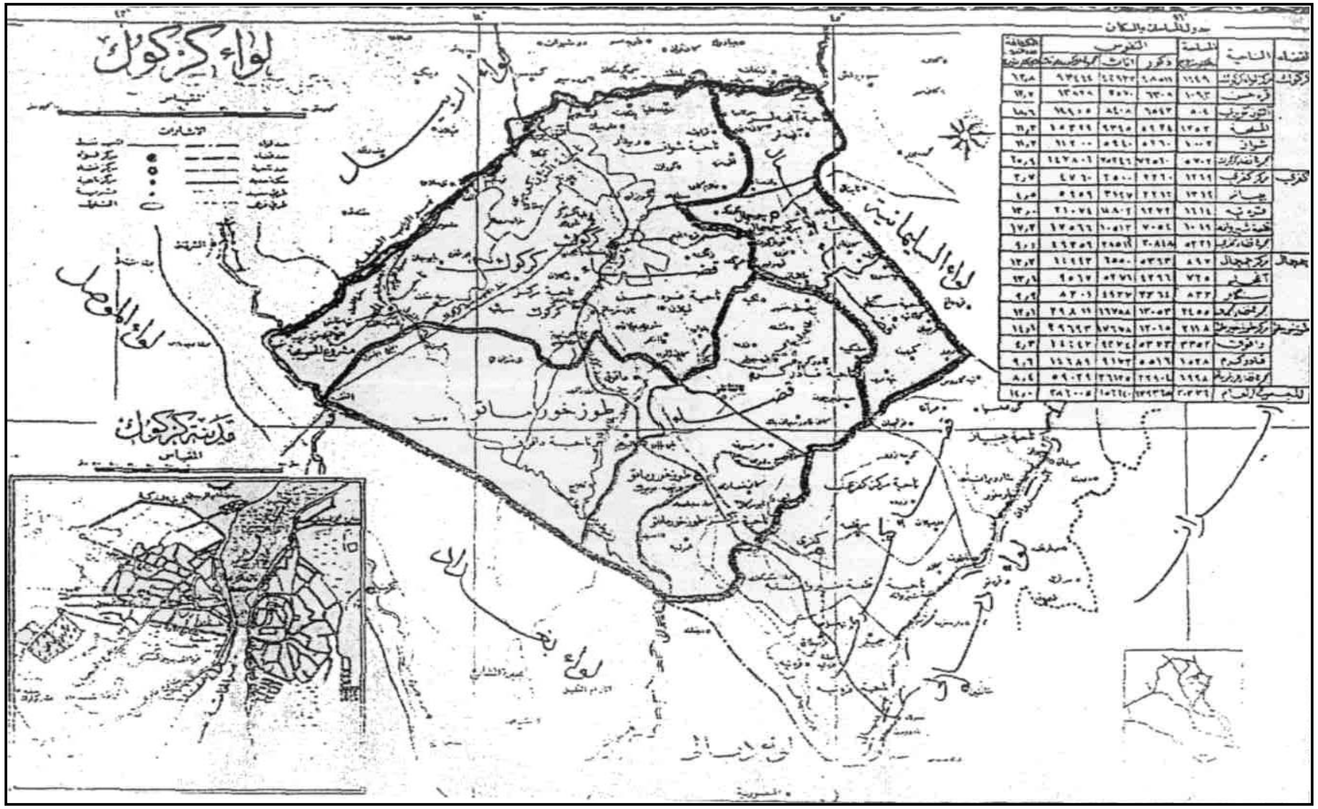

نەخشەی ژمارە (١٠)

نەخشەی پارێزگای کەرکوك

سەرچاوە: گۆڤاری کەرکوك ژمارە (١) ساڵی چوارەم، هاوینی ٢٠٠٢

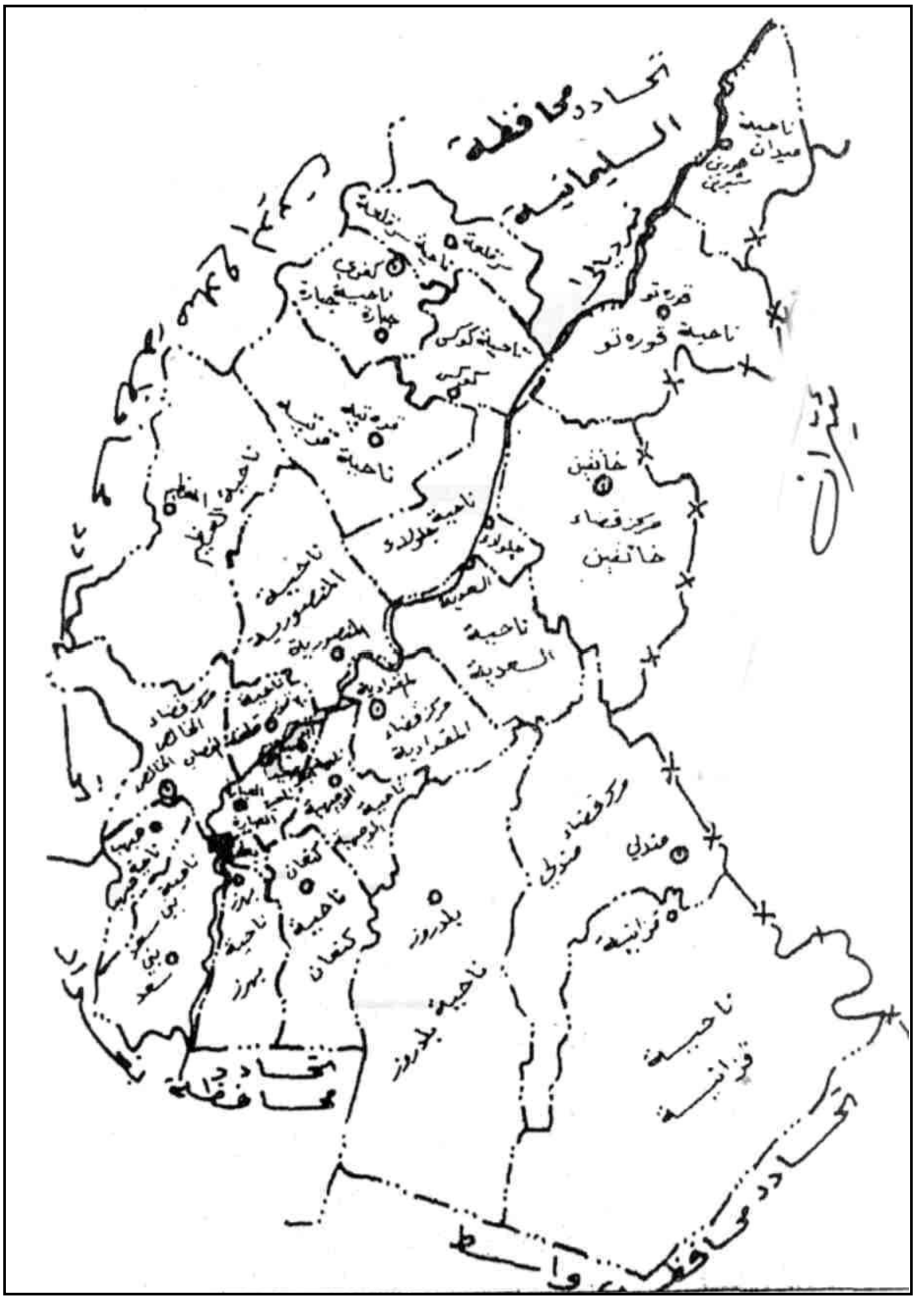

نەخشەی ژمارە (١١)

نەخشەی کارگێڕی پارێزگای دیا لا

سەرچاوە: گۆڤاری کەرکوك ژمارە (١) ساڵی چوارەم، هاوینی، ٢٠٠٢.

نەخشەی ژمارە (١٢)

نەخشەی قەزای مەخموور

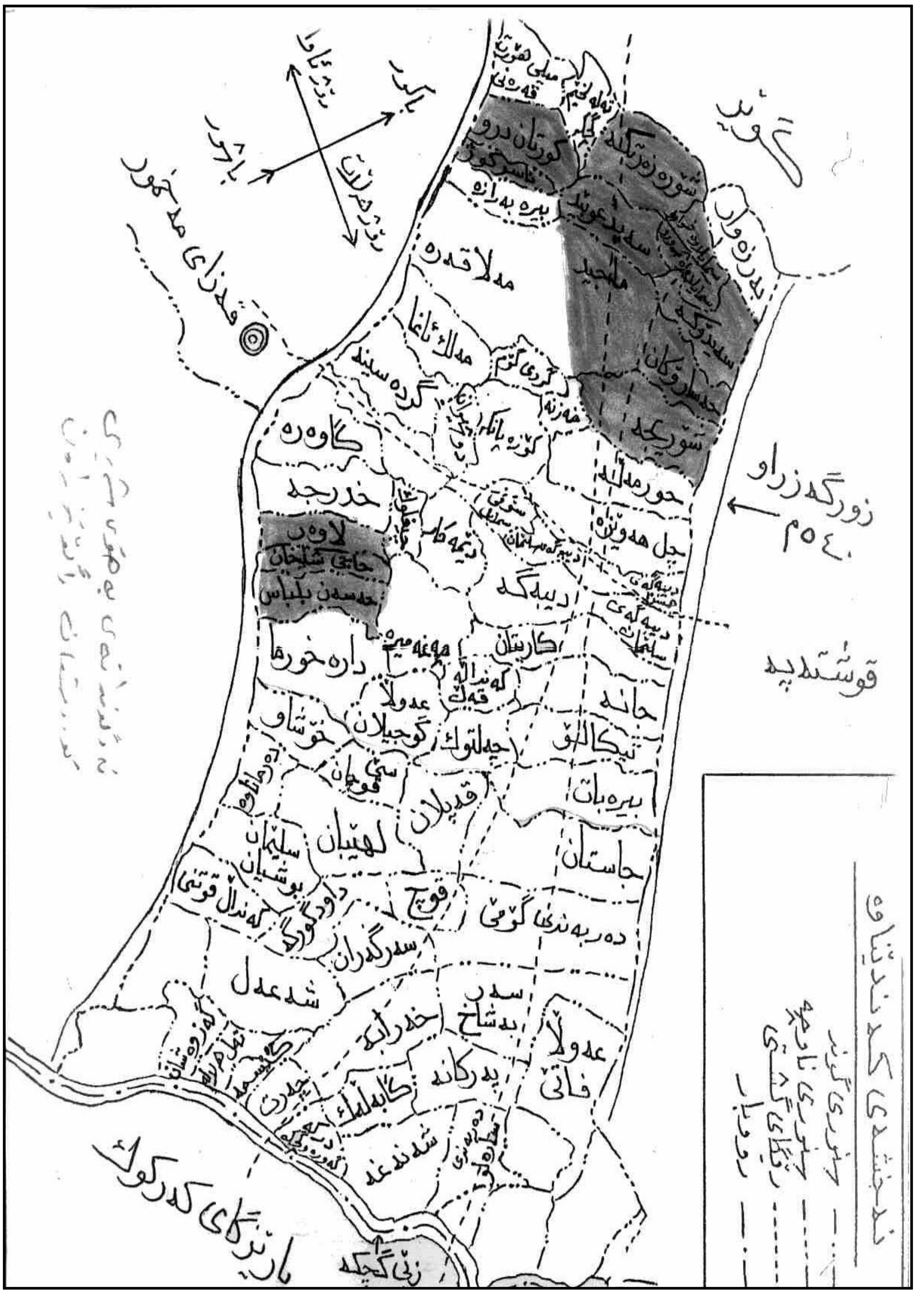

نەخشەی ژمارە (١٣)

نەخشەی کەندێناوە

سەرچاوە: کاوە نادر، کەندێناوە لەنێوان ڕاگواستن و بەعەرەبکردندا. . . ل٥٣

نەخشەی ژمارە (١٤)

نەخشەی ناحیەی قەراج کە بەتەواوی بەعەرەبکراوە

٣ - پاشکۆی وێنەکان

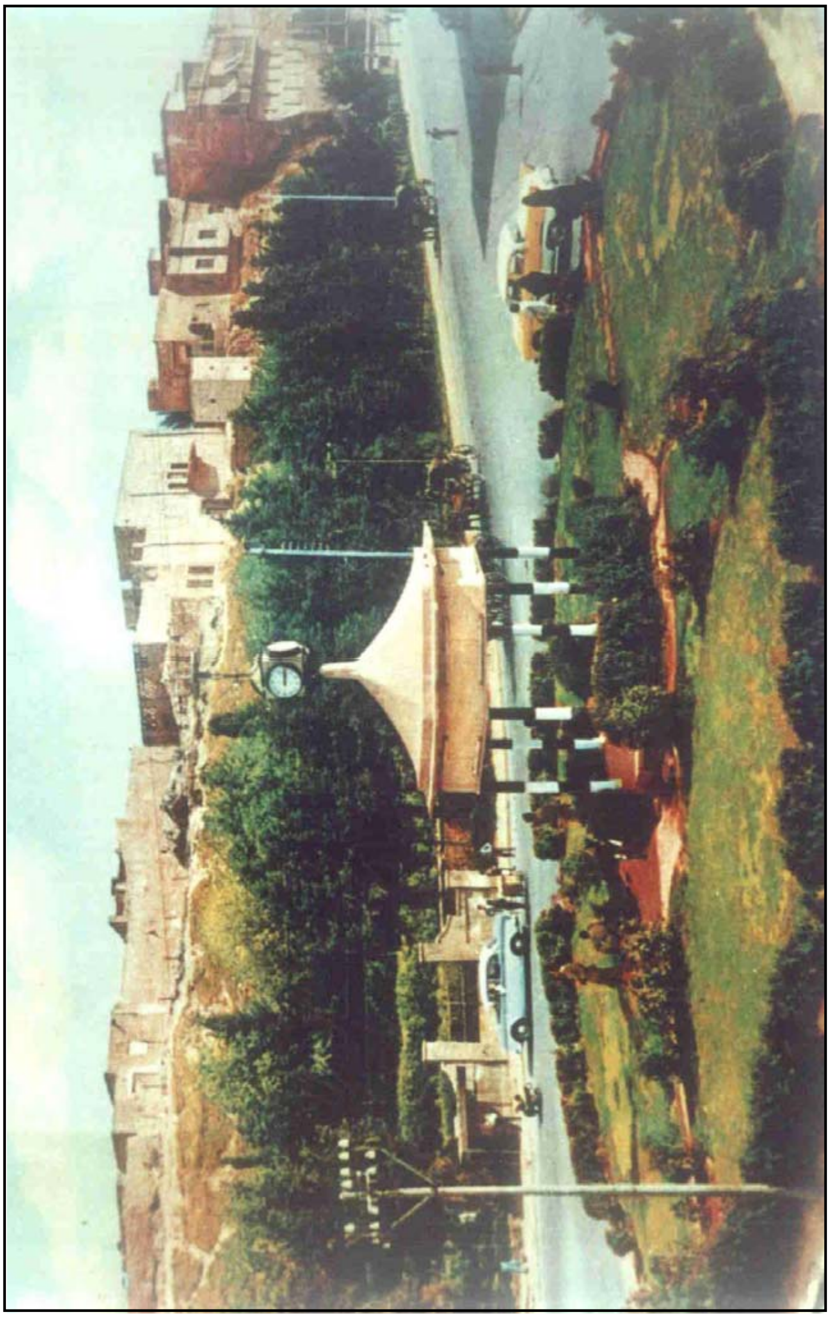

دیمەنێکی شاری کەرکوکی کوردستان

قەڵای کەرکوک

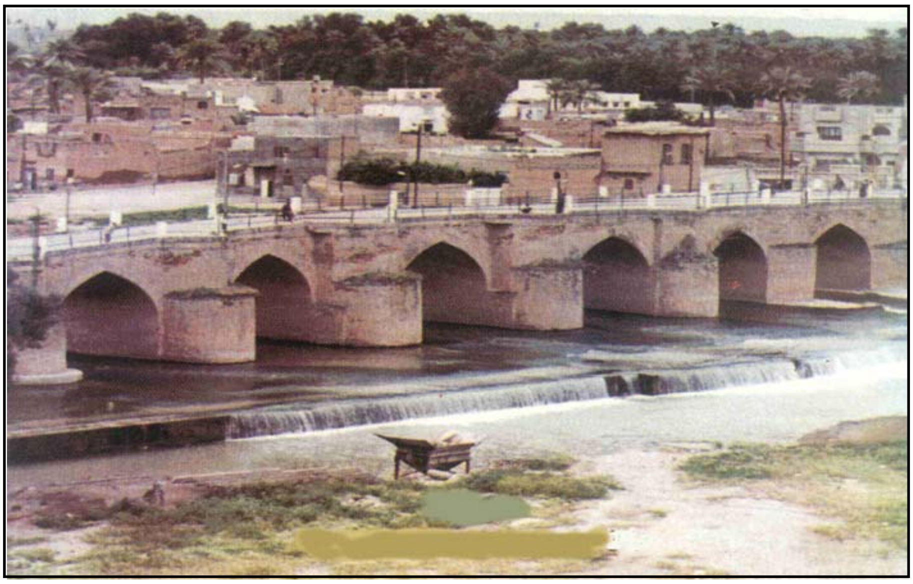

دیمەنێکی شاری خانەقین

دیمەنێکی شاری مەخموور

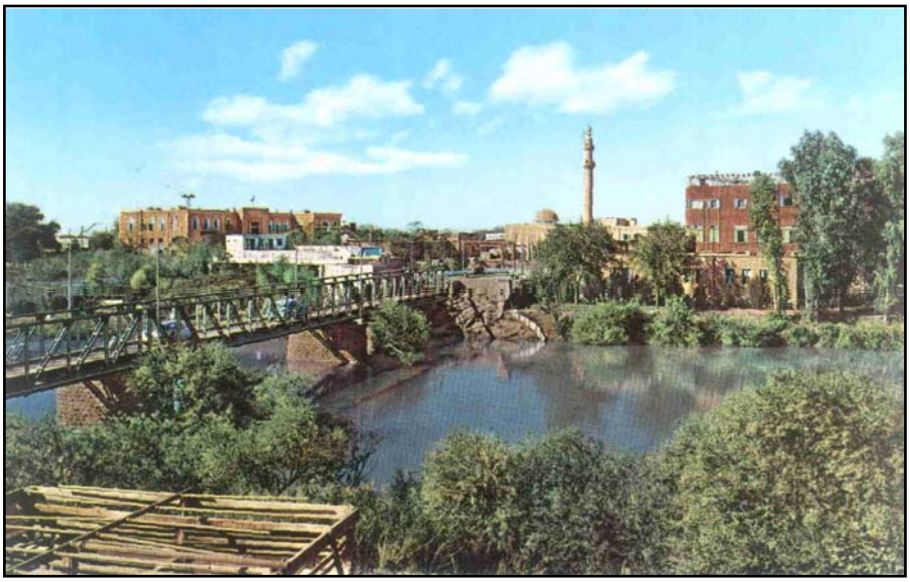

دیمەنێکی شاری حەسەکە

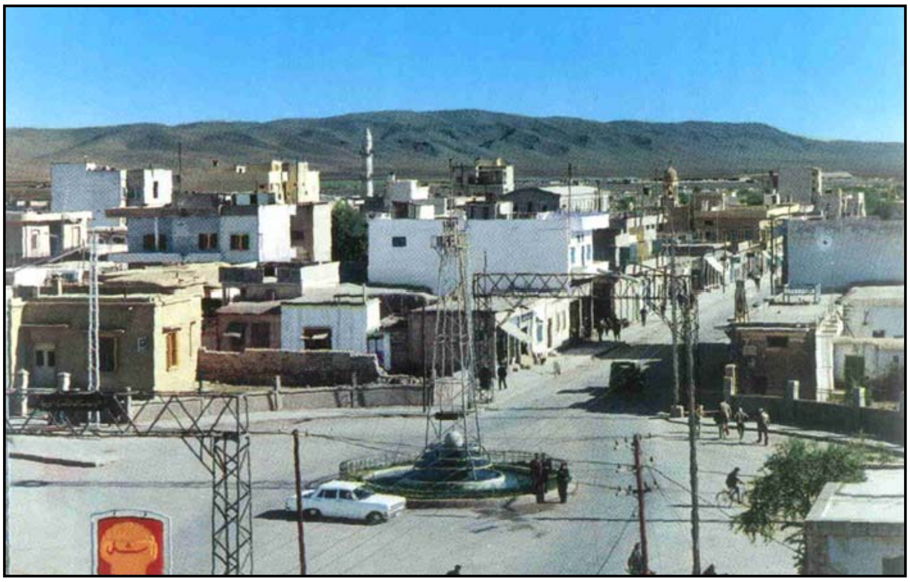

دیمەنێکی شاری قامشلۆ

دیمەنێکی شاری عفرین

پاشماوەی شوێنەوارەکانی (عێن دارا)

لەدەڤەری عفرین - لەرۆژئاوای کوردستان کە حکومەتی سوریا تێکیداون

پاشماوەی شوێنەوارەکانی گوندی مەزن -ی ئێزدییان لەدەڤەری کورداغ - ڕۆژئاوای کوردستان

تێکدانی خانووی کوردان لەناو شاری مەخموور ـ گەڕەکی شەهیدان

ماڵی جەوهەر یابە

گوندی چیغلۆك بەتێكدرا وی

مزگەوتی گۆڕستانی گەورەی مە خموور کە ڕژێمی عێراق تێکیدا وە

تێکدانی خانووی کوردان لەلایەن رژێمی عێراق لەناو شاری مەخموور
ماڵی حەسیب ئەحمەد

گوندی لاوەر بەتێکدراوی

گوندی حەسەن بڵباس بە تێکدراوی

گوندی خدرخیجە - کەندێناوە بە تێکدرا وی

گۆڕستانی گوندی کەندی قەلان (وادي الغراب)

ئەو عەرەبانەی دێنە کوردستان کێلی قەبری کوردان دەشکێنن

عەرەب گۆڕەکانیشیان دەگوازنەوە کوردستان

(گۆڕەکانی پێشەوەی ئەم وێنەیە ئەو گۆڕانەن کە عەرەبی هێنراو مردووەکانیان بۆ هێناوە)

گوندی کۆزەپانکە بەتێکدراوی (کەندێناوە)

گوندی حاجی شێخان بەتێکدراوی

دواناوەندی مەخمووری کوڕان

تایتلی قوتابخانەکە بەعەرەبی نووسراوە

(مستوطنة) یەکی عەرەبی لەقەراج

چیای قەرەچووغ

بازاڕگە

ئاوارەکانی باشووری کوردستان کە لە ١٩٨٨ لەکاتی ئەنفالەکان پەڕینەوە باکووری کوردستان

ئاوارەکانی باشووری کوردستان لەکاتی ئەنفالە بەدناوەکانی ١٩٨٨ پەڕینەوە رۆژئاوای کوردستان

سەرچاوەکان

سەرچاوەکان

أ- کتێب

١- قورئانی پیرۆز.

٢- مسعود البارزاني، البارزاني والحركة التحررية الكردية، الجزء الثالث، مطبعة وزارة التربية، اربيل - ٢٠٠٢.

٣- جەمال نەبەز، کوردستان وشۆڕشەکەی، کوردۆ لەئەڵمانییەوە کردوویە بەکوردی، بنکەی چاپەمەنی ئازاد - سوێد ١٩٨٥.

٤- جەمال نەبەز، بیری نەتەوەیی کوردی نەبیری (قەومیەت)ی ڕۆژهەلاتی و نەبیری (ناسیۆنالیزم)ی ڕۆژاواییە، بڵاوکراوەی بنکەی کوردنامە، لەندەن - ٢٠٠٢، چاپی دووەم.

٥- جەمال نەبەز، گۆڤاری کۆمۆنیستانەی یەکێتی تێکۆشین (١٩٤٤-١٩٤٥)و ئیدۆلۆژیی هوردە بۆرژوای مارکسیستی کورد، بڵاوکراوەی ئەکادیمیای کوردی بۆ زانست و هونەر، ستۆکهۆلم ١٩٨٨.

٦- میدل ئیست وۆچ، جینۆساید لەعێراقداو پەلاماری ئەنفال بۆ سەر کورد، وەرگێڕانی سیامەندی موفتی زادە، چاپخانەی خاك، چاپی یەکەم، سلێمانی ١٩٩٩.

٧- عەتا قەرەداخی، کاریگەری کەلتوری ئەوان لەسەر کورد، چاپخانەی وەزارەتی ڕۆشنبیری، سلێمانی ٢٠٠١.

٨- دبليو. آر. هـي، سنتان في كردستان، ترجمة: فؤاد جميل، مطبعة الجاحظ، بغداد ١٩٧٣، الجزء الاول.

٩- دبليو. آر. هـي، سنتان في كردستان، ترجمة: فؤاد جميل، مطبعة الجاحظ، بغداد ١٩٧٣، الجزء الثاني.

١٠- محەممەد ئەمین زەکی، خولاصەیەکی تاریخی کوردو کوردستان، چاپ و ئۆفسێتی دەزگای سەردەم، سلێمانی- ٢٠٠٠، بەرگی یەکەم ١٩٣١ بەرگی دووەم ١٩٣٧.

١١- محمد علي مادون، عروبة البربر، دمشق- ١٩٩٨، الطبعة الثانية.

١٢- سعد البزاز، الاكراد في المسألة العراقية، الاهلية للنشر والتوزيع، الاردن- عمان ١٩٩٧.

١٣- رەفیق سابیر، ئیمپراتۆریای لم، لە بڵاوکراوەکانی رابوون، سوێد ١٩٩٨.

١٤- رەفیق سابیر، بەرەو مێژوو، چاپخانەی مەنسوور، سوێد ١٩٩١، چاپی یەکەم.

١٥- القس سليمان صائغ الموصلي، تاريخ الموصل، مطبعة السلفية، مصر ١٩٢٣، الجزء الأول.

١٦- القس سليمان صائغ الموصلي، تاريخ الموصل، مطبعة الكاثوليكية، بيروت ١٩٢٨، الجزء الثاني، الجزء الثالث.

١٧- نەوشیروان مستەفا ئەمین، چەند لاپەڕەیەك لەمێژووی رۆژنامەوانیی کوردی، چاپخانەی شڤان، سلێمانی ٢٠٠٢، بەرگی دووەم.

١٨- د.مارف عومەر گوڵ، جینۆسایدی گەلی کورد لەبەر رۆشنایی یاسای تازەی نێودەوڵەتاندا، لەچاپکراوەکانی یانەی کوردی (میدیا) ئەمستردام، هۆڵەندە ١٩٩٧.

١٩- د.عەبدوڵلا غەفوور، جوگرافیای کوردستان، چاپخانەی وەزارەتی پەروەردە، هەولێر ٢٠٠٠، چاپی دووەم.

٢٠- یوسف دزەیی، ئەنفال کارەسات، ئەنجام و رەهەندەکانی، چاپخانەی وەزارەتی پەروەردە هەولێر ٢٠٠١، چاپی یەکەم.

٢١- د.حكمت حكيم، الدساتير العراقية المؤقتة وحقوق المواطن العراقي، ٢٠٠٠ الطبعة الاولى.

٢٢- کاوه نادر، کەندێناوە لەنێوان ڕاگواستن و بەعەرەبکردندا، لەبڵاوکراوەکانی ڕۆژنامەی میدیا، چاپخانەی مەحوی، هەولێر ٢٠٠١.

٢٣- کۆمەڵێك ماموستای زانکۆ، جیۆگرافیای هەرێمی کوردستانی عێراق، چاپخانەی وەزارەتی پەروەردە، هەولێر ١٩٩٨، چاپی یەکەم.

٢٤- مەلا شاخی، ئەنفالی خاڵخاڵان، چاپخانەی داناز، سلێمانی ٢٠٠١، چاپی یەکەم.

٢٥- جەزا تۆفیق تالب، بایەخی جیۆپۆلەتیکیی دانیشتوانی هەرێمی کوردستانی عێراق، سلێمانی ١٩٩٩.

٢٦- محمد طلب هلال، دراسة عن محافظة الجزيرة، مطبعة الاتحاد، برلين- المانيا- ٢٠٠١.

٢٧- محمد سلام، لۆزانی ١٩٢٣و لۆزانی ١٩٩٠، چاپخانەی کاڵێ، هەولێر ٢٠٠٠.

٢٨- التحالف الديمقراطي الكردي في سوريا، تعريب القرى والبلدات الكردية، (ناوی چاپخانەو شوێن و ساڵی چاپی لەسەر نییە).

٢٩- الدكتور خليل اسماعيل محمد، أقليم كردستان العراق، مطبعة اوفسيت كريستال، اربيل ١٩٩٨.

٣٠- منذر الموصلي، القضية الكردية في العراق (البعث والاكراد)، دار المروة، دمشق ٢٠٠٠.

٣١- الشيخ عطا الطالباني، عندما تتكلم الارقام، السليمانية ٢٠٠٠، الطبعة الاولى.

٣٢- مازن بلال، المسألة الكردية (الوهم والحقيقة)، بيسان للنشر والتوزيع والإعلام، بيروت ١٩٩٣، طبعة أولى.

٣٣- الدكتور نوري طالباني، منطقة كركوك ومحاولات تغيير واقعها القومي، لندن ١٩٩٥.

٣٤- هەژار عەزیز سورمێ، کوردو جینۆسایدو ئیبادەکردن هەڵوێستی یاسای نێودەوڵەتی، چاپخانەی خەبات، دهۆك ١٩٩٨.

٣٥- وريا الجاف، كركوك دراسة سياسية والاجتماعية، مطبعة وزارة الثقافة، اربيل ١٩٩٨.

٣٦- سەلام ناوخۆش، هۆکارەکانی لکاندنی ویلایەتی موسڵ بەعێراقی عەرەبییەوە، چاپخانەی ژیان، هەولێر ٢٠٠٠.

٣٧- دکتۆر عبدالرحمن قاسملو، کوردستان وکورد، لەبڵاوکراوەکانی بنکەی پێشەوا، ١٩٧٣.

٣٨- مەکتەبی ناوەندیی دیراسات و تۆژینەوەی PDK، کوردستان کورتە باسێکی مێژوویی و جوگرافی و ئابووری، چاپخانەی وەزارەتی پەروەردە، هەولێر ١٩٩٨، چاپی یەکەم.

٣٩- عبدالمجيد فهمي حسن، دليل تأريخ الألوية العراقية، الجزء الثاني، مطبعة دجلة، بغداد ١٩٤٧.

٤٠- الامير جلادت بەدرخان، حول المسألة الكوردية قانون ابعاد وتشتيت الاكراد، ترجمة دلاور الزنكي، من منشورات جريدة ميديا لسان حال YNDK، اربيل ١٩٩٩.

٤١- عزيز حسن البارزاني، الحركة القومية الكوردية التحررية في كوردستان العراق ١٩٣٩-١٩٤٥، دار سپيرێز للطباعة والنشر، مطبعة وزارة التربية، هەولێر ٢٠٠٢، الطبعة الأولى.

٤٢- الدكتور خليل اسماعيل محمد، مؤشرات سياسة التعريب والتهجير في اقليم كردستان العراق، مطبعة جامعة صلاح الدين، اربيل ٢٠٠١.

٤٣- جواد ملا، كردستان والكرد وطن مقسم وامة بلا دولة، دار الحكمة- لذدن، لذدن ٢٠٠٠، الطبعة الثانية.

٤٤- د.سعد ناجي جواد، الاقلية الكردية في سوريا، جامعة بغداد- كلية العلوم السياسية، مركز دراسات العالم الثالث، بغداد ١٩٨٨، للتداول المحدود.

٤٥- دستور الجمهورية العربية السورية ١٩٧٣، والمعدل بالقانون رقم ٦ لعام ٢٠٠٠، مؤسسة النوري، دمشق ٢٠٠٢.

٤٦- صلاح بدرالدين، غرب كردستان دراسة تأريخية، سياسية- وثائقية- موجزة، مطبعة الاتحاد، برلين ١٩٩٨، الطبعة الاولى.

٤٧- مشروع دستور جمهورية العراق، دار الجماهير للصحافة، بغداد ١٩٩٠.

٤٨- شەهيد سەربەست مەحموود، سەرخۆبوون تاكە چارەسەرە، لەبلاوكراوەكانى مەكتەبى ناوەندى ريكخستنى YNDK، چاپخانەى ئۆفسيتى هەولير- باشوورى كوردستان- ٢٠٠٢.

٤٩- صادق صالح العاني، الاطلس العام، مطبعة الرصافي، بغداد- ١٩٩٣.

٥٠- د.انور مهدي صالح ويوسف يحيى طعماس، الجغرافية العامة للقارات، مطابع دار الحكمة للطباعة والنشر، اربيل- ١٩٩٠.

٥١- الجبهة الديمقراطية الكردية في سوريا، البرنامج السياسي ونظام الداخلي، بلا.

٥٢- محمد علي الصويركي الكردي، عمان تاريخ وحضارة وآثار (المدينة والمحافظة)، دار عمار، جمعية عمال المطابع التعاونية، الاردن- ٢٠٠٠، الطبعة الاولى.

٥٣- صلاح عصام ابو شقرا، الاكراد شعب المعاناة (نافذة على واقعهم في لبنان والعالم)، دار الهادي للطباعة والنشر والتوزيع، بيروت- ١٩٩٩، الطبعة الاولى.

ب- گۆڤار

١- كـاوه نـادر، كۆلۆنيـاليزمى عێراقـى و راگواسـتن و بەعـەرەبكردنى كوردسـتان، گۆڤـارى سـەرخۆبوون، ژمـارە ٧و ٨ى هـاوين و پـايزى ٢٧٠١ى كوردى، هەولێر ٢٠٠١.

٢- هەڤبەندى ديموكراتى كورد لەسوريا، بەعەرەبكردنى گوندو شارۆچكە كوردييـەكان، گۆڤـارى سـەرخۆبوون ژمـارە (٤)ى بـەهارى ٢٧٠٠ى كوردى، هەولێر ٢٠٠٠.

٣- بەشى دوومـى بەعـەرەبكردنى گوندو شارۆچكە كوردييەكان، گۆڤارى سەرخۆبوون، ژمارە ٥و ٦ى هاوين و پايزى (٢٧٠٠)ى كوردى، هەولێر ٢٠٠٠.

٤- على شمدين، الحوار العربي الكردي، مجلة المنبر، العدد الاول- آذار ١٩٩٩، سوريا- ١٩٩٩.

٥- كـەريم شـارەزا، برايماغـاى بايزاغـاى دزەيـى و بەربەسـتكردنى بـەعارەبكردنى دەشتى مـەخموور، گۆڤارى قەرەچووغ، ژمارە ٣و ٤ى پايزو زستانى ٢٦٩٩ى كوردى، هەولێر ١٩٩٩.

٦- ئازاد مستەفا، كوردو دوژمنەكانى، گۆڤارى پەيڤى نوێ، ژمارە ٢ خولى دووەم، بەهارى ١٩٩٢، لەندەن- ١٩٩٢.

٧- عماد عبدالقادر محمد سعيد البريفكاني، ساطع الحصري ومسألة التدريس باللغة الكوردية، مجلة مەتين- العدد ٩٩- نيسان ٢٠٠٠، دهوك ٢٠٠٠.

٨- مـەلا عبداللطيف بـامۆكى- تـەعريب سەرچاوەى هـەموو تاوانەكانـە، گۆڤـارى خـۆرى ئيـسلام، ژمـارە- ١٦- سـالى چـوارەم- جـۆزەردانى ٢٧٠٢ى كوردى، هەولێر- ٢٠٠٢.

٩- جەلال جەوهەر، (٨٠) ساڵ تەعریبکردنی کوردستان، گۆڤاری کەرکوك، ژمارە ٤ی بەهاری ٢٠٠٠، سلێمانی ٢٠٠٠.

١٠- جەزا تەوفیق تالب، پێکهاتەی نەتەوەیی دانیشتوان لەکوردستاندا، گۆڤاری سەنتەری لێکۆڵینەوەی ستراتیجی، ژمارە ٢ - ساڵی حەوتەم - مایسی ١٩٩٩، سلێمانی ١٩٩٩.

١١- چیا، راگواستنی ناوچە سنورییەکانی کوردستان، گۆڤاری سیاسەتی دەولی، ژمارە ٢ - ساڵی دووەم - تەموزی ١٩٩٣ - هەولێر - ١٩٩٣.

١٢- د.کازم حەبیب، مەینەتی کوردە فەیلییەکانی عێراق، گۆڤاری سەنتەری برایەتی، ژمارە ٢٥ی پایزی ٢٠٠٢، هەولێر ٢٠٠٢.

١٣- ابو روژ، نبذة التأريخية حول قصبة عين سفني - الشيخان، مجلة لالش، العدد ١٢ - كانون الثاني ٢٠٠٠، دهوك - ٢٠٠٠.

١٤- د.خەلیل ئیسماعیل محەممەد، کورد لەسەرژمێرە رەسمییەکانی عێراقدا، گۆڤاری سەنتەری لێکۆڵینەوەی ستراتیجی، ژمارە (٢) ساڵی شەشەم - مایسی ١٩٩٨ - سلێمانی - ١٩٩٨.

١٥- گۆڤاری گوڵان، ژمارە ٣٩٩ی ٢٠٠٢/٩/١٢، ژمارە ٤٠١ی ٢٠٠٢/٩/٢٦، هەولێر - ٢٠٠٢.

١٦- دیڤید مکدویل، اكراد لبنان، ترجمة: راج آل محمد، مجلة الاجراس، العدد ١٤ لسنة ٢٠٠٢، سوريا - ٢٠٠٢.

١٧- عصمت شريف وانلي، الاكراد في سوريا ولبنان، مجلة دراسات كردية، العدد ٤ (٨) السنة التاسعة ١٩٩٣ - پاريس - ١٩٩٣.

١٨- ريبوار عبدالرحمن، الاكراد في لبنان، المجلة ئالاى ئيسلام، العدد الاول السنة الحادية عشرة ابريل ١٩٩٧.

١٩- گۆڤاری کەرکوك، ژمارە (١) ساڵی چوارەم، هاوینی ٢٠٠٢، سلێمانی ٢٠٠٢.

ج- رۆژنامە:

١- ئالآ- ئۆرگانی پارتی سەربەخۆیی کوردستان، ژمارە ٥ ساڵی حەوتەم- رەشەممەی ١٩٩٣، سوێد- ١٩٩٣.

٢- التجمع- ناطقة باسم التجمع الديمقراطي السوري، العدد ٧ السنة الثانية، ايلول ٢٠٠٠، سوريا ٢٠٠٠، والعدد (٩) السنة الثانية- شباط ٢٠٠١.

٣- الوقائع العراقيه، العدد ٢٨٢٩ في ١٩٨١/٥/١١، والعدد ٣٢٣٢ في ١٩٨٨/١٢/١٢، والعدد ٣٢٨٧ في ١٩٨٩/١٠/٢٣.

٤- الوحدة- الجريدة المركزية لحزب الوحدة الديمقراطي الكردي في سوريا (يكيتى)، العدد ١٠٣ في كانون الثاني ٢٠٠٢ والعدد ١٠٦ في نيسان ٢٠٠٢، والعدد ١٠٧ في أيار ٢٠٠٢، سوريا ٢٠٠٢.

٥- الجبهة- ناطقة باسم الجبهة الديمقراطية الكردية في سوريا B.D.K.S، العدد ٨ كانون الثاني ٢٠٠٢، والعدد ١٤ تموز ٢٠٠٢، والعدد ١٥ آب ٢٠٠٢، سوريا.

٦- صوت الاكراد- الجريدة المركزية للحزب الديمقراطي الكردي في سوريا (البارتي)، العدد ٣٣٣ آب ٢٠٠٢، سوريا- ٢٠٠٢.

٧- يكيتي- نشرة شهرية تصدرها اللجنة المركزية لحزب يكيتي الكردي في سوريا، العدد ٦٠ نيسان ٢٠٠٠، والعدد ٦٩ كانون الثاني ٢٠٠١، والعدد ٨٨ آب ٢٠٠٢- سوريا.

٨- ژین، ژمارە ١٥٧٦ی رۆژی دووشەممە ١٩٦٠/١٠/١٠.

٩- کوردستانی نوێ، ژمارە ٢٦٨٠ی ٢٠٠٢/٢/١٠و، ژمارە ٢٥٨٩ی ٢٠٠٢/٢/٢٠و، ژمارە ٢٨٢٠ی ٢٠٠٢/٧/٢٩.

١٠- خەبات- لسان حال الحزب الديمقراطي الكردستاني، العدد ١٠٩٦- الجمعة ٢٠٠٢/٩/٢٠، والعدد ١٠٩٢ الجمعة ٢٠٠٢/٨/٢٣.

١١- طريق الشعب- الجريدة المركزية للحزب اليساري الكردي في سوريا، العدد ٣٢٨- آب ٢٠٠٢.

١٢- رۆژنامەی میدیا، ژماره ٦١ی ٢٠٠٠/٢/١٥.

١٣- دستور الجمهورية الفدرالية العراقية ودستور اقليم كوردستان العراق (مشروع الحزب الديمقراطي الكوردستاني)، ملحق جريدة خەبات العدد ١٠٨٩ في ٢٠٠٢/٨/٢.

کورتەیەك لە ژیانی نووسەر

- غەفوور تاهیر سەعید ناسراو بە غەفوور مەخمووری.
- ساڵی ١٩٧٠ لە گوندی کەندی قەلان (وادي الغراب) ی سەر بە قەزای مەخموور لە دایکبووە.
- خوێندنی سەرەتایی لە قوتابخانەی میجانی سەرەتایی لە گوندی (مشار) تەواوکردووە.
- خوێندنی ناوەندی و ئامادەیی لە مەخموور تەواو کردووە.
- دەرچووی کۆلێژی ئادابی –زانکۆی سەلاحەددین – هەولێرە.
- ئەندامی سەندیکای رۆژنامەنووسانی کوردستانە.
- ئەندامی فدراسیۆنی رۆژنامەنووسانی جیهانە.
- ئەندامی یەکێتی نووسەرانی کوردە.
- لە ساڵی ١٩٩٥ بە هاوکاری کۆمەڵێ کەسایەتی نەتەوەیی و وڵاتپارێز یەکێتی نەتەوەیی دیموکراتی کوردستان YNDKی دامەزراندووە.
- سکرتێری گشتیی یەکێتی نەتەوەیی دیموکراتی کوردستانYNDKە.
- ئەندامی پەرلەمانی کوردستان لە خولی دووەم (٢٠٠٥–٢٠٠٩).
- ئەندامی گەڕی یەکەمی دیالۆگی کوردی – عەرەبی بوو کە لە مایسی ١٩٩٨ لە قاهیرەی پایتەختی میسر بەسترا.

- ئەندامی زۆربەی زۆری کۆنگرەو کۆنفرانسە سیاسی و ئەکادیمییەکان بووە کە لە کوردستان و دەرەوە بەستراون.

- کارگێری لیژنەی بالای بەرەنگاربوونەوەی بەعەرەبکردنی کوردستانە.

- کۆمەڵێ وتارو لێکۆڵینەوەی هزری‌و رۆشنبیری‌و ئەدەبی لە گۆڤارو رۆژنامەکانی کوردستاندا بلاوبۆتەوە.

- تائێستا چەند کتێبێکی بەچاپ گەیاندووە کە ئەمانەن:

١- سەرەتایەك بۆ حەیران کورتەیەك لە ژیانی حەمەد بەگی -١٩٨٩

٢- بناری قەرەچووغ - ١٩٩٠

٣- سێ تیشك لە پەنجەرەی شیعرەوە - ١٩٩١

٤- حوارات حول القضية الكردية - ٢٠٠٠

٥- حەیران (چەمك - ناوەڕۆك - سەرهەڵدان) - ٢٠٠١

٦- بەعەرەبکردنی کوردستان - چاپی یەکەم- ٢٠٠٢

٧- تعريب كوردستان -٢٠٠٦

٨- بەعەرەبکردنی کوردستان - چاپی دووەم -٢٠٠٦

٩- بصراحة - الجزء الاول -٢٠١٠

١٠- هەگبەی مەخمووری- بەرگی یەکەم- ٢٠١٠.

ناوەڕۆك

پێشەکی چاپی سێیەم ٥

پێشەکی چاپی دووەم ٧

پێشەکی چاپی یەکەم ٩

- **فەسڵی یەکەم**

بەعەرەبکردنی کوردستان ١٣

بەشی یەکەم: هاتنی عەرەب بۆ کوردستان ١٥

بەشی دووەم: قۆناغەکانی بەعەرەبکردنی کوردستان ٢٣

قۆناغی یەکەم ١٩٢٥-١٩٥٨ سەردەمی پاشایەتی ٢٧

قۆناغی دووەم ١٩٥٨-١٩٧٤ سەردەمی کۆماری ٣١

قۆناغی سێیەم ١٩٧٤-١٩٩٠ سەردەمی بەعس ٣٩

چەند بەڵگەنامەیەك ٥١

قۆناغی چوارەم ١٩٩١- تائێستا پاش ڕاپەڕین ٥٣

بەشی سێیەم: بەعەرەبکردنی ڕۆژئاوای کوردستان ٧١

بەشی چوارەم: بەعەرەبکردنی کوردەکانی لوبنان ٨٣

- **فەسڵی دووەم**

مەترسییەکانی بەعەرەبکردنی کوردستان ٨٩

- **فەسڵی سێیەم**

بەرەنگاربوونەوەی بەعەرەبکردنی کوردستان ١٠٥

- **ئەنجام** ١١٩

- **پاشکۆکان** ١٢٣

پاشکۆی بەڵگەنامەکان ١٢٥

پاشکۆی نەخشەکان ٢١١

پاشکۆی وێنەکان ٢٢٧

- **سەرچاوەکان** ٢٤١

کورتەیەك لە ژیانی نووسەر ٢٥٢

ئەم كتێبە:

دەتوانی لەسەر تۆری ئەنتەرنێت بەم ناونیشانە:

www.yndk.com بیخوێنیتەوە.

هەموو مافێکی چاپکردنەوەو
لەبەرگرتنەوەی بۆ نووسەر پارێزراوە